UČITEĽSKÉ NOVINY

39/2014, 22. január 2014 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Rozdávajme úprimné poklony

Americký podnikateľ Charles Schwab kedysi vyslovil jedinečné slová, ktoré by mali visieť v každej škole: „Svoju schopnosť prebúdzať v ľuďoch entuziazmus pokladám za najväčšie bohatstvo, aké mám. Kladné ocenenie a povzbudenie pokladám za spôsob, ako v človeku rozvíjať to, čo je v ňom najlepšie. Nič tak neubíja ľudské ambície ako kritika nadriadených. Nikdy nikoho nekritizujem. Som presvedčený, že človeku treba poskytovať pozitívne stimuly... Ak sa mi niečo páči, nešetrím chválou.“

Čo robí priemerný riaditeľ? Presný opak. Ak mu napríklad učiteľ odovzdá vypracovaný plán podujatia, ktorý obsahuje skvelé myšlienky a nápady, ktorý jasne, presne, zrozumiteľne popisuje pripravované aktivity, ale v texte sa nachádza aj niekoľko preklepov a iných nezávažných maličkostí, priemerný riaditeľ učiteľovi povie: „Plán, ktorý ste mi odovzdali, ste pripravili slabo, urobili ste v ňom veľa chýb.“ Empatický, ľudský, veľkorysý riaditeľ s pozitívnym myslením, naopak, povie niečo v tomto zmysle: „Som vaším plánom nadšený. Cením si, ako starostlivo ste ho pripravili, koľko skvelých myšlienok obsahuje. Viem, že ste na jeho prípravu mali málo času, v texte som postrehol aj zopár preklepov a iných maličkostí. Som presvedčený, že niektoré detaily ešte dokážete vylepšiť.“

Pomáhať svojim zamestnancom ísť vpred v každej situácii, neznechucovať ich, ale naopak, svojimi zásahmi ich v maximálnej možnej miere motivovať, by malo byť významným atribútom každého riaditeľa, každého nadriadeného pracovníka, zodpovedne vykonávajúceho svoju prácu. Úspech školy totiž v nemalej miere závisí aj od toho, ako zaobchádzajú nadriadení pracovníci so svojimi podriadenými, ako ich inšpirujú, podporujú, povzbudzujú. Učiteľ nemôže podávať dobrý výkon, ak ho riaditeľ ponižuje, ničí jeho dôstojnosť a hrdosť, podlamuje jeho sebavedomie. Veď práve riaditeľ má byť tým zázračným ohnivkom, ktoré odhaľuje schopnosti a túžby jeho podriadených, dáva zelenú projektom, na ktorých by radi pracovali, a následne tak zvyšovali renomé školy. Ak riaditeľ dáva svojim podriadeným najavo, že mu na nich záleží, sú šťastnejší a oddanejší svojej práci. A na tom by malo záležať každému riaditeľovi, pretože čím viac bude vyjadrovať pozitívne myšlienky o svojich zamestnancoch, tým viac ich bude takými vidieť a tým je menšia pravdepodobnosť, že upadne do pasce samoľúbosti.

Vykročme všetci v novom roku 2014 s úsmevom na perách, pozerajme na to, čo je v ľuďoch najlepšie, akým prínosom sú pre svoje okolie, pre svoju organizáciu, mesto, kraj, aký potenciál sa v nich skrýva. Nezabúdajme, že každý má nejakú skúsenosť, ktorú my nemáme, a tak je z tohto hľadiska naším nadriadeným. Albert Einstein, ktorý je vo veľkej miere považovaný za jedného z najväčších mysliteľov vôbec, povedal: „Nikdy som sa nestretol s človekom takým nevedomým, aby som sa nemohol od neho niečomu priučiť.“

PaedDr. Erika PETRAŠKOVÁ, PhD.

História poľnohospodárskych odborných škôl na Slovensku siaha ku koncu 18. storočia. Predchodkyňu súčasnej vinársko-ovocinárskej v Modre založili pred 140 rokmi, Stredná odborná škola v Šali si v tomto roku pripomína 110. výročie. Ako píšeme v reportáži na stranách 22 – 23, aj v nej pociťujú výrazné zmeny v našom poľnohospodárstve za posledné štvrťstoročie, ktoré spôsobili, že u nás už neexistuje stredná škola s čisto poľnohospodárskymi odbormi. Z pôvodných odborov sa vedeniu dlhodobo darí priťahovať záujem absolventov základných škôl o chov koní a jazdectvo. ***Foto Ján SÚKUP***

Povinnosť ušiť „dobrý oblek“ pre trh práce

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR predložil na rokovanie vlády SR 8. januára informáciu o vypracovanom zozname študijných odborov a učebných odborov s nedostatočným počtom absolventov pre potreby trhu práce a zoznam študijných a učebných odborov, ktoré sú nad rozsah potrieb trhu práce. Vláda SR zobrala informáciu na svojom 89. zasadnutí na vedomie.

Úlohou školstva je pripravovať pre potreby spoločnosti dostatok odborníkov v celej škále odborov a odborných zameraní tak, aby mohla účinne fungovať ekonomika, služby, zdravotníctvo, školstvo, verejná správa, atď. Táto zodpovednosť bola dosť dlho opomínaná s tým, že sa tvrdilo, že v demokratickej spoločnosti treba zabezpečovať absolútnu slobodu výberu štúdia. Touto témou sa zaoberá celá vyspelá Európa, a napriek rešpektovaniu slobody výberu odborov štúdia robia európske krajiny účinnú stratégiu, prostredníctvom ktorej ovplyvňujú žiakov, ich rodičov i školy tak, aby boli vo vzdelávacích programoch zastúpené v potrebnom počte a štruktúre všetky požadované odbornosti, ktoré spoločnosť potrebuje.

Prax ukázala, že téza, ktorá sa v minulosti na ministerstve presadzovala – že každý žiak musí mať pripravenú stoličku tam, kde sa prihlási na štúdium – nebola úspešná a doviedla naše školstvo do vážnych problémov. Mimoriadne vysoké percento nezamestnaných absolventov na jednej strane, na druhej strane fakt, že tí, ktorí sa zamestnajú, v drvivej väčšine nastupujú pracovať na pracovné pozície, ktoré nemali s ich štúdiom nič spoločné, vypovedajú o vysokej neefektívnosti systému a potrebe jeho prestavania.

Výkonnosť slovenskej ekonomiky je priamo závislá od kvalitne pripravených absolventov, ktorí nájdu uplatnenie so svojou odbornosťou, ktorých bude niekto potrebovať. Školstvo nemôže „produkovať“ pedagogické nepodarky. Je neodpustiteľnou chybou, ak k niečomu takému na niektorých miestach dochádza. Do roku 2020 sa bude odborné školstvo stále viac približovať potrebám praxe aj vďaka duálnemu systému vzdelávania, ktorý ráta s tým, že do prípravy žiakov sa v omnoho väčšej miere zapoja aj zamestnávatelia.

Kompletný materiál z rokovania vlády SR uverejníme v najbližšom čísle Učiteľských novín.

František ŠÍPKOVSKÝ

Multimediálne vzdelávacie DVD pre oblasť stavebníctva

(II. časť)

Multimediálne vzdelávacie DVD pre oblasť stavebníctva v rámci národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* vzniklo v Strednej odbornej škole (SOŠ) na Ivanskej ceste v Bratislave. Po zhodnotení DVD zástupcom zamestnávateľských zväzov z oblasti stavebníctva, ktoré sme už v UN prezentovali, sme sa o tejto učebnej pomôcke porozprávali s riaditeľom SOŠ na Ivanskej ceste Ing. Ľubomírom Kovaľom.

Pán riaditeľ, ako prispôsobujete školský vzdelávací program praxi, ako spolupracuje vaša škola so zamestnávateľskými zväzmi?

Vo všeobecnosti sa hovorí, že absolvent, ktorý prichádza zo školy, nie je pripravený do praxe. Súčasný zákon o odbornom vzdelávaní a príprave hovorí, že do procesu prípravy pre trh práce by sa kvôli kvalitnej príprave absolventov mali zapojiť zamestnávatelia, ministerstvo školstva, zriaďovatelia škôl... Aj naša škola hľadá cesty, ako opäť pospájať to, čo kedysi fungovalo – vykonávanie praktickej prípravy priamo vo firmách, aby absolvent bol pripravený zaujať po ukončení štúdia miesto plnohodnotného zamestnanca.

Vaši žiaci chodili na prax k rôznym zamestnávateľom, teoretické vedomosti si pritom overovali na stavbách. Ako sa súčasné prepojenie školy s praxou bude odlišovať od toho, ktoré tu bolo v minulosti?

Ja sám som prišiel do tejto školy z pracoviska, kde žiaci vykonávali praktické vyučovanie, takže som zažil, ako ráno prišli do firmy, vykonávali určitú činnosť, aj ju počas dňa dokončili a pritom si overili kvalitu svojej práce. Pracoval som vo firme, kde sa opravovali nákladné vozidlá a stavebná technika. Autá odchádzali na STK, a žiaci tak mali možnosť vidieť, ako odstránili poruchu, respektíve ako kvalitne danú pracovnú úlohu zvládli, či vozidlo opravili, alebo nie. Toto sa musí opäť vrátiť, je to tá najlepšia spätná väzba na to, či absolvent je, alebo nie je pripravený do praxe. Samotní absolventi napokon v praxi zistia, či sú schopní obstáť na trhu práce. Momentálne je situácia našej školy taká, že firmy na zabezpečenie praxe

(pokračovanie na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Učiteľove rady žiakom a študentom k zamestnanosti
Strany 4 a 5

Učiteľ, ktorý postavil tri automobilky
Hovoríme s prezidentom Zväzu automobilového priemyslu SR Ing. Jaroslavom Holečkom

Strany 9 – 11

Knihy a ich čítanie podnecujú kreatívnosť žiakov
Strany 12, 13 a 15

Štiavnická nostalgia ožila v príbehu Viliama Kriváňa

Strana 14

Ako hodnotiť kvalitu vzdelávania
Ďalšie príspevky z medzinárodnej konferencie NÚCEM
Strany 25 – 32

E-TESTOVANIE

NÚCEM doplní do škôl zapojených do projektu počítače

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) pomôže približne 400 základným a stredným školám skvalitniť technické podmienky na elektronické testovanie žiakov. Víťaz centrálneho verejného obstarávania na nákup výpočtovej techniky a služieb rozváža v týchto dňoch 1 800 počítačov do škôl zapojených do národného projektu *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania*. Primerané technické zázemie je nevyhnutnou súčasťou realizácie národného projektu so zameraním na elektronické testovanie.

Prideleniu počítačov predchádzal roku 2013 rozsiahly prieskum pripravenosti škôl na elektronické testovanie a podpis zmluvy

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/ Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

o spolupráci medzi NÚCEM a školou v národnom projekte. *„Pri prideľovaní počítačov pre konkrétne školy je rozhodujúci princíp efektívnosti realizácie elektronického testovania podľa potrieb národného projektu,“* konštatovala riaditeľka NÚCEM Romana Kanovská. Školy získajú od NÚCEM počítače bezodplatným prevodom do svojho majetku so súhlasom ministerstva školstva, ako aj zriaďovateľa školy.

„Počítače sme v prvom rade doplnili do 162 certifikačných základných a stredných škôl. V certifikačných školách, ktorých plánujeme v rámci celého Slovenska vybudovať asi päťsto, sa bude realizovať on-line Maturita alebo on-line Testovanie 9. Potrebujeme, aby každá z certifikačných škôl mala minimálne 21 kvalitných testovacích staníc,“ spresnila riaditeľka Romana Kanovská. Certifikačné základné a stredné školy sú tie, ktoré zvládnu organizáciu elektronického testovania vo veľkom a aj z hľadiska počtu žiakov sú vyhovujúce pre pedagogický výskum prebiehajúci v národnom projekte, ktorý je zameraný na zvyšovanie kvality škôl.

V školách s necertifikačným statusom sa v rámci projektu budú uskutočňovať školské a učiteľské elektronické testovania. NÚCEM zabezpečí 800 počítačov do celkovo 235 takýchto škôl.

NÚCEM dodá počítače aj do Bratislavského kraja, ktorý má obmedzené možnosti čerpania pomoci z Európskej únie. Celkovo pôjde do 18 základných a 15 stredných škôl v bratislavskom regióne 163 počítačov. Najviac ich dostane napríklad Základná škola (ZŠ) J. G. Tajovského v Senci (12 kusov), Stredná odborná škola na Račianskej ul. (11) či ZŠ s materskou školou na Ul. Za kasárňou v hlavnom meste (10).

NÚCEM doplnením techniky robí ďalší dôležitý krok v zlepšení zázemia na elektronické testovanie v školách. Hlavným cieľom projektu je okrem vzniku databázy 30-tisíc pôvodných úloh a 150 testov zo všeobecnovzdelávacích predmetov vytvorenie podmienok, aby sa do tejto modernej formy overovania vedomostí žiakov potupne zapojili všetky školy na Slovensku. Ďalšou významnou okolnosťou podporujúcou tento zámer je, že medzinárodné testovanie PISA 2015 sa v školách uskutoční výlučne elektronicky. Do národného projektu sa už zapojilo takmer 1 660 plnoorganizovaných škôl na Slovensku.

Mária GREBEŇOVÁ-LACZOVÁ, PR manažérka národného projektu

Inovácia vyučovacieho procesu

DIGITÁLNE VZDELÁVANIE

Národný projekt *Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety* od 1. 1. 2014 realizuje Centrum vedecko-technických informácií (CVTI) SR. Inovácia obsahu a metód vzdelávania pre potreby trhu práce sa uskutoční vo všeobecnom vzdelávaní na základných a stredných školách v 7 regiónoch Slovenska s výnimkou Bratislavského samosprávneho kraja (BSK).

Viac ako 2 200 základných a stredných škôl v 7 krajoch Slovenska sa v riadnom termíne zapojilo do národného projektu a už onedlho bude vzdelávať interaktívne. **Začiatkom februára bude do zapojených škôl distribuovaná technika** potrebná na interaktívnu učebňu (notebook a ozvučenie). Následne budú rozvážané a inštalované interaktívne tabule. V priebehu trvania národného projektu (do 30. 11. 2015) bude sprístupnené aj digitálne učivo vo forme cca 14 200 digitálnych vzdelávacích objektov.

Riaditelia, ktorí zapojili svoju školu do tohto národného projektu, tak sprístupnia svojim žiakom možnosti moderného vzdelávania. **Takmer 500 škôl však dodnes nedoručilo zmluvu o účasti na projekte a o zapožičaní didaktickej techniky.** Preto prosíme riaditeľov zatiaľ nezapojených základných a stredných škôl, aby v čo najkratšom čase kontaktovali Ing. Jozefa Ďuriana, PhD. (jozef.durian@cvtisr.sk).

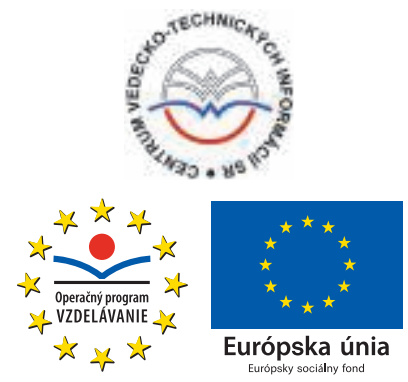

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/ Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Zmluva o účasti na projekte a o zapožičaní didaktickej techniky má dve časti:

- Jedna časť hovorí o **dodaní zostavy didaktickej techniky na vybavenie interaktívnej učebne**, ktorá pozostáva z **interaktívnej tabule, notebooku a ozvučenia učebne**. Vybavenie interaktívnych učební bude počas obdobia trvania národného projektu zapožičané školám a po skončení projektu prevedené do majetku škôl.
- Druhá časť hovorí o súčinnosti pri zabezpečovaní **prístupu k digitálnym vzdelávacím objektom**, ktorý žiakom a učiteľom poskytne možnosť prezerať a používať digitálne vzdelávacie objekty vytvorené v rámci národného projektu.

Pre školy, ktoré vyjadrili nezáujem o didaktickú techniku, je dôležitá práve druhá časť zmluvy.

Viac informácií o národnom projekte sa dočítate na našom komunitnom portáli digitalnevzdelavanie.sk. Národný projekt *Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety* je spolufinancovaný z prostriedkov Európskej únie. Spolu s Planétou vedomostí a ďalšími projektmi je súčasťou programu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Digipedia 2020, ktorý bol spustený s cieľom modernizácie rezortu školstva v oblasti informatizácie a digitalizácie. Informácie o tomto programe sa nachádzajú na webovom sídle Digipedia.

Katarína STOLÁRIKOVÁ, manažérka publicity

Reakcie učiteľov stále milo prekvapujú

Zamestnancov národného projektu vyspovedal aj moderátor Slovenského rozhlasu Roman Bomboš.

Čo je hlavným cieľom národného projektu?
Zabezpečiť didakticky hodnotné pomôcky na digitálne vzdelávanie na základných a stredných školách v 7 krajoch Slovenskej republiky (okrem BSK) tým, že vybavíme školy interaktívnymi učebňami (pozostávajúcimi z interaktívnej tabule, notebooku a ozvučenia učebne) a digitálnymi vzdelávacími objektmi.

Ktorých učebných predmetov sa dotýka?
Národný projekt zabezpečuje digitálne učivo pre 11 všeobecnovzdelávacích predmetov (slovenčina a literatúra, dejepis, geografia, prírodoveda, biológia, matematika, fyzika, chémia, anglický jazyk, nemecký jazyk, ruský jazyk).

Je to revolučný prístup k vzdelávaniu a príprave učiteľov?
Proces vzdelávania zostáva stále v rukách učiteľa. Projekt je postavený tak, aby nezasahoval do kompetencií učiteľa. No príprava učiteľa a možnosti výučby dostávajú úplne iný rozmer. Ak sa aktívni učitelia doteraz pasovali s náročným vyhľadávaním multimediálnych podkladov pri vlastnej príprave, dnes môžu výrazne viac času venovať metodicko-didaktickej príprave. Samotná hodina sa tiež stáva flexibilnejšou a učiteľ môže lepšie reagovať na dianie v triede a na potreby svojich žiakov.

Nakoľko sú naši učitelia prístupní najmodernejším technológiám?
Učitelia nepatria medzi skupiny, kde by bola technika cudzím pojmom. Náš národný projekt znižuje bariéry pri efektívnom využití techniky vo výučbe a reakcie učiteľov nás milo prekvapujú každý deň.

Kto sa môže zapojiť do tvorby scenárov k digitálnym vzdelávacím objektom, aké musia spĺňať podmienky a predpoklady?
Do tvorby scenárov sa môžu zapojiť všetci učitelia aktívne vykonávajúci pedagogickú činnosť v základných a stredných školách na celom území SR, teda aj z BSK.

Koľko scenárov už stihli učitelia vytvoriť?
Naši odborní pracovníci vytvorili koncom roka šablóny, ktoré zjednodušili a zefektívnili prácu učiteľov na tvorbe scenárov. Aj vďaka tomu dokázali učitelia vytvoriť už viac ako 10 600 scenárov.

Sú scenáre aplikované do praxe a kto ich môže prakticky využiť?
Veľká časť scenárov je určená pre aplikačnú fázu hodiny, kde sa získané vedomosti premietajú do praktického života. Všetky scenáre pracujú s reáliami a odkazujú na každodenný život. Stretáva sa v nich to najlepšie z praxe v školách, to, na čo žiaci reagujú najlepšie. Ich spracovanie je moderné a pre žiakov úplne prirodzené. Digitálne vzdelávacie objekty môžu využiť všetci učitelia a žiaci základných a stredných škôl SR okrem BSK.

Sú vyučovacie hodiny a ich obsah zaujímavejšie?
Vyučovacie hodiny s použitím interaktívnej tabule a digitálneho učiva sú pre žiakov pútavejšie a vyučovací proces sa tak pre nich stáva atraktívnejším.

Nakoľko sa učitelia môžu „odpútať“ od základných učebných osnov?
Pri tvorbe scenárov nie je možné „odpútanie“. Všetky scenáre sú viazané na konkrétne témy štátneho vzdelávacieho programu a aj hodnotené podľa výkonových štandardov, ktoré sú pre tému predpísané.

Sú nejaké regionálne špecifiká, sú niekde učitelia aktívnejší?
Aktivita približne zodpovedá veľkosti regiónov. Najaktívnejším je Prešovský kraj, nasleduje Žilinský a v tesnom závese ostatné kraje.

Ide to ruka v ruke aj s technickým zabezpečením škôl, zlepšuje sa ich technické vybavenie a možnosť využiť moderný spôsob vyučovania?
Väčšie školy majú lepšie vybavenie, malé školy majú ťažší prístup k technike. No všetky školy sú na využitie digitálneho vzdelávania pripravené, minimálne vďaka interaktívnym tabuliam z nášho projektu.

Ako sa to prejaví na obsahu vedomostí a skúsenostiach žiakov?
To ukáže len čas. Dnes však vieme, že digitálne objekty môžu pomôcť zmenšiť rozdiely vo výučbe medzi priemernými žiakmi a žiakmi, ktorí sú zdatnejší alebo menej zdatní. **(ks)**

Chorým deťom pomáhajú aj z Rakovej

VIANOČNÉ TRHY

Deň pred vianočnými prázdninami sa v Cirkevnej základnej škole J. Palárika v Rakovej premiérovo uskutočnili vianočné trhy spojené s vianočnými tvorivými dielňami. Už počas uplynulých mesiacov sa starší i mladší žiaci podieľali na tvorbe a výrobe pozdravov, zdobených štipcov, šálov a rôznych vianočných ozdôb.

Výsledkom boli plné stoly nádherných dekoratívnych predmetov, o ktoré bol medzi deťmi i dospelými veľký záujem. Vianočnú atmosféru dotvárala vôňa pečených oblátok, koláčikov, vianočného punču a kolied, ktorými sa prezentovali naši žiaci. V tvorivých dielňach si mohli deti vyrobiť svietnik, sviečku, záložku do knihy či vyzdobiť perníček. Výťažok z predaja výrobkov pomôže tým, ktorí to najviac potrebujú, konkrétne Klinike pediatrickej onkológie a hematológie Detskej fakultnej nemocnice v Banskej Bystrici.

(rak)

O ČOM PÍŠE

Januárová Rodina a škola

- PISA nám to napísala
- Plytvanie
- O škole a učiteľovi
- Ako vidia naše deti svet dospelých
- Krúžky – áno či nie a najmä koľko?
- Populárne diéty – naozaj vedú k štíhlosti?
- Hovory o Fraňovi Madvovi
- Možnosti rozvoja sebakontroly u detí
- Múdrosti z detských hlavičiek
- Desať nástrojov manipulácie myslenia ľudí médiami
- Test: Chcete byť najlepší?
- Sú deti s IT nadaním iné?
- Pedagogické a výchovné postrehy Alberta Einsteina
- Tablety mieria do škôl
- Zimné športy a úrazy
- Riziká internetu: kyberšikanovanie
- Zápisy detí do prvého ročníka a školská spôsobilosť
- Hosť Rodiny a školy – prvý ponovembrový minister školstva prof. RNDr. Ladislav Kováč, DrSc.
- Izraelčanky v okovách manželstva
- Zlozvyk: obhrýza si nechty
- Zázračné zrnká – obilniny
- Krásne slová od Stanislava Štepku
- Myšlienky z knihy kňaza Antona Hlinku: Každý sa môže zmeniť **(red)**

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo.pomichal@chello.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 22. 1. 2014.

EV 2461/08

Kolektívy ôsmakov sa zapojili do súťaže Vitaj v našom regióne!

ASFEU

Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Welcome, Willkommen, Bienvenu... Aj týmito slovami sa začínajú multimediálne prezentácie žiakov, ktorí sa zapojili do súťaže *Vitaj v našom regióne!*. Ambiciózne kolektívy ôsmakov základných škôl preukázali, že svoje jazykové znalosti dokážu spracovať a prezentovať zábavnou a originálnou formou.

Súťaž vyhlásila Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU) v novembri minulého roka. Úlohou ôsmakov bolo do 20. decembra 2013 vypracovať pútavého multimediálneho „sprievodcu" mestom alebo regiónom. O tom, že žiaci sú kreatívni a nápaditý, svedčia mnohé práce. Okrem písaného textu boli oživené hovoreným slovom, animáciami, vlastnými videami a nechýbali ani zábavné doplňovačky a kvízy.

ASFEU prijala práce od 123 základných škôl. Mnohé z nich využili možnosť poslať dve diela a do súťaže prihlásili prezentácie v dvoch jazykoch. Najväčší záujem bol o anglický jazyk, nasledoval nemecký a francúzsky jazyk.

Do súťaže sa prihlásili školy z celého Slovenska. Najviac ich bolo z Košického (27) a zo Žilinského kraja (24), ďalej z Prešovského (19), Banskobystrického (17) a Trenčianskeho kraja (16), nasledoval Nitriansky (9), Bratislavský (6) a Trnavský kraj (5). Výsledky súťaže budú zverejnené v priebehu februára na webovom sídle ASFEU.

Odbor informovania a publicity ASFEU

ITIC

Aj učitelia môžu využívať zľavy, aké využívajú študenti

Keď príde do kníhkupectva študent s Medzinárodným preukazom študenta (ISIC), dostane na nákup kníh zľavu 10 %. Učiteľ s Medzinárodným preukazom učiteľa (ITIC) nakúpi knihy s rovnakou zľavou. U mobilného operátora môžu ušetriť učitelia rovnako ako študenti až 5 € z každej mesačnej faktúry. Existujú desiatky podobných príkladov, keď učitelia využívajú rovnaké zľavy a výhody ako študenti.

Momentálne sa o tom presvedčа už viac ako 7 000 slovenských učiteľov a denne pribúdajú ďalší, pre ktorých sa stal preukaz ITIC aj tento rok súčasťou ich učiteľského života. Na Slovensku je viac ako tisíc miest, kde sú na preukaz ITIC poskytované zľavy, čo spríjemňuje a uľahčuje každodenný život mnohým učiteľom základných, stredných či vysokých škôl.

Medzinárodný preukaz učiteľa je vydávaný združením CKM SYTS, ktoré je držiteľom licencie ITIC na Slovensku. Je určený učiteľom zamestnaným vo vzdelávacích inštitúciách Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR na hlavný alebo vedľajší pracovný pomer a celosvetovo uznávaný ako doklad preukazujúci štatút učiteľa. V súčasnosti je vydávaný ako čipový preukaz na 18 univerzitách/vysokých školách a na viac ako 300 stredných školách, kde je využívaný aj na interné aplikácie školy (dochádzka, stravovanie a pod.). Nečipovú verziu preukazu si môžu učitelia zakúpiť on-line na webovom sídle ITIC.

Desiatky eur držitelia preukazov ITIC ušetria na zľavách v oblasti cestovania, kultúry, obchodu a služieb, stravovania, ubytovania, vzdelávania, voľného času a športu. Okrem slovenských zliav sprístupňuje preukaz ITIC učiteľom aj tisíc-

ky zliav vo svete. Každý mesiac sa držitelia preukazu môžu tešiť na mesačné zvýhodnené ponuky niektorých poskytovateľov zliav. V lete ich upúta zaujímavá ponuka letných festivalov, kúpalísk a akvaparkov so zľavou, v zime si zase vždy prídu na svoje milovníci zimných rekreačných športov. V tejto sezóne si s preukazom ITIC zalyžujú na svahoch 24 slovenských lyžiarskych stredísk so zľavou až do 25 % z ceny lístka.

A zľavy nie sú všetko, čo preukaz ITIC svojim držiteľom ponúka. Niekoľkokrát v roku sú pre učiteľov s platným preukazom usporadúvané na webovom sídle ITIC súťaže, z ktorých si výhercovia odnesú hodnotné ceny, nákupné poukážky, skipasy, lístky na festivaly a kúpaliská. Po vyžrebovaní výhercov každej súťaže nás vždy potešia e-maily so srdečným ďakovaním, ktoré nám dokazujú, že ITIC si opäť získal srdcia ďalších učiteľov.

Mgr. Katarína MIZEROVÁ
Foto (itic)

CESTOVNÉ

Metodicko-pedagogické centrum pomohlo 200 základným školám

Záhradnícke potreby, zariadenie do kuchynky, hudobné nástroje, športové potreby, spoločenské hry, knihy, technika, hygienické potreby. To všetko v týchto týždňoch postupne prichádza do 200 základných škôl v Banskobystrickom, Nitrianskom, Trenčianskom, Košickom a Prešovskom kraji. Pomôcky z didaktického balíčka pomôžu zatraktívniť celodenný výchovný systém, aby aj deti zo sociálne znevýhodneného prostredia trávili v školách viac času návštevou popoludňajších krúžkov a rôznorodých záujmových útvarov.

Didaktické pomôcky sú súčasťou národného projektu *Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít*, ktorý je financovaný z operačného programu Vzdelávanie. Projekt realizuje Metodicko-pedagogické centrum, priamo riadená organizácia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Prihlásiť sa doň mohla každá základná škola, ktorú navštevuje viac ako 20 % žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Výsledkom je 27 617 žiakov, ktorí sa budú môcť vďaka poskytnutým pomôckam v nasledujúcich mesiacoch v škole venovať svojim obľúbeným činnostiam.

(mk)

Osemročné gymnáziá musia garantovať status výberových škôl

DISKUSIA

Výsledky Testovania 5 by mali byť jedným, a nie jediným kritériom na prijímanie žiakov do osemročných gymnázií. Nastavenie týchto, ako aj ďalších kritérií bude predmetom pracovných diskusií so širokou odbornou verejnosťou v najbližších dvoch rokoch.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR sa aj takýmto spôsobom snaží zvýšiť kvalitu vzdelávania v osemročných gymnáziách, do ktorých majú byť prijímaní len žiaci s predpokladmi na úspešné zvládnutie tohto typu štúdia. Súčasný stav osemročných gymnázií totiž postupne dospel k nižšej ako očakávanej kvalite. A to aj napríklad v súvislosti s tým, že bol do nich prijímaný väčší počet žiakov z daného populačného ročníka, než boli dlhodobé odporúčania Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj.

Základné školy tak v posledných rokoch zaznamenali výrazný odliv „dobrých" žiakov, čo sa v konečnom dôsledku prejavilo na kvalite vzdelávacieho systému ako celku. Dokumentujú to aj v posledných rokoch preukazované výsledky externej časti maturitných skúšok žiakov v osemročných gymnáziách, ktoré nie sú významne lepšie oproti výsledkom ich rovesníkov v štvorročných gymnáziách. Znižovanie kvality osemročných gymnázií potvrdzujú aj výsledky štúdie PISA, ktoré dokladajú trend znižovania počtu žiakov osemročných gymnázií dosahujúcich excelentné výsledky a zvyšovania počtu žiakov dosahujúcich najnižšie výsledky.

Počet nadaných žiakov na úrovni 5 % z populačného ročníka uvádzali už výskumy, z ktorých vychádzali autori *Milénia – národného programu výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 – 20 rokov*. Záujem regulovať v tomto duchu počet tried osemročných gymnázií sa legislatívne premietol do školského zákona ešte roku 2008. Podľa neho orgán miestnej štátnej správy v školstve rozhodne o návrhu počtu tried a počtu žiakov prvého ročníka pre všetky gymnáziá s osemročným štúdiom v jeho územnej pôsobnosti na nasledujúce prijímacie konanie do 15. septembra tak, aby počet žiakov v týchto triedach neprekročil 5 % z daného populačného ročníka v príslušnom školskom roku. Prechod na požadovanú hranicu mal byť zabezpečený postupne, a to po dohode so zriaďovateľom. Pôvodná lehota postupného prechodu bola predĺžená zo školského roku 2011/2012 na školský rok 2014/2015 a po nedávnom schválení pozmeňujúceho návrhu k novele školského zákona až na školský rok 2016/2017.

Cieľ postupného znižovania žiakov v osemročných gymnáziách sa darí dosiahnuť v siedmich samosprávnych krajoch. V nich je už v súčasnosti zastúpenie týchto žiakov na úrovni 6 – 8 % z populačného ročníka. Ministerstvo školstva tak predĺžením lehoty vychádza v ústrety predovšetkým zriaďovateľom osemročných gymnázií v Bratislavskom kraji, kde je problém dodržania 5-% kvóra novoprijatých žiakov najvýraznejší a percentuálne zastúpenie týchto žiakov je v súčasnosti až na úrovni 30 %.

Michal KALIŇÁK,
hovorca ministra

Multimediálne vzdelávacie DVD...

(dokončenie zo strany 1)

stále hľadáme. Naši žiaci pracujú vo viacerých firmách, s ktorými komunikujeme, hľadáme spoločné zámery na naplnenie požadovaného profilu absolventa, aby sa nemusel v budúcnosti rekvalifikovať.

Ako sú zamestnávatelia zainteresovaní na spoločnom cieli, t. j. aby ste mali úspešných absolventov a skúsených odborníkov, ktorí si v každej situácii na stavbe poradia?

Je to rôzne, stretávame sa so slovami – prepáčte, nemôžeme zobrať vašich žiakov, lebo máme stanovené termíny, nevieme, či budeme mať prácu aj o mesiac, o pol roka. A na druhej strane máme firmy, ktoré povedia – my do toho ideme, pretože si môžeme medzi žiakmi, ktorí u nás vykonávajú prax, vybrať tých najlepších a nemusíme ich po ukončení školy preškoľovať, pripravíme si ich u nás už počas praxe. Takže firmy, ktoré myslia dlhodobejšie, teda perspektívne, s nami komunikujú, a naopak, firmy, ktoré majú na trhu práce problémy, s nami do vzdelávacieho procesu nevstupujú.

Buďme teraz konkrétni, s koľkými firmami ste nadviazali spoluprácu a koľkým firmám sa naozaj darí tak, že môžu spolu s vami vzdelávať mladých ľudí pre oblasť stavebníctva?

Momentálne máme žiakov v rôznych profesiách v devätnástich firmách. Sú to však firmy s menším počtom zamestnancov, pretože dnes nemáme až taký počet absolventov, aby sme boli zaujímaví pre väčšie firmy. Na druhej strane máme zavedené, a snažíme sa to dodržiavať, aby každý náš žiak prešiel praxou vo firme. Nestáva sa nám, aby žiak skončil našu školu bez predchádzajúcej prípravy u zamestnávateľov.

Aj montáž sadrokartónu si môžu vaši žiaci vyskúšať v spomínaných malých firmách. Ako si však vysvetľujete fakt, že práve vaša škola sa mohla prezentovať nakrúcaním ukážkovej hodiny na tému suché stavby v stavebníctve?

Som rád, že je tu projekt, ktorý má za úlohu vytvárať a poskytovať doplnkové multimediálne programy odborného charakteru. Doteraz sme sa zväčša stretávali len s tým, že projekty boli zamerané iba na všeobecnovzdelávacie predmety, ako je matematika, fyzika a slovenský jazyk. Preto sme sa veľmi radi zhostili spomínanej úlohy – natočenia multimediálneho DVD nosiča práve v našej škole a s našimi žiakmi.

Zareagujme ešte na požiadavku zamestnávateľských zväzov, ktoré hovoria o tom, že suché technológie by sa mali vo všetkých školách so stavebným zameraním vyučovať v samostatnom, dokonca študijnom odbore.

Áno, treba povedať, že už dnes existuje učebný odbor montér suchých stavieb. Na druhej strane je niekoľko škôl, a my patríme takisto medzi ne, ktoré vedia túto technológiu včleniť do iných učebných odborov, ako je napríklad murár, stolár, maliar.

Naši žiaci nemajú problém zvládať technológie spomínané v rámci suchých stavieb aj v iných učebných odboroch. A čo je podstatné, spolupracujeme aj s firmou, ktorá dováža sadrokartón. Všetko zo sadrokartónu, čo v našej škole môžete vidieť, zhotovili naši žiaci. Pracujeme teda nielen v sadrokartónovej dielni, ale všade, kde je to len možné. A veríme, že niekedy v budúcnosti sa budú aj zamestnávatelia v stavebníctve podieľať na tvorbe učebných plánov a učebných osnov pre odborné školy, prípadne prídu medzi nás do školy na praktické vyučovanie.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ,
manažérka publicity národného projektu

Učiteľove rady žiakom a študentom k zamestnanosti

BUDÚCNOSŤ POVOLANÍ

Roku 2013 mediálne tri najskloňovanejšie slová na Slovensku údajne boli: nezamestnanosť, politika a šetrenie. Práve v otázke nezamestnanosti spočíva riziko a strach žiakov – najmä študentov, ako sa po škole dokážu uplatniť na trhu práce. A logicky veľmi často v danom smere žiadajú pragmatické rady aj od svojich učiteľov a učiteliek.

Aj roku 2014 je najčastejšou túžbou študentov končiacich školy (i tých, ktorí zostali medzi nezamestnanými) nájsť si prácu a mať vlastné príjmy na možnosť osamostatniť sa. Svetová ekonomická kríza už viac rokov v recesii trhov znamená veľké problémy aj v zamestnanosti nielen v rámci Európskej únie, ale na celom svete. V mnohom určite prepíše doterajšie učebnice a zmení výchovné i vzdelávacie postupy. Samozrejme, že zďaleka nie len v oblasti trhového riadenia, financií, ekonomiky a pedagogiky.

Učiteľ tiež v role výchovného poradcu a žiakovho i študentovho dôverníka často v praxi musí riešiť aj otázku, ako poradiť svojim žiakom a študentom, čo ísť študovať, aby po skončení školy našli dostupnú prácu a primerane sa uplatnili na trhu.

Cieľom tohto príspevku je poskytnúť učiteľom isté informácie a východiská na zorientovanie sa na trhu práce – čo predovšetkým učiť s ohľadom na najžiadanejšie povolania.

Aké sú teda aktuálne zistenia a výsledky prieskumov v danej oblasti? Čo si z nich vybrať, aby dobre mienené rady vzdelávacích poradcov v školách (formálnych i neformálnych) mohli byť čo najlepšie?

1. Pracovné trendy tretieho tisícročia

Futurológovia i prognostici majú neľahkú úlohu v zodpovednosti správne identifikovať príležitosti a odhadnúť vývoj v bližšej i vo vzdialenejšej budúcnosti. Takých guru, ktorí vedia predvídať a takpovediac sú schopní vidieť nielen za najbližší roh neznámej cesty, ale aspoň za tri, nie je veľa. Jedným z nich bol dnes už nebohý expert Peter F. Drucker, otec svetového manažmentu (zomrel roku 2005 ako 96-ročný). Posolstvom, ktoré jasne vyryl pre najbližšie desaťročia, je aj jasná identifikácia významu tzv. poznatkových pracovníkov a vynútená perspektíva znalostnej ekonomiky. Je to základné východisko aj pre manažment TTT (trendov tretieho tisícročia), kde má naša krajina naďalej obrovské rezervy.

Znalosti namiesto vedomostí

Ak Slovensko bez bohatstva vlastných prírodných zdrojov chce napredovať, musí produkovať zdroje umelé a vyvážať čo najviac pridanej hodnoty (špičkové know-how a *high technology*). Prax na univerzitách aj po vstupe Slovenska do Európskej únie naďalej zostáva v polohe, že študentom prednáša „plný dom" vysokoerudovaných teoretikov, ktorí nechcú pripustiť kombináciu, teda ani vstup praktikov (manažérov z praxe).

Viac ako 30 vysokých škôl na Slovensku (ku koncu roku 2013 ich bolo údajne 20 verejných a 16 súkromných) je pre našu krajinu v súčasnosti nie progresom, ale degresom. Posledná akreditácia preukázala, že naozaj špičkové máme len štyri univerzity. Malo by byť menej univerzít a viac vedecko-technologických parkov. Už naši starí otcovia vedeli jednoduché pravidlo, že vedomosti teórie (*knowledges*) sú človeku naničhoč, keď ich nevie využívať v praxi vo forme aplikovaných poznatkov a zručností (*skills*). Len vhodná alchýmia v kombinácii oboch týchto základov prináša hľadané efektívne poznanie (*know-how*) na ceste, ako ďalej, čo súčasný akademický priestor v štáte nedokáže dostatočne a dlhodobo zabezpečiť.

Nová podniková kultúra

Z praxe uplynulých dvadsiatich rokov (1989 – 2013), odpozorovanej v našej minikrajine, vyplýva i väčšinová nespokojnosť so slovenským naturelom z hľadiska žiaducej firemnej kultúry. Nie je to o neschopnosti vedieť tvrdo pracovať, je to skôr o neochote meniť zabehaný pracovný štýl a inovovať doterajšie prístupy k racionalizácii postupov a pracovných procesov. Objektívnou pravdou zostáva, že prekonať zvykové právo dlhodobo platné v podmienkach centrálnej ekonomiky (socializmus) do roku 1989 a nové požiadavky doby od roku 1990 v podmienkach transformujúcej sa a trhovej ekonomiky (kapitalizmus) sa nedarí zmeniť pozitívne a úplne ani po dvoch desaťročiach novodobého deja. Svetovým hitom v moderne riadenia však zostáva hodnotový manažment, pričom prechod k nemu z úlohového a procesného riadenia potrvá väčšine firiem ešte desiatky rokov. Špičky elít však túto zmenu už zapracovali, inak by nemali také výsledky v napredovaní, aké v skutočnosti majú.

Základnou podmienkou prechodu na hodnotové riadenie je aj lepšia hodnotová výchova žiakov a študentov v súčasnom a budúcnom školskom systéme v Slovenskej republike.

O budúcnosti i ekonomike ľahšie tárať ako rátať

Svet je zložitý a éra tzv. čistých riešení a jasného čierno-bieleho videnia sveta nemá veľkú budúcnosť pre líniu pracovného riadenia. Vieme, že neexistujú dokonalé systémy, ale len lepšie a horšie. Vieme tiež, že najlepšie riešenia sú po plodnej výmene názorov a diskusii odborníkov, ale občas i laikov, takže najlepšie riešenia bývajú tie, ktoré predchádza dôkladná príprava (vrátane polemickej inventúry rôznych názorov na silné a slabé stránky navrhovaného projektu).

Platí, že o ekonomike, ale i prognózovaní budúcnosti sa ľahšie tára, ako ráta. Preto aj v prípade prognózy budúcich pracovných trendov je vhodné zostať vo vyslovovaní záverov opatrný, pretože dnešný raketovo rýchly vývoj nových technológií, globalizácia i rastúce rozdiely v nárokoch na kvalitu života medzi najbohatšími a najchudobnejšími sťažujú stanovenie jasnej odpovede. Otázok je veľa, a kladú sa oveľa ľahšie, ako sa na ne nachádzajú uspokojivé odpovede.

Pracovné trendy tretieho tisícročia

Niekoľko záverov k práci v ére TTT (trendov tretieho tisícročia) však možno skonštatovať pomerne presvedčivo:

- Pracovné príležitosti sa presunú viac do sektoru služieb. Do roku 2005 pracovalo najviac ľudí na svete v poľnohospodárstve a vo výrobe. Zlom nastal roku 2006, ktorý sa prvýkrát v ére ľudstva niesol v znamení prvenstva pracovných príležitostí v sektore služieb.
- Globálna ekonomická kríza a boj superveľmocí sveta i ekologické záťaže planéty radikálne zamiešajú karty na pracovnom trhu. Už dnes je paradoxom, že niektorí ľudia z USA a Európskej únie sa sťahujú za prácou do Číny, čo ešte pred desaťročím znelo ako nepredstaviteľná fantazmagória!
- Človek počas života vystrieda viac povolaní (v priemere päť) a viackrát za život bude meniť prácu, čím vzrastajú nároky na celoživotné sebavzdelávanie.
- Narastať bude cezhraničná pracovná migrácia – napríklad v Európskej únii mnohé krajiny otvorili vlastné domáce trhy aj pre zahraničnú pracovnú silu, mnohé praktizujú podmienečný odklad niekoľkých rokov.
- Obsluha základov osobného počítača a mobilu sa stane pri väčšine pracovných aktivít takou samozrejmosťou ako potreba naučiť sa čítať a písať v základnej škole.
- Naďalej bude radikálne rásť podiel duševnej práce na úkor manuálnej.
- Nastane boom nových pracovných povolaní, ktoré súvisia s rozmachom služieb (animátori, moderátori, zabávači, konferenciéri, predajcovia cez internet, tvorcovia hier, tréneri služieb, atď.) a s potrebou zmiernenia psychického tlaku ľudí (tréneri života, mediátori, psychoanalytici, rozvodoví právnici, nové formy psychológov a sociológov, atď.).
- Výučba cudzích jazykov sa zintenzívni vďaka novým trhom a veľmociam (predpokladá sa obrovský boom vo výučbe čínštiny a španielčiny).
- Zvýši sa podiel pracovných činností na čiastočný úväzok (najmä pre ženy) a podiel práce doma (najmä informatici a projektoví manažéri budú môcť časť práce robiť vo firme, ale minimálne polovicu doma, v pohodlí vlastného bytu s pripojením na sieť pracoviska a internet).
- Častejšie sa bude meniť obsah pracovnej náplne (opis pracovnej činnosti) a od pracovníkov sa bude vyžadovať aktívny prístup k pripravenosti na zmeny.
- Otvoria sa nové sociálno-podnikateľské príležitosti (napríklad tzv. hobby priemysel, zdravotné centrá dlhoveku, centrá kvality života, poradenské centrá života – štúdiá manažmentu života, atď.).

Budúcnosť a sebakultivácia

Dobrou správou pre svet i našu krajinu je fakt, že najbližšia budúcnosť už nie je taká neurčitá, ako tomu bývalo kedysi. Informácií o trendoch je veľa a sú prístupné, hoci platnou axiómou i paradoxom súčasne zostáva, že hlavnou zásadou manažmentu budúcnosti zostáva „budúcnosť sa nedá úplne predpovedať" – a to ani s tými najlepšími metódami. Racionálny človek si často kladie otázky, dokedy sa dá takto „tlačiť na pílu" – aby na jednej strane riadenie bolo komplexne efektívne, ale súčasne na druhej strane sa nezničil najdôležitejší kapitál, ktorým sú ľudské zdroje.

Na to treba múdro stále viac využívať osobnú iniciatívu a vlastnú aktivitu a súčasne zdokonaľovať sebariadenie i riadenie. Nestačí pasívne čakať, čo ponúkne okolie. Dôležité je najmä dokázať prekonať vlastnú pohodlnosť, byť trpezlivý a húževnatý. Predovšetkým však byť pripravený na zmeny, ktoré určite prídu – lebo vývoj napreduje.

2. Najžiadanejšie pracovné pozície v rokoch 2010 – 2020

Turbulentné zmeny v spoločnosti, nové signály z trhu, inovácie vedecko-technického pokroku ľudstva i vibrácie v zmene trendov väčšinového životného štýlu spoločnosti prinášajú do života ľudí stále častejšie nové prvky. Garantujú, že nič nie je isté. Jedinou istotou je zmena.

Častá otázka Slovákov smeruje k tomu, ako sa tieto zmeny dotknú trhu práce a či sa konečne podarí vyriešiť dvadsaťročné fiasko doterajších vlád, ktoré spočíva v neschopnosti odstrániť obrovskú nezamestnanosť, ktorá modernej krajine – a už vôbec nie vyspelej demokracii a štandardnej trhovej ekonomike – nesvedčí.

Logické sú otázky všetkých učiteľov, či učebné, vzdelávacie, výchovné a poznatkové smerovanie škôl v súčasnosti je primerané trendom na trhu z hľadiska budúcnosti!

Kombinácie starého a nového

Na trhu práce bude stále väčší tlak na služby. Z nich predovšetkým na služby zvyšujúce komfort, pohodlie a životnú úroveň obyvateľstva. Komplexne ako najlepší svetadiel zo všetkých ohľadom kvality života sa nám javí Európa. Aj navzdory doterajšej superveľmoci, za ktorú sa pasuje Amerika – USA. A aj navzdory predpokladu blízkej novej superveľmoci, za ktorú je pasovaná Čína, pričom konjunktúra sa týka produktívnych zmien aj v Rusku (krajina s najväčšou rozlohou na svete) a v Indii (krajina s najvyšším počtom obyvateľstva, ktorého rast nemá pod kontrolou).

V pracovných profesiách sa predpokladá kombinácia klasiky (lekár, advokát, predavač, upratovačka, zásobovač, vodič, atď.) i nových typov práce, povolaní a zamestnaní.

Dominantný predpoklad

Z hľadiska druhého desaťročia nového tisícročia predpokladám okrem klasických poryvov (napr. stále viac voľnej práce z domu cez počítač a internet, stále viac dočasnej práce – len na určené dielo, stále viac tlaku na flexibilitu a mobilitu pracovnej sily, atď.) na trhu práce tri veľké tendencie:

1) **Stabilizovanie najschopnejších pracovníkov.** Zamestnávatelia si konečne spočítajú, že oveľa viac sa vyplatí investovať do posilnenia lojality – t. j. radšej mať na jednej pozícii desať rokov jedného pracovníka so slušným platom ako vymeniť za päť rokov desiatich a striedať ich len preto, lebo práca v pomere mzda/výkon je nezaplatená, neatraktívna a ľudia pri nej nevydržia. Náklady na vzdelávanie rastú a zamestnávateľovi sa neoplatí neustále investovať do obnovy a platby za nové vzdelávanie nových pracovníkov.
2) **Intenzifikácia vzdelávania pre konkurenčnú vojnu.** Ak doteraz mnohí zamestnávatelia škrtili náklady a šetrili na nesprávnom mieste na úkor vzdelávania, teraz budú musieť pre neustále vyššiu rýchlosť zmien a technologických inovácií dopriať vlastným pracovníkom viac vzdelávania, ktoré bude kvalitnejšie. Ak nie, konkurencia ich ľahko vyradí z trhu.
3) **Viac služieb pre pohodu človeka.** Obrovský boom sa predpokladá v náraste služieb komplexnej starostlivosti nie v základnej, ale v pridanej hodnote na relax, rozvoj, zábavu a zlepšovanie imidžu človeka (napr. štúdiá fyzickej krásy, centrá duševného rozvoja, atď.).

Najžiadanejšie podľa Uni2010

Podľa prieskumov Uni2010, inštitúcie mapujúcej oblasti školstva, podnikania a povolania na Slovensku, budú najžiadanejšie pracovné pozície v najbližších rokoch oscilovať, stotožňovať sa alebo silne sa podobať a odvíjať od týchto osemnástich povolaní (názvy nemusia byť presné, profil práce je však vysoko pravdepodobný):

SPRESNENIE PROFESIOGRAMOV

1. **Aktivátor a stratég.** Dokáže sa pozerať na organizáciu (kocku) z nadhľadu, určiť stratégiu a míľniky jej pohybu. Dodáva kocke počiatočnú energiu na rozbeh, skladá k sebe a synergicky spája všetky jej strany (jednotlivých špecialistov).
2. **Obchodník-„vzťahovák“.** Expert na identifikovanie potrieb zákazníka a na následný predaj produktov či služieb. V prvom rade sa zameriava na vytvorenie dlhodobého vzťahu s klientom, s ktorým rokuje.
3. **Poctivý a profesionálny remeselník.** Odborník vo svojom remesle (zvárač, murár, obuvník, kaderník, inštalatér, stolár), vykonáva ho poctivo, profesionálne a navyše spôsobom, ktorý ho robí jedinečným. Potvrdzuje ľudovú múdrosť, ktorá hovorí, že remeslo má zlaté dno.
4. **Procesár-superstar.** Expert na navrhovanie, identifikovanie a zefektívňovanie procesov. Disponuje špeciálnou optikou, ktorá mu umožňuje vidieť, ktoré procesy a ich časti sú kľúčové na to, aby sa vstupy do systému čo najefektívnejšie pretavili do požadovaných výstupov.
5. **Analytik-trendovač.** Je schopný identifikovať z množstva dát podstatné informácie a pretaviť ich nielen do podkladov na rozhodovanie, ale i do poznatkov o aktuálnych trendoch.
6. **Diplomovaný technik.** Kvalifikovaný a vyučený odborník, ktorý pozná príslušnú technológiu a vykonáva špecializovanú prácu s použitím a obsluhou moderných strojov a prístrojov.
7. **Učiteľ-rozvojár.** Špecialista, ktorý dokáže efektívne riadiť a vykonávať proces rozvoja vedomostí, zručností, postojov i hodnôt jednotlivca v kontexte školstva, organizácií či neformálneho vzdelávania.
8. **CSR manažér.** Špecialista na identifikáciu a navrhovanie projektov, ktoré synergicky prepájajú *core business* organizácie s procesmi, ktoré vytvárajú pridanú hodnotu pre *stakeholderov* organizácie (zamestnanci, klienti, komunita, štát).
9. **IT urýchľovač.** Má hlboké porozumenie pre *core* procesy organizácie a vie vymyslieť, predať a implementovať technológiu (program, službu), ktorá výrazne inovuje a zefektívni určitý proces.
10. **Správca vecí verejných.** Profesionál vo verejnej správe, od správcu domu až po vrcholového politika, ktorý vnáša manažérske prvky do verejnej správy a dokáže vytvárať a riadiť jej procesy s efektivitou súkromného sektora.
11. **Praktický vedec.** Ten, kto vie robiť vedu praktickým a komerčným spôsobom. Praktický vedec chápe potreby, vidí, vie odkomunikovať praktické využitie výskumu, ktorému sa vedecký tím venuje. Jednoducho robí vedu použiteľnú a „nerobí z nej vedu“.
12. **Expert na veci verejné.** Expert na tvorbu verejných politík a koncepcií v akejkoľvek oblasti (doprava, stravovanie, zamestnanosť, zdravotníctvo, školstvo, relax), ktoré ponúkajú najlepšie riešenia pre občanov danej komunity (od rodiny, obce cez vyšší územný celok, štát až po Európsku úniu a globálne stratégie).
13. **PR balič.** Balič je expert na unikátne zabalenie „surového“ produktu či služby do „šiat“, ktoré čo najvhodnejšie zvýrazňujú jeho/jej atraktívne krivky. Balič-kreatívec takisto zvládne odkomunikovať takto zabalený produkt akejkoľvek cieľovej skupine.
14. **Manažér zdravia – ošetrovateľ.** Špecialista na oblasť súvisiacu s podporou zdravia jednotlivca, rodiny i komunity. Odborník, ktorý vie poradiť nielen ako liečiť neduhy (lekár, liečiteľ, ošetrovateľ), ale najmä ako rozvíjať zdravie, zdravý životný štýl (stravovanie, *wellness*, šport).
15. **Zážitkár.** Expert na vytvorenie a sprostredkovanie akéhokoľvek unikátneho zážitku, emócie i ľudského tepla – služby, ktorá prispieva k zvýšeniu kvality života akejkoľvek cieľovej skupiny. Obsah „zážitku“ nie je ohraničený – príroda, gastronómia, kultúra, voľný čas, virtuálny svet.
16. **Sprievodca kariérou.** Špecialista, ktorý dokáže podporiť a kvalifikovane poradiť v budúcej profesijnej i osobnej orientácii a kariére na základe individuálneho talentu, záujmov a motivácií jednotlivca. Vie účinne podporiť tých, ktorí hľadajú, ale aj vytvoriť o hľadanie záujem.
17. **Nájomný manažér.** Necháva sa dočasne najímať do rôznych organizácií, projektov a štruktúr ako profesionál v oblasti manažmentu a plnenia vytýčených cieľov. Ovláda metódy, postupy a nástroje, ktoré posúvajú organizáciu, resp. projekt z bodu A do bodu B.
18. **Technologický inovátor.** Má hlboké porozumenie pre oblasť, v ktorej pracuje, a prináša drobné i veľké technologické inovácie (od nanotechnológií cez ľudské zdroje až po bylinkové terapie). Snaží sa o kvalitatívne skoky v oblasti, v ktorej pracuje.

Profesie 2010 – 2020, Uni2010

- aktivátor a stratég,
- obchodník-„vzťahovák“,
- poctivý a profesionálny remeselník,
- procesár-superstar,
- analytik-trendovač,
- diplomovaný technik,
- učiteľ-rozvojár,
- CSR manažér,
- IT urýchľovač,
- správca vecí verejných,
- praktický vedec,
- expert na veci verejné,
- PR balič,
- manažér zdravia – ošetrovateľ,
- zážitkár,
- sprievodca kariérou,
- nájomný manažér,
- technologický inovátor.

3. Najatraktívnejšie povolania podľa mladých

Ako rozmýšľajú v danom smere žiaci a študenti na Slovensku? Zaujímavé sú výsledky prieskumu GfK Young Monitor spoločnosti GfK Slovakia, do ktorého sa roku 2009 zapojili mladí ľudia vo veku od 15 do 25 rokov.

Rozdiely v očakávaní mužov a žien

Atraktivita povolania sa rôzni podľa pohlavia. Pre 37 percent mladých mužov je najzaujímavejšia práca informatika a programátora, za ním nasleduje vedec (35 %), manažér (29 %), pilot (28 %), muzikant/spevák (26 %) a právnik (26 %). Práca člena profesionálnej armády alebo policajta je zaujímavá pre vyše desatinu mladých mužov.

Mladé Slovenky považujú za najzaujímavejšie povolanie právničky (33 %), ďalej sa im páči práca lekárky (32 %), herečky (26 %), pracovníčky v reklame a marketingu (26 %) a letušky (23 %). Tiež oveľa viac ako mladí muži obdivujú povolanie personalistiek, zverolekárok, novinárok a sociálnych pracovníčok. Pre mladých Slovákov je na druhej strane o niečo atraktívnejšie ako pre mladé Slovenky povolanie filmára alebo režiséra, moderátora, pracovníka štátnej správy, policajta alebo vojaka.

Priority v rozhodovaniach o budúcej práci

Pre prevažnú väčšinu mladých ľudí je pri výbere zamestnania najdôležitejšie najmä to, aby ich práca bavila, potom dobrý pracovný kolektív a tiež, aby zamestnanie bolo dobre platené a existovala v ňom možnosť kariérneho rastu. Asi 75 percent mladých ľudí považuje za dôležité mať v práci aj široké zamestnanecké výhody. Už o niečo menej dôležité je pre mladých Slovákov to, či je to práca v odbore alebo oblasti, ktorú vyštudovali. Pri výbere zamestnania je toto kritérium dôležité pre približne polovicu mladých ľudí. O niečo menšiu váhu v rozhodovacom procese hrá kritérium prestížnosti profesie, možnosti cestovania do zahraničia alebo toho, že zamestnávateľom je medzinárodná spoločnosť s dobrým menom.

Prieskum platov a profesie

Medzi pozície, na ktorých stredoškolsky vzdelaní zamestnanci zaznamenali najvyšší nárast platov, patrí kuchár, recepčný, hlavný účtovník, ekonóm a sekretárka. Podľa prieskumu platov stúpol v týchto oblastiach celoslovenský priemerný plat zamestnancov o 8 až 18 percent. Vysoký nárast platov v prípade kuchárov je spôsobený najmä vyšším nárastom platov zamestnancov s praxou nad 6 rokov a enormným nárastom priemerného platu kuchárov s maturitou v Žilinskom kraji. Čo sa týka pozícií sekretárky a recepčného, aj všeobecné údaje o vývoji platov v Slovenskej republike potvrdzujú, že na zmenu platu na pozíciách v administratíve mala kríza minimálny vplyv. Priemerný mesačný plat zamestnancov s maturitou klesol na piatich pozíciách. Najviac klesli platy vodičom (o 5 %), čašníkom (o 4,3 %), finančným poradcom (o 3,3 %), kontrolórom v automobilovom priemysle (o 1,9 %) a minimálny pokles platu bol zaznamenaný aj u operátorov strojov a zariadení v automobilovom priemysle (o 0,3 %). Priemerný plat vodičov poklesol vo všetkých krajoch s výnimkou Prešovského, kde bol zaznamenaný jeho trojpercentný nárast. Najviac klesli platy vodičom so stredoškolským vzdelaním v Banskobystrickom, Žilinskom a Nitrianskom kraji.

Evidentná neznalosť trendov budúcnosti

Vo výsledkoch prieskumu je evidentná takmer nulová znalosť pohybov a väčšinových očakávaní vývoja trhov a budúcnosti. Vo všeobecnosti sa vo svete predpokladá napríklad pokračovanie starnutia obyvateľstva a nárast psychických ochorení z technostresu. Silnieť bude rozvoj služieb voľného času a priemyslu novej zábavy, ktoré musia reagovať na zmeny spôsobu životného štýlu nastupujúcej silnej vlny mladej generácie. Podľa nášho názoru budú v popredí povolania ako ekológ, životný poradca, psychoanalytik, systémový inžinier, animátor, komunikačný vzdelávač, atď. V danom smere však chýba dostatočná osveta, preto aj názory, očakávania i nálady mladých ľudí na Slovensku sú značne diletantské. Azda s výnimkou postrehu mladých mužov, ktorí až v 30 percentách zaradili medzi atraktívne a perspektívne povolanie vedca.

4. Desatoro pre učiteľa – čo radiť k zamestnanosti

Radiť zodpovedne žiakom a študentom, ako si nájsť zamestnanie na Slovensku, kde nezamestnanosť presiahla 14 percent a prácu nemá viac ako 400-tisíc ľudí, je veľmi zložité. Určité východiská však existujú, treba nad nimi dôkladne porozmýšľať. Odraziť sa dá aj od tohto desatora:

1. Usmerniť študenta, že prácu si treba hľadať už počas vysokoškolského štúdia, aspoň na čiastočný úväzok (napr. študenti ekonomických smerov s výbornou znalosťou účtovníctva a daňovníctva v audítorských firmách).
2. Zamestnávatelia sa nezaujímajú o študentov s najlepšími teoretickými vedomosťami (*knowledges*), ale o talenty aj s praktickými skúsenosťami a zručnosťami (*skills*).
3. Veľmi dôležité je správne sa orientovať na pracovnom trhu – t. j. dať si poradiť od špecializovaných odborníkov (napr. personálno-poradenských agentúr, pracovných portálov).
4. Ak hľadáte zamestnanie, treba byť vytrvalý a húževnatý, t. j. pripraviť sa na to, že najskôr rozpošlete do firiem aj 100 žiadostí o prijatie do zamestnania, z čoho možno len menej ako 5 percent oslovených vám odpovie a pozve vás na pohovor. Určite je naivné očakávať, že získate zamestnanie hneď pri vašej prvej žiadosti či výberovom konaní.
5. Treba sa pripraviť na to, že za prácou je nutné vycestovať a opustiť domov (neviazať sa len na rodisko, bydlisko a dom či byt rodičov, ale pripraviť sa aj na sťahovanie, často aj do zahraničia).
6. Výhodou uchádzača o zamestnanie je, keď ovláda viac povolaní a profesií, nielen jednu jedinú.
7. Preferovaní sú uchádzači so schopnosťou kreativity a s potenciálom tvoriť čo najvyššiu pridanú hodnotu. Dominovať teda budú najmä kvalifikované služby a duševná práca, nie nekvalifikovaná fyzická práca.
8. Poistkou proti nezamestnanosti je prechod na **celoživotné vzdelávanie** a pripravenosť na flexibilné preškolenie z jednej práce na inú.
9. Stojí za to zvažovať medzi prácou zamestnanca a podnikateľa. Podnikať ako samostatne zárobkovo činná osoba nedokáže každý.
10. Aj pri hľadaní práce je treba byť sebakritický a rozlišovať, na čo mám a na čo nie. Nemožno zabúdať na základy hodnotovej abecedy človeka.

5. Závery

Pri vyjadreniach i radách v oblasti zamestnanosti a pomoci v tejto oblasti by mal byť učiteľ opatrný, zdržanlivý a konzervatívny. Určite si netreba tykať s nezodpovedným a rozšafným štýlom, „že nikto ti nemôže dať toľko, koľko ti ja môžem sľúbiť“! Svet je nestály a zložitý aj roku 2014. Dynamika zmien v trhovo orientovanej spoločnosti je často pre mnohých ľudí zdrvujúca. Trh práce je preto značne rizikový a v budúcnosti možno predpokladať, že tento problém bude naďalej globálne pretrvávať. Zodpovednosť rodičov, učiteľov i výchovno-vzdelávacích poradcov dobrými radami pre žiakov a študentov ohľadom ich budúceho povolania je obrovská. V danom smere existuje obrovské informačné embargo, ktoré sa vždy zvyšuje v čase celosvetovej krízy, v období nepokoja, na rozdiel od stability trhov v čase konjunktúry.

Veľa sa dá odvodiť a dedukovať zo štruktúry zahraničných megainvestícií na Slovensku, ktorým smerom sa bude odvíjať a uberať dopyt praxe na ponuku absolventov stredných a vysokých škôl. Zaručene však v danom smere chýba špeciálna prognóza a odporúčajúca súhrnná „biblia“, ktorá by mala vzniknúť v spolupráci Asociácie zamestnávateľských zväzov a združení SR, Združenia podnikateľov Slovenska, Slovenskej živnostenskej komory, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstva hospodárstva SR, Slovenskej akadémie vied a ďalších strategicko-koncepčných ústredných orgánov štátnej správy i privátneho sektora.

Ing. Emil BURÁK, PhD.
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Kruté japonské precitnutie

Za posledných dvadsať rokov padá aj japonský invenčno-inovačný zázrak. Hoci Japonsko stále patrí v počte vynálezov ročne na druhé miesto v celosvetovom rebríčku hneď za USA, už teraz v krajine vedia, že bez radikálnych zmien musia za pár rokov túto pozíciu opustiť. Prečo najmä? Lebo stará a stredná generácia chce pokojne žiť a je spokojná so súčasným stavom svojho „blahobytu“. Najmladšia generácia zase spohodlnela konzumom v spoločnosti nadspotreby a nemá ambíciu, silu, húževnatosť ani záujem prejsť z pohodlia do nepohodlia, niečo pretrpieť a obetovať v záujme posunu k budúcej vyššej kvalite.

Paralela príkladu pre Slovensko tkvie v tom, že ak máme vybudovať prosperitu, lepší blahobyt a trvalo udržateľný rozvoj, musíme urýchliť prechod k znalostnej spoločnosti. To znamená postaviť vedecko-technologické parky a zmeniť priority v kvótach štrukturálnej skladby absolventov stredných a vysokých škôl. A súčasne v niečom aj prehodnotiť učebné osnovy a viac učiť potrebnosti (napr. informatiku) a menej nepotrebnosti. Či sa nám to páči, alebo nie.

Zvýšenie efektivity procesu vzdelávania aplikovaním integrovaných IKT

PEDAGOGIKA A IKT

Po úvodnom texte v minulom čísle UN pokračujeme v sérii článkov na vytvorenie iného pohľadu na využívanie informačno-komunikačných technológií (IKT) v procese vzdelávania.

Hľadanie riešenia

Niekoľko otázok, ktoré sme si zadali pri hľadaní riešenia: Čo sa očakáva od integrovaných IKT v škole? Ako determinovať prínos IKT? Môže byť dnes škola bez efektívnych IKT? Ako by mali efektívne IKT nezaťažovať učiteľa a žiaka?

Tieto otázky tvorili základ hypotézy, ktorá nás priviedla k analýze a jej výsledky priniesli prirodzené odpovede. Pedagógom chýba príprava tém v digitálnej forme (komplexná elektronická učebnica), žiakom zasa priestor na komunikáciu a s ňou spojené aktivity, ako čítanie, pochopenie, prezentovanie, obhajovanie a využívanie argumentov. A taktiež cvičenia, ktoré privedú žiaka k zručnostiam a pochopeniu témy, k získaniu kľúčových kompetencií. Zistili sme, že bude potrebné nájsť formu podpory prehĺbenia jazykových znalostí, pomocou ktorej sa bude môcť žiak orientovať pri práci s dostupnými materiálmi v cudzom jazyku (obr. 1).

Ako na to?

Prirodzene, núka sa otázka, ako to dosiahnuť, keď „dávame zo seba všetko“ a žiaci stále viac ignorujú proces vzdelávania. Sú dve cesty, a každá z nich je veľmi vážna. Prvá cesta ukladá žiakovi povinnosť vzdelávať sa a na základe zákona je potrebné rešpektovať ju. Druhá cesta je v rovine dobrovoľnosti, teda chcenia sa vzdelávať. Aby sme naplnili jednu a podporili druhú, je potrebná motivácia. Žiakovi motivácia chýba alebo sa mu dostáva nedostatočná informácia o potrebe a výhode získať čo najvyššie vzdelanie v oblasti jeho záujmu. Nenaučili sme sa cielene spoznávať záujmy žiaka, nevieme ich teda ani podporovať.

Pedagóg nemá priamu úlohu a ani čas zisťovať stav v tejto oblasti a informovať o svojom zistení okolie, čiže žiaka, školu, rodiča. Táto činnosť si vyžaduje značnú dávku empatie, teda čas potrebný na komunikáciu, alebo dôsledné sledovanie prejavov žiaka. Tu by sme mohli uviesť príklad z oblasti športu, kde sa stále viac dbá na to, aby bol potenciálny športovec sledovaný od prvých aktivít a na základe výsledkov mu boli vytvárané podmienky či odporúčaná iná športová aktivita.

Učiteľovi čítajúcemu tieto riadky sa natíska otázka: Kde zobrať na to všetko čas? Odpoveďou je situácia dnešných dní, keď môžeme konštatovať, že počítače sú vo väčšine sveta zaraďované do procesu výskumu, vývoja a realizácie najmä preto, aby skrátili a zefektívnili tieto procesy. Ich pomocou sa menia spôsoby komunikácie stále rýchlejšie, a nielen to. Všetky priemyselne vyrábané produkty, a predovšetkým tie z oblasti médií a mediálnej komunikácie, dostávajú skoro každoročne nový tvar, rastú počty ich alternatív a majú novú alebo značne obohatenú filozofiu.

Dnešný mobilný telefón je oproti tomu spred desiatich či dvadsiatich rokov na nepoznanie. Nové telefóny získali schopnosti počítača. Rýchlosť, ktorou tieto technológie napredujú, nestíhajú metodici vzdelávania sledovať. Tak sa stáva, že roky obhajujeme jedno riešenie, a nezbadali sme, že je už za zenitom. Riešení z oblasti IKT, ktorými nás s obrovským nadšením oslovili a ktoré obhajovali metodici, bolo veľa. V školách zostal po nich napríklad (v čase nákupu drahý) počítač, ktorý sa počas jeho efektívneho „života“ nevyužil dostatočne na to, aby udržal záujem pedagóga a žiaka v želateľnej rovine, a softvér, ktorý sa možno nedostal ani zo zásuvky riaditeľa.

Obr. 1: Príklad rozvrhnutia 45-minútovej hodiny

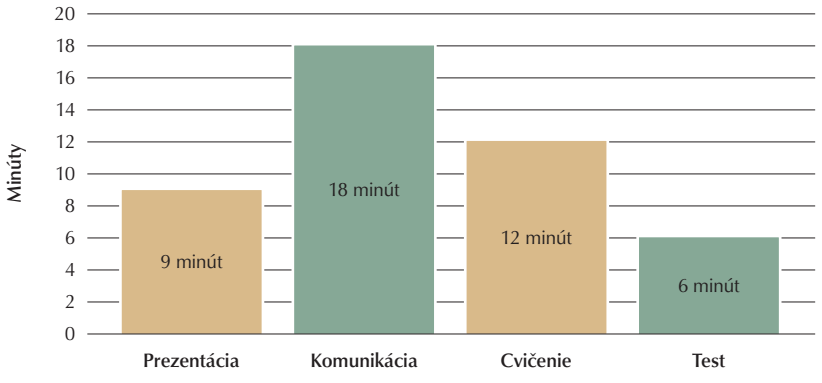

Prichádzame s riešením využitia IKT integrovaných do vyučovacej hodiny (s počítačom na hodine aj doma; existuje aj forma bez počítača u žiakov), ktoré dokáže pripraviť a zjednodušiť proces vzdelávania na základe cieľov školského vzdelávacieho programu (ŠkVP) a urobiť ho efektívnejším, zábavnejším a zaujímavejším. Dokáže zaujať žiaka a učiteľ bude môcť pôsobiť na triedu (diverzifikáciou hodiny na krátke časti) novými formami vzťahu k žiakovi, získať viac priestoru na komunikáciu a dosiahnuť pritom dostatočné množstvo poznatkov o žiakoch a ich hodnotení. Aplikovaním tejto formy využitia IKT uplatní učiteľ ciele celoživotného vzdelávania (na báze poznávanie – výchova – výcvik) podľa ŠkVP.

Na úspešné využitie počítačov vo vzdelávacej praxi nie je dôležité (potrebné a nevyhnutné) „produkovať počítačovo gramotnú učiteľskú obec“ (ako sa môžeme dočítať v publikovaných názoroch mnohých metodikov), tá vznikne sama na základe zistenia o výhodnosti integrovaných IKT. Potrebné je vytvoriť taký virtuálny priestor, v ktorom sa bude prirodzene (intuitívne) orientovať každý. Príkladom na vytvorenie vzťahu je smartfón (dotykový telefón).

Z iného pohľadu prinášame koncepciu vzdelávania formou komplexných tém. Komplexné témy, ktoré tvoria elektronickú učebnicu na každý deň a každý predmet a zadania vhodné pre každého žiaka (krátkodobé projektové úlohy), umožnia vytvoriť diverzifikovanú hodinu s dostatkom variácií na tému. Zdanlivo komplikovaný zámer je možné realizovať v krátkom čase a ďalej vytváraním alternatív komplexných tém dopĺňať portfólio učiteľa v škole či na univerzite.

Prostredníctvom logistického centra máme záujem zapojiť do procesu realizácie komplexných tém tých, ktorí budú chcieť tvoriť a dať vzdelávaniu efektívny rámec. Chceme dosiahnuť, aby sa z vytvorených tém pripravoval kvalitný obsah a aby formu vzdelávania využíval efektívne každý, kto prejaví záujem. Chceme, aby používatelia postupne zistili, že integrované IKT prinášajú výhody pre učiteľa, ale najmä pre študenta, ktorého chceme pripraviť na získanie najvýznamnejších ocenení vo svete.

Výhody využívania navrhovanej práce s IKT tkvejú najmä v získaní časovej rezervy, v prirodzenom zapojení techniky, v zjednodušení orientácie v komplexne pripravených témach, ktoré zmysluplne naplnia vyučovaciu hodinu (súčasne pre každého v triede), ktoré dokážu prostredníctvom internetu vyučovať žiaka aj v jeho domácom prostredí a viesť ho popri získavaní pozitívnych návykov, kompetencií a zručností k spolupráci a ku komunikácii (obr. 2).

Obr. 2: Model využitia integrovaných IKT vo vyučovacom procese

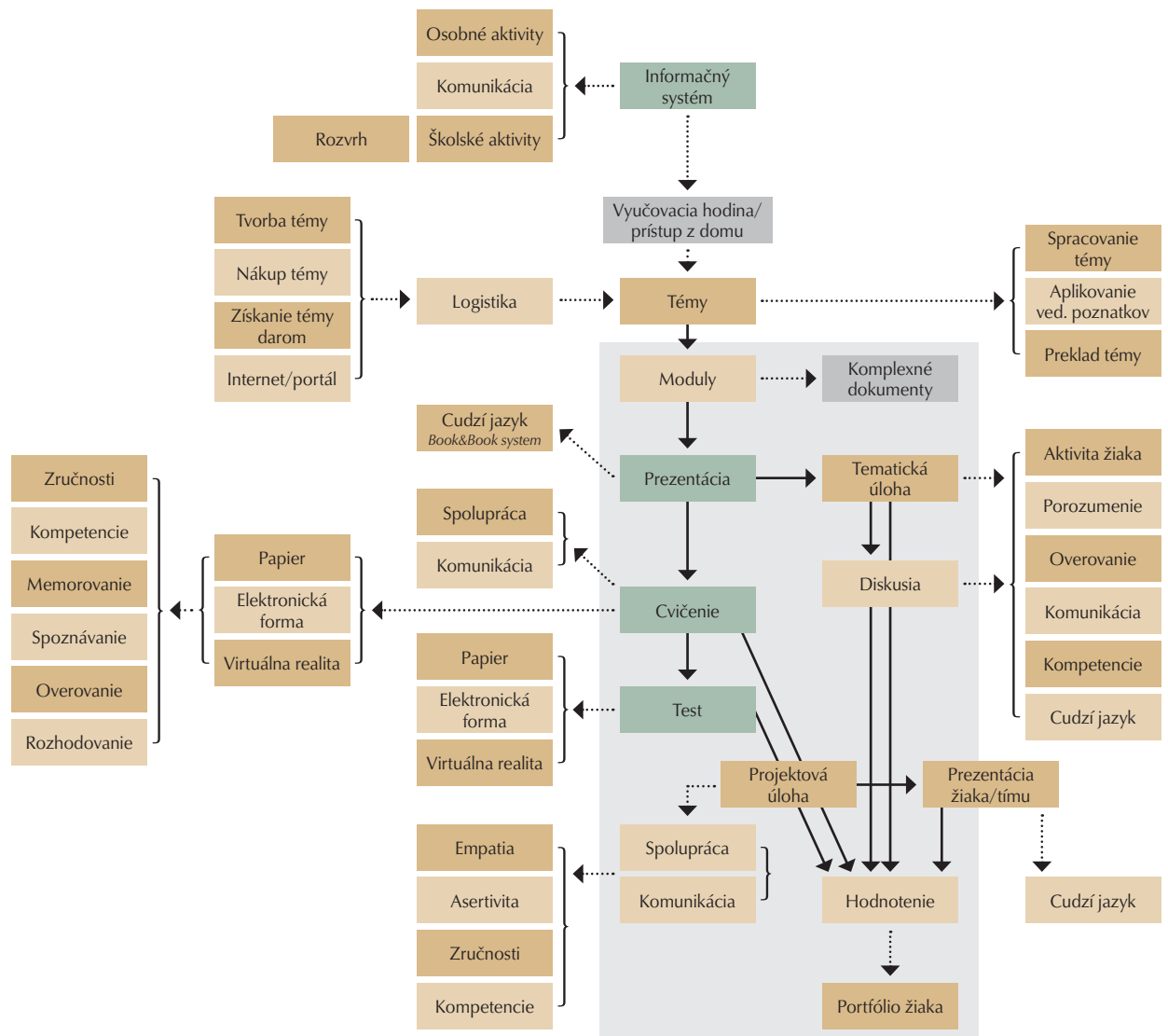

Projektové úlohy

Projektové úlohy sú determinované ako forma elektronického anketového hárka (resp. na báze predpripraveného tlačiva) tak, aby si z nich mohol žiak vybrať, na základe požadovaných kritérií vyplniť tlačivo obligatórnymi požiadavkami, zdôvodniť, prečo si vybral spoluriešiteľa a akými úlohami prispeje k zvládnutiu projektovej úlohy každý člen kolektívu (rozdelenie úloh v časovom horizonte – harmonogram).

Bude na žiakovi (či jeho tíme), ako bude schopný obhájiť si projektovú úlohu pred kolektívom triedy formou pripravenej prezentácie v PowerPointe či Prezi (alebo bez využitia médií) za vopred určený čas. Projektová úloha sa stane prestížnou vtedy, ak bude zadanie krátke a prezentácie častejšie. Tvorba zadaní projektovej úlohy môže mať súvis s ostatnými prezentáciami v doplňujúcich súvislostiach.

Jednoduché a sofistikované zadanie je významným nástrojom na dosiahnutie želateľného výsledku (čiže prejavu pochopenia témy jej rozvinutím v niekoľkých rovinách pri prezentáciách žiakov).

Ako cieľ sme si vytýčili „vyrobiť“ komunikujúceho žiaka, ktorý rozumie zadaniu a dokáže ho obhájiť na báze argumentov získaných vo vlastnom prostredí. Pokiaľ bude žiak vedieť zo zadania pripraviť prezentáciu prepojenú v ďalších súvislostiach, bude táto aktivita považovaná za nadhodnotu. Prísnym meradlom splnenia projektovej úlohy bude čas potrebný na jej prezentáciu. Navrhujeme vopred obmedziť prezentačný čas v rozmedzí 4 – 10 minút na žiaka (žiakov), a to podľa náročnosti spracovávanej projektovej úlohy.

Vytvorený priestor na prezentáciu projektovej úlohy bude k dispozícii v rozvrhu každého predmetu. Žiak sa prihlási so svojím tímom a podľa kritérií (okrem iných aj časový harmonogram na prípravu projektovej úlohy) sa bude snažiť vytvoriť projektovú úlohu a obsiahnuť určený priestor na prezentáciu. Táto aktivita predpokladá zodpovednejšiu prípravu žiaka (tímu), niekedy aj overenie si prezentácie na stretnutí pred hodinou.

Výber spolužiakov na projektovú úlohu

Vstupujeme do detailov, v ktorých chceme poukázať na dôležitosť prípravy čo najväčšieho rozsahu kritérií na každú činnosť tak, aby bolo následné rozhodnutie výsledkom sofistikovanej prípravy. Aby bolo rozhodnutie o výbere urobené na základe dôkladnej analýzy a vyhodnotenia možných rizík. Kritériá na výber spolužiakov vhodných do pracovného tímu sú vážnym procesom rozhodovania. Je výhodné vytvoriť databanku profilov žiakov (spolužiakov). Túto databanku bude softvér požadovať potvrdiť (obnoviť) každým žiakom niekoľkokrát počas roka. Dôvodom je vývojová zmena vôľových, povahových asertívnych a empatických vlastností každého žiaka. Otázky na tvorbu profilu budú početné, ale jednoduché. Profil bude dopĺňaný (automaticky) výsledkami (hodnotením) z aktivít a bude vyjadrovať sumarizujúce postavenie žiaka.

Všetky tieto charakterizujúce vlastnosti sú obrazom vhodných kritérií na výber do skupiny, ktorá pripravuje prezentáciu na zvolenú tému. Vedúci člen skupiny ponúkne miesto a vyčlení úlohy (úlohy sú determinované v zadaní) pre vybraného spolutvorcu (determinovaného v databanke). Ten sa rozhodne, či ponuku prijme, alebo či bude sám iniciovať riešenie inej úlohy s vlastným tímom.

Každý vedúci riešiteľ (žiak) si však musí vopred zvážiť, koľko spolužiakov presvedčí na účasť na úlohe, ktorú si vybral. Súčasťou kritérií hodnotenia projektovej úlohy sú aj otázky o efektivite, počte a kvalite vybraných spoluriešiteľov.

Prezentácia bude ocenená najmä kolektívom triedy, učiteľom a pri prezentácii pomocou videokonferencie aj učiteľom a žiakmi komunikujúcej triedy formou zhodného „tlačiva“.

Prínosy komplexného riešenia elektronickej učebnice

Vyučovacia hodina rozdelená na časti, ktoré využívajú pre elektroniku koncipované moduly, sa môže realizovať s počítačmi alebo len s počítačom u učiteľa, avšak za podmienky vytlačenia pripravených do-

kumentov na vyučovaciu hodinu pre každého žiaka, čím vzniká jednoduchá tlačená forma učebnice. IKT integrované do vzdelávacieho procesu prinášajú prirodzené zmeny, ktoré si vyžadujú podriadiť im proces vzdelávania, ako aj učebnicu.

Výhodou elektronickej učebnice v komplexnom vyhotovení je možnosť aplikovať nekonečný počet rovnocenných alternatív jednej témy (taká situácia nastane v neskorších rokoch využívania). Výberom z nich určuje učiteľ tému aktuálnej hodiny.

Takto koncipovaným integrovaním obsahu učebnice do tém očakávame, že na báze výberu alternatívy témy nastane exaktnejšie nasmerovanie procesu vzdelávania do rovín, v ktorých učiteľ chce vyhodnotiť odborné aspekty na báze zhodnej témy. Očakávaný zisk, ktorý je v rovine prehĺbenia odbornosti a v rovine času, navrhujeme presunúť najmä do oblasti komunikácie a prezentácie žiakov (diskusia, argumentácia) alebo do cvičení (zručnosti, návyky, kľúčové kompetencie, atď.).

Komplexná vyučovacia hodina prináša pre učiteľa a žiaka nový prístup, novú formu komunikácie a vytvorenie efektívnejšieho vzťahu medzi učiteľom a žiakom. Zmena vzťahov medzi učiteľom a žiakom je zvyšujúcou sa intenzitou využívania počítačových technológií stále očakávanejšia. Učiteľa zaťažuje súčasná forma procesu využívania IKT (ako podporného mechanizmu), dôvodom je vyššia zaneprázdnenosť s technológiou v priebehu vyučovacej hodiny a s motivovaním žiakov.

Popisovaný projekt využíva IKT a komunikačný kanál budúcnosti – internet, na stály prístup k elektronickej učebnici. Dáva zúčastneným priestor na vecnú komunikáciu o téme, vytvára priestor na spoluprácu, na hlbšie spoznávanie druhého, pripraveného pomáhať, spoločne tvoriť a podieľať sa na výsledku.

Dnes ešte nájdeme situácie, keď učiteľ prinesie na hodinu starú učebnicu a nechá žiakov odpisovať text, ktorý prepisuje žiak na tabuľu. Iný učiteľ zasa diktuje z podobnej učebnice text a pod hrozbou skúšania núti žiakov do jeho zapisovania. Často sa stáva, že učiteľ nadiktuje názvy webových stránok a povie, že naštudovanie ich obsahu je podkladom na skúšanie či písomku.

Prínosom komplexnej vyučovacej hodiny je nárast relevantných materiálov (na rôzne časti hodiny), priestor na precvičovanie obsahu, nárast objemu komunikácie, podpora komunikácie na základe odbornosti témy, vytváranie motivovaného sociálneho prostredia, dôraz na spoluprácu a empatiu, podpora asertivity, vzťah k cudzím jazykom, získavanie kľúčových kompetencií, zručností pri práci s počítačom a vo zvýšenej miere interaktívna práca vo virtuálnom prostredí, atď.

Moduly učebnice využívajúce integrované IKT umožnia odborníkovi precíznejšie pripraviť témy v rôznych tvaroch a formách tak, aby bolo možné vytvoriť dostatočný počet variantov pre učiteľa, ktorý si z nich vyberá. Učiteľ sa bude opakovane v týchto moduloch orientovať a vytvárať priestor na využívanie vhodných variantov (s ohľadom na schopnosti žiaka, triedy) na preskúmanie želateľných cieľov.

Učiteľ bude intenzívnejšie skúmať žiaka kvôli bezpečnému rozhodnutiu o jeho zaradení (preradení) do smeru, v ktorom žiak vyniká (typy projektových úloh). Presnejšie skúmanie žiaka vytvorí pre učiteľa odborne podložený priestor na obhájenie konania či hodnotenie a umožní mu ponúknuť žiakovi alebo jeho rodičom relevantné odporúčanie.

Využívať tlačenú učebnicu zostavenú zhodnou formou (orientovanú na témy a obsahujúcu ostatné moduly) je možné. Nevýhodou jej použitia je čas, za ktorý sa učebnica vytlačí. Nedostatkom budú tiež cvičenia vytvorené interaktívne a vo virtuálnom prostredí. Nedostatkom bude aj cena tlačenej učebnice, ako aj jej opodstatnenie popri rozsiahlejšej elektronickej verzii.

Na prístup k počítačom vo voľnom čase bude vytvorená školská knižnica s primeraným počtom počítačov. Bude poskytovať priestor pre žiakov, ktorí to budú z rôznych dôvodov potrebovať. Knižnica podporí vytváranie tímov na spoluprácu na projektových úlohách.

Výraznou výhodou pre žiaka, ktorú ponúka elektronická učebnica, bude možnosť vytlačiť si text témy, aby bolo možné pracovať s obsahom na papieri, a nájsť podporu v moduloch (prezentácia) na obrazovke počítača. Pri využití softvéru na prezentáciu témy bude výhodou vypočuť si obsah témy vo viacjazyčnom vyhotovení. Obraz premietaný popri texte a zvuku podporí omnoho intenzívnejšie vytvorenie predstavy o prezentovanej téme.

Mgr. Rudolf HOZÁK,
riaditeľ knižného vydavateľstva

DIGIPEDIA

Do škôl prichádza digitálna nádielka

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) Slovenskej republiky zriaďuje v školách tisíc digitálnych tried. V triedach bude výučba zabezpečovaná prostredníctvom 5 680 digitálnych zostáv, ktoré sú tvorené interaktívnou tabuľou, projektorom, notebookom, tabletmi a tiež farebnou tlačiarňou.

Táto aktivita je súčasťou projektu *Elektronizácia vzdelávacieho systému regionálneho školstva*. Projekt je pripravený naplniť záujem všetkých škôl, ktoré sa rozhodnú do projektu prihlásiť.

O výrazné skvalitnenie svojho technologického zázemia má možnosť požiadať každá škola, zatiaľ s výnimkou škôl z Bratislavského samosprávneho kraja. Všetky podrobné informácie a pokyny súvisiace so zapojením sa do projektu vrátane presne stanovených kritérií na zriadenie digitálnej triedy a súvisiacich zaškolení dostanú riaditelia škôl v najbližšom období formou osobného listu a tiež prostredníctvom elektronickej pošty, ktorá im zároveň umožní prihlásiť sa do projektu, ako aj podať žiadosť o využívanie elektronických služieb a zostáv digitálnych zariadení.

V rámci projektu je školám celkovo k dispozícii 5 680 digitálnych zostáv, ktoré pozostávajú z modernej interaktívnej tabule, projektora a obslužného notebooku. Ďalej je k dispozícii 2 600 farebných tlačiarní, určených pre materské školy ako doplnková súčasť digitálnej zostavy, a 20 000 tabletov pre základné a stredné školy. Súčasťou digitálnych tried využívajúcich tablety budú aj wifi routery.

„Projekt je pripravený uviesť do prevádzky všetky zariadenia, ktoré sú k dispozícii, do konca tohto školského roka. Rýchlosť budovania digitálnych tried však závisí aj od dynamiky a aktivity škôl, ktoré prejavia záujem o skvalitňovanie moderného vzdelávania," hovorí minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič, ktorý zdôrazňuje, že informatizácia školstva bude pokračovať aj ďalšími pripravovanými aktivitami rezortu.

Projekt, ktorý realizuje MŠVVaŠ SR v spolupráci s Metodicko-pedagogickým centrom, je financovaný z prostriedkov Európskej únie v rámci operačného programu Informatizácia spoločnosti.

Sekcia informatiky MŠVVaŠ SR

Možnosti rozvoja sebakontroly u detí

SPRÁVANIE

Žijeme v čase, keď na nás vplýva veľké množstvo rôznorodých podnetov, ktoré nás vedú k rôznym reakciám, prežívaniu rôznych emócií. V dôsledku toho sa vyžaduje, aby sme dokázali rozoznávať medzi jednotlivými impulzmi a primerane na ne reagovať, respektíve regulovať emócie a reakcie, ktoré podnecujú.

Sebakontrola poskytuje možnosť zvládnuť a adekvátne vyjadriť mnohé náročné emócie spojené s takýmito podnetmi. Či už ide o podnety vyvolané pôsobením vonkajších vplyvov, alebo vnútorne pôsobiace podnety. Sebakontrola zahŕňa určité kognitívne zručnosti, ktoré nám pomáhajú rozhodnúť sa pre akciu alebo proti akcii voči impulzom.

Sebakontrolu teda môžeme charakterizovať ako snahu kontrolovať seba samého (Muraven, Baumeister, 2000). Ku sebakontrole dochádza, ak sa človek snaží zmeniť spôsob, akým by mohol myslieť, cítiť, správať sa. Ľudia využívajú sebakontrolu, ak chcú regulovať svoje činy pri snahe o konvenčné správanie, dodržiavaní pravidiel a dosahovaní zmien vo svojom živote, resp. ako inhibíciu voči nežiaducemu správaniu a emóciám (Muraven, Baumeister, 2000). Sebakontrola zahŕňa prevažovanie alebo potláčanie konkurenčných urgentných žiadostí, potrieb, želaní. Ide o vplyv jedinca na svoje správanie a konanie, taktiež na emócie (Macek, 2008).

Môžeme teda sledovať, že sebakontrola je v podstate vnímaná ako istá charakteristika na jednej strane, ale aj istá schopnosť jednotlivca meniť spôsoby svojho správania, cítenia a myslenia na strane druhej, čím pomáha človeku prispôsobovať sa prostrediu, vedieť odkladať aktuálne pôsobiace tendencie, želania a potreby a do popredia sa dostávajú dlhodobejšie ciele.

Problematika sebakontroly je dnes viditeľným fenoménom, ktorý sa objavuje v rodinách, kde si rodičia nevedia často poradiť so správaním detí. Tie si vyžadujú okamžité splnenie svojich potrieb a túžob, ktoré im rodičia (často v snahe o radosť svojich detí) napĺňajú, či už je to vhodné, alebo menej vhodné. Neustále takto prebieha situácia, v ktorej majú všetko, po čom zatúžia, a zabúdajú brať ohľad na potreby a túžby iných ľudí vrátane rodičov. Tento fenomén sa potom premieta v prostredí našich škôl ako správanie, kde žiaci nerešpektujú svoje povinnosti, toleranciu voči iným a potreby iných. Či už ide o školy základné, stredné odborné, alebo gymnáziá. Dokonca je možné sledovať problémy detí v tejto oblasti už v materských školách. Často sa pedagógovia, ale aj samotní rodičia musia pasovať s neprimeranými reakciami detí, ktoré vrcholia nervozitou, výbuchmi zlosti, agresiou a krikom. Samozrejme, nie sme dokonalí a často ani dospelí a rozumní pedagógovia nedokážu reagovať vhodnejším správaním. Treba si však uvedomiť, že práve deti bývajú často obrazom nás samých. Aby sme dokázali korigovať a podporiť rozvoj sebakontroly u detí, najvhodnejšie je začať v skorom veku.

Sebakontrola ako zručnosť

Vnímanie sebakontroly ako istej zručnosti jednotlivec postupne získava a zdokonaľuje v priebehu vývinu, tak ako je to aj s inými schopnosťami a zručnosťami. Postupne sa formuje od vonkajšej kontroly správania, ktorú zabezpečujú najčastejšie rodičia alebo iné autority, k zvnútorňovaniu noriem a pravidiel v neskoršom veku. Už dieťa v predškolskom veku postupne získava kompetencie (pri vhodnom pôsobení prostredia), ktoré mu pomáhajú po celý život regulovať svoje správanie, potreby, želania a emócie.

Sebakontrola ako kontrola správania, ako aj emócií je potrebná na podporu adaptácie na rôznorodé situácie, ktoré sa objavujú a ovplyvňujú nás v našom konaní. *Self-systém* zahrnujúci aj sebakontrolu sa začína rozvíjať už u malých detí. Súčasné výskumy poukazujú na rozvoj sebakontroly medzi 3. a 7. rokom života, keď sa prejavujú výrazné zmeny posilňovania kontrolných procesov u detí. Je to spôsobené najmä významnými zmenami aj v sociálnom živote. Dieťa nastupuje do škôlky, potrebuje internalizovať normy a pravidlá poskytované rodičmi a neskôr inými autoritami v škôlke a škole.

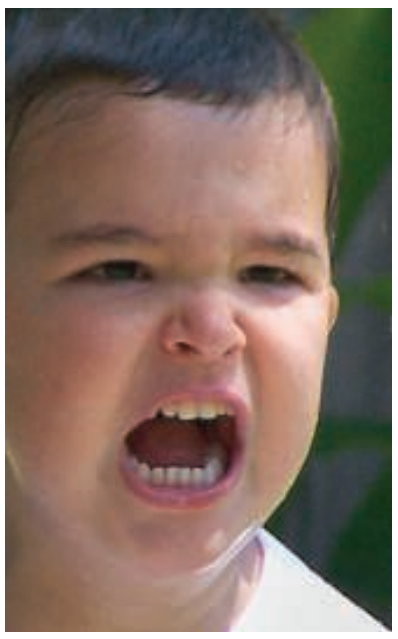

Pred tretím rokom života dieťaťa je správanie regulované prevažne rodičmi a inými pre dieťa dôležitými ľuďmi. Prevažuje vysvetľovanie toho, čo dieťa môže, aké správanie nie je vhodné, respektíve sa snažíme o nápravu vhodným správaním a reakciami na impulzy. V neskoršom veku je dôležité, aby sa deti učili kontrolovať svoje vlastné akcie, naučili rozoznávať dobré od zlého. Deti, ktoré nie sú schopné rozhodovať sa pre vhodné správanie, spoliehajú sa neustále na rovesníkov, rodičov alebo učiteľov, aby namiesto nich urobili rozhodnutie, sa nikdy nenaučia sebakontrole. Takéto deti najčastejšie nasledujú rozhodnutia a výbery iných, preberajú vzory správania (často aj nesprávne), za ktorých dôsledky odmietajú brať zodpovednosť. Dôsledky u detí, ktorým nebolo umožnené robiť rozhodnutia a podporovať ich zručnosti v poznaní toho, čo je dobré a čo nie, sa často prejavujú v počúvaní iných, ktorí preferujú negatívne postoje voči spoločnosti, normám, ľuďom inej rasy, hendikepovaných a podobne. Ak boli študenti naučení využívať sebakontrolné mechanizmy už v skorom detstve, budú sa cítiť lepšie a kompetentnejšie v prevzatí zodpovednosti, vo využívaní sebakontroly na inhibíciu nežiaduceho správania a emócií.

Rozvíjanie možností

Rodičia by preto mali poskytnúť dieťaťu možnosť voľby, ktorá podporuje ich pocit kontroly. Preukázať im dôveru a vieru, že urobia dobré rozhodnutie (nechať ich rozhodnúť sa, ako sa budú hrať, vybrať si spomedzi možností, čo budú jesť, a pod.). Taktiež je dôležité učiť svoje deti vedieť počkať, aby pochopili, že aj iní majú svoje potreby. Rozvíjať každú z týchto zručností sa dá v akejkoľvek hre a pri akejkoľvek činnosti, ktorú vykonáva dieťa samo alebo s rovesníkmi.

U predškolských detí môžeme začínať hrami, ktoré budú podporovať ich schopnosť prerušiť svoje správanie a emócie (prestať konflikt či bitku so svojím súrodencom). V období školského veku je typický boj s dodržiavaním času (ukončiť hru, prísť domov, ak sú deti von s inými, ísť do postele). Mnohé štúdie a literatúra poskytujú niekoľko základných bodov, ako podporiť sebakontrolu u detí:

- Zastaviť sa. Podporte deti, aby sa na chvíľu zastavili v situácii, keď sú nahnevané či nervózne.
- Podporiť pozornosť. Je dôležité, aby sa deti naučili neprerušovať druhých, keď hovoria, postupne dovoliť dieťaťu pripojiť sa. V takom prípade však musíme dať dieťaťu najavo plnú pozornosť, aby si ju nevynucovalo krikom.
- Podporiť správanie odmenou. Používať primeranú pozitívnu spätnú väzbu.

Samozrejme, že takto by sme mohli vymenovať aj iné metódy, ktoré rodičom môžu pomôcť. Zásadou však ostáva naučiť deti už v predškolskom, resp. skorom školskom veku zručnosti vyrovnať sa so situáciou, ak niečo chcú, ale nemôžu to aktuálne mať. Vedieť sa vyrovnať s emóciami a pocitmi hnevu a zlosti, ale najmä, aby vedeli pochopiť, ako sa aktuálne cítia, poznali svoje pocity. V praxi sa veľmi často osvedčili hry s bábkami. Deti vedia krásne projektovať do hry svoje pocity a emócie. Pri hre môžeme s nimi diskutovať, aké to je uvedomiť si, že niečo chcú, ale nie sú schopné to mať. Podporiť v hre vyjadrenie ich emócií a nálad. Sebakontrola posilňuje schopnosť ľudí odolávať mnohým myšlienkam, emóciám, pohnútkam na neprimerané správanie, čím zvyšuje kontrolu nad svojím správaním a efektívnym využívaním svojich regulačných zdrojov.

Podporme deti aj vyjadrovaním a poznaním svojich pocitov. Rozvíja to schopnosť dieťaťa pochopiť spojenie medzi jednotlivými pocitmi a správaním. Hovoriť o tom s deťmi je primerané už v predškolskom veku. Rozvíjaním myslenia o tom, čo sa stalo, ako sa pri tom cíti telo dieťaťa, a konečného rozpoznania pocitu a pomenovania ukážeme dieťaťu cestu, ako sa môže konkrétny pocit spájať s konkrétnym správaním.

Takéto vedomosti o našich pocitoch, naše zručnosti v oblasti sebakontroly a využívania jej zdrojov nám pomáhajú aj neskôr v adolescentnom veku a dospelosti.

Je dôležité uvedomiť si, že je to cesta, ktorá sa začína už v ranom veku dieťaťa a vyžaduje si od rodičov čas a trpezlivosť.

Mgr. Dominika PLENCNEROVÁ,
Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie Košice
Ilustračné foto stock.xchng

Zdroje:

Muraven, M. R. – Baumeister, R. F. 2000. Self-regulation and depletion of limited resources: Does self-control resemble a muscle? In: *Psychological Bulletin.* 2000, Vol. 126, p. 247 – 259.

MACEK, P., 2008. Sebasystém, vztah k vlastnímu Já. In: Výrost, J., Slaměník, I. (eds.). *Sociální psychologie.* 2. vyd. Praha: Grada 2008. s. 89 – 126. ISBN 978- 80-247- 1428- 8.

O vzdelávaní postihnutých detí v školách

USA

V Spojených štátoch amerických má aj dieťa, ktoré sa akokoľvek líši od „normy“, nárok na vzdelávanie v štátnej škole v mieste svojho bydliska. Nik nemôže rozhodnúť, že školské vzdelávanie pre neho nebude prospešné.

V minulosti sa deti na základe inteligenčných testov zaraďovali do vzdelávacích kategórií. Deti s podpriemerným IQ boli z bežných škôl vyčlenené – boli segregované. Cieľom školského vzdelávania napríklad ťažko mentálne retardovaných detí bolo maximalizovať ich nezávislosť od okolia. Osvojovali si len praktické zručnosti, v „akademických“ predmetoch sa nevzdelávali. Ako dôsledok spoločenských zmien sa postupne a pomaly segregácia nahrádzala integráciou a inklúziou. Súčasné pravidlá integrácie postihnutých detí do bežných škôl odrážajú aj skúsenosti s integráciou rasových menšín.

Terajšia federálna legislatíva zaručuje, že všetky deti, bez ohľadu na druh či stupeň postihnutia, majú právo na bezplatné a náležité vzdelávanie v **najmenej obmedzujúcom prostredí**. Táto filozofia patrí k princípom vzdelávania hendikepovaných (znevýhodnených, postihnutých).

Stále sa ostro diskutuje o validite IQ testov. Nepreceňuje sa skóre v teste? Podpriemerné IQ dieťaťa ukazuje iba nesúlad medzi tým, čo je normálne a očakávané, a tým, čo dieťa aktuálne vykazuje. Je skóre v teste inteligencie dané a nemenné? A čo ak má dieťa také komplexné postihnutie, že nemôže testovanie podstúpiť a nemožno presvedčivo zistiť, aký má potenciál vzdelávať sa? Kto má právo rozhodnúť, ktoré dieťa nemá schopnosť naučiť sa čítať a písať? A na základe čoho?

Ktoré prostredie je najmenej obmedzujúce?

Najmenej obmedzujúcim prostredím sa zvykne rozumieť prostredie bežnej triedy v štátnej škole v mieste bydliska, viac obmedzujúcim špeciálna trieda v bežnej škole a najviac obmedzujúcim prostredím špeciálna škola.

Vymedzenie pojmu najmenej obmedzujúce prostredie je už dlho predmetom diskusií, pretože v konkrétnej situácii môže byť bežná škola v mieste bydliska viac obmedzujúca pre dieťa, ktoré má komplexné postihnutie a vyžaduje špeciálnu starostlivosť a zdravotnícke či terapeutické služby, ktoré ponúkajú skôr školy špeciálne. Niekedy je optimálnym prostredím špeciálna škola, pretože dieťaťu ponúka neobmedzené služby a je zodpovedajúcim prostredím na jeho rozvoj a uspokojenie všetkých jeho špecifických potrieb. A tak sa nedá povedať, že je menej obmedzujúcim prostredím ako bežná štátna škola v mieste jeho bydliska.

Hoci o tom, kde by malo byť dieťa so špecifickými potrebami vzdelávané, rozhoduje tím odborníkov (psychológovia, lekári, pedagógovia), posledné slovo majú rodičia. Ak s návrhom nesúhlasia, neraz sa obracajú na súd a interpretácia

pojmu najmenej obmedzujúce prostredie sa stáva predmetom súdneho rozhodovania. Výroky súdov sú spravidla v prospech rodičov a zákony posúvajú smerom k integrácii a inklúzii.

Pretože nejasná definícia slovného spojenia najmenej obmedzujúce prostredie dáva možnosť na jeho rôznu interpretáciu, rozhodovanie tímov odborníkov mnohokrát ovplyvňuje nie to, čo je pre dieťa najlepšie, ale napríklad ekonomické hľadiská, pretože školy v mieste bydliska sú financované z miestnych daní a majú limitovaný rozpočet.

Neraz sa stáva, že rodičia dieťaťa s ľahkým postihnutím, ktoré by sa mohlo vzdelávať v škole v mieste bydliska s troškou špeciálnej asistencie, mohlo rozvíjať a bolo by stimulované vrstovníkmi, túžia po špeciálnej škole, pretože tá ponúka komplexné služby. A hoci je to prostredie obmedzujúce, dieťa je v pohodlí, je obklopené spolužiakmi s hendikepmi a je mu tam dobre. Ale aj naopak, rodičia veľmi často nekriticky trvajú na plnej integrácii veľmi ťažko postihnutého dieťaťa v škole v mieste bydliska, hoci špeciálna škola by bola asi lepšou voľbou.

Stručne povedané – idea vzdelávať deti v najmenej obmedzujúcom prostredí je chvályhodná, pretože dáva akokoľvek znevýhodneným deťom príležitosť žiť a vzdelávať sa rovnako ako „normálnym“ vrstovníkom a umožňuje im začleniť sa do spoločnosti. Ale jej realizácia vôbec nie je jednoduchá.

Žiadne dieťa nesmie zaostávať

Ešte pred desiatimi rokmi sa postihnuté deti v americkej škole učili v akejsi „relaxovanej“ atmosfére a dôraz sa kládol na rozvíjanie ich schopností. Výchova a vzdelávanie sa prispôsobovali individuálnym možnostiam a ohraničeniam dieťaťa. Dnes sa hendikepované deti učia podľa rovnakých učebných osnov ako ich typicky sa vyvíjajúci vrstovníci. Viem, že to môže pripadať nemožné až absurdné učiť deti s ťažkou mentálnou retardáciou čítať, rozumieť abstraktným častiam učiva v matematike či „akademické“ učivo spoločenských a prírodných vied a pripravovať ich na „celoplošné testovanie“. No americké školské zákony dnes nariaďujú povinné vzdelávanie všetkých detí na úrovni ich ročníka. Myslím si, že je to veľmi extrémne nariadenie, hoci jeho prvoradým poslaním je zabrániť možnej diskriminácii znevýhodneného dieťaťa.

S konceptom rovnoprávnosti a v rámci prevencie diskriminácie kohokoľvek na základe akejkoľvek odlišnosti od nejakej abstraktnej normy a v rámci dodržiavania školského zákona, ktorý garantuje každému dieťaťu nárok na vzdelávanie, sa zrodilo pravidlo, že nikto nemá právo vyčleniť ktorékoľvek dieťa zo vzdelávania na základe jeho znížených kognitívnych schopností či inej diagnostickej nálepky. Každé dieťa má nárok na vzdelávanie a musí mu byť zaistený prístup k optimálnej vzdelávacej inštitúcii, ktorá bude rešpektovať jeho zvláštnosti. Očakáva sa pokrok merateľný v štandardizovaných plošných testoch, ktoré môžu byť adaptované tak, aby sa prispôsobili komunikačným možnostiam postihnutého dieťaťa. Predpokladá sa maximálny rozvoj každého dieťaťa a školy sú zodpovedné za úspešné vzdelávanie všetkých detí a finančne znevýhodnené za neúspech v plošných štandardizovaných testoch žiakov.

Vecná je otázka, či mentálne postihnuté deti majú schopnosť zvládnuť a porozumieť učivo, ktoré sa im prezentuje. Má význam učiť deti napríklad algebru, ak nechápu ani abstrakciu číslic? Je prípadné zlyhanie dieťaťa spôsobené jeho limitovanými kognitívnymi schopnosťami? Alebo je na vine učiteľ, ktorý nebol schopný dieťaťu priblížiť zložité učivo tak, aby ho pochopilo?

Tí, ktorí zastávajú univerzálne vzdelávanie pre všetkých, argumentujú tým, že učiteľská miera očakávania vzdelávacieho úspechu žiaka je určujúca, a ak je učiteľ presvedčený o tom, že ťažko mentálne postihnuté dieťa je schopné naučiť sa to, čo sa mu prezentuje, bude efektívnejší ako učiteľ, ktorý vníma dieťa ako nevzdelávateľné.

Mal by učiteľ poznať diagnózu dieťaťa?

Je diagnóza dieťaťa kontraproduktívnou nálepkou, ktorá spôsobí, že učiteľ ho a priori zaradí do nejakej imaginárnej kategórie? Alebo naopak, môže učiteľovi poznanie diagnózy dieťaťa pomôcť nájsť najúčinnejšie postupy jeho rozvoja? Prevládajú názory, že učitelia pracujú efektívnejšie, keď na dieťa pozerajú bez predsudkov a vnímajú jeho potenciál a nie sú ovplyvnení znalosťou diagnózy, prípadne medicínskej prognózy. Dokonca niektorí rodičia odmietajú odborné vyšetrenie dieťaťa a stanovenie diagnózy, pretože chcú svoje dieťa vnímať ako unikátnu osobnosť a snažia sa rozvinúť jeho potenciál bez zaťažujúcich poznatkov.

Epilóg

Hoci filozofia, ktorá vníma každé dieťa ako unikátnu osobnosť, ktorej sa nesmie uprieť vzdelávanie, je chvályhodná, v praxi to spravidla nevyzerá tak ideálne ako v teórii. Neexistuje totiž žiaden univerzálny, systematický návod, ako efektívne vzdelávať na úrovni ročníka deti s postihnutím (napríklad s ťažkým mentálnym), a aplikácia štandardného postupu vyučovania, ktorá sa vyžaduje, je často nefunkčná u populácie komplexne postihnutých detí, ktoré prežívajú hoci len vďaka nepretržitej starostlivosti osobnej zdravotnej sestry.

Hoci filozofiu amerického špeciálneho školstva rešpektujem a vnímam všetky jej pozitíva, mám zároveň tendenciu pochybovať o reálnosti systému, ktorý núti deti majúce množstvo zdravotných problémov a evidentné kognitívne ťažkosti učiť sa nájsť správnu odpoveď v teste, pretože v rámci filozofie rovnoprávnosti majú nárok na vzdelanie na úrovni svojho ročníka. A keby nebodaj zlyhali, vyvodiť z toho, že učitelia sú nekompetentní, a škola bude teda finančne potrestaná znížením dotácií z verejných prostriedkov.

Súdim, že aplikácie univerzálnej vzdelávacej šablóny na všetky deti (bez prihliadnutia na kognitívne či iné obmedzenia) na základe filozofie rovnoprávnosti a extrémneho zabezpečenia potenciálnej diskriminácie môže väčšine detí viac škodiť, ako rozvíjať ich skutočný, hoci obmedzený (z hľadiska merateľných akademických úspechov) vzdelávací potenciál.

Peter SMIDA
(s využitím webových stránok amerických odborných časopisov a univerzít)
Ilustračné foto stock.xchng

Súťaž k výročiu prvej svetovej vojny

SPOMIENKA

České občianske združenie Odkaz legionárov a odboja v našej vlasti pod záštitou hajtmana Juhomoravského kraja Michala Haška vypísalo 13. ročník medzinárodnej súťaže Čo vieš o československých légiách? s podtitulom Memoriál generála Milana Rastislava Štefánika. Do súťaže sa môže zapojiť každý žiak základnej školy z Českej alebo Slovenskej republiky a taktiež študent ktorejkoľvek strednej školy.

Súťaž sa bude konať v troch kolách. Prvé sa uskutoční od 1. januára do 24. marca 2014 v samotných školách. Úlohou žiakov je vypracovať odpovede na 20 otázok. Každá práca bude čitateľne podpísaná a doplnená dátumom narodenia študenta a adresou školy. Tí, ktorí zodpovedia správne aspoň 15 otázok, získajú právo zúčastniť sa ďalšieho kola. V komunikácii musia všetci automaticky uviesť e-mailovú adresu svojej školy. Všetky práce prvého kola treba zaslať na adresu: Nakladatelství Ryšavý, Česká 31, 602 00 Brno, Česká republika.

Českoslovenští legionári počas prvej svetovej vojny.

V druhom kole, ktoré sa uskutoční od 30. marca do 19. mája 2014, bude treba vypracovať prácu na zadanú úlohu. Autori najlepších desiatich prác v kategórii základných škôl a v kategórii stredných škôl budú pozvaní do tretieho kola na záverečný súboj.

Záverečná časť súťaže – štvrťfinále až finále – sa bude konať 12. júna 2014 v Brne. Najúspešnejší získajú darčekové šeky v hodnote 3 000, 2 000 a 1 000 Kč.

(red)
Ilustračné foto internet

Čo vieš o československých légiách?

Otázky školského kola 13. ročníka medzinárodnej súťaže žiakov a študentov ČR a SR:

1. Ktorým rokom sa začína a ktorým končí existencia tzv. československých légií v období prvej svetovej vojny?
2. Od ktorého roku sa používa názov československé légie?
3. Kedy a kde bola založená Československá národná rada?
4. Vymenujte všetkých členov tohto orgánu.
5. Zastával v tomto orgáne funkciu aj generál M. R. Štefánik?
6. Kedy a kde vznikli naše prvé vojenské jednotky?
7. Akú funkciu vykonávali naše prvé jednotky na východnom fronte?
8. Ôsmeho mája 1915 bola naša jednotka nasadená do prvej línie a po tomto boji de facto prestala existovať. Kde sa tak stalo?
9. Kedy vznikli naše vojenské jednotky na juhu Európy?
10. Uveďte aspoň 5 krajín, v ktorých armádach sú evidovaní československí vojaci.
11. Kedy a kde sa uskutočnila najslávnejšia bitka nášho vojska na východe Európy?
12. Vymenujte aspoň 3 miesta bojov alebo bitiek na západe Európy, kde sa bili i naše vojská.
13. Vymenujte aspoň 3 miesta bojov nášho vojska na juhu Európy.
14. Veľa bojov zviedli naše vojská na území pohoria, ktoré oddeľuje Európu od Ázie. Ako sa toto pohorie volá?
15. Používali naše jednotky v prvej svetovej vojne tiež tanky?
16. Na východnom fronte ovládli naše jednotky obrovský železničný komplex. Ako sa nazýva?
17. Boli naši zahraniční vojaci počas prvej svetovej vojny aj na území Číny?
18. Boli naši vojaci počas svojich operácií aj v Kanade?
19. Po vzniku Československej republiky sme mali aj ministra vojny. Kto túto funkciu zastával?
20. Výsledkom nasadenia nášho vojska v zahraničí bola Československá republika. Mnohí legionári boli za svoje zásluhy ocenení a na rôznych dekrétoch býva konštatované: „Krajiny československé udeľujú....“ Ktoré to boli „krajiny československé“?

Učiteľ, ktorý postavil tri automobilky

Budem na úvod máličko osobný – s Jarkom, ako ho volajú kamaráti, sa poznáme hádam tridsať rokov. Za celý ten čas sa ľudsky a osobnostne absolútne nezmenil. Avšak profesionálne neskutočne podrástol a stal sa z neho skutočný líder jedného z najsilnejších ekonomických odvetví Slovenska i Európy. Najsilnejším ekonomickým odvetvím súčasnej ekonomiky Slovenska je automobilový priemysel. Sme automobilovou veľmocou, roku 2013 sa na Slovensku vyrobilo takmer milión automobilov. Automobilový priemysel tvorí 41 % z tržieb priemyselnej výroby, čo predstavuje 12 % HDP Slovenska. Možno to znie neuveriteľne, ale v konečnom dôsledku je to pravda – prezidentom Zväzu automobilového priemyslu SR je Ing. Jaroslav Holeček, ktorého cesta sa začínala v Trnavských automobilových závodoch (TAZ) a v Strednom odbornom učilišti strojárskom pri TAZ Trnava. Dnes je mužom, za ktorým sú už tri fabriky, na ktorých výstavbe sa veľmi významne spolupodieľal. Pozhovárali sme sa s ním nielen o jeho profesijnej ceste, ale aj pohľade na súčasný stav nášho školstva a možnostiach jeho zlepšenia.

Kde sa začala vaša vzdelávacia cesta a aké boli prvé kroky? Vraj ste sa do školy veľmi ponáhľali...

Vo svojom živote som asi veľmi šťastný človek, pretože so všetkým som začínal naozaj veľmi skoro. Na základnú školu som šiel, keď som mal päť rokov, lebo nebolo voľné miesto v materskej škole a moja mama trvala na tom, že ma musia niekde prijať. Keďže sa vtedy otvárala nová škola, stal som sa jej najmladším prváčikom. Šesť rokov som mal až v decembri. Mal som šťastie aj na strednej škole, lebo som ešte zachytil posledný rok existencie strednej všeobecnovzdelávacej školy, ktorá bola trojročná, až následne ju vystriedali štvorročné gymnáziá. Tak som znovu ušetril rok štúdia, a keď som končil vysokú školu, mal som iba dvadsaťdva.

Traduje sa, že ste mali dobrú ľavicovú výchovu, je to pravda?

Moja mamička bola ľaváčka, takže ma naozaj „vychovávala“ touto rukou. Bola veľmi prísna a okrem iného trvala na tom, aby som sa dobre naučil niektorý z cudzích jazykov. Výber padol na nemčinu. Už po skončení strednej školy som hovoril výborne nemecky a na vysokej škole som robil celú diplomovú prácu z nemeckých podkladových materiálov. Keď som neskôr robil v Trnavských automobilových závodoch, často som chodil aj tlmočiť do zahraničia, lebo vo fabrike nebolo veľa ľudí, ktorí vedeli cudzie jazyky.

Aké vysokoškolské štúdium sa stalo pre vás osudovým a prečo ste si vybrali automobilizmus?

Som absolventom Elektrotechnickej fakulty Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. Keďže som Trnavčan a môj otec robil celý život v TAZ, celý čas u mňa neprichádzalo do úvahy nič iné, ako to, že aj ja budem robiť v týchto závodoch. Keďže som študoval elektrotechniku, bol som pre tento strojársky podnik relatívne zaujímavý, lebo nemal veľa elektrotechnikov a potreboval ich.

Už od základnej školy som chcel byť elektrotechnikom a pôvodne som chcel ísť študovať aj elektrotechnickú priemyslovku do Piešťan. Moja triedna učiteľka však mňa aj moju mamu presvedčila, že lepším riešením bude štúdium na všeobecnovzdelávacej škole. Zavážilo najmä to, že som sa veľmi dobre učil. Bol som dobrý v prírodovedných predmetoch, bavila ma matematika, fyzika a do dnešného dňa mám celkom slušné logické myslenie.

Po maturite som teda išiel na vysokú školu a vysokoškolský diplom som mal v ruke už roku 1978. V TAZ som sa dostal na investičný odbor, kde som pracoval na výstavbe energetických zariadení, predovšetkým elektrotechnických, teda transformátorov, energetických sietí, atď. Začínal som na najnižšej pozícii referenta a musím povedať, že ten prvý rok som sa nebál „nosiť šéfovi aj tašku“, ako sa hovorí. Svojmu nadriadenému – špecialistovi – som bol k dispozícii vo všetkom, čo potreboval, a myslím, že to nebolo nič ponižujúce a podradné, naopak, veľa mi to dalo. Keď som sa neskôr o tri roky stal jeho vedúcim ja, ani nebol nahnevaný. Bol dokonca pyšný, vždy hovoril: „Toto je môj vedúci a toho som vychoval ja.“

„Problémom nášho vzdelávacieho systému je, že sme kvalitu nahradili kvantitou. Na jednej konferencii som v pléne povedal: ‚Prepáčte, ja som zástupca výrobného podniku. My keď chceme mať na konci výrobnej linky dobré auto, musíme mať na začiatku dobrý vstupný materiál. Tá istá analógia platí aj v školstve.‘ Viacerí oponovali, že autá nie sú ľudia. Ale princíp platí, či sa to niekomu páči, alebo nie.“

Roku 1982 som prešiel z investičného bloku na riadenie kováčne. A keďže som predtým pracoval na investičnom útvare, kováčňu som staval a aj dobre poznal. V kováčni sa kovalo a z elektrotechnika sa na chvíľu stal strojár. V tom čase som vôbec neuvažoval o tom, že by som mohol pracovať v školstve. Situácia sa však vyvinula inak. Na Strednom odbornom učilišti strojárskom pri TAZ, kde som externe učil elektrotechniku, bola trištvrte roka neobsadená pozícia riaditeľa školy. Písal sa rok 1983. Jedného dňa ráno po návrate zo zahraničnej služobnej cesty mi moja sekretárka z kováčne hovorí: „Pán Holeček, volali z kancelárie riaditeľa podniku, že o dvanástej vás poveria vedením učilišťa!“ V tom čase som mal 27 rokov. Pravdupovediac nikto sa ma na nič nepýtal, bol som postavený pred hotovú vec. Zobral som to ako novú výzvu. Trištvrte roka som bol poverený viesť školu a potom som bol riadne vymenovaný. Presne 8. decembra 1983, teda päť rokov po skončení školy.

Aké to bolo riadiť pedagogický tím a mať na starosti desiatky pedagógov, obslužný personál a najmä žiakov?

Myslím si, že to bolo jedno z najkrajších období môjho pracovného života. Nezabudnem na svoj prvý riaditeľský deň. Práve sa konali záverečné skúšky žiakov. Vtedy bolo tri a polročné štúdium a záverečné skúšky boli v decembri. Škola sa končila v júni a potom mali žiaci polročnú prax vrcholiacu skúškami. Do riaditeľne prišiel za mnou hlavný majster, ktorý mal na starosti skúšky, že ma chce poinformovať o priebehu záverečných skúšok. V tých chvíľach zo mňa tiekol pot cícerkom. Prišiel aj predseda skúšobnej komisie a preberali pre mňa v tú chvíľu dosť novú tému.

Na jednej strane to bol pre mňa šok, na strane druhej som nemal čas veľmi špekulovať. Učil ma život. Prvý rok vo funkcii bol poriadne ťažký. Škola má svoje zákonitosti, s ktorými som sa musel podrobne oboznámiť a zvládnuť všetko, čo sa odo mňa očakávalo. Po záverečných skúškach prišlo prijímacie konanie, nasledovali maturitné skúšky, koniec školského roka. Medzitým polročná, trištvrteročná a koncoročná porada. Tým, že som bol veľmi mladý, nesťažoval som sa, ale snažil sa robiť veci najlepšie, ako som vedel a mohol. Vnímal som to ako nesmiernu možnosť niečo dokázať. Na učilišti som bol celých osem rokov – až do 1. februára 1992.

Ako si dnes spomínate na roky strávené v škole? Čo bolo na nich najkrajšie?

Za tých osem rokov som prežil krásne časy. Najlepšie bolo, že som nebol s nikým zviazaný. Na školu som prišiel fakticky ako nový človek s čistou mysľou, a to bola moja výhoda. Zabehané chodníčky neboli zabehané pre mňa. Pamätám si, že všetky steny školských chodieb boli tmavosivé. Všetky brány boli namaľované čiernou farbou. Vysvetlili mi, že je to preto, aby na nich nebolo vidno špinu – keď žiaci otvárali dvere so zaolejovanými rukami, zostávali na nich fľaky.

Prvá vec, ktorú som urobil, keďže som mal dobré vzťahy s ľuďmi z podniku, bola, že som poprosil vedúceho propagačného oddelenia, aby mi urobil nejaký „color koncept“ priestorov školy. Všetky steny sme vymaľovali nabielo. Sokle dostali bledučkosivú farbu, podobne aj všetky dvere a bledá farba bola aj v miestach, kde sa dvere chytali. Aby bolo tú špinu vidieť. Potom prišla výchovná etapa, keď sme učili žiakov, že dvere treba chytať za kľučku, a nie za ktorúkoľvek časť dverí. Žiaci na bledom podklade hneď videli svoje odtlačky špinavých rúk. Škola zakrátko žiarila čistotou. A dodnes som presvedčený, že aj prostredie vychováva a aj takéto „drobnosti“ sú v práci so žiakmi dôležité.

Samozrejme, kľúčové boli pedagogické výsledky, a dnes môžem povedať, že naše učilište patrilo v tých časoch k najlepším, najkvalitnejšie vybaveným a najmodernizovanejším strojárskym učilištiam na Slovensku. Výhodou bolo, že aj podnik, pri ktorom učilište pracovalo, pochopil, že svoju budúcnosť musí založiť na vzdelaných a odborne pripravených ľuďoch.

To asi nebolo bežné ani v tých časoch...

To je pravda, ale na čele podniku TAZ stál naozaj osvietený riaditeľ. Bol to muž, ktorý sa

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Rozhovor s osobnosťou

JAROSLAV HOLEČEK

Učiteľ, ktorý postavil tri...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

vekom blížil k šesťdesiatke, ale okolo seba si vytvoril tím mladých námestníkov vo vekovej hladine 30 až 35 rokov. Zhodou okolností jedným z nich bol aj terajší štátny tajomník Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Štefan Chudoba, ktorý bol výrobným námestníkom. Boli sme mladí a riaditeľ nám dal šancu. Tento tím hral na jednej vlnovej dĺžke, boli sme nesmierne iniciatívni a zrejme aj progresívni a pokroková. Dôležité bolo, že sme mali podobné myslenie a bolo nám jasné, že vzdelávanie mladých pre podnik je jednou z kľúčových vecí. Vedeli, že „tomu Holečkovi treba pomôcť“. A keď Holeček prišiel s nejakou požiadavkou, hľadali sa cesty, ako problém riešiť. Vtedy som si naozaj overil, že spolupráca podniku a školy je možná, je prospešná pre obe strany a najmä pre žiakov.

Naša škola mala ako jedna z prvých trenažér pre CNC stroje, mali sme moderne vybavené všetky dielne. Dôležité bolo, že sa mi podarilo motivovať pedagogický i obslužný tím a s ním aj učilište prestavať. Fyzicky aj pedagogicky.

Potom však prišiel rok 1989 a mnohé veci sa začali meniť. Ako ste prežili tento čas zvratov?

Rok 1989 ma „zastihol“ v plnej práci v škole. Celé toto obdobie bolo pre mňa veľmi zaujímavé a poučné. Aj v tom čase som vedel, kto som a čo som v učilišti osobne dokázal urobiť. Najskôr prišlo obdobie, keď sa „vyslovovala dôvera“ riadiacim pracovníkom. Pamätám si ako dnes, že trvalo týždeň, počas ktorého sa zamestnanci vyslovovali k svojim vedúcim pracovníkom. Vtedy som povedal, že zostanem riaditeľom učilišťa iba vtedy, keď sa za moje zotrvanie vysloví viac ako 75 percent všetkých hlasujúcich. Po voľbách prišiel za mnou predseda komisie a povedal: „Pán riaditeľ, blahoželám, získal si 72 percent hlasov.“ Povedal som mu, že si to veľmi cením, ale pre mňa to nie je dostačujúce. Že viem, čo sme spolu so všetkými pre školu urobili, a keďže 28 percent ľudí si myslí, že to nie je dosť, potom končím a svoju pozíciu odovzdám tomu, koho si vyberú.

Prehováral ma predseda odborov, predseda zväzu mládeže a mnohí ďalší. Hovorili mi, prečo by ste chceli sklamať tých, ktorí vám dali dôveru? Ja som však trval na svojom rozhodnutí. Povedal som, že človek môže stratiť všetko, ale svoju česť nesmie stratiť nikdy! A tú by som stratil. Všetci hovorili – ešte si to premyslite a v pondelok sa pozhovárame. To sa udialo v piatok. Cez víkend minister školstva Ladislav Kováč vyhlásil, že dávanie dôvery nie je dostatočný krok a že sa budú celoplošne robiť voľby riaditeľov škôl. V pondelok došli za mnou zástupcovia zamestnancov, že situácia sa zmenila, a presvedčili ma, aby som v týchto voľbách kandidoval. Napokon sme kandidovali na post riaditeľa dvaja – môj zástupca a ja. Ten kandidatúru stiahol a ja som zostal sám. Dostal som takmer 90 percent hlasov, takže som v škole zotrval a pokračoval v práci ďalšie dva roky. Škola sa ďalej modernizovala, najskôr patrila pod Československé automobilové závody, potom pod Závody ťažkého strojárstva a boli sme jednou z najlepších škôl.

Na vlne úspechov ste sa však rozhodli pre zásadnú zmenu. Čo sa stalo?

Mal som vtedy 35 rokov a povedal som si, že by som mal ešte skúsiť niečo nové. V lete roku 1991 sa objavil v novinách inzerát – dodnes ho mám pred očami, v ktorom Volkswagen hľadal mladých ľudí do 35 rokov s technickým vzdelaním a so znalosťou nemeckého jazyka. Ja som v tom videl nesmiernu výzvu. Povedal som si – to je možno nová šanca, ktorú dostávaš! Máš technické vzdelanie, si zo strojárskej fabriky, dokonca z automobilovej, a vieš perfektne nemecký jazyk, prihlás sa! Napísal som si žiadosť a 10. decembra, v deň mojich narodenín, som bol na pohovoroch. Musím povedať, že som v živote také pohovory nezažil. Bol to štruktúrovaný rozhovor, ktorý bol celý orientovaný na môj život, nie na to, čo som študoval a čo som dovtedy dokázal. Bolo to o tom, čo a ako som prežil.

Doma som nikomu nepovedal – dokonca ani manželke, že idem na konkurz. V práci som si zobral dovolenku, bol to piatok a večer sme mali dokonca stužkovú našich mechanikov-nastavovačov. Na konkurze mi pán Pascheke, ktorý bol vtedajším šéfom personálneho odboru Volkswagenu, povedal, že výsledok mi dajú vedieť do desiatich dní. A tak som čakal. Prešlo desať dní, prešli aj Vianoce a nič nechodilo. Bolo asi 12. januára, keď mi sekretárka hovorí: „Jarko, volajú ti z Volkswagenu, z personálneho útvaru!“ Už som vedel, o čo ide. Zostal som trochu nervózny, zobral telefón. Na druhej strane mi hovoria: „Pán Holeček, na tú pozíciu reflektujete alebo nereflektujete? My sme vám poslali ponuku, a vy ste nám na ňu neodpovedali.“ Hovorím, že ďakujem veľmi pekne, ale žiadnu ponuku som nedostal. „To nie je možné, počkajte pri telefóne.“ Pán Pascheke kamsi odišiel, po chvíli sa vrátil. „Áno, prepáčte, s kolegyňou som si to vyjasnil, dobre mi nerozumela a ponuku vám neposlala, hneď to dávame do faxu.“ Kým som s ním ešte hovoril, ponuka už aj prišla. Plat, ktorý mi ponúkli, bol asi o dvesto korún vyšší ako môj plat riaditeľa. Ponuku som však prijal, nie pre peniaze, ale ako novú výzvu.

Večer som zvolal rodinnú radu, manželku, rodičov, ktorí ešte žili, moje sestry, a povedal im, čo sa stalo. Sestry povedali – neváhaj, manželke sa nepozdávalo akurát to, že budem musieť cestovať denne do Bratislavy, ale rodinná rada môj krok schválila. Ministerstvu hospodárstva SR, ktoré bolo v tom čase zriaďovateľom učilišťa, som oznámil svoj krok a nastúpil do nového zamestnania.

Na akú pozíciu ste v automobilke nastúpili? Boli ťažké nové začiatky?

Prijali ma na najnižšiu možnú pozíciu, na post referenta, s požiadavkou, že musím absolvovať trojmesačnú prax vo výrobe. Tú som absolvoval najmä prípravou vzdelávacích programov. Z pozície riaditeľa školy som teda prešiel od 1. februára 1992 na pozíciu radového referenta vzdelávania.

Boli to pre mňa nesmierne zaujímavé roky a veľmi veľa som sa naučil. Volkswagen do mňa naozaj veľa investoval. Naučil som sa veci, o ktorých som voľakedy iba tušil, že by mohli jestvovať, ale nikdy som nevedel ich podstatu. V prvý rok som absolvoval všetky možné školenia a vzdelávacie podujatia, či už na Slovensku, alebo v Nemecku. Absolvoval som dve mesačné stáže v Nemecku a bolo to pre mňa veľmi zaujímavé obdobie. Napriek tomu, že som bol predtým v riadiacej pozícii v našom školstve, pre Volkswagen to ako kvalifikácia nestačilo, lebo majú vlastné, omnoho prísnejšie normy. Človek musí mať *assessment*, musí mať objektívnu metódu výberu, že spĺňa požiadavky na riadiaceho pracovníka koncernu Volkswagen. A tak som roku 1993 takýto *assessment* absolvoval. Úspešne som ho splnil, a keď som sa vrátil, zavolal si ma môj šéf Uli Pascheke a povedal mi: „Jaro, ja sa musím vrátiť do Nemecka, namiesto mňa príde z Nemecka nový vedúci personálneho útvaru, zatiaľ však vedením útvaru budeš poverený ty.“ A tak som 1. februára 1994 prijal opäť novú šancu.

„Pokiaľ ide o finančnú stránku tejto témy – všetci z podnikovej sféry v zahraničí tvrdia, že sa im oplatí vzdelávať žiakov a že je to finančne plusové. Ja som o tom tisícpercentne presvedčený tiež, lebo v duálnom systéme si pripravujem žiaka pre svoju firmu.“

To boli začiatky pôsobenia Volkswagenu na Slovensku. Aká bola v tých časoch jeho produkcia?

Volkswagen vtedy už vyrábal, ale veľmi máličko, vyrábali sme dvanásť a potom dvadsaťštyri áut denne. Moje osobné číslo je stoštyridsať. Som teda stoštyridsiaty zamestnanec Volkswagenu Bratislava. V októbri toho istého roku rozhodlo vedenie a dozorná rada koncernu, že ma vymenujú za vedúceho personálneho útvaru, ktorým som bol až do decembra 1998. Vtedy som sa stal členom predstavenstva spoločnosti, personálnym riaditeľom Volkswagenu Slovakia a v lete roku 2000 som dostal od personálneho riaditeľa celého koncernu ponuku ísť prebudovať závod Volkswagenu do Portugalska.

Ako ste zareagovali – zasa to bola nová výzva?

Najprv som argumentoval, že síce viem po nemecky a rusky, ale neviem portugalsky a anglicky. To však nebolo brané ako slabina. Faktom je, že slovenská fabrika Volkswagenu „šliapala ako hodinky“ a mali sme výborné výsledky. Dodržiavali sme všetky štandardy, boli sme najlepší v oblasti znižovania fluktuácie. V rámci koncernu sme boli na čele vo viacerých parametroch výkonu a kvality a tiež „ligy zdravotného stavu zamestnancov“, čo znamenalo, že sme mali najnižšiu práceneschopnosť spomedzi všetkých závodov. To zrejme zavážilo aj pri ponuke ísť do Portugalska. Bratislavský závod je dodnes perlou koncernu.

V Portugalsku bolo treba personálne transformovať fabriku, ktorá predtým patrila spoločne aj Fordu a Volkswagen odkúpil jeho podiel. Bolo treba uskutočniť transformáciu „od Fordu k Volkswagenu“. Stal som sa teda transformačným manažérom a od 1. januára 2001 zmenil svoje pôsobisko.

Vedeli ste, čo vás v Portugalsku naozaj čaká?

Pravdupovediac nie, nevedel som to celkom presne, podcenil som najmä to, že som nevedel po anglicky. Viem perfektne nemecky, rusky, ale s tým sa v Portugalsku nedalo vystačiť. Na to som prišiel veľmi skoro. Kľúčovým jazykom tam bola angličtina. Po dvoch týždňoch som vedel, že s nemčinou nevystačím, napriek tomu, že som mal sekretárku, ktorá hovorila výborne po portugalsky, nemecky i anglicky, bolo to málo. Celý manažment vedel fakticky iba po portugalsky a anglicky. Pracovným jazykom bola angličtina a riadiť fabriku cez tlmočníka sa dosť dobre nedá, najmä ak idete robiť závažné zmeny.

Po dvoch týždňoch som manažérom na personálnom útvare oznámil, že od budúceho týždňa budú prebiehať porady vedenia útvaru v angličtine. Všetkým spadla od prekvapenia sánka. Samozrejme, keď som sa v lete dozvedel, že pôjdem do Portugalska, začal som sa už doma učiť po anglicky. Absolvoval som dva kurzy intenzívnej angličtiny, ale stále to bolo málo. Napriek tomu som prešiel vo firme na angličtinu a súčasne som sa ju intenzívne učil. Musím povedať, že za tri mesiace som sa zdokonalil tak, že som bol jazykovo rovnocenným partnerom všetkým. Každý deň som mal od siedmej do trištvrte na deväť intenzívnu angličtinu, vstával som ráno o štvrtej, aby som sa naučil slovíčka a napísal domácu úlohu, a každú druhú sobotu som absolvoval to isté od ôsmej do dvanástej.

Ako dlho ste pôsobili v Portugalsku a ako si s odstupom času spomínate na toto pôsobenie?

Zmluvu som mal na tri roky a na žiadosť Volkswagenu som ju predĺžil na päť rokov. V Portugalsku sa mi podarilo vytvoriť nesmierne silný pracovný tím. Portugalci sú pri prvých kontaktoch neuveriteľne nedôverčiví, ale keď si ich získate, idú za vami takmer bezhlavo. Motivujú sa ťažšie, sú nesmierne hrdí – napokon, majú históriu, akú nemá hádam žiaden národ v Európe a na svete – a toto všetko im možno bráni prijímať niekoho z takého maličkého národa, ako je pre nich Slovensko. Keď ich však presvedčíte, a mne sa to podarilo, spolupráca s nimi je perfektná.

Východisková situácia bola veľmi náročná, lebo portugalská fabrika bola v mnohých parametroch v „lige“ koncernu na úplne poslednom mieste. Mali sme práceneschopnosť okolo 6,5 percenta, čo bol v porovnaní s Bratislavou, kde sa pohybovala na úrovni zhruba 2,5 percenta, veľmi zlý výsledok. Lekári v Portugalsku dávajú každému, kto chce, papier o práceneschopnosti. Keď som začal hovoriť o tom, že musíme lekárov osloviť a o tejto téme s nimi diskutovať, všetci hovorili, že sa to nedá a nesmie. Vtedy som povedal vetu, ktorá sa tam o mne traduje dodnes: „Celé Portugalsko spozná tohto bláznivého Holečka!“ A cestu sme našli. Začali sme spolupracovať so sociálnou poisťovňou, s podnikovým lekárom a ďalšími lekármi a situáciu sa nám podarilo zásadne zmeniť. Po dvoch rokoch sme boli v parametri zdravotný stav zamestnancov na prvom mieste v lige koncernu. To bol náš nesmierny úspech. Myslím si, že platí zásada, že práceneschopnosť nie je otázkou zdravotného stavu, ale otázkou motivácie a komunikácie. A to platí nielen vo výrobe, ale aj v škole u žiakov a všade inde.

Viaceré veci som preniesol z Bratislavy do Portugalska. Presvedčil som sa tam, že ľudí treba pre prácu získať, a keď ich nadchneš pre správnu cestu, sú aj výsledky. Platí to všade a opakujem, že to isté platí aj v škole pri práci učiteľa so žiakmi. Musí si vedieť žiakov získať. V Portugalsku som prežil päť krásnych, zaujímavých a určite najúspešnejších rokov môjho pracovného života. Fabrika patrila napokon k najlepším v rámci celého koncernu. Prežil som tam po prvýkrát na vlastnej koži interkultúrny manažment.

Ako školák, ale aj manažér ste si určite všímali aj portugalské školstvo. Ako napĺňalo vaše potreby?

Portugalský školský systém je orientovaný veľmi na teóriu. Je tam povinná desaťročná školská dochádzka. Stredné odborné učilištia, ako ich poznáme my, fakticky nejestvujú. My sme to veľmi rýchlo pochopili a už roku 2002 sme začali pracovať na založení vlastnej akadémie duálneho vzdelávania. Neskôr sme ideu spoločne s portugalskou vládou aj zreálnili a pri zakladaní sa združili viaceré firmy – Volkswagen, Bosch a Siemens – a Nemecko-portugalská obchodná a priemyselná komora. Veľkú podporu sme dostali aj od nemeckého ministerstva práce a táto inštitúcia sa stala výkladnou skriňou portugalského odborného vzdelávania.

Dnes pripravuje žiakov v duálnom systéme a poskytuje aj ďalšie vzdelávanie pre každého, kto to potrebuje. Robí preškoľovanie zamestnancov, vzdeláva aj nezamestnaných. Škola sa stala vzorom v koncerne Volkswagen a tento model chodí študovať veľa záujemcov z celej Európy. Je to model na zavedenie systému duálneho vzdelávania v iných ako nemeckých krajinách, je to model, ktorý sa dnes snažíme zaviesť aj do iných krajín. Bolo sa naň pozrieť už viacero záujemcov aj zo Slovenska. Z tohto modelu sa dá naozaj veľmi veľa čerpať, pričom v mnohom sa prekrýva s modelom centier odborného vzdelávania a prípravy u nás, s tým, že v modeli Volkswagenu je posilnené prepojenie na výrobu a prax. Presné pomenovanie pre toto zariadenie v Portugalsku by mohlo byť centrum odborného vzdelávania pre strojársku

a elektrotechnickú výrobu. Majú mechanikov-nastavovačov v našom ponímaní, mechanikov-elektronikov, majú nástrojárov, obrábačov kovov, ale aj mechanikov počítačových sietí.

Potom prišla nová výzva, nová fabrika, prišlo Rusko. Aj tam ste preniesli model vašej akadémie?

Áno, to isté sme urobili aj tam. Na tri roky som sa vrátil na Slovensko, roku 2005 som sa stal opäť členom predstavenstva Volkswagenu Slovakia a roku 2008 prišla ponuka ísť do Ruska, kde sme stavali na zelenej lúke úplne novú fabriku. Tam som strávil tri roky a bolo to asi najťažšie obdobie môjho pracovného života. Rusko ako krajina je nesmierne ťažká a ľudia, napriek tomu, že sú Slovania, sú predsa len iní Slovania ako my, najmä v hodnotách, ktoré smerujú k výkonu. My sme ľudia, ktorí sú učenliví, flexibilní, orientovaní na výkon, ale tam som sa stretával s opakom. Veľakrát im chýbala zodpovednosť, takže to, čo im chýbalo, sme museli nahradiť kontrolou. Pracovný týždeň trval sedem dní a nikdy som sa toľko nenakontroloval ako v Rusku. Fabriku sme tam úspešne postavili a dnes „beží“ na plné obrátky.

Ak hovoríme o systéme vzdelávania, v Rusku si zachovali predovšetkým výbornú kvalitu vysokého školstva. Učňovské školstvo, ako si ho pamätáme, prakticky nejestvuje. Jestvujú síce štátne stredné odborné učilištia, ale nejestvuje duálny systém vzdelávania, podnikové školy, ktoré boli v minulosti, padli a niet ich. Pri niektorých výrobných gigantoch ešte zostali strediská praktického vyučovania, ale v Kaluge, kde som bol ja, boli len štátne učilištia, veľmi podobné našim. Tam sme šli tiež našou cestou, ktorú poznáme z Volkswagenu, išli sme cestou duálneho vzdelávania. Musím však povedať, že miestna ruská vláda bola veľmi ústretová a flexibilná, postavili to na viacerých projektoch a išli veľmi direktívne za cieľom. Boli si pozrieť model v Nemecku a povedali: „Keď je to dobré a úspešné v Nemecku, bude to dobré aj u nás.“

Dnes tento model funguje a Volkswagen tam dnes pripravuje okolo 150 svojich učňov v štvorročných odboroch. Dokonca zašli ešte ďalej a v niektorých školách zaviedli duálne vysokoškolské štúdium. Úspešne to funguje napríklad na Baumanovej univerzite v Kaluge. Nemecko je pre nich v mnohom vzorom úspechu. Musím spomenúť, že duálny systém prípravy žiakov stredných škôl bol pre nás zariadený za dva týždne! Bolo to možné vďaka tomu, že miestne ministerstvá majú relatívnu autonómiu a zodpovední ľudia okamžite pochopili výhody nášho modelu.

Vráťme sa však domov. Aká je podľa vás v posledných rokoch situácia v školstve vo väzbe na automobilový priemysel?

My sme nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily prvý raz výraznejšie pocítili roku 2002, keď sa na Slovensku začal rozvíjať subdodávateľský priemysel. Vtedy vzniklo našich trinásť pilotných centier automobilového priemyslu. Tieto centrá sú relatívne slušne vybavené a zariadené, investovali sme aj do metodiky opravárenstva. Keďže automechanik je na Slovensku marketingovo veľmi populárna profesia, vyučuje sa na množstve ďalších škôl. Opakujem, nám by stačilo týchto trinásť centier. To je ten extenzívny rozmer nášho školstva. Každý by chcel mať v rukách papier o vzdelaní, ale už sa nezaujímame, či je ten papier aj garanciou kvality vedomostí a zručností.

Roku 2007 sme si na zväze automobilového priemyslu hovorili, čo musíme urobiť, aby sme zabezpečili kontinuitu a ďalší rast výroby, a konštatovali sme, že kľúčovým fenoménom je vzdelanie ľudí. Dovtedy sme žili z minulosti vzdelávacieho systému, ale zistili sme, že z histórie žiť nemožno. Pracovná sila, ktorá tu bola, už nemohla trom automobilkám na Slovensku stačiť. Konštatovali sme, že ak u nás nespravíme reformu odborného školstva, minieme cieľ. Vtedy sme iniciovali na ministerstve školstva prijatie zákona o odbornom vzdelávaní a príprave a našli sme pre túto tému pochopenie.

„Keď sa nedefinujú potreby trhu práce, školám nemá kto povedať, čo trh potrebuje, a školy sa potom ‚obslúžia‘ po svojom, ako vedia. Keďže je financovanie ‚na žiaka‘, obslúžia sa tak, ako to vyhovuje im, aby mali čo najviac žiakov, bez ohľadu na to, čo potrebuje trh práce.“

Situáciu sme už predtým viac rokov analyzovali aj v rôznych pracovných skupinách. Jednou z nich bola naša „partizánska“ skupina kamarátov, v ktorej boli okrem mňa a vás aj Július Hron, Ing. Pavol Straka, Ing. Pavol Korbas, Ing. Zoltán Varga a príležitostne sa s nami stretávali aj ďalší ľudia. Neskôr sa k tímu pripojil aj Ing. Marián Galan. Spolu sme urobili analýzu viacerých systémov odbornej prípravy v Nemecku, vo Francúzsku, v Rakúsku, Maďarsku a vo Švajčiarsku a na tomto základe sme koncipovali stratégiu krokov, ktoré treba na Slovensku tiež urobiť, aby sa odborné vzdelávanie modernizovalo. Na niekoľkých privátnych workshopoch sme si definovali, čo treba spraviť. Následne sme pripravili návrh konceptu zákona o odbornom vzdelávaní, ktorý sme ponúkli ministerstvu a jeho štruktúram. To bol dobrý základ, na ktorom vyrástla roku 2008 a 2009 nová školská legislatíva pre odborné vzdelávanie a prípravu na Slovensku.

Musím povedať, že to bol ťažký proces, ale najmä Julo Hron bol vtedy a aj dnes je dôležitým motorom mnohých pozitívnych zmien v našom odbornom školstve a vzdelávaní. Zákon o odbornom vzdelávaní a príprave bol prijatý veľkým konsenzom Národnou radou SR a mohol vstúpiť do života škôl a podnikov.

Dnes vieme, že tento zákon mal niektoré slabiny. My sme napríklad chceli, aby boli potreby trhu práce definované štatistickým zisťovaním podľa informácií z trhu práce, ale Štatistický úrad SR vtedy povedal, že to nie je možné, a nebolo nikoho, kto by sa k tomu prihlásil. Nuž to zostalo zamestnávateľom, ktorí však nie sú dostatočne organizovaní na to, aby túto úlohu mohli splniť. Už od začiatku to bolo určené na neúspech, pretože zamestnávatelia združení vo svojej organizácii reprezentujú dnes možno 20 percent všetkých podnikov, ktoré u nás sú. Tých ostatných 80 percent je nepokrytých a údaje od nich chýbajú. Tak sa s tým „živorilo“ až do roku 2011, 2012, keď sme po mojom príchode z Ruska začali robiť na novele zákona. V tom čase sme na ministerstve školstva nenachádzali pochopenie, ale našli sme ho na ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny. Ministrovi Jozefovi Mihálovi sme ukázali štatistiky – 30 percent absolventov ide rovno na úrady práce. Tento argument zabral, dal nám k dispozícii svojho poradcu. Argumentovali sme ďalej – len okolo 10 percent absolventov sa zamestná v odbore, ktorý vyštudovali. Zhruba 45 percent absolventov išlo vtedy na vysoké školy – dnes je to až skoro 60 percent, a takto to nemôže zostať!

Urobili sme systémovú analýzu a na jej základe sme povedali veci, ktoré vyplývajú zo zákona. Keď sa nedefinujú potreby trhu práce, školám nemá kto povedať, čo trh potrebuje, a školy sa potom „obslúžia“ po svojom, ako vedia. Keďže je financovanie „na žiaka“, obslúžia sa tak, ako to vyhovuje im, aby mali čo najviac žiakov, bez ohľadu na to, čo potrebuje trh práce. Minulý rok sme preto prvýkrát definovali potreby trhu práce. Druhou vecou bolo, aby niekto definoval potrebné výkony škôl tak, aby reálne odrážali potreby trhu práce. Túto kompetenciu dostali vyššie územné celky ako kľúčoví zriaďovatelia stredných škôl. Či je to dobrá cesta a či je tá kompetencia v správnych rukách, ukáže čas. Možnože v prvom roku to ešte nebolo celkom ono, ale systém by sa mal zdokonaliť. Veríme, že v druhom roku realizácie zákona, keď máme aj nových županov, sa podarí presnejšie definovať výkony škôl.

Vážnym problémom tiež je, že na vysoké školy nám ide až 60 percent absolventov. Aká je potom kvalita našich vysokých škôl, keď absorbujú takéto percento stredoškolákov, dokonca často bez prijímacích pohovorov?

Pri prijímaní žiakov na stredné školy sme pôvodne tiež chceli prísnejšie podmienky – žiadali sme pána ministra, aby bolo prijímanie na gymnáziá podmienené prospechom do 1,5 a na stredné odborné školy do 2,25. Ministerstvo školstva deklarovalo, že by padol celý systém školstva, že v prvom kroku to musí byť trochu miernejšie.

K „automobilovému logu“ Slovenska intenzívne pomáhajú slovenské odborné školy.

Sme presvedčení, že nie je možné, aby na stredných školách s maturitou študovali žiaci s priemerom známok 3,5 zo základnej školy. Žiaľ, zo školstva sa stal v posledných rokoch veľakrát celkom dobrý biznis, financovaný zo štátneho rozpočtu. Toto sme teda zatiaľ docielili.

Samozrejme, diskutovali sme a vieme, že začať s lepšou profesijnou orientáciou musíme už na základných školách. Povedali sme, že sa musíme znova vrátiť ku kvalitnému výchovnému poradenstvu, k profesijnej orientácii, musíme zaviesť zaujímavú polytechnickú výchovu a posilniť na základnej škole prírodovedné predmety a pracovať na rozvoji logického myslenia našich žiakov. Napokon sme tiež povedali, že musíme pre odborné vzdelávanie získať zamestnávateľov.

V máji 2012 sme zorganizovali spolu s ďalšími zamestnávateľskými zväzmi a komorami zásadnú konferenciu o odbornom vzdelávaní, následne sa urobila novela zákona o odbornom vzdelávaní, kde sa zakomponovali kľúčové momenty, ktoré som spomínal. Teraz treba zabezpečiť realizáciu všetkých týchto vecí. Povedali sme, že v ďalšom roku sa budeme snažiť vtiahnuť do odborného vzdelávania zamestnávateľov. To bude zásadná zmena k duálnemu systému vzdelávania u nás. Zatiaľ sme zaviedli iba niektoré prvky duálneho vzdelávania, ale chceme sa dostať k modelu skutočného duálneho vzdelávania, kde podnik musí byť včlenený do prípravy žiaka. To, čo bolo u nás a čo je dnes v Nemecku, Rakúsku, vo Švajčiarsku úplne bežné.

Problémom však asi bude, aby sa svojej úlohy „ujali“ aj zamestnávatelia. Mnohí u nás dodnes spochybňujú výhodnosť vstupu zamestnávateľov do prípravy žiakov. Ako ich presvedčiť?

Najväčší problém celej zmeny k duálnemu systému je dnes naozaj najmä na strane zamestnávateľov. Nebojím sa to povedať, napokon som ich zástupca. Na jednej strane si túto povinnosť uvedomujú, ale keď má prísť k realizácii, zostávame stáť na mŕtvom bode. Najväčším problémom je zabezpečiť ich motiváciu. Motiváciou podľa mňa môže byť, že budeme preferovať tých, ktorí to robia, a nepreferovať tých, ktorí to nerobia.

Pokiaľ ide o finančnú stránku tejto témy – všetci z podnikovej sféry v zahraničí tvrdia, že sa im oplatí vzdelávať žiakov a že je to finančne plusové. Ja som o tom tisícpercentne presvedčený tiež, lebo v duálnom systéme si pripravujem žiaka pre svoju firmu. Nepotrebujem žiadne vstupné rekvalifikačné náklady a okrem toho už počas prípravy mi žiak pracuje na produktívnych prácach, z čoho mám ďalší profit. Dôležité je, aby si podniky naplánovali vo svojich rozpočtoch peniaze na túto položku, a časom im to prinesie aj finančný osoh.

V súčasnosti robíme dva finančné modely. Jeden, ktorým chceme presvedčiť zamestnávateľov, že je to pre nich výhodné, a druhý pre vládu – že je potrebné finančne zvýhodňovať tých, ktorí duálne vzdelávanie už realizujú. Dnes vieme, že duálny systém u nás na Slovensku zatiaľ takmer vôbec nejestvuje. Cez duálny systém ide možno pol percenta žiakov, ale cieľom je, aby do roku 2020 šlo do praxe cez duálny systém až okolo 30 percent žiakov stredných škôl.

Čo treba urobiť na úrovni škôl, aby sa aktívnejšie zapojili do tohto procesu?

Treba povedať, že mnohé školy si v tejto zásadnej otázke odvykli spolupracovať s podnikmi. Dnes je vzťah medzi podnikom a školou taký, že škola je tým hlavným prvkom. Podnik, ktorý s ňou spolupracuje, je iba dodávateľom niektorých praktických vzdelávacích služieb. Ten vzťah sa musí obrátiť. Podnik musí byť hlavný činiteľ prípravy a škola bude dodávateľom teoretického vyučovania žiakov pripravujúcich sa pre podnik. Treba nanovo sformovať vzťah medzi podnikom a školou. Keď som bol riaditeľom učilišťa, videl som rad výhod v spolupráci a úzkom previazaní školy a podniku. Spolužitie s podnikom, samozrejme, nebolo vždy ľahké, ale vždy sme našli dohodu. Vždy som vedel, že pripravujeme žiakov pre konkrétny podnik. Bol tam jasný a čitateľný vzťah a my musíme tento vzťah znova objaviť. Podnik musí vedieť, že toto je moja škola, a škola musí vedieť – toto je môj podnik, kde naši žiaci nájdu uplatnenie.

Musíme si povedať, že riaditelia škôl prišli za posledných dvadsať rokov do určitého stereotypu, z ktorého bude veľmi ťažké vyjsť. Nemyslíme si, že je to beh na krátke trate, nie je to beh na 100, 200, ba ani 400 metrov. Je to maratón, a my sme si nedali cieľ, že zajtra či pozajtra musí duálny systém fungovať. Jasne sme si povedali, že pre nás je cieľ, aby bol duálny systém v našom školskom i hospodárskom prostredí zakotvený postupne oddnes do roku 2020.

Problémom nášho vzdelávacieho systému je, že sme kvalitu nahradili kvantitou. Na jednej konferencii som v pléne povedal: „Prepáčte, ja som zástupca výrobného podniku. My keď chceme mať na konci výrobnej linky dobré auto, musíme mať na začiatku dobrý vstupný materiál. Tá istá analógia platí aj v školstve.“ Viacerí oponovali, že autá nie sú ľudia. Ale princíp platí, či sa to niekomu páči, alebo nie. Ak chcete na konci štúdia – či už vysokej, alebo strednej školy – dosiahnuť určitú kvalitu, musíte na začiatku vyselektovať tých, ktorí majú na dosiahnutie dobrých výsledkov a ktorí nie. Zo školstva sa nám vytratila kvalita – kvalita na vstupe a, samozrejme, aj kvalita na výstupe.

Pred pár dňami schválila vláda materiál, v ktorom sa zadefinovalo, ktoré profesie sú na našom trhu nedostatkové a ktoré prebytočné. Je to správna cesta?

Myslím si, že jednoznačne áno. Vážim si každú profesiu, ale niektoré sú nedostatkové a iné prebytočné. S tým sa musíme naučiť žiť a snažiť sa o to, aby si každý so svojou odbornosťou našiel zamestnanie. Na trhu práce nám, žiaľ, chýbajú technické profesie a máme prebytok netechnických.

My máme veľmi veľa vzdelaných ľudí, ale veľmi málo kvalifikovaných. Máme veľa ľudí, ktorí majú papier o dosiahnutom vzdelaní, ale je im celkom nanič, lebo nemajú dobrú kvalifikáciu. Príprava na povolanie, to nie je len získanie papiera, to sú predovšetkým vedomosti, zručnosti, schopnosti a získanie vzťahu k práci.

Ste skúsený odborník. Aký je dnes význam vzdelania pre človeka?

Ja rozlišujem medzi vzdelaním a kvalifikáciou. Vzdelanie ako také má tiež svoj význam. Absolvovanie školy a získanie certifikátu je veľmi dôležité. Oveľa dôležitejšie je však pre mňa vzdelávanie s cieľom pripraviť sa na povolanie. To znamená získanie kvalifikácie, ktorú môžem využiť a použiť. Vzdelanie, ktoré ti dá nielen papier, ale ktoré ti dá to, že si pripravený na výkon povolania. Ja si myslím, že v dnešnej spoločnosti sú obe časti veľmi dôležité. Aj vzdelávanie, aj získanie kvalifikácie. My sme sa však v posledných dvadsiatich rokoch uberali predovšetkým cestou vzdelávania a veľmi málo pozornosti sme venovali kvalifikácii.

Ako vnímate postavenie a význam práce dnešných učiteľov?

Sú to zlatí ľudia. Mimochodom, mám aj manželku, ktorá je učiteľkou, aj keď v súčasnosti pracuje v inšpekcii. Bola však učiteľkou i riaditeľkou školy, takže my sme v podstate učiteľská rodina. V učiteľskom prostredí žijem stále. Dnes je postavenie učiteľa v našej spoločnosti naozaj nedôstojné. Súčasne si musíme položiť otázku, či sa zlepší kvalita práce učiteľov, ak im iba zvýšime platy. Určite sa nezlepší. Tu je tiež potrebné systematické riešenie. Myslím si, že máme stále veľký priestor na racionalizáciu siete škôl a tým aj na šetrenie peňazí, ktoré by mohli ísť na platy učiteľov. Treba veľmi rýchlo spraviť optimalizáciu siete škôl. Na vysokých školách je táto téma ešte naliehavejšia.

Ako vnímate súčasnú situáciu s vysokým počtom nezamestnaných a čo treba v tomto smere robiť do budúcnosti?

Počet nezamestnaných je taký veľký preto, že nemáme pre nich vytvorené pracovné miesta. Pracovné miesta nemáme vytvorené preto, že nemáme dostatok ľudí, ktorí by sem potenciálnych podnikateľov pritiahli. Dôležité je dobré vzdelanie a kvalifikácia ľudí. Dobré vzdelanie je základná podmienka zabezpečenia konkurencieschopnosti nášho štátu. A to je veľmi vážna vec. Vzdelanie je nutná podmienka nášho úspechu. My ešte stále v tejto sfére žijeme z minulosti.

V priebehu nasledujúcich piatich rokov sa má na Slovensku obsadiť 340-tisíc pracovných miest, z toho 75 percent po vysokokvalifikovaných ľuďoch, ktorí odídu do dôchodku. Ako to urobíme, keď dnes z tých, ktorí končia stredné školy, ide na trh práce s kvalifikáciou len 10 percent absolventov? To sú vážne mementá. Z 340-tisíc miest je zhruba 30 percent pre vysokoškolsky vzdelaných ľudí, zvyšok pre stredoškolsky vzdelaných. Kde zoberieme tých zhruba 240-tisíc nových stredoškolsky vzdelaných, no najmä kvalifikovaných zamestnancov? Musíme myslieť na budúcnosť a robiť dobré kroky, aby sme ju zabezpečili aj pre našich nasledovníkov.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto autor, logo automobilového Slovenska © Ľubomír PAJTINKA

Knihy a ich čítanie podnecujú kreatívnosť detí a žiakov

PROJEKTY NA PODPORU ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

Metodické centrum Slovenskej pedagogickej knižnice pre školské knižnice s cieľom podporiť rozvoj čitateľskej kultúry žiakov základných a stredných škôl ešte v októbri 2013 zorganizovalo tri projekty, do ktorých sa zapojilo 1 211 škôl s celkovým počtom 160 055 žiakov, pedagogických i nepedagogických zamestnancov, členov miestnych komunít.

Záložka do knihy spája školy

Prvý projekt vyhlásila Slovenská pedagogická knižnica v Bratislave v spolupráci s Národným pedagogickým múzeom a knižnicou J. A. Komenského v Prahe 6. septembra 2013 pri príležitosti **Medzinárodného mesiaca školských knižníc 2013**.

Cieľom 4. ročníka česko-slovenského projektu **Záložka do knihy spája školy** s témou *Namaľuj mi svojho obľúbeného literárneho hrdinu* bolo nadviazanie kontaktov medzi českými a slovenskými základnými školami a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh. Žiaci na záložkách mohli ľubovoľnou technikou stvárniť svojho obľúbeného literárneho hrdinu. Výmenu záložiek mohli slovenské základné školy využiť aj na nadviazanie spolupráce, kontaktov alebo poznávanie života žiakov v Českej republike a zároveň aj ako prierezovú tému v školskom vzdelávacom programe alebo ako súčasť projektov školy.

Na základe spracovaných údajov z elektronických prihlášok Slovenská pedagogická knižnica vytvorila 371 partnerských dvojíc s prihliadnutím na typ školy a počet prihlásených žiakov, z toho 190 partnerských dvojíc medzi českými a slovenskými základnými školami a 181 partnerských dvojíc, z dôvodu nízkeho počtu prihlásených českých škôl, medzi samotnými slovenskými základnými školami. Zúčastnené partnerské dvojice ďalej informovala o skutočnosti, že vzájomná komunikácia medzi nimi, výmena záložiek či nadväzovanie priateľských kontaktov bude len v ich pôsobnosti. Termín ukončenia výmeny záložiek bol stanovený na 31. októbra 2013.

Do projektu sa prihlásilo **742 škôl s celkovým počtom 90 853 žiakov**, z toho **190 českých základných škôl s celkovým počtom 20 767 žiakov** a **552 slovenských škôl s celkovým počtom 70 086 žiakov**. Niektoré slovenské školy zapojili do projektu všetkých svojich žiakov. **Najväčší počet žiakov prihlásila Základná škola na Námestí L. Novomeského v Košiciach – 744.**

Záložky vniesli tvorivosť i spontánnosť

Slovenská pedagogická knižnica (SPK) poďakovala každej zúčastnenej českej i slovenskej základnej škole za aktívnu účasť v uvedenom projekte a vyzvala ju na jeho dobrovoľné vyhodnotenie a pripojenie fotografií z priebehu výroby záložiek alebo najkrajších záložiek. **Výber z dobrovoľného hodnotenia projektu 320 slovenskými základnými školami** spolu s fotografiami z priebehu výroby záložiek alebo s fotografiami samotných najkrajších záložiek je dostupný na webovom sídle SPK.

Žiaci vyrábali záložky rôznych tvarov prevažne s motívmi svojich obľúbených literárnych, resp. knižných hrdinov počas vyučovacích hodín, v školskom klube detí, v rámci krúžkovej činnosti alebo doma. V **Základnej škole na Školskej ulici v Handlovej** ich výnimočne vyrábali v rámci tvorivých dielní s pomocou rodičov žiakov. Medzi najčastejšími motívmi na záložkách u mladších žiakov bol napríklad Janko Hraško, Červená čiapočka, Danka a Janka, Zlatovláska, Maťko a Kubko, Ferdo Mravec, Psík a mačička. U starších žiakov bola na záložkách najčastejšie zobrazená Pipi Dlhá Pančucha, Jánošík, Harry Potter a Malý princ.

Žiaci alebo učitelia pri výrobe záložiek čítali prevažne rozprávky, dobrodružné príbehy, poviedky o láske, cestopisy, dievčenské rozprávky alebo počúvali rozprávky prerozprávané slovenskými hercami. Napríklad v **Základnej škole na Benkovej ulici v Nitre** si žiaci okrem najznámejších rozprávok od českých spisovateľov prečítali aj najznámejšie slovenské detské knihy, aby sa žiaci v Čechách mohli inšpirovať slovenskými literárnymi hrdinami. Pri doručených záložkách od svojich českých kamarátov zase nitrianski žiaci hádali podľa nakresleného literárneho hrdinu na záložke názov knihy.

Žiaci väčšinou pred spolužiakmi prezentovali svojich literárnych hrdinov zo svojich obľúbených kníh a rozprávali, prečo si ich vybrali na svoju záložku. V **málotriednej škole v Nižnej Olšave** dokonca vyhlásili akciu Deň mojej obľúbenej knihy, v rámci ktorej žiaci 2. až 4. ročníka celý deň čítali úryvky zo svojich najmilších kníh a rozprávali o nich svojim spolužiakom.

Mladší žiaci na zadnú stranu svojich záložiek napísali svoje poštové adresy, starší zas uvádzali svoje mailové adresy a kontakty na sociálne siete. **Doplňujúcim programom výroby záložiek boli často prezentácie obľúbených kníh, čitateľské kvízy, žiacke besedy o prečítaných knihách alebo besedy so slovenskými spisovateľmi, rozhlasové relácie v školských rozhlasoch o realizovanom projekte a pridelenej partnerskej škole**, zriedkavo aj príprava powerpointových prezentácií alebo cédečiek s informáciami a fotografiami o svojej obci, meste alebo škole určených pre partnerské školy. Veľké množstvo žiakov vyrobilo záložky nielen pre svojich kamarátov z partnerských škôl, ale aj pre svoju školskú knižnicu a na predaj na vianočný bazár.

Záložky ako impulz na spoluprácu škôl

Väčšina základných škôl do balíka so záložkami pribalila priateľské listy, fotografie žiakov, ktorí vyrábali záložky, školské časopisy, propagačné materiály, informačné materiály o obciach alebo mestách, darčekové predmety alebo knihy od slovenských či českých spisovateľov. Napríklad **Základná škola s materskou školou Jána Smreka v Melčiciach-Lieskovom** si so svojou partnerskou Základnou školou s materskou školou z Hontianskych Moraviec vymenila knihy od Gabriely Futovej.

Žiaci písali v listoch o svojich školách, obciach alebo mestách, o podujatiach v školských knižniciach a taktiež o sebe, svojich záľubách. Niekoľko škôl si na základe vzájomnej dohody vymenilo záložky a darčekové predmety pri osobnej návšteve zástupcov partnerských škôl. Skoro všetky zúčastnené školy si z priateľských záložiek urobili výstavky, najkrajšie uverejnili na svojich webových sídlach, napísali články o priebehu projektu do školských časopisov alebo regionálnych novín. Niektoré školy darovali svoje záložky svojim vzácnym hosťom, ktorí sa zúčastnili osláv Medzinárodného dňa školských knižníc 28. októbra 2013, alebo ich odložili pre budúcich prvákov, ktorým ich darujú pri budúcoročnom zápise do školy. **Viaceré školy sa dohodli so svojou partnerskou školou, že zostanú v priateľskom kontakte a budú hľadať nové spôsoby spolupráce.** Niektoré si už dohodli výmenu vianočných a veľkonočných pozdravov alebo vzájomnú návštevu škôl vo forme exkurzie v rámci regionálnej výchovy alebo školského výletu.

Základná škola s materskou školou Lutiše, víťaz Súťaže o najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice 2013.

Pozdrav spisovateľke do Kanady

Samotnú výmenu záložiek oživilo niekoľko škôl originálnymi nápadmi. Napríklad koordinátorky projektov Valéria Regásková zo **Základnej školy na Sokolíkovej ulici v Bratislave** a Ingrid Kršjaková zo **Základnej školy s materskou školou na Tajovského ulici v Poprade** sa vopred dohodli, že tri najkrajšie záložky navzájom ocenia peknými knihami. Žiaci zo **Základnej školy s materskou školou v Bojniciach** okrem zaslania záložiek svojej partnerskej škole v rámci projektu namaľovali aj záložky pre svoju rodáčku – spisovateľku Jaroslavu Blažkovú. Záložky jej poslali v elektronickej forme do Kanady ako darček pri príležitosti 80. výročia jej narodenia. Ďalšie dve partnerské školy – **Základná škola na Komenského ulici v Bánovciach nad Bebravou** a **Základná škola Juh v Mariánskych Lázňach** – sa dohodli, že z rozdávania záložiek a čítania klasických papierových listov vyhotovia videozáznamy a vzájomne si ich sprístupnia. Výmena záložiek prispela k nadviazaniu nových priateľských kontaktov medzi partnerskými školami, ukázala im ďalšie možnosti spolupráce v budúcnosti, podporila u žiakov rozvoj kreativity, fantázie, manuálnej zručnosti a práce s informáciami, posilnila ich morálne hodnoty, zábavnou formou ich pritiahla ku knihám, podporila ich vzťah k čítaniu a v mnohých prípadoch aj posilnila ich dobrý vzťah k školskej knižnici.

Prínos stanovenej témy záložiek spočíval tiež vo vzájomnom poznávaní českých a slovenských literárnych, resp. knižných hrdinov prostredníctvom objavovania obľúbených kníh oboch národných literatúr a v motivácii prečítať si ich. Pridanou hodnotou projektu bolo rozšírenie vedomostí žiakov predovšetkým zo slovenského jazyka a literatúry, z geografie, získanie zručností vo vedení korešpondencie, zapojenie žiakov s mentálnym postihnutím, žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného a z málo podnetného prostredia, ktorí nemajú mimo školy prístup k čítaniu kníh.

Účastníci ocenili význam projektu

Dôkazom zmysluplnosti projektu sú aj vyjadrenia niektorých pedagogických a nepedagogických zamestnancov a žiakov.

„Projekt bol pre nás prínosom tak v nadviazaní nových kontaktov, ako aj v podpore myšlienky, že kniha je pre náš život stále dôležitá. Táto myšlienka bola motiváciou a hnacím motorom realizácie celého projektu.“

Viera Hladká, Základná škola, Rozkvet, Považská Bystrica

„Žiaci boli projektom veľmi nadšení a na svojich záložkách pracovali s veľkou chuťou. Čítali sme veľa rozprávok a rôznych dobrodružných príbehov...“

Zlatica Lagová, Základná škola s materskou školou Podolie

„Tento rok nám bola pridelená slovenská škola z Michaloviec, a v žiadnom prípade sme to nepociťovali ako neprávosť. Veľmi sme sa tešili, že môžeme nadviazať priateľstvo so základnou školou z iného kraja.“

Lucia Franclová, Základná škola Mojmírovce

„Žiaci pracovali s radosťou a nadšením. Veľkou motiváciou pre nich bolo aj vedomie, že záložkou potešia iných žiakov. Preto pri ich zhotovovaní využili nielen svoj um, schopnosti a talent, ale vložili tam aj kus svojho srdca. Pamätali si na tento projekt z minulého roka a záložky, ktoré dostali vlani, mnohí používajú v knihách a učebniciach dodnes.“

Magdaléna Forgáčová, Základná škola s materskou školou Dlhá nad Oravou

„Naša škola sa s radosťou zapája do tohto projektu, ktorý sa stal súčasťou nášho školského vzdelávacieho programu. V tomto roku bol prvýkrát tematický, zameraný na literárne postavy. Považujeme to za dobrú myšlienku, pretože tým je projekt ešte užšie spojený so zážitkami z čítania. Najmä menší žiaci mali veľkú radosť, keď sa mohli podeliť s ostatnými o svoje skúsenosti s knihami a literárnymi postavami.“

Jana Klenovičová, Základná škola s materskou školou Vlčany

„Žiaci boli spoluprácou s českou školou nadšení. Dostali sme i pozvanie na návštevu Kunštátu. My sme zas pozvali našich českých kamarátov k nám na Slovensko. Vďaka projektu sme spoznali aj to, čo čítajú českí žiaci, ktorí hrdinovia z kníh ich oslovili.“

Soňa Laurová, Základná škola Divín

„Veríme, že nami zobrazení hrdinovia nájdu prostredníctvom knihy, z ktorej pochádzajú, svoje miesto v rukách českých kamarátov, že ich budú inšpirovať k prečítaniu akejkoľvek knihy, že ich jednoducho potešia.“

Erika Cipovová, Základná škola Lehota pod Vtáčnikom

„Nielen učiteľom, ale aj žiakom sa projekt veľmi páčil – podpora čítania aj tvorenie záložiek. Je to prvý projekt, z ktorého mali radosť aj žiaci, ktorí nemajú šancu vyniknúť vo vedomostných súťažiach. Veľmi im pomohol zdvihnúť sebavedomie.“

Zuzana Kadlotová, Základná škola Báb

„Veľmi sa nám páčilo vyrábať záložky. Mali sme možnosť spriateliť sa s inými žiakmi.“

Samuel, 4. A, Základná škola Viliama Záborského Vráble

„Veľmi rád som sa zapojil do projektu. Vybral som si hrdinu z knihy Opice z našej police – *Fricka.“*

Šimon, 3. A, Základná škola s materskou školou Podolie

„Tento projekt ma veľmi zaujal. Záložky, čo nám prišli, boli pekné, ja som si vybral Harryho Pottera. Je pekná a čítam s ňou rád.“

Lukáš, 4. A, Základná škola s materskou školou Skačany

Záložka oslovila aj žiakov stredných škôl

Druhým projektom bol 2. ročník celoslovenského projektu **Záložka do knihy spája slovenské školy**, ktorý takisto vyhlásila SPK v Bratislave 6. septembra 2013 pri príležitosti Medzinárodného mesiaca školských knižníc 2013. Cieľom projektu bolo nadviazanie kontaktov medzi slovenskými stred-

nými školami a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh, ktoré žiaci mohli vyrobiť ľubovoľnou technikou. Stredné školy mohli výmenu záložiek využiť na nadviazanie vzájomnej spolupráce, kontaktov alebo na poznávanie života žiakov v rôznych kútoch Slovenska.

Na základe spracovaných údajov z elektronických prihlášok SPK vytvorila partnerské dvojice medzi strednými školami s prihliadnutím na typ školy a počet prihlásených žiakov. **Do projektu sa prihlásilo 129 stredných škôl s celkovým počtom žiakov 8 548. Najviac žiakov sa prihlásilo z Gymnázia v Považskej Bystrici – 570.**

Slovenská pedagogická knižnica aj v tomto prípade vyzvala školy na dobrovoľné vyhodnotenie projektu a pripojenie fotografií z priebehu výroby záložiek alebo fotografií najkrajších záložiek. **Výber z dobrovoľného hodnotenia celoslovenského projektu 90 strednými školami** spolu s fotografiami z priebehu výroby záložiek alebo samotných najkrajších záložiek je takisto dostupný na webovom sídle SPK.

Aj tento projekt bol pedagogickými a nepedagogickými zamestnancami i žiakmi privítaný s radosťou. Ocenili možnosť nadviazania a upevnenia priateľstva medzi školami na Slovensku, rozvíjania tvorivosti a kreativity žiakov, podporovania a upevňovania ich vzťahu k čítaniu kníh a využívaniu informačných zdrojov zo školskej knižnice. **Potvrdzujú to i nasledujúce vyjadrenia pedagogických zamestnancov.**

„Ďakujeme za prínosný projekt, ktorý rozvíja aj u stredoškolákov kreativitu, priateľstvo, dobroprajnosť a dobrú náladu.“

Emília Černeková, Obchodná akadémia D. M. Janotu Čadca

„Uzatvárať priateľstvá medzi školami, rozvíjať tvorivosť, kreativitu žiakov, viesť žiakov k čítaniu je jedna z najdôležitejších a najkrajších myšlienok. Ďakujeme.“

Oľga Pechová, Stredná odborná škola, Cintorínska ul., Nitra

Obchodná akadémia, Inovecká ul., Topoľčany.

Žiaci vyrábali záložky rôznych tvarov, ľubovoľnou technikou a s rozmanitými motívmi počas vyučovacích hodín, v rámci krúžkovej činnosti, v školskej knižnici alebo doma. **Najčastejšie žiaci na záložkách uvádzali citáty z prečítaných kníh, profily spisovateľov, portréty sv. Cyrila a Metoda, obľúbených literárnych alebo filmových hrdinov, motívy z prírody, poprípade logo, motto a fotografie svojej školy, ponúkané študijné a učebné odbory.** Na zadnú stranu záložiek často písali svoje mailové adresy a kontakty na sociálne siete. Doplňujúcim programom výroby záložiek boli rozhovory žiakov o prečítaných knihách, opakovanie učebnej látky z literatúry alebo oslava Medzinárodného dňa školských knižníc 28. októbra 2013. Veľké množstvo žiakov vyrobilo záložky nielen pre svojich kamarátov z pridelenej partnerskej školy, ale aj pre svoju školskú knižnicu na účely propagácie školy počas dňa otvorených dverí alebo ako malé spomienkové darčeky pre návštevníkov školy.

Výmena záložiek zvyšuje kreativitu žiakov

Väčšina stredných škôl do balíka so záložkami pribalila priateľské listy, školské časopisy, propagačné materiály alebo darčekové predmety. Skoro všetky zúčastnené školy si zo svojich alebo aj z priateľských záložiek urobili výstavky, najkrajšie uverejnili na webových sídlach svojich škôl alebo zorganizovali o ne súťaž buď priamo v priestoroch školy, alebo na svojom profile na sociálnej sieti. Viaceré školy sa dohodli so svojou partnerskou školou, že zostanú v priateľskom kontakte a budú hľadať nové spôsoby spolupráce. Niektoré si už dohodli aj vzájomnú návštevu pri príležitosti dní otvorených dverí.

Našlo sa aj zopár škôl, ktoré nevšedným spôsobom obohatili realizáciu projektu. Napríklad **Stredná umelecká škola v Trenčíne** v rámci projektu vyhlásila súťaž o najlepšiu záložku do rozprávkovej knihy, súťaž o originálny nápad a súťaž o čistotu realizácie maľby záložky (abstraktná maľba na klasickom záložkovom formáte). Víťazov z jednotlivých kategórií ocenila. **Stredná odborná škola - Szakközépiskola z Moldavy nad Bodvou** zase vyčlenila v rámci vyučovania slovenského jazyka a literatúry 10. október 2013 ako deň výroby záložiek.

Výmena záložiek prispela nielen k nadviazaniu nových priateľských kontaktov medzi partnerskými školami, ukázala im ďalšie možnosti spolupráce v budúcnosti, podporila rozvoj kreativity, fantázie, manuálnej zručnosti žiakov a ich prácu s rôznymi informačnými zdrojmi, zábavnou formou ich pritiahla ku knihám, podporila ich vzťah k čítaniu a v mnohých prípadoch aj posilnila ich dobrý vzťah k školskej knižnici, ale aj oživila vyučovací proces v školách.

Uvedené fakty potvrdzujú aj nasledujúce vyjadrenia niektorých pedagogických zamestnancov škôl.

„Oslovil nás cieľ projektu – nadviazať kontakty medzi slovenskými strednými školami a najmä podporiť čítanie prostredníctvom výmeny záložiek do kníh, pretože záložky a knihy patria k sebe... Verím, že naše záložky potešia našich priateľov z pridelenej partnerskej školy na východe Slovenska a že im poslúžia pri čítaní zaujímavej knihy.“

Alica Virdzeková, Gymnázium, Varšavská ul., Žilina

„Naším cieľom bolo neformálnou cestou podporiť u žiakov záujem o knihy a čítanie, a rozvíjať tak čitateľskú gramotnosť. Výroba knižných záložiek a ich následná výmena s partnerskou školou boli výborným motivačným faktorom na napĺňanie tohto cieľa. Našich žiakov zaujala nielen výroba záložiek, ale aj možnosť stretnutia s rovesníkmi z inej strednej odbornej školy, kontakt s novými kamarátmi, príležitosť na vzájomnú otvorenú komunikáciu a porovnávanie výsledkov vlastnej práce.“

Oľga Ilenčíková, Stredná odborná škola, Piešťanská ul., Nové Mesto nad Váhom

„Naše záložky vznikali v školskej knižnici, kde sme sa stretávali jeden týždeň pri veľkom stole a pri práci sme počúvali audioknihu od Daniely Kapitáňovej alebo aj rozprávky od Pavla Dobšinského. Žiaci vnímali strávený čas ako relax.“

Ivana Jandová, Stredná odborná škola pre žiakov s telesným postihnutím pri IPR, Mokrohájska cesta, Bratislava

Základná škola, Sokolíkova ul., Bratislava.

„Mnohí, i menej čitateľsky zdatní žiaci sa nechali inšpirovať rozprávaním svojich spolužiakov o ich obľúbených knihách a prisľúbili, že do marca prečítajú minimálne jednu knihu a v rámci predmetu spoločenská komunikácia o nej porozprávajú.“

Elena Bugarovičová, Stredná odborná škola, Jánošíkova ul., Nové Mesto nad Váhom

„Výroba záložiek priniesla do vyučovania vítanú zmenu, veľa kreativity. Žiaci mohli rozvíjať svoju tvorivosť a fantáziu. Projekt sprevádzala radosť z toho, že máme možnosť niekoho obdarovať, a radosť z darčeka v podobe záložky.“

Viera Švajlenová, Stredná odborná škola automobilová Bratislava

Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice

Tretím projektom SPK bol 9. ročník Súťaže o najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice, ktorý vyhlásila 16. septembra 2013 k Medzinárodnému dňu školských knižníc. Súťaž sa konala pod osobnou záštitou ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušana Čaploviča.

Cieľom súťaže bolo zábavnými formami práce s knihou podporiť u žiakov dobrý a trvalý vzťah ku knihe, k školskej knižnici a čítaniu, poznávaniu nového. Základnou podmienkou účasti bolo, aby školská knižnica zorganizovala podujatie k Medzinárodnému dňu školských knižníc na tému *Školské knižnice: Brána do života* práve 28. októbra 2013. Každá škola mohla prihlásiť do súťaže len jedno podujatie. Školským knižniciam sa odporúčalo, aby na svoje podujatia pozvali rodičov žiakov, zriaďovateľa školy, predstaviteľov miestnej samosprávy, poprípade iných členov miestnej komunity.

Do súťaže sa prihlásilo 340 školských knižníc s celkovým počtom 60 604 účastníkov podujatí, z toho 274 školských knižníc v základných školách a 66 školských knižníc v stredných školách.

Odborná porota zložená zo zástupcu vyhlasovateľa súťaže, zástupcu školského úradu a zástupcu školských knižníc nehodnotila podujatie 16 školských knižníc. Dôvodom ich vyradenia z hodnotiaceho kola boli formálne chyby, napríklad nedodržanie termínu podujatia, odoslanie popisu podujatia po uzatvorení súťaže a zaslanie popisu podujatia v elektronickej forme. **Do hodnotiaceho kola súťaže postúpilo 324 školských knižníc, z toho 261 školských knižníc v základných školách a 63 školských knižníc v stredných školách.**

Odborná komisia hodnotila každé podujatie v troch kategóriách. V kategórii A hodnotila, či bolo podujatie v súlade s témou *Školské knižnice: Brána do života*, a to v škále od 0 bodov do 20 bodov. V kategórii B hodnotila originalitu a vtipnosť realizovaného podujatia v škále od 0 bodov do 20 bodov. A v kategórii C hodnotila úroveň popisu podujatia z formálnej stránky v škále od 0 bodov do 10 bodov.

Po sčítaní bodov udelených jednotlivými členmi odbornej komisie bolo určené výsledné poradie zúčastnených školských knižníc.

Odborná komisia udelila prvé miesto s finančnou odmenou 1 000 €, druhé miesto s finančnou odmenou 800 €, tretie miesto s finančnou odmenou 500 €, štvrté až piate miesto s finančnou odmenou 350 €.

Ocenené školské knižnice použili finančné prostriedky v celkovej sume **3 000 € na nákup kníh** do svojich knižničných fondov podľa vlastného výberu. Finančné prostriedky do súťaže venovala sekcia regionálneho školstva Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Čím zaujali najúspešnejšie školy?

Absolútnym víťazom sa stala **Základná škola s materskou školou z Lutíš. Školská knižnica zorganizovala podujatie pod názvom *Spoznaj svoj kraj, sprav z neho raj!*, v rámci ktorého zrealizovala mnoho rôznorodých aktivít.** Pripravila napríklad besedu s autorom knihy o Lutišiach *Začiatok kameňa a koniec chleba* Antonom Remišom. Ďalej žiaci zostavili *Zborník lutišských bájí, povestí a básní*, vytvorili herbár z vylisovaných listov z lutišských drevín a hubársky kalendár z húb, ktoré rastú v Lutišiach, pripravili prezentácie na tému živočíšstvo Lutíš a tradície a zvyky v Lutišiach, vypracovali cestovný bedeker *Krása Lutíš* a zostavili leporelo s obrázkami, ktoré najlepšie vystihujú obec Lutiše. Pri všetkých aktivitách využívali informácie z regionálnej literatúry, atlasov a encyklopédií.

Na druhom mieste sa umiestnila Základná škola na Levočskej ulici v Spišskej Novej Vsi. Školská knižnica zorganizovala podujatie pod názvom *Strom poznania* na netradičných miestach a s využitím netradičných metód a foriem práce s informačnými zdrojmi. Najskôr siedmaci čítali knihu *Malý princ* na najvyššej veži v meste. Potom na balóny pripevnili papieriky s peknými myšlienkami z uvedenej knihy a vypúšťali ich medzi občanov mesta. Piataci čítali knihu *Sedem dní v pivnici* na najnižšom mieste mesta – v banskej štôlni. Ostatní žiaci zatiaľ vo všetkých priestoroch školy objavovali nové veci – riešili napr. detektívne zápletky a literárne rébusy, v rozprávkach hľadali skryté múdrosti, dramatizovali bájky, vytvárali vlastné poučné príbehy a pracovali s elektronickými informačnými zdrojmi. Na záver podujatia zorganizovali slovný súboj na tému *Klasická kniha alebo e-kniha*.

Z tretieho miesta sa radovala Základná škola P. O. Hviezdoslava v Trstenej. Školská knižnica zorganizovala podujatie pod názvom *SOS – záchrana vysychajúceho stromu menom knihovník* vo forme zážitkových vyučovacích hodín pre všetky triedy školy. Druháci napríklad v rámci vyučovania pripravili divadielko pre nepočujúce deti a vytvorili zvukovú nahrávku pre zrakovo postihnuté deti. Tretiaci čítali rozprávky a prednášali básničky deťom v materskej škole. Štvrtáci vytvorili veršovanú rozprávku *Janko Hraško hovorí o jedle a zdravom životnom štýle*. Piataci sa hrali hru na Mateja Hrebendu a v rámci nej sa snažili získať svojich spolužiakov za čitateľov školskej knižnice. Siedmaci sa pokúsili vo svojom meste vypátrať pamätné tabule venované slávnym trstenským rodákom. Ôsmaci pripravili workshop o diele Oskara Wilda *Portrét Doriana Graya*.

Štvrté miesto bolo udelené Základnej škole s materskou školou v Krasňanoch. Školská knižnica zorganizovala podujatie pod názvom *Otvorme bránu do života nielen knihou, ale aj múdrosťou našich starých mám*. V rámci podujatia bolo zorganizované veľké množstvo aktivít. Napríklad siedmi žiaci sa predstavili v úlohe „živých“ najznámejších slovenských spisovateľov a rozprávali účastníkom podujatia o svojich dielach a tvorbe pre deti a mládež. Všetci žiaci písali *list mladého čitateľa*, v ktorom sa snažili podať ponaučenie, ktoré bolo ukryté v ich knihe. Ďalej žiaci vytvorili *strom prečítaných kníh*, ktorý bol vytvorený z jednotlivých žiackych listov – stručných informácií o ich najobľúbenejšej knihe.

Z piateho miesta sa tešila Základná škola s materskou školou v Starej Bystrici. Školská knižnica zorganizovala podujatie pod názvom *Kniha – brána do života*. Žiaci v prvej časti podujatia pracovali najskôr v škole so svojimi obľúbenými knihami, riešili tajničky, písali vlastnú tvorbu, ilustrovali rozprávky a pripravovali prezentácie o príbehoch zo života detí. V druhej časti podujatia vystúpili so svojimi prezentáciami vo forme zdramatizovaných bájok, recitácií básní, spevu ľudových piesní so sprievodom heligónky a prezentácie najzaujímavejších detských kníh v starobystrickom kultúrnom dome. Za každé vystúpenie žiaci získavali symbolické kľúče k bráne života od prítomných hostí – napríklad starostu obce, kňaza z miestnej farnosti, člena Policajného zboru SR. Hostia okrem udeľovania symbolických kľúčov porozprávali aj o svojom vzťahu ku knihám.

Keď sa spoja sily, výsledok poteší všetkých

Všetky súťažiace školské knižnice v rámci svojich podujatí realizovali množstvo rôznorodých aktivít s cieľom podporiť rozvoj čitateľských, komunikačných, prezentačných i sociálnych zručností. Medzi najčastejšie aktivity opäť patrili dramatizácie

(pokračovanie na strane 15)

Štiavnická nostalgia ožila v príbehu Viliama Kriváňa

ALMA MATER VEČNE PRÍŤAŽLIVÁ

Banská Štiavnica má všakovaké akostné prívlastky. Nielen historickými baníckymi, zlato- a striebrorudnými salamandrovými príbehmi do týchy a jedinečnosti utkanými v podsitnianský fenomén, ale i básnickými, maliarskymi, ba figliarsko-voľnomyšlienkárskymi sekvenciami dramatických stáročí, pozvoľna splynuvších s tokom usporiadanejšieho času uplynulých desaťročí, dokáže zaujať, očariť, provokovať až omámiť každučkým dotykom, okamihom, uhlom pohľadu. A len čo sa ruka vystrie, aby stisla kľučku ťažkých masívnych dverí majestátnej budovy v objatí nevyčísliteľne vzácnych drevín „Botaniky“, razom sa do nej akoby nahrnula magická energia sálajúca z neopísateľného dušechvenia.

Ak nie takýto, možno aspoň sčasti jemu podobný pocit sa zmocnil profesora Dr. Viliama Kriváňa, uznávanej svetovej kapacity v oblasti analytickej chémie, a to vo chvíli, keď vkročil do ohromného vestibulu Strednej priemyselnej školy (SPŠ) Samuela Mikovíniho. Vyžarovala z neho spokojnosť, za sklom okuliarov sa zaligotali zvlhnuté oči. Dojatie bolo namieste. Veď ocitnúť sa s odstupom šiestich desaťročí od maturity na vtedajšej Vyššej štátnej priemyselnej škole chemickej znovu na miestach, z ktorých sa odvíjala jeho profesijná mladosť v netušených výzvach, musí byť pre sviežeho osemdesiatnika dozaista zážitkom. A ak už nie dobrodružným adrenalínom, tak hĺbavou, pokornou a zajedno aj hrdou a zároveň i nenahraditeľnou satisfakciou za všetku sebaobeť, odriekanie a oduševnené odhodlanie, ktoré s úplnou oddanosťou investoval do svojej milovanej vášne – chémie, výskumu a vedy, sprevádzajúcej ho až doteraz, bola tu a teraz jeho duša bezhranične nasýtená po samý okraj zmysluplnej životnej spokojnosti.

Aj Ing. Jánom Totkovičom, riaditeľom SPŠ Samuela Mikovíniho v Banskej Štiavnici, očividne ľudsky pohla bezprostredná, a ako sa vyznal, vzácna návšteva univerzitného profesora z nemeckého Ulmu v priestoroch jeho štiavnickej „alma mater“. A hoci v prívaloch spomienok na staré študentské časy, pedagógov, spolužiakov i nesporného genia loci, s touto školou obzvlášť opantaného, chemickou terminológiou „vysublimovala“ bezmála hodina, čas, ktorý sme strávili v trojici s pánom Kriváňom, bol okrem jedinečnosti zážitku aj inšpiratívny.

„Naša škola je hrdá a ja ako jej riaditeľ som milo poctený, ak sa k nám vracajú absolventi takého vedeckého rangu a odbornej znamenitosti ako pán profesor Kriváň. Je to pre školu udalosť, ak si takýto významný absolvent nájde cestu sem na debatu. Pričom pánovi profesorovi v tom nebráni ani vek, veď už oslávil osemdesiatku. Ale koľká energia je v ňom a s akým zápalom o všetkom, čo možno v Štiavnici vidieť a zažiť, rozprával svojim vnúčatám, s ktorými sem prišiel z Nemecka, kde žije a desaťročia úspešne pôsobil,“ vysvetľoval mi Ján Totkovič, kým pán profesor Kriváň obdivoval s rodinkou zákutia Botanickej záhrady, ktorá sa rozprestiera v areáli historických stredných odborných škôl.

Čo všetko teda profesora Dr. Viliama Kriváňa, rodáka z neďalekých Sklených Teplíc, do mesta pod skvostnou Kalváriou a údolia pod Paradajsom priviedlo? *„Nie je to naozaj iba nostalgia, hoci sme sa v rovnomennom penzióne sťaby symbolicky aj ubytovali,“* vyznal sa stále krásnou slovenčinou a dodal: *„Okrem toho, že som prišiel vnukom ukázať krásu mesta, okolitej prírody, priblížiť jeho slávnu históriu, mal som veľkú túžbu ukázať im školu, kde som začal rozvíjať svoj talent, ktorý som napokon doviedol až do vedeckého pôsobenia a činnosti univerzitného profesora. Preto je pre mňa veľkým zážitkom, že si s pánom riaditeľom Totkovičom môžem pripomenúť nielen chodby, učebne a laboratóriá školy, v ktorej som sa prvý raz dotkol čara chémie, ale v debate s ním opäť aspoň na chvíľu sprítomniť mená a spomienku na tých skvelých pedagógov a odborníkov, ktorí tu pôsobili.“*

A spomienky pána profesora Kriváňa veru vietor rokmi, ba desaťročiami naozaj neodvial... Aj keď v Nemecku – osud to tak zariadil – žije už od roku 1967. Netradične tam zapúšťal korene ešte pred pamätným rokom 1968. Aké okolnosti to podmienili? *„Ten môj príbeh vám rozpoviem, v mnohom by mohol byť poučný najmä pre mladú generáciu, žiakov a študentov, hoci práve tejto školy,“* rozvravel sa V. Kriváň. *„Pochádzam skôr zo skromných až chudobných pomerov. Narodil som sa vo viacdetnej rodine v Sklených Tepliciach, kde som aj vychodil ľudovú školu. Moja sestra žila v Handlovej, kde som navštevoval meštianku a dvaja profesori, ruskí emigranti, presvedčili mojich rodičov, aby mi umožnili ďalšie štúdiá. Prihlásil som sa teda sem, do Štiavnice, na chemickú. Denne som dochádzal zo Sklených Teplíc, a keďže neraz sa mi prihodilo, že som ráno zaspal, pričom mi žiaden ďalší autobusový spoj nešiel, musel som voľky-nevoľky cestu do Štiavnice merať pešo, alebo v lepšom prípade na bicykli.“*

Pán profesor zreteľne pookrial a emotívne sa rozvravel, keď sa zvrtla reč na pedagógov, ktorí v tom čase – na prelome 40. a 50. rokov minulého storočia – pôsobili v škole: *„Boli to skvelí ľudia a ešte úžasnejší učitelia: na chemickej v tom čase pôsobila veľmi zdatná generácia pedagógov: profesor Samuel Stankoviansky, Elemír Kubini, Jozef Vášáry, Zolo Záborský. Riaditeľ Stankoviansky mi vštepil také základy chémie, z ktorých som nielenže mohol postaviť svoj pevný fundament budúceho odborníka, ale najmä svojím neopakovateľným ľudským prístupom vo mne vzbudil zápal o odbor a vedu, ktorý ma sprevádza po celý môj profesionálny život. V 3. ročníku, to sa písal rok 1951, si ma raz tak zavolal a vraví mi: Kriváňko, dostal som takúto žiadosť, v istej továrni našli v paradajkách vysoký obsah olova a cínu, nuž a my ho musíme stanoviť! – A tak sa začala moja bádateľská aktivita budúceho odborníka, vedca, analytického chemika.“*

Po maturite sa vydal Viliam Kriváň na štúdium bratislavskej SVŠT práve v odbore analytická chémia. *„Po jej absolvovaní som zostal v Bratislave ako asistent a venoval som sa aj výskumu. Naraz som však dostal pozvanie z Viedne od profesora Brodu. Bol som príjemne ohromený – ponúkli mi totiž možnosť štipendijného pobytu na univerzite v nemeckom Freiburgu. Tak sa začala moja dobrodružná púť, ktorá však mala trvať iba dva roky. Len toľko mi totiž povolili z bývalého pracoviska. Ja, mladý človek, ktorý v tom čase nevedel riadne ani slovka po anglicky, som sa zrazu ocitol v nukleárnom centre a prvýkrát som videl cyklotrón. Boli to pre mňa priam vzrušujúce okamihy dovtedy nepoznaného vedeckého prostredia. V tom najlepšom ma uchvátili, profesijne zaujali, motivovali...“*

Po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy v auguste 1968 na územie Československa ho kontaktoval nemecký novinár, pripravujúci analýzu toho, čo sa v Československu deje: *„Vraj, aby som sa vyjadril k tomu všetkému. Nuž aj som povedal svoj názor... Lenže východní Nemci ho reprodukovali, moje myšlienky, názory a slová sa dostali touto cestou aj k našim štátnym úradom, a tak som sa zrazu ocitol na čiernej listine. Mal som azylový pas, dostal som vyrozumenie, že sa do dvoch týždňov aj s rodinou musíme vrátiť do Bratislavy, domov. Napriek svojej láske a mimoriadne silnému putu k Slovensku, k jeho ľuďom som sa však napokon rozhodol zostať v Nemeckej spolkovej republike. Navyše, onedlho som dostal pozvanie vystúpiť so svojím referátom na prestížnej konferencii v Paríži. Pripravoval som sa na to dlhé štyri mesiace, nepoznal som dňa ani noci... Lenže moja konečná účasť bola podmienená súhlasom nemeckého ministerstva vnútra v Bonne. Navyše, Nemecko nebolo vtedy ani členom OSN.“*

Čiže – ďalší problém na rozlúsknutie, neistota profesora Kriváňa. Vyústenie však znovu ako v rozprávkovom príbehu o hľadačovi šťastia a pevného bodu na tomto svete: *„Napokon som povolenie vycestovať dostal a moju prednášku ocenili významní európski chemici. Po mojom návrate sa však rozkrútil kolotoč okolo nemeckého občianstva, na ktoré sa čakalo neuveriteľných desať rokov! Moja manželka, tiež chemička, ktorá sa dovtedy venovala deťom, stála pri mne a rozhodli sme sa zostať. Museli sme legalizovať náš pobyt, len kolky na úradné listiny nás takmer zruinovali,“* vyratúva, avšak vonkoncom sa nesťažujúc ani necítiac krivdu, Viliam Kriváň.

A čo bolo ďalej? *„Po mnohých váhaniach som prijal pozvanie od profesora Tolga viesť rádioanalytické laboratórium v Inštitúte Maxa Plancka v Stuttgarte. Neskôr som sa dozvedel , že na Univerzite v Ulme potrebujú schopného človeka, odborníka v náročnom odbore. Zúčastnil som sa konkurzu, na ktorý prišlo 35 uchádzačov. Vybrali nás piatich, aby sme následne prešli verejným konkurzom. Bol absolútne objektívny, veď napokon som tam nikoho nepoznal. Moje prekvapenie po vynesení verdiktu bolo úžasné – dodnes mám pred očami tú chvíľu, keď som takmer spadol zo stoličky pri počutí môjho mena! Takto som sa stal riaditeľom Ústavu analýzy vysokočistých materiálov na Univerzite v Ulme a dlhé roky až doposiaľ rozvíjal moju odbornú kariéru. Lenže – ktovie ako by to všetko bolo, keby na samom začiatku nebolo tejto fantastickej školy, ktorej v mojom živote vďačím naozaj za všetko, čo ma postupne v tom najlepšom postretlo!“*

Cena, ktorú musel pán profesor Dr. Viliam Kriváň zaplatiť, bola naozaj privysoká. Musel opustiť Slovensko – krajinu, ktorú nadovšetko a vrúcne miloval. Trpkosť jeho životného príbehu však roky postupne zahojili. A odkedy – čochvíľa už štvrťstoročie, od novembra 1989 – sa do svojej vlasti vždy s radosťou a očakávaniami vracia, približuje si aj týmto spôsobom okamihy mladosti, študentského života. A tak i preto dnes aj Banskú Štiavnicu a voľakedajšiu chemickú priemyslovku hrdo ukazuje svojim vnukom. Spolu s nimi sa vybral aj s manželkou po stopách mladosti a stredoškolských štúdií na Vyššej štátnej priemyselnej škole chemickej v Banskej Štiavnici. A Učiteľské noviny mali príjemný pocit, že počas emotívnych záchvevov jednej príjemne nostalgickej návštevy profesora Viliama Kriváňa na Slovensku v jeho milovanej Štiavnici mohli byť pri tom...

Ľudo POMICHAL
Foto autor

Profesor Viliam Kriváň (vpravo) a riaditeľ SPŠ Samuela Mikovíniho v Banskej Štiavnici Ing. Ján Totkovič.

O konci sveta nerozhodne Stvoriteľ, ale koruna tvorstva – Homo sapiens

NEROZVÁŽNE KONANIE VEDIE K APOKALYPSE

V rajskej záhrade, kde Boh povolal k jestvovaniu človeka, stvoril panenskú prírodu, v ktorej našla koruna jeho tvorstva všetko potrebné na spokojné a šťastné pozemské bytie. Pri stvorení prírody nebolo v nej nijakého odpadu, jej lesné, lúčne, riečne i skalné zátišia boli panensky čisté. Zátišia pozemského raja neboli zašpinené nijakými cudzorodými prvkami, ktoré by toto posvätné miesto poškvrnili.

V prvopočiatkoch svojho pozemského jestvovania sa účinkovanie človeka rozumného neprejavovalo na prírodných systémoch negatívne. Postupne však s nárastom nárokov ľudstva na živobytie a so zdokonaľovaním prostriedkov, prostredníctvom ktorých si dorábalo obživu, sa rola človeka začínala na prírodnom prostredí prejavovať stále viac a viac negatívne, najmä v blízkom okolí jeho obydlí. Ľudstvo stále väčším a väčším tempom spotrebúva neobnoviteľné i obnoviteľné zdroje a vedľajšie produkty z výroby v podobe odpadu a opotrebované predmety spotreby odkladá na legálne i nelegálne skládky, ktoré sa rozrastajú neustále strmšou a strmšou krivkou geometrického radu. Do ovzdušia a vôd vypúšťa enormné množstvá škodlivých látok, ktoré diaľkovými prenosmi kontaminujú všetky zložky životného prostredia aj v tých najodľahlejších cípoch zemegule.

Prečo je aj Boh smutný?

Ako ľudstvo zdokonaľuje výrobu, rapídnejším tempom si podmaňuje prírodu a všetky jej neživé i živé zložky zamoruje odpadom. Koristnícky a parazitický postoj človeka k prírode určite nie je v súlade s vôľou Stvoriteľa. Boh musí byť smutný z toho, ako my ľudia, jeho najdokonalejšie a najmilovanejšie bytosti, ktorým zveril prírodu do správcovstva, ľahostajne zaobchádzame s jeho úžasným pozemským stvoriteľským dielom.

Koľkože už bolo v doterajšej histórii ľudstva „zaručených“ dátumov o konci nášho pozemského jestvovania, založených na „neomylných“ matematických výpočtoch dávnych civilizácií, ktoré sa však, chvála Pánu Bohu, nenaplnili... A koľkože len takýchto „istých“ termínov týkajúcich sa konca sveta si ľudstvo ešte v budúcnosti vygeneruje. Tieto zaručene „nezaručené“ údaje sú len „veštbami“, ktoré sa nemôžu reálne naplniť, lebo sú založené na ľudskej fantázii. Keď sa však triezvo uvažujúci človek pozrie realisticky na doterajšie účinkovanie živočíšneho druhu zvaného *Homo sapiens* na pozemskom javisku v neustále zosilňujúcej sa role koristníka a parazita na prírode, kontúry časového horizontu ohraničujúce jestvovanie života na planéte Zemi sa mu zreteľne vynoria pred očami. Vyzerá to tak, že o termíne konca nášho pozemského sveta nerozhodne Boh, ktorému to akosi prirodzene vyplýva z jeho stvoriteľskej roly, ale, žiaľ, koruna jeho tvorstva – *Homo sapiens*.

Človek odstavil od režírovania pozemského sveta Stvoriteľa a túto neobyčajne zodpovednú rolu, na ktorú ho prezieravý Boh nestvoril a nepredurčil, prevzal násilím na seba. Tento najmúdrejší živočíšny druh na našej planéte svojím nezodpovedným počínaním vo vzťahu k svojej pramatke prírode jej sám napokon vystaví úmrtný list, bez odobrenia prapôvodcom života, čím spácha neodpustiteľný hriech. Nemusíme čakať do vzdialenej budúcnosti, aby sme sa stali svedkami chýliaceho sa katastrofického zavŕšenia pozemského bytia. Znamenia konca pozemského života môže každý jeden z nás pozorovať na Zemi už niekoľko rokov a s postupujúcim časom budú tieto príznaky apokalypsy stále nápadnejšie a zreteľnejšie. A nejde pritom vôbec o mystické výjavy, ktoré by boli viditeľné len určitými popredku vyvolenými osobami.

O kataklizme kontrastov nášho sveta

Na lúke zakvitnutej rozmanitým kvetenstvom, ponad ktorú ladne poletujú pestrofarebné motýle, sa cítim ako na prvopočiatku stvorenia sveta. Pri horskej bystrine s modrozelenou priezračnou vodou, v ktorej sa hmýria rybičky a pod skaly cúvajú obrovské raky, si pripadám, akoby som sa ocitol v rajskej záhrade. Na panensky čistom morskom pobreží, kde sa tiesnia nespočítateľné počty mláďat albatrosov, čajok a rybárov a blankytným povetrím poletujú tisícky dospelých jedincov týchto spoločensky založených vtákov, sa ocitám priamo v oáze nebeského raja. V panenskom prostredí večného ľadu a snehu, v ktorom ľadovými pohoriami v nekonečne dlhých procesiách komicky kývavou a nenáhlivou chôdzou putujú k najbližšiemu moru tučniaky cisárske, si pripadám, akoby som sa nachádzal v časopriestorovej dimenzii nebies.

Pri prechádzke interiérom pralesa s nebotyčnými stromovými velikánmi po mäkuškom sýtozelenom machovom koberci, na ktorom sa na vyvýšených chopkoch zo strúchnivených pňov k sebe túlia rodinky bucľatých hríbov s lesklými tmavohnedými klobúčikmi, sa mi odrazu zazdá, akoby som sa ocitol v sekvencii vymyslenej rozprávky, pri ktorej pozeraní som sa virtuálne zatúlal až kamsi ďaleko do predsiene nebeského raja. Pred skalným bralom, ktorého police zdobia záhončeky sírovožltých prvosienok holých, výklenky zasa kalichy ametystových horcokvetov Clusiových, štrbiny kytičky striebristých plesnivcov alpínskych a okolo ktorého na pozadí azúrových nebies ladne poletuje murárik červenokrídly, tento nebeský zázrak pozemskej prírody, mám dojem, akoby som náhodne zablúdil do nadpozemského časopriestoru priamo pred nebeský oltár.

Na lúke, ktorú ľudstvo zapratalo hromadou odpadkov, si pripadám, akoby som sa ocitol v poslednej sekvencii pozemského bytia. Pri mŕtvom horskom potoku, otrávenom jedovatými látkami, kde sa nafúknuté telá rýb horeznačky vznášajú na vodnej hladine a bezvládne telesné schránky rakov prevracajú po dne nánosmi odpadkov znečisteného riečiska, sa mi zdá, že na tomto pozemskom svete plynú posledné sekundy jestvovania. Na pobreží mora, na ktorom v pohoriach všakovakých človekom vyprodukovaných odpadkov hynú v smrteľných kŕčoch, spôsobených nevhodnou potravou v podobe drôtikov, náušníc, prsteňov, špagátov, atď., neduživé mláďatá albatrosov, čajok a rybárov, sa ma zmocňuje strašidelný pocit, akoby sa ku mne na dohľad priblížil koniec tohto pozemského sveta.

V rozprávkovom ľadovom kráľovstve, v ktorom vládne namiesto radosti z novorodiaceho sa života smútok z otravy malých tučniačikov z kontaminovaných darov mora, sa mi zdá, že čas pozemského jestvovania života sa už naplnil. Na rúbanisku medzi pňami, na ktorých kedysi rástli statní stromoví junáci, sa cítim, akoby som stál na cintoríne lesa, kde zo zákulisia zaznieva pozemskému životu umieračik. V kamennej katedrále, ktorej police namiesto pekných kvietkov hyzdia hrdzavé plechovice, výklenky špatia sklené fľašky, skalné štrbiny poškvrňujú lesklé pozlátky a prašným nedýchateľným povetrím namiesto „nebeského anjelika s karmínovými krídelkami“ poletujú mikroténové vrecká a zdrapy novinového papiera, každou bunkou môjho tela vskutku preniká neopísateľný strach z blížiacej sa katastrofy tohto pozemského sveta...

Od panovačnosti človeka k hororom

Apokalyptické vidiny sa ma zmocňujú pri pohľade na obrázok skormútených kormoránov, osúšajúcich si ropou skrz-naskrz nasiaknuté mastné perie, nevládzucich sa s týmto človekom násilne naordinovaným a aplikovaným „kozmetickým prípravkom“ vôbec hýbať, ktorých posledné chvíľky pozemského jestvovania sú už „vďaka“ ľudskej chamtivosti a nedbanlivosti zrátané.

Romantickú sekvenciu zo zátišia lesnej polianky, na ktorej javisku sa pokojne pasie stádo jelenej zveri, dokáže panovačný človek v okamihu sekundy vystriedať priam hororovou scénkou, spôsobujúcou mi neznesiteľný bôľ srdca, s lovcami ukájajúcimi si samopašné vášne, po ktorých hriešnom účinkovaní tu zostanú vskutku krvavé „jatky“. Podobne nedozerné biele ľadovo-snehové pláže, preplnené nespočítateľným množstvom tuleních rodiniek, dokáže človek rozumný, vystupujúci v hriešnej role krvilačného zabijaka, po chvíľkovom neviazanom účinkovaní zmeniť na šarlátové snehové pohrebisko, posiate mŕtvolkami týchto vari najmierumilovnejších pozemských stvorení s najnevinnejšími a najprívetivejšími výzormi tvárí.

Na takéto hrôzyplné scénky, ktoré sa na javisku pozemskej prírody odvíjajú každú chvíľku pod režisérskou taktovkou „údajne“ najrozumnejšieho živočíšneho stvorenia na svete – *Homo sapiens*, sa moje oči dokážu pozerať len cez slzy, ktoré rýchlo rozostria hrôzostrašný obrázok nasnímaný sietnicami, aby z toľkého hriešneho počínania človeka rozumného na Božom stvorenstve neoslepli a moje láskou k pramatke prírode vrchovato naplnené srdiečko nepuklo od prebolestného žiaľu nad takýmito nami ľuďmi páchanými ničím a nikým neospravedlniteľnými beštiálnymi skutkami.

Na akého len strašného kanibala sa dokázal človek rozumný počas evolúcie pretransformovať! Dobrotivý Boh ho veru do takejto negatívnej roly na počiatku stvorenia sveta „nenaformátoval“. Stvoril ho ako krehkú, súcitiacu bytosť, milujúcu všetko stvorenstvo tohto pozemského sveta. On sám sa však od dobroty a roztopaše takto na nepoznanie zmenil. A je len na ňom ako živočíšnom druhu *Homo sapiens*, aby sa zasa napravil a zmenil svoje koristnícke a roztopašné zaobchádzanie s prírodou na vzájomne prospešné spolužitie so všetkými jej stvoreniami.

Aj tolerancia zla musí mať hranice!

Na úsvite tretieho milénia, keď sa koruna tvorstva hrdí tým, že je ekologicky cítiacou a environmentálne uvedomelou bytosťou, takéto samopašné správanie niektorých jedincov človeka rozumného voči prírode nesmie byť ľudskou pospolitosťou ani vo forme tých najmenších negatívnych počinov tolerované. Prejavy neviazaného počínania ľudí k prírode a jej obyvateľom nesmú mať v dvadsiatom prvom storočí nijaké miesto a každá jedna z nás ekologicky cítiacich a uvedomelých ľudských bytostí je povinná sa proti takýmto samopašným chúťkam niektorých jedincov a záujmových skupín ohradiť, odsúdiť ich nezodpovedné konanie, a pokiaľ nám duševné i fyzické sily postačia, tak aj všemožne a všade Božie stvorenia brániť a chrániť. Táto rola ochrancu prírody človeku rozumnému prirodzene vyplýva z poverenia Stvoriteľa, ktorej sa sám od seba nemôže zriecť, a preto sa musí všemocne snažiť ochraňovať a obraňovať život na tomto pozemskom svete. Ak sa spreneveruje tomuto jeho výsostnému poslaniu, ktorým ho poveril dobrotivý a prezieravý Boh, previňuje sa voči jeho vôli, čo Stvoriteľa veľmi zraňuje.

Chcem veriť, že takéto pocity strachu pri prechádzkach prírodou, vyvolané obavami o osud života na planéte Zemi, neprežívam len ja sám, ale každý, aj jej príležitostný návštevník, ktorý je konfrontovaný s podobnými „hororovými“ scénkami odohrávajúcimi sa podchvíľou v prírodných zátišiach. Nemalo by nás to nechať ľahostajnými, naopak, malo by to vyvolať spytovanie svedomia každého jedného z nás a následné prehodnotenie našich prehnaných životných nárokov a potrieb, z ktorých musíme poriadne zľaviť.

Ak chceme na večnosť oddialiť koniec pozemského sveta a prenechať termínovanie tejto apokalyptickej udalosti tomu, komu to prirodzene prináleží z jeho stvoriteľského prapôvodu, vyžaduje si to od nás podstúpiť určitú obetu, ktorá nie je vonkoncom nerealizovateľná. Chce to od nás len skromnejšie nároky na život a našu pomocnú ruku všade tam, kde si príroda sama nedokáže s negatívnymi činiteľmi poradiť a kde životné prostredie našu nenahraditeľnú ľudskú výpomoc naliehavo a neodkladne potrebuje.

Aby nebolo neskoro na nekonečné oddialenie termínu konca pozemského života, musíme si naše vnútra „preformátovať“ ihneď a neodkladať túto naliehavú operáciu na neskôr. Potom by sa nám to veru nemuselo už vôbec podariť. A to by sme spáchali nielen na prírode, ale aj sami na sebe, ľudskej pospolitosti, smrteľný hriech, ktorý by hlboko zarmútil Boha, ktorý stvoril tento prekrásny pozemský svet pre nás ľudí.

Verím, že každý bude so mnou súhlasiť, že sa nám oplatí správať voči prírode tak, aby sme ju udržali pri živote na večné veky, a zabezpečili tak pre budúce generácie život bez strachu, žeby sme im už teraz my súčasníci vystavili dátum, kedy ich postihne koniec sveta, a to len a len preto, že sme my terajší žili nad pomery a brali si z prírody viac, ako nám spravodlivo prináležalo. Takýto hororový scenár života so smutným apokalyptickým koncom nemôžeme predsa budúcim generáciám napísať. Bolo by to veru najhriešnejšie počínanie, akého sa nesmieme my súčasníci a ani budúce generácie voči nasledujúcim generáciám a voči pramatke prírode a jej geniálnemu Stvoriteľovi ani len vo sne nikdy dopustiť.

Miroslav SANIGA
Foto stock.xchng

Knihy a...

(dokončenie zo strany 13)

a spoločné čítania rozprávok, povestí a bájok, čitateľské maratóny, literárne pásma najčastejšie o živote a diele Boženy Slančíkovej-Timravy, Ľudovíta Štúra, Pavla Dobšinského, Milana Rúfusa, Gabriely Futovej formou powerpointovej prezentácie, vedomostné kvízy a súťaže, školské rozhlasové relácie, projektové vyučovacie dni, žiacke besedy o prečítaných knihách, lampiónové sprievody, čítanie rozprávok v obecných rozhlasoch, literárne karnevaly, tvorivé dielne, v ktorých najčastejšie mladší žiaci vymaľovali omaľovánky, ilustrovali vypočuté literárne príbehy, kreslili komiksy, písali básne, vyrábali záložky a plagáty o slovenských spisovateľoch, hádali literárne hádanky, tvorili pexeso z významných literárnych osobností a ich literárnych diel, tvorili knihy z vlastných príbehov a ilustrácií.

Niektoré školské knižnice zorganizovali aj besedy so spisovateľmi (napr. Milan Zelienka, Štefan Balák, Rastislav Boroš, Edita Riháriová, Vanda Rosenbergerová) alebo s dedinskými kronikármi, poľovníkmi, remeselníkmi. Na väčšinu podujatí boli pozvaní aj rodičia žiakov, starí rodičia, zástupcovia rady školy, zriaďovateľov (najčastejšie starostovia obcí), zástupcovia dedinských farností, obecní či mestskí poslanci, knihovníci z obecných alebo mestských knižníc, predstavitelia regionálnych médií. Na podujatiach vystupovali buď v úlohe hostí, alebo v úlohe účinkujúcich, ktorí žiakom čítali zo svojich obľúbených kníh, rozprávali o nich alebo o svojom detstve.

Zvlášť je potrebné vyzdvihnúť propagáciu Medzinárodného dňa školských knižníc samotnými školskými knihovníkmi, vedením školy a v mnohých prípadoch aj obecnými úradmi. Na propagáciu podujatí najčastejšie používali informačné letáky, plagáty, nástenky, školské časopisy a rozhlas, samostatné pozvánky rodičom žiakov a iným hosťom, webové sídla škôl a obcí alebo vestibuly školy a jednotlivé triedy. Jednotlivé podujatia školských knižníc opäť spropagovali printové médiá (napr. SME, Tekovské noviny, Oravské noviny, Nový Clus, Malacko) a elektronické médiá (napr. regionálna televízia v Dolnom Kubíne, Kysucká televízia) s cieľom oboznámiť širokú verejnosť s oslavou Medzinárodného dňa školských knižníc.

A ešte zopár vyjadrení zo dňa osláv Medzinárodného dňa školských knižníc od samotných žiakov.

„Medzinárodný deň školských knižníc by mal trvať celý týždeň. Vedel by som oveľa viac a nemusel by som sa učiť. Učili by ma ostatní spolužiaci.“

Gabriel Kacmarčík, 8. B, Spojená škola Spišská Stará Ves

„Celá akcia bola výnimočná. Jediné, čo ľutujem, že sme s ňou začali až tento rok. Ja si to totiž už nebudem môcť zopakovať. A, nebudem sa tajiť, som veľmi rada, že toľko deciek dnes ešte číta. Odkážte deckám: Čítajte, pretože naše najväčšie bohatstvo sú vedomosti. A najviac vedomostí získavame čítaním.“

Barbora Okruhlicová, 9. B, Cirkevná základná škola M. Olšovského Malacky

Metodické centrum Slovenskej pedagogickej knižnice pre školské knižnice ďakuje všetkým, ktorí sa podieľali na príprave, propagácii a realizácii uvedených projektov na podporu čitateľskej kultúry žiakov základných a stredných škôl. Veľkú vďaku vyjadruje partnerovi súťaže – sekcii regionálneho školstva Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Zvlášť ďakuje ministrovi školstva Dušanovi Čaplovičovi za prevzatie osobnej záštity nad Súťažou o najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice.

Mgr. Rozália CENIGOVÁ,
ústredná metodička pre školské knižnice SPK, foto archív SPK

Aj klasický list v rukách môže byť dnes zážitkom

„ZÁLOŽKOVÁ“ SPOLUPRÁCA CEZ HRANICE

Žiaci zo Základnej školy (ZŠ) na Ul. J. A. Komenského v Bánovciach nad Bebravou opäť dostali možnosť zapojiť sa do zaujímavej akcie s názvom Záložka do knihy spája školy. Tento rok bol témou akcie obľúbený literárny hrdina. Námet určite zaujímavý. Žreb nám za partnerskú určil školu zo vzdialeného kúpeľného mesta Mariánskych Lázní. ZŠ Jih sa nachádza rovnako ako my na ulici s menom významného učiteľa národov. Celkom milá zhoda okolností...

Tak sme sa do toho pustili: začalo sa to komunikáciou s tamojšou pani učiteľkou Šárkou Mallou, s ktorou sme sa dohodli, ktoré triedy sa výroby záložiek zúčastnia. A všetko by aj ďalej pokračovalo ako v minulých ročníkoch či na stovkách iných škôl v Čechách aj na Slovensku. My sme sa však rozhodli vyskúšať jeden zaujímavý nápad – písanie klasických papierových listov. Ide o vec, ktorú už dnes často nevidíte, a dnešné „esemeskové“ deti možno skutočný list ešte ani nedržali v rukách. Tak prečo to neskúsiť?

Medzitým sme sa rozprávali o Česku, dozvedali sa kopu nových vecí, počas práce na záložkách sme sa tešili a zároveň aj trochu báli, či sa budú našim českým kamarátom páčiť. Samozrejme, snažili sme sa, ako najlepšie sme vedeli, a vyrábali sme a vyrábali a vyrábali... Jasné, že nejako podobne to fungovalo aj v Mariánskych Lázňach. Pani učiteľka Šárka nám napísala: *Ve škole jsme se s dětmi zabývali Slovenskem celý týden! Nejenom že jsme vyráběli záložky a psali dopisy, ale také jsme si povídali o Slovensku. Děti kreslily slovenskou vlajku, zpívaly slovenské lidové písně a přednášely slovenské básničky pro malé děti. Pro naše žáčky je slovenština celkem těžká a někteří jí rozumí jen částečně. Navštívila nás také jedna maminka původem ze Slovenska a četla dětem slovenskou pohádku. Dívali jsme se také na dokument o Tatrách. Některé děti na Slovensku byly a vyprávěly nám o tom. Byl to moc hezký týden a všechny děti teď touží jet na dovolenou na Slovensko! Škoda, že Mariánské Lázně jsou tak daleko.*

Na trase Bánovce nad Bebravou – Mariánske Lázně

A jedného novembrového dňa prišiel do našej školy veľkánsky balík plný prekrásnych záložiek – tie sme čakali... Ale to, čo nás naozaj prekvapilo, boli listy! Žiaci v českej škole si vybrali na našej internetovej stránke niektoré triedy a podľa zoznamu každému žiakovi napísali skutočný papierový list. Bolo ich treba už len porozdeľovať a slávnostne odovzdať. Ako prví mali to šťastie žiaci 4. B, ktorí si v školskej knižnici s úžasom v očiach otvárali farebne vyzdobené obálky, slabikovali neznáme české slová a na všetky strany ukazovali fotografie, ktoré našli vnútri. Obrovská radosť z listov zatienila aj záložky, ale nikomu to neprekážalo – veď dostať ozajstný list je nepopierateľne zaujímavejší zážitok! Všetci sľúbili, že okamžite svojim novým kamarátom v Čechách odpíšu...

V ďalších dňoch sme teda pokračovali v hre na poštárov. Aj radosť na tvárach „veľkých“ piatakov bola naozaj nefalšovaná. Listy sa ušli každému, dokonca niektorí dostali aj dva. Piataci z Mariánskych Lázní toho napísali skutočne veľa. Potešilo nás, že pri čítaní v českom jazyku nemali detičky priveľa problémov, dokonca niektoré sa chystali, že napíšu svoje listy po česky! No uvidíme, ťažký oriešok. Pani učiteľka a pán učiteľ slovenčiny boli takisto spokojní, pretože písanie listov sa tematicky práve hodilo do učebného plánu. Čo viac si želať než vyučovanie praxou?

Listami a záložkami k novým kamarátstvam

Spolužiaci, ktorí sa bez váhania svojimi listami už pochválili, vyvolali netrpezlivosť skutočne neznesiteľnú. Škatuľu s listami a záložkami privítali s obrovskou spokojnosťou aj tretiaci. A mali z nich o to väčšiu radosť. Pani učiteľka im porozprávala o Českej republike, o vzdialenom meste Mariánskych Lázňach, ktoré šikovní žiaci našli aj na mape. Možno práve tam kdesi sa skrývajú ich budúci kamaráti z listov. Listy, samozrejme, každý čítal aj niekoľkokrát, donekonečna sa otvárali a zatvárali obálky, prezerali fotografie a v hlavách sa rodili prvé vety. Tie sa nakoniec ocitli na listovom papieri a postupne sa podarilo zhromaždiť všetky krásne listy a záložky, ktoré sme napísali a vyrobili.

Teraz už len zabaliť ich do balíka a odniesť na poštu. K deťom do Českej republiky doputovali rýchlo a tie z nich mali rovnako veľké potešenie ako my. Dosvedčili nám to krátke videozábery, ktoré sme si mohli pozrieť na stránke spriatelenej školy, ako aj milé slová pani učiteľky: *Dopisy došly v pořádku minulý týden. Děti měly obrovskou radost! Jsem moc ráda, že se to takhle povedlo. Teď už je to na dětech, necháme je psát samotné a uvidíme, zda přátelství alespoň nějakou chvíli vydrží.*

Presne tak – deti budú čakať, komu príde odpoveď, čo zaujímavé mu nový kamarát z ďalekého mesta napíše. Uvidíme, necháme sa prekvapiť – možno niektoré kamarátstva zaniknú rýchlo, možno vydržia dlhšie a možno sa niekto so svojím listovým priateľom aj stretne. Necháme túto milú rozprávku kráčať vlastnou cestou!

Všetkým, ktorí k jej úspešnosti v Čechách i na Slovensku prispeli, veľmi pekne ďakujeme! Úsmevy na detských tvárach, ktoré vyčarila taká nenápadná drobnosť, akou je obyčajný, dnes už takmer zabudnutý list, potešili zo všetkého najviac.

ZŠ na Ul. J. A. Komenského v Bánovciach nad Bebravou
Foto archív školy

Otvorené dvere do sveta eTwinningu rozvíjajú kreatívnosť na Pugačevke

NOVÉ VYUČOVACIE METÓDY V HUMENNOM

Program partnerstva škôl eTwinning sa začal v Európe realizovať roku 2005. Vznik eTwinningu sa spája s cieľom združiť žiakov a učiteľov z celého európskeho kontinentu prostredníctvom vzájomnej spolupráce materských, základných a stredných škôl. V súčasnosti ide o jeden z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich a najvydarenejších zámerov, ktoré sú zacielené na spoluprácu európskych škôl.

Program partnerstva škôl eTwinning okrem rozvoja spolupráce európskych škôl podporuje medzinárodné projekty žiakov a učiteľov prostredníctvom využívania informačných a komunikačných technológií poskytovaním nástrojov a služieb, ktoré túto spoluprácu uľahčujú a umožňujú realizovať krátkodobé i dlhodobé partnerstvá zamerané na rôzne učebné predmety.

Ako rozvíjať samostatnosť žiakov

Školský rok 2013/2014 otvoril Základnej škole na Pugačevovej ul. v Humennom dvere do sveta eTwinningu. Pedagógovia školy začali v rámci eTwinningu spolupracovať s dvoma zahraničnými základnými školami. Všetky prezentačné a informačné aktivity spojené s realizáciou projektov sú vzájomne komunikované v anglickom jazyku. Realizácia projektov je úzko prepojená s uplatňovaním rôznych inovatívnych metód vo vyučovacom procese a rovnako aj s využívaním nových technológií na vyučovacích hodinách, čím sa vyučovanie stáva pre našich žiakov zaujímavejším a pútavejším. Tradičné vyučovanie sa pri eTwinningu určite u nás nekoná, zvyčajné úlohy sa prezentujú novým spôsobom. Žiaci sa pri práci na jednotlivých zadaniach stávajú pre pedagógov partnermi, pričom pedagógovia koordinujú samostatnú prácu žiakov výberom správnych činností, ktoré vedú k dosiahnutiu cieľov našich projektov. U žiakov sa rozvíja najmä samostatnosť, kreativita a originalita. Žiaci sa v jednotlivých projektoch vzdelávajú, učia, akým spôsobom a kde môžu samostatne a rýchlo vyhľadať a získať podstatné a aktuálne informácie. Získavajú ich z mnohých zdrojov, napríklad z internetu, novín, časopisov, knižných publikácií, ale v neposlednom rade aj zo vzájomnej komunikácie so žiakmi z partnerských škôl.

Podpora komunikácie

Dôležitým faktom sa stáva aj skutočnosť, že žiaci sa učia prezentovať vlastnú prácu, akceptovať prácu svojho zahraničného partnera a porovnávať vzájomné predstavy, pričom si prirodzene rozvíjajú komunikačné zručnosti. Priniesť do vyučovacieho procesu vždy niečo nové a zaujímavé je pre pedagógov v našej škole úplne samozrejmé. ETwinning je skvelou príležitosťou pre našich žiakov zúčastniť sa počas štúdia na vzdelávacom projekte s mladými európskymi partnermi. Veríme, že im táto skúsenosť a vzájomná spolupráca prinesie okrem množstva získaných poznatkov a schopností aj vedomosť o rôznorodosti multilingválnej a multikultúrnej spoločnosti a tiež ako mladým Európanom zvýši potenciál na vzdelávanie, život a prácu v ktorejkoľvek európskej krajine.

Mgr. Vladimíra ŠEVECOVÁ KERLÍKOVÁ

Cez divadlo k objavom v Lipanoch

ŽIACI SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM

V období od 1. júna do 31. decembra 2013 sme realizovali v Spojenej škole Lipany projekt pod názvom *Cez divadlo k objavom*, ktorý bol schválený v rámci rozvojových projektov Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Žiaci so zdravotným postihnutím 2013.

Do projektu sa zapojili žiaci všetkých troch vzdelávacích variantov. Stretávali sa na dve hodiny týždenne. V auguste a septembri sa uskutočnili prípravné práce na projekte – materiálno-technické a organizačné zabezpečenie. Od septembra do decembra sa uskutočňovala činnosť dramatického krúžku v jednotlivých variantoch. Vo vzdelávacom variante A sa Mgr. Marcela Vyrosteková so žiakmi 6. ročníka venovala rozprávkam *Kozliatka a vlk* a *Medovníkový domček*. Žiaci 7. a 8. ročníka vzdelávacieho variantu B s učiteľkami Mgr. Vierou Karaffovou a Mgr. Ľubicou Hitríkovou dramatizovali rozprávku *Červená Čiapočka* a scénku k Vianociam a žiaci variantu C výchovne využili rozprávky *O veľkej repe* a *O rukavičke*.

Projekt podporil sebavedomie žiakov

Prednosti realizovaného projektu vidíme najmä v jeho akceptácii učiteľmi, ako aj vo využívaní prvkov tvorivej dramatiky vo vyučovacích jednotkách. Učitelia venovali vo výchovno-vzdelávacom procese zvýšenú pozornosť tvorivej dramatike, hre v rolách, dramatizácii rozprávok. Nosným prvkom bolo využitie bábkového divadla. Pri príprave na vystúpenie s bábkami treba viac času na jeho prípravu, preto sme predstavenie bábkového divadielka realizovali v mesiaci decembri. Dôvodom je práve zdravotné postihnutie – žiaci potrebujú oveľa viac času, aby si osvojili koordináciu rúk a hovoreného slova (majú problémy s jemnou, ale aj s hrubou motorikou).

Pozitívom pre žiakov je jednoznačne rozvoj reči ako kultivácia rečového prejavu, osvojovanie si spisovného jazyka a vytváranie pozitívneho vzťahu ku kultúre majoritnej spoločnosti. Výrazne sa u žiakov prejavil aj rozvoj zdravého sebavedomia, ako aj prosociálneho správania.

Pridelené finančné prostriedky boli využité v súlade s projektom – na materiálno-technické zabezpečenie projektu: nákup pomôcok, látok na kostýmy, CD prehrávača, rozprávok na CD, a na cestovné pre žiakov, keďže sme realizovali aj vystúpenie v Bardejove. Spoluúčasť na realizácii rozvojového projektu v súlade s projektom realizovala spoločnosť Detský svet – Mária Matijová. Prostriedky vo výške 100 eur boli určené na nákup látok na oponu a kostýmy. Celkové náklady na projekt dosiahli výšku 2 000 eur.

Mgr. Viera KARAFFOVÁ, foto autorka

ŠKOLSTVO ODBORNE

39/2014, 22. január 2014 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Kto má na žiakov klásť požiadavky?

Nebýva zvykom, žeby čo aj rozsiahlejšie rozhovory v UN otvárali chuť vedúcich pracovníkov škôl na následnú komunikáciu s našimi novinami alebo podnecovali potrebu informovať o odborných aktivitách ich pedagógov a žiakov. Násobne preto potešila odozva profesora Jozefa Grusku, ktorého sme rozhovorom nazvanom Najlepšie školy kladú najväčšie požiadavky na svojich žiakov *predstavili v predchádzajúcom čísle. So svojím poďakovaním pripísal: Školstvu škodia najmä demagógovia, ktorí vytvárajú a propagujú teórie vedúce k menším požiadavkám na žiakov, znižovaniu autority učiteľov a posilňovaniu agresivity žiakov a študentov.*

Slová s „matematickým rezom v geometrickom priestore“ charakterizujú súčasnú situáciu, ktorá nepretrváva iba v oblasti školstva. Podľa doterajších novinárskych skúseností však usudzujem, že už nenájdu živú odozvu ani v tomto projekte UN. V terajšom rozsahu vyjdú iba tri čísla, a tak názor uznávaného pedagóga nestihne vyvolať živú diskusiu.

V novembri totiž uplynie už štvrťstoročie od prelomových spoločenských udalostí, a po celý čas akoby sme si nevedeli dať odpovede na viaceré zásadné etické otázky. O vážnych problémoch sa síce pomerne často diskutuje, ale neraz práve verejné vystúpenia akoby skôr zahmlievali situáciu, než vykazovali konkrétne výsledky nachádzania reálnych riešení. Odborné školstvo na Slovensku sa od začiatku 90. rokov uberá dvoma líniami. Na centrálnej úrovni sa tvorili ideové koncepcie, ale zodpovednosť štátu za kvalitnú prípravu učňov a študentov sa presúvala z príslušných vládnych rezortov a centrálnych podnikov na regióny. Noví zriaďovatelia škôl na úrovni krajov iba zbierali prvé skúsenosti a pri nepostačujúcich finančných dotáciách svoje kompetencie v nejednom prípade „riešili“ nakladaním so zvereným verejným majetkom na nenávratný spôsob. Odborné školy v zrýchľujúcich sa hospodárskych a súbežne politických premenách zostávali neraz odkázané na samostatné hľadanie čo najpraktickejších ciest zabezpečujúcich ich samotnú existenciu. Z priečelí pôvodných škôl s nedostatočne zdatným vedením, alebo nachádzajúcich sa v oblastiach, kde privatizácia priemyselných podnikov smerovala k ich likvidácii, sa vytrácali pôvodné názvy, s ich zmenami odchádzali viaceré tradičné odbory, až niektorým nebola už potrebná ani budova s dielenským príslušenstvom.

A nároky na kvalitnú prípravu žiakov sa znižujú s ich vlastnými ambíciami, ktoré neraz nebývajú kryté ani ich dostatočnými vedomosťami, ani odbornými zručnosťami. Riaditelia škôl otvárajú trojročné aj štvorročné odbory, absolventov oboch zameraní totiž spoločnosť potrebuje, lenže musia rešpektovať, že o tie učebné je stále menší záujem. Ambície mladých ľudí získať maturitné vysvedčenie často prevyšujú niekdajšiu povinnosť pridať k nemu nevyhnutne potrebnú kvalifikáciu. S takýmto postojom nejeden prejavuje túžbu po vzdelaní vysokoškolskom, hoci pred časom by bol vnútorne spokojný s hodnotným výučným listom.

Dušan MIKOLAJ

Škola mojej profesie sa ukázala ako sympatická motivácia, ktorá sa začína odvíjať na osi: centrálna inštitúcia – stredné odborné školy a jej pedagógovia – žiaci stredných škôl a žiaci základných škôl, ktorí majú záujem vyskúšať si, ako kladivkom a priebojníkom vyťuknúť prvý vlastný záznam do kovu. ***Foto Ján SÚKUP***

Stredoškolské motivácie k žiakom základných škôl

Vraciam sa k fotografiám z podujatia JUVYR 2013, osobitne k motivačným súťažiam, ktoré pracovníčky odboru tvorivosti mládeže Štátneho inštitútu odborného vzdelávania v spolupráci s pedagógmi stredných odborných škôl smerovali k žiakom základných škôl. Je to z prvých konkrétnych smerovaní národného projektu *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami*, od ktorého školy a následne aj spoločnosť očakávajú kvalitatívne zmeny v kvalitatívnej príprave žiakov na remeselné a technické činnosti. Pravda, aj toto podujatie ukázalo, kam sa neprávom posunul obsah výučby na stredných školách v mnohých odboroch, ktoré pred dvadsiatimi rokmi robili odborné vzdelávanie na Slovensku schopné kvalitatívnej a kvalifikovanej konkurencie aj školám v ekonomicky a hospodársky podstatne vyspelejších štátoch Európy. Dnes sme však v situácii, akoby sme sa museli učiť základom remeselnej a technickej abecedy, takže sa patrí vysloviť poďakovanie, že sme si to predsa priznali a usilujeme sa dostať z krízovej situácie konkrétnymi opatreniami a praktickými krokmi.

Čo sa žiaci základných škôl dozvedeli, čo videli, ak prišli do Bratislavy na podujatie a zastavili sa pri stánkoch označených *Škola mojej profesie*? Pri kóji Spojenej školy Ivanka pri Dunaji o chove koní a jazdectve, mohli si zábavnou formou otestovať vedomosti z kynológie, vyskúšať rybolov na suchu hodom háčika udice na terč alebo dozvedieť sa, čo znamená sieťovanie. Žiačky Strednej odbornej školy (SOŠ) záhradníckej Malinovo plietli závesný adventný veniec, SOŠ záhradníckej v Piešťanoch aranžovali vianočné svietniky. Ostatné školy boli priamo z Bratislavy.

(pokračovanie na strane 21)

Didaktické pomôcky podporujúce odborné vzdelávanie

Projekt *Rozvoj stredného odborného vzdelávania* (RSOV), zameraný na modernizáciu obsahu a metód vzdelávania a prípravy, spustil Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV) vlani v marci. Jeho súčasťou je aj dodávka moderných didaktických pomôcok, ktoré budú skvalitňovať výučbu 35-tisíc žiakov študujúcich na 321 stredných školách v odboroch hutníctvo, strojárstvo, chémia, poľnohospodárstvo, elektrotechnika, spracúvanie dreva a stavebníctvo.

Stredné odborné školstvo je jednou z kľúčových súčastí prípravy žiakov na povolanie. Minimálne preto, že priamo pripravuje žiakov na výkon povolania, teda na prácu v oblastiach, kde zamestnávatelia dlhodobo zdôrazňujú nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Didaktické pomôcky priamo nadväzujú na tri kľúčové okruhy problémov najčastejšie pertraktované v súvislosti so stredným odborným školstvom na Slovensku. Sú nimi kvalita a aktuálnosť obsahu vzdelávania v rámci odborného vzdelávania, podpora aktivít jeho rozvoja a prípravy na stredných odborných školách, prepojenie odborného vzdelávania s aktuálnymi potrebami zamestnávateľov a praxe, a teda aj zvýšenie kvality výstupov vzdelávania a uplatniteľnosti absolventov stredných odborných škôl.

Obsah didaktických pomôcok bude pozostávať minimálne z tridsiatich 150-minútových video- a audioprvkov, zo 17-tisíc digitálnych vzdelávacích objektov, z 200 aktívnych prvkov a 3 350 tlačových strán učebných textov. Rozsah jednotlivých prvkov didaktických pomôcok bude nastavený pre každú skupinu odborov spôsobom, ktorý ju primerane zabezpečí s ohľadom na celkový počet žiakov študujúcich v Slovenskej republike vo vybraných skupinách odborov, pričom v každej skupine odborov bude pokryté vzdelávanie v 1. až 3. ročníku, resp. 1. až 4. ročníku. Pri spracovávaní obsahu didaktických pomôcok bude ŠIOV dbať na jeho aktuálnosť, jasnosť, zrozumiteľnosť a presnosť s ohľadom na vek a predchádzajúce skúsenosti študentov.

Dodávateľom didaktických pomôcok pre stredné odborné školy bude spoločnosť Atos IT Solutions and Services, s. r. o., s ktorou ŠIOV podpísal *Zmluvu o dodávke didaktických pomôcok zameraných na modernizáciu obsahu a metód vzdelávania pre žiakov odborného vzdelávania a prípravy*.

Veríme, že prostredníctvom využívania moderných didaktických pomôcok vo vyučovacom procese sa stredným odborným školám zapojeným do projektu podarí zvýšiť úroveň vzdelávania a udržiavať záujem študentov o štúdium v nich.

PhDr. Lenka DORČÁKOVÁ, MBA,
manažérka publicity RSOV

Naša škola – škola do života

Strany 18 a 19

Podpora vzdelávania technických profesií

Strana 18

Dobrá škola potrebuje svoju firemnú kultúru

Hovoríme s Ing. Miroslavom Sivým, riaditeľom SOŠ obchodu a služieb v Michalovciach

Strany 20 a 21

Od úžitkovosti k využívaniu voľného času

Strany 22 a 23

Predškolská výučba sa začína na univerzitách

Strana 24

Naša škola – škola do života

SOŠOaS PÚCHOV

Prestrihnutím modrej stuhy otvoril Mgr. Ivan Kasár, riaditeľ Strednej odbornej školy (SOŠ) obchodu a služieb v Púchove, brány školy návštevníkom, žiakom 9. ročníka základných škôl a ich pedagógom a rodičom, ktorí prichádzajú do púchovskej SOŠ z mesta, z blízkeho i zo vzdialenejšieho okolia v rámci každoročného dňa otvorených dverí.

Cukrárske remeslo v predvianočnom čase zastupovala výroba a zdobenie medovníkov...

Hneď po vkročení do dverí školy si prišli na svoje všetky ľudské zmysly. Celá škola sa obliekla do nádherného vianočného šatu a po chodbách sa šírila zmes vôní, chutí, hudby, farieb, ale i explózia emócií radosti sršiaca z usmiatych tvárí hostiteľov i hostí. Svoju prácu prezentovali študenti všetkých odborov a naozaj si dali záležať, s hrdosťou ukázali to, čo vedia a čo aj úspešne dokazujú v rôznych súťažiach.

V učebniach školy pripravili žiaci spoločne so svojimi pedagógmi a majstrami odborného výcviku množstvo zaujímavých expozícií. Sem sa v tento deň presunuli i žiaci so svojimi majstrami zo školských prevádzok – z hotela Študent v Považskej Bystrici, zo školskej jedálne, cukrárne, z kaderníctiev Viki a Akadémia, v ktorých si počas roka zvyšujú svoju odbornosť, aby ukázali osvojené odborné zručnosti. Budúci kuchári lákali návštevníkov vôňou tradičných slovenských jedál, ale i krásou rôznych špecialít, čašníci nádhernými tabuľami. Priamo pri práci mohli hostia pozorovať zručnosť cukrárov, tvorivosť marketingových pracovníkov i trpezlivosť študentov, ktorí carvingovou technikou vytvárali nádherné umelecké diela. Svoj talent predviedli aj kaderníci a kozmetičky a potešili aj mnohé ženy i dievčatá, ktoré domov odchádzali s novými účesmi a pekne nalíčené. Originálnu atmosféru, ktorá sa snúbila s kreativitou, vytvorili študenti štvrtého ročníka hotelovej akadémie. Pripravili si dve kulinárske prevádzky, v ktorých ponúkali vlastnoručne pripravené produkty – nádherné a chutné muffiny s kávou, palacinky s originálnymi náplňami, napr. aj mäsovou či hubovou, miešané nápoje či chutné produkty zdravej výživy. Využili i nápady a zručnosti, ktoré si priniesli zo zahraničných praxí v Poľsku, Grécku a vo Švajčiarsku.

Všetkým, ktorých priviedol dňa 6. decembra 2013 do priestorov SOŠ obchodu a služieb v Púchove vážny záujem alebo len zvedavosť, chceli naši žiaci ukázať, že naša škola ich vie profesionálne pripraviť do života, že sa vedia veľmi dobre uplatniť na domácom trhu práce, ale úspešne konkurujú i odborníkom v zahraničí. Neboja sa ukázať svoje zručnosti v konkurenčnom boji na rôznych súťažiach alebo recepciách, či pri obsluhe prezidenta SR. Sme moderná škola, tradične zameraná na komplexnú prípravu profesionálov v službách a obchode, a to v budúcom školskom roku v študijných odboroch hotelová akadémia, obchodný pracovník, kuchár, čašník, servírka, kozmetik a obchod a podnikanie, v učebných odboroch čašník, servírka, kuchár, mäsiar, hostinský, kaderník, cukrár a v nadstavbových študijných odboroch spoločné stravovanie a vlasová kozmetika. Informácie o jednotlivých odboroch podávali pedagógovia i študenti a na tvárach návštevníkov bol badateľný záujem o štúdium na našej škole. Prípadní budúci žiaci si budú môcť zvyšovať svoju odbornosť i v rôznych krúžkoch a kurzoch – barmanskom, someliérskom a baristickom. Veríme, že v novom školskom roku sa mnohí z tohtoročných deviatakov stanú našimi žiakmi a ďalší ročník dňa otvorených dverí pripravia už spolu s nami.

Mgr. Adriana PAVLACOVÁ

Záverečná spoločná fotografia účastníkov olympiády.

Olympiáda zdravej výživy

SSOŠ EDUCO

V starovekom Grécku sa olympiáda chápala ako pravidelné usporadúvanie športových hier, ktoré mali medzi ľuďmi značnú obľubu. V modernej spoločnosti sa slovo olympiáda vníma v širšom slova zmysle. Jednou z oblastí je aj usporadúvanie rôznych vedomostných súťaží v školských zariadeniach. Vzhľadom na to, že v školách v námestovskej Slanickej osade sa už viac ako 50 rokov venujeme príprave mladej generácie pre oblasť gastronómie, rozhodli sme sa zorganizovať Olympiádu zdravej výživy. Cieľom bolo zapojiť študentov našich škôl do spoznávania rôznorodosti názorov v oblasti výživy. Vzdelávanie nemá byť len o pasívnom prijímaní poznatkov, ale skôr o aktivite žiakov.

Olympiáda mala dve kolá, triedne a školské. V rámci triedneho kola bolo úlohou súťažiacich študentov pripraviť a obhájiť prezentáciu na zadanú tému, napr. *Obezita ako fenomén modernej spoločnosti*, *Zloženie potravín v minulosti a dnes*, *Konzumácia mlieka a mliečnych výrobkov – áno či nie*, *Čo sa o potravinách nehovorí*, atď. Samotní študenti ohodnotili jednotlivé prezentácie a výkony svojich spolužiakov v triede a určili jedného, kto postúpil do školského kola. V rámci školského kola súťažiaci predstavili vytvorené prezentácie a následne ich obhajovali pred odbornou porotou. Rôznorodosť názorov sa prejavila najmä pri obhajobe. Ocenené boli najlepšie prezentácie s najlepšou obhajobou, konkrétne Daniela Smolárová, Monika Kudlová, Filip Kanderka, Zuzana Šurinčíková, Darina Jasiurová a Patrícia Garajová.

Prekvapením boli ceny. Keďže šlo o tematicky zameranú olympiádu, odmeny pre víťazov boli, samozrejme, v duchu zdravej výživy. Čím vyššie umiestnenie, tým viac rôznorodých druhov ovocia a prírodných vitamínov v ňom. Všetkým študentom, ktorí sa zúčastnili prvého ročníka Olympiády zdravej výživy, ďakujeme za účasť a dúfame, že sa nám podarilo vytvoriť pevné základy novej tradície v našich školách.

PaedDr. Vladimír KUZÁR

Ručná remeselná práca zaujala všetkých žiakov.

Tradičné a moderné

SOŠPaSV LEVICE

Mladí ľudia dnes mnohé zručnosti získavajú omnoho ťažšie ako kedysi. Príležitostí na čas strávený nad akoukoľvek záujmovou činnosťou je málo a často práve takéto aktivity vytláča internet a počítače. Preto sme sa rozhodli umožniť žiakom našej Strednej odbornej školy poľnohospodárstva a služieb na vidieku v Leviciach, ako aj z miestnych základných škôl pracovať s prírodným materiálom, a vytvoriť tak rôzne predmety dekoračného aj úžitkového charakteru. Počas kreatívnych dielní sme si niekoľkokrát pripomenuli základné motto východiskového projektu Komprax, že len získanými zručnosťami sa mladí ľudia pripravujú na prax.

Podpora vzdelávania technických profesií

SŠ BANSKÁ BYSTRICA-KREMNIČKA

Vedecko-technická konferencia *Európska veda a technika – možnosti úspor energií* bola v tomto roku v poradí už treťou spoločnou aktivitou Banskobystrického samosprávneho kraja a Územného koordinačného centra Zväzu slovenských vedecko-technických spoločností v Banskej Bystrici zameranou na podporu vzdelávania technických profesií v Banskobystrickom kraji. Uskutočnila sa 7. novembra v priestoroch Spojenej školy (SŠ) v Banskej Bystrici-Kremničke a bola určená predovšetkým študentom a učiteľom stredných odborných škôl, ktorí pripravujú budúcich technikov energetických zariadení budov.

S prednáškami zameranými najmä na úspory tepla a energií, využívanie obnoviteľných zdrojov energie a na novú legislatívu Európskej únie (Smernica 27/2012/EU o energetickej efektívnosti) vystúpili poprední odborníci z praxe, z ktorých väčšina už dlhší čas spolupracuje so SŠ.

Učebný odbor technik energetických zariadení budov sa vyučuje na Slovensku zatiaľ len v 3 mestách – Banskej Bystrici, Prešove a Trnave. SŠ v Banskej Bystrici-Kremničke má na tento účel vybudovanú učebňu a dielňu s najnovšími súčasnými zariadeniami, ako sú solárne panely, fotovoltaické články, tepelné čerpadlo, kogeneračná jednotka, rôzne druhy kotlov na plyn a pevné palivo, atď. Vybudovanie učebne a dielne v hodnote viac ako 300-tis. € bolo zabezpečené aj vďaka projektu z Ekofondu. K zvýšeniu úrovne výchovno-vzdelávacieho procesu prispieva okrem spolupráce s firmami aj spolupráca s Cechom vykurovania, tepelnej techniky a inštalácií a vysokými školami. Škola organizuje aj rôzne akcie a exkurzie do firiem

Prax v rámci odborného výcviku v detvianskej škole.

Nemeckí praktikanti na Slovensku

SŠ DETVA

Spojená škola v Detve premiérovo hostila na odbornej stáži praktikantov zo vzdelávacej organizácie Jenaer Bildungszentrum. Z partnerskej Jeny k nám prišlo v decembri na tri týždne trinásť žiakov odborov mechanik-nastavovač a mechatronik. Ide o pokračovanie spolupráce, ktorá sa začala roku 2012, keď mali naši žiaci odboru mechanik-elektrotechnik možnosť absolvovať prax v dvoch stredných odborných školách v Jene.

IUVENTA podporuje mladých ľudí v rôznych aktivitách a táto je jedna z tých, ktoré ich vedú k tomu, aby spoznali, vedeli a mohli využívať príležitosti na kvalitnejší život. Naši mladí ľudia radi strávili čas pri tvarovaní predmetov z hliny, keď pod ich rukami vyrastali malé upomienkové predmety. To, že aj pri takejto činnosti je potrebná zručnosť, si uvedomil každý, ale vytrvali a výsledkom bola pekná výstavka.

Ešte zaujímavejšia bola práca s vlnou, pretože s ňou sa stretávame veľmi málo, ale o to je pre nás vzácnejšia. Najmä pri predstave, že pred časom bol tento materiál ešte súčasťou tela oviec pasúcich sa na lúke plnej kvetov... Opraná vlna sa dá veľmi pekne vyčesať na česačke a vytvorený česanec upraviť do podoby anjelika, postavičky alebo čohokoľvek, čo nám vie urobiť radosť. V predvianočnom čase bol každý takýto predmet vyrábaný s pocitom ešte väčšej lásky k obdarovanému. Hodiny strávené pri ručnej práci ubehli ako voda a verím, že zanechali v mladých ľuďoch dobrý pocit a budú im pripomínať, že tradičné remeselné výrobky majú aj v dnešnej modernej dobe svoje opodstatnenie, ktoré je potvrdené radosťou obdarovaných blízkych.

Ing. Hedviga GULOVÁ

nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. V priebehu tohto roka bola zorganizovaná napr. vedecká show s britským vedcom Michaelom Londesboroughom a návšteva Energetického centra v Güssingu a odbornej školy zameranej na obnoviteľné zdroje energií v Zistersdorfe v Rakúsku.

V priestoroch školy bola umiestnená aj interaktívna výstava *Energia 3. tisícročia*, ktorú pripravil Ekofond v rámci projektu REFUGE (Obnoviteľná energia pre budúce generácie). Táto putovná výstava určená najmä žiakom základných škôl bola pre záujemcov prístupná do konca roka 2013. Okrem rôznorodých informácií o energii sa návštevníci mali možnosť stretnúť so zaujímavými interaktívnymi exponátmi, ako napr. parný stroj, Stirlingov motor, veterná a fotovoltaická elektráreň, uhoľná baňa, auto poháňané vodíkom a auto na solárny pohon. Súčasťou výstavy, ktorej absolvovanie trvalo približne dve hodiny, boli aj rôzne zaujímavé pokusy a cvičenia. Hlavným cieľom výstavy bolo nielen naučiť, ale aj podnietiť záujem žiakov o prírodné vedy a štúdium odborov so zameraním na alternatívne zdroje energie.

(sšbbk)

Nemeckí žiaci počas troch týždňov praxovali v rámci odborného výcviku školy, na elektrikárskych a strojárskych pracoviskách, kde si mohli precvičiť svoje zručnosti v oblasti elektrotechniky, frézovania, CNC sústruženia a práce s grafickým softvérom. Zároveň absolvovali exkurzie v spolupracujúcich firmách ŽOS Zvolen, Continental a PPS Group Detva. Vo voľnom čase mali možnosť spoznávať zaujímavosti a tradície regiónu. Navštívili pamiatky UNESCO Banskú Štiavnicu a drevený kostolík v Hronseku, previezli sa na Čiernohorskej železničke v Čiernom Balogu, kde si vyskúšali aj tradičné regionálne remeslá. S tradíciami sa oboznámili tiež počas návštevy miestnych remeselníkov, Remeselného dvora v Očovej či vianočných trhov v Detve. Program bol doplnený návštevou Banskej Bystrice, Zvolena a prehliadkou Zvolenského zámku. Spestrenie priniesol aj tradičný slovenský Mikuláš, hokejové stretnutia, spoločné hodiny s našimi žiakmi.

Veríme, že sme boli dobrými hostiteľmi a že naši hostia sa budú cítiť rovnako dobre aj počas budúcoročnej predvianočnej odbornej stáže. Touto cestou chceme poďakovať Edite Cibulkovej a všetkým majstrom odborného výcviku, ktorí sa o nich vzorne starali.

Ing. Valéria ČIAMPOROVÁ

Tokárstvo

REMESLÁ

Tokári za pomoci točoviek poháňaných nohami vyrábali z dreva alebo rohoviny širokú škálu výrobkov od mís, tanierov, čutor a lyžíc či vidličiek cez gule, tyče, kolovrátky a súčasti nábytku až po ružence a rôzne figúrky.

Tokárstvo bolo síce zriedkavejšie remeslo, ale jeho predstavitelia pôsobili u nás už vo väčšine stredovekých miest. Napríklad v daňovom súpise Bratislavy z roku 1434 sa medzi 888 zdaňovanými obyvateľmi mesta spomína päť tokárov, všetci pod nemeckým pomenovaním *Draxl*. Pritom je zaujímavé, že s výnimkou dvoch, ktorí zaplatili daň zhodne po jednej libre, sa ostatní zaoberali aj výnosnejším vinohradníctvom, takže patrili medzi lepšie situovaných mešťanov. Vo fiškálnom roku 1452/1453 daň zaplatili štyria bratislavskí tokári.

Košice boli prvým mestom, kde sa už roku 1459 tokári združili do cechu spolu s kolesármi (kolármi), stolármi a maliarmi. Roku 1548 vytvorili tokári s kolesármi spoločný cech aj v Prešove. Tretí, tentoraz už samostatný tokársky cech vznikol v Bratislave, štatút dostal 15. marca 1650. V jeho úvode sú menovaní dvaja bratislavskí majstri a spomínajú sa aj ďalší majstri z Rábu (Győru), Komárna a zo Šamorína. Bratislavský cech teda mal charakter oblastnej celouhorskej organizácie, čo sa prejavilo v tom, že jeho členmi sa časom stali aj tokárski majstri z Trnavy, Pezinka, Modry, Trenčína, Nitry, Nového Mesta nad Váhom, zo Stupavy, ale aj z Banskej Bystrice, Košíc, Levoče či zo Spišskej Novej Vsi.

Trojročná vandrovka

V cechovom štatúte sa okrem iného predpisovalo, že tokársky tovariš musí vykonať trojročnú vandrovku. Po skončení vandrovky bol povinný ešte rok odpracovať u jedného z bratislavských majstrov. Ak cudzí majster prišiel so ženou i s deťmi do Bratislavy a usadil sa tu, musel splniť všetky podmienky ako iný uchádzač o majstrovstvo a zložiť 12 uhorských toliarov. Pri prijatí do učenia učeň alebo jeho ručitelia skladali kauciu 32 toliarov. Za vystavenie výučného listu sa platil poplatok 1 toliar. Členmi cechu sa mohli stať majstri tokárskeho remesla z celého Uhorska po zaplatení 10 toliarov. Ak tovariš dal u tunajšieho majstra výpoveď, nemohol nastúpiť do práce u iného bratislavského majstra skôr než o tri mesiace. Umiestnenie stánkov na jarmokoch sa riadilo podľa poradia prijatia majstrov do cechu. Tento štatút v plnom znení potvrdil roku 1712 aj cisár Karol VI.

Roku 1828 pôsobilo na území dnešného Slovenska dovedna 64 tokárov, z toho 11 majstrov evidovali v Bratislave, po štyroch v Košiciach a Rimavskej Sobote, po troch v Trnave, Spišskej Novej Vsi a Prešove, po dvoch v Pezinku, Skalici, Komárne, Kežmarku a po jednom na 14 ďalších miestach.

Reč čísel

Z porovnania štatistík o remeselníkoch na sklonku monarchie vyplýva, že tokárstvo dosiahlo zenit roku 1900, keď bolo v Bratislave 38, v Komárne 15 a v Košiciach 11 tokárov; v jednotlivých župách vtedy zároveň evidovali napríklad v Nitrianskej 69, Trenčianskej 39, Bratislavskej 21, Komárňanskej 18, Spišskej 13, vo Zvolenskej 11 a v Šarišskej 10 tokárov.

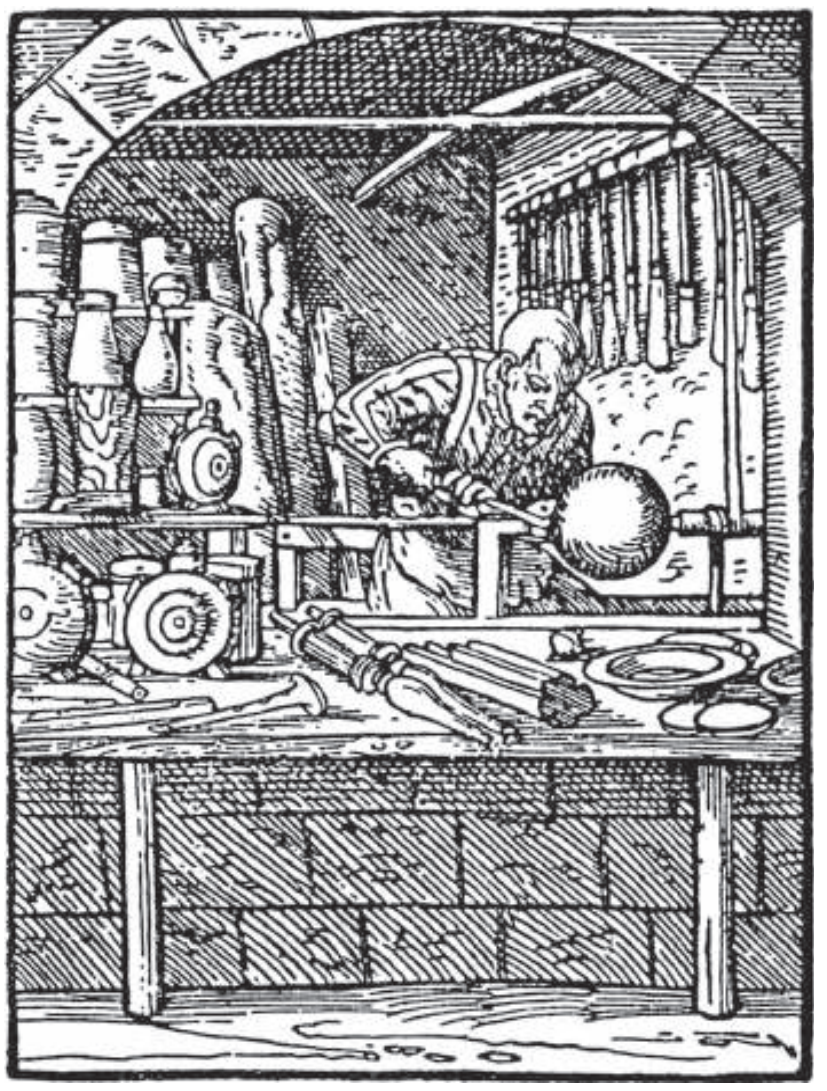

Tokársky majster na rytine Josta Ammana z roku 1568.

Svojskú, ľudovú odnož tokárstva predstavovala výroba šindľa, ktorá ešte v časoch monarchie prevládala v Trenčianskej župe, najmä na Kysuciach, kde roku 1890 zaevidovali 289 a o dvadsať rokov 257 výrobcov šindľa, kým inde na Slovensku ich roku 1890 bolo 89 a roku 1910 iba 24.

Roku 1942 bolo na Slovensku už len 42 tokárskych majstrov. Na druhej strane sa však popri profesionálnej remeselníckej výrobe rozvíjala aj tokárska výroba ľudového charakteru. Napríklad roku 1930 len v Starej Turej a v jej okolí spísali 122 takýchto výrobcov, ako aj 376 osôb vyrábajúcich drevené hračky a 376 výrobcov kuchynského dreveného riadu, najmä varešiek. Výrobou dreveného nábytku sa v tých časoch v obci Osturni na Spiši zaoberalo až 350 osôb, ale len príležitostne a zväčša pre vlastné potreby.

V podmienkach modernej továrenskej výroby sa tradičné tokárstvo modifikovalo na kovotokárstvo, ktoré sa dnes označuje výrazom sústružníctvo.

Doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.

Kniežacia hrobka z Popradu

SUŠ KEŽMAROK

Naša Stredná umelecká škola (SUŠ) v Kežmarku je hrdá, že ju v súvislosti s objavenou kniežacou hrobkou v Poprade-Matejovciach oslovilo Podtatranské múzeum v Poprade a Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre.

Vedúci archeologického výskumu PhDr. Karol Pieta, DrSc., hovorí: „Záchranný výskum Archeologického ústavu SAV v spolupráci s Podtatranským múzeom v Poprade pri stavbe priemyselného parku roku 2006 odkryl hrobku germánskeho kniežaťa z prelomu 4. a 5. storočia po Kr. Vo výnimočných pôdnych podmienkach v hĺbke 5 metrov sa dokonale zachovala zastrešená zrubová komora s dreveným sarkofágom spolu s vnútorným zariadením, koženými a textilnými zvyškami odevu zomrelého, ako aj s pozostatkami potravy v keramických

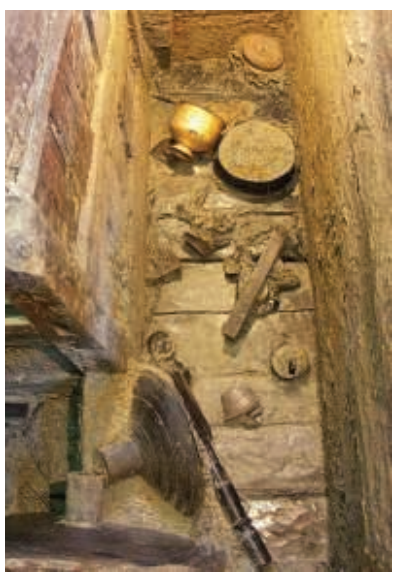

Nálezy z germánskeho kniežacieho hrobu v Poprade-Matejovciach.

i bronzových nádobách a prútených či lykových košíkoch. Napriek vykradnutiu hrobky súčasníkmi zomrelého sa našli aj ozdobné a úžitkové predmety z bronzu, zo striebra a zlata. Z pohľadu zachovalosti drevenej architektúry a nábytku je kniežací hrob z Popradu jediným svojho druhu v Európe. Výstava *Kniežacia hrobka z Popradu. Konzervácia 2008 – 2012* prezentuje laickej verejnosti i odborníkom dobové doklady osídlenia regiónu severného Slovenska, zachovalý inventár hrobky a prvú časť jej vzácneho dreveného mobiliára. Celý nález bude po ukončení konzervácie koncom roku 2015 inštalovaný v Poprade ako unikátny pamätník dávnej histórie Slovenska.“

Žiaci SUŠ odboru konzervátorské a reštaurátorské práce vyrábajú artefakty z tejto hrobky, konkrétne kópie častí nábytku. Momentálne pracujú na vypracovaní technickej dokumentácie postele (lôžka zomrelého), ktorej časti sú vystavené v Podtatranskom múzeu v Poprade. Kópiu postele budú zhotovovať pravdepodobne z dubového dreva, aj keď pôvodná bola zhotovená z tisu. „Súčasťou spolupráce je využitie tradičného sústruhu, ktorý sa v tom období používal. Jeho modernú repliku zapožičala na tento účel SUŠ. Žiaci si na ňom prakticky odskúšajú tradičný spôsob opracovania dreva. Máme pripravenú konkrétnu spoluprácu aj so študentmi z odboru textil. Výsledky spolupráce našich inštitúcií plánujeme prezentovať verejnosti na sprievodných podujatiach počas trvania výstavy,“ uviedla riaditeľka Podtatranského múzea v Poprade PhDr. Magdaléna Bekessová.

Výstava *Kniežacia hrobka z Popradu. Konzervácia 2008 – 2012* potrvá do 31. januára 2014.

Ing. Marta PERIGNÁTHOVÁ, riaditeľka školy

Do nového roku s novým školským kalendárom

SSOŠ SLANICKÁ OSADA

Kalendár je symbolom ubiehajúceho času. Ako čas plynie, menia sa strany v kalendári. Kalendár je dobrým pomocníkom, ako nezabudnúť na dôležité udalosti v našich životoch, školu nevynímajúc.

V Súkromnej strednej odbornej škole EDUCO v Slanickej osade sme sa rozhodli vyrobiť stolový školský kalendár na rok 2014. Kalendár je doplnený bohatým fotografickým materiálom. Ku každému týždňu sme pridali fotky študentov jednotlivých tried s triednymi učiteľmi, snímky učiteľov, vedúcich pracovníkov, nepedagogických pracovníkov, ako aj fotografie z rôznych školských akcií. Dokumentujú, že študenti v slanických školách sa nenudia a svojím štúdiom vedia urobiť radosť nielen sebe, ale aj druhým.

Keď kalendár 2014 skončí svoje poslanie, môžu si ho študenti ponechať ako spomienku na štúdium na strednej škole.

(vk)

Dobrá škola potrebuje svoju firemnú kultúru

ROZHOVOR

Hovoríme s Ing. Miroslav Sivým, riaditeľom Strednej odbornej školy obchodu a služieb v Michalovciach.

Strednú odbornú školu obchodu a služieb v Michalovciach vediete od roku 1999. História jej predchodkyne však siaha do roku 1938. Môžete nám priblížiť profiláciu školy od jej pôsobenia v zmenených spoločenských podmienkach?

Dynamický rozvoj školy sa začal roku 2001 spojením Stredného odborného učilišťa služieb a Hotelovej akadémie do Združenej strednej školy hotelových služieb a obchodu Michalovce. Odbory ako mechanik-elektrotechnik, automechanik, maliar, murár boli presunuté na iné stredné školy v meste a začali sme sa venovať gastronómii a neskôr cestovnému ruchu. K odborom tohto zamerania pribudli podporné služby, ako kaderník, kozmetička a vizážistka a odevný dizajn. Súčasne sme rozbehli nové aktivity zamerané na prepojenie školy s praxou a začala sa napĺňať nová filozofia, ktorá vychádza z toho, že každý žiak je obdarený určitými schopnosťami a talentom a záleží len na ňom, ako ich využije. Začali sme na to vytvárať podmienky a postupne nadväzovať kontakty so zahraničnými partnermi, aby sa stáží u nich mohlo zúčastniť čo najviac žiakov. Tak sa vybudovali silné strediská v gréckej Leptokarii, v Nemecku pri Baltickom mori, v českých Krkonošiach či v poľskom Rešove. O správnosti tejto cesty najlepšie svedčí počet žiakov v našej škole. V školskom roku 2008/2009 ich v nej študovalo už 1 150, čo bol počas štyroch rokov nárast o 400 žiakov. Priestorová kapacita školy neumožňovala prijať také množstvo uchádzačov, a tak sme si prenajali priestory v susednej základnej škole a špeciálnej škole internátnej. Ukázalo sa, že to bolo dobré rozhodnutie, pretože aj napriek mnohým problémom, ktoré sme museli riešiť s vybavením nových priestorov, škola získala finančné prostriedky, ktoré sme postupne investovali do jej modernizácie a vybavenia. Zároveň sa v okresnom meste etablovali dve súkromné školy rovnakého zamerania, čím sa zvyšovalo konkurenčné prostredie. Poklesom demografickej krivky sa počet žiakov v našej škole ustálil na 650. Ten v súčasných podmienkach zaručuje dobrú kvalitu i uspokojivé financovanie

Riaditeľ Strednej odbornej školy obchodu a služieb v Michalovciach Ing. Miroslav Sivý s keramickou soškou tučniaka – maskota školy.

školy. Okrem priestorov školy a školského areálu sme postupne začali modernizovať aj priestory na Špitálskej ulici, kde je školský internát pre všetkých žiakov stredných škôl v meste. Zároveň sme v týchto priestoroch vybudovali odborné učebne, školskú reštauráciu a centrum odborného vzdelávania.

Ste zástancom myšlienky, že dobrá organizácia, teda aj škola, by mala mať svoje logo a firemnú kultúru. Na Slovensku tento prístup nie je veľmi akceptovaný. Vo vašej škole sa s týmto prístupom stotožnili aj jej žiaci.

Rozhodli sme sa, že naším logom bude tučniak cisársky, ktorý žije v ďalekej nehostinnej Antarktíde. Z jeho typických vlastností nás zaujala solidarita, súdržnosť a spôsob, ako sa samec a samička podieľajú na starostlivosti o svojich potomkov. Viedla nás k tomu skutočnosť, že aj v našej škole máme mnohých žiakov, ktorí nás potrebujú, pretože ich rodičia sú buď rozvedení, alebo výchovu nechávajú na starých rodičov, keďže odišli za prácou do zahraničia. Postupne sa zrodila aj naša hymna, ktorú žiaci spievajú pri každej slávnostnej príležitosti, a máme aj svoju vlajku, vlajkonosičov a maskotov. Máme aj svojho Oscara, tučniaka vytvoreného z keramiky. Dostať ho je snom každého pedagogického pracovníka. Ceremoniál, podobný ako v Hollywoode, sa odohráva na Deň učiteľov a prináša silný motivačný zážitok. Oscara dostáva pedagóg, ktorý v príslušnom školskom roku urobil niečo významné pre školu, napríklad pri tvorbe projektov, dosahovaní dobrých výsledkov v celoslovenských súťažiach a podobne. Zároveň so soškou dostáva pedagóg aj nezanedbateľnú finančnú odmenu. Mňa najviac teší, že sme prekonali slovenskú „malosť“, keď občas propagujeme cudzie veci na úkor vlastných. Naši žiaci si vážia šiltovky a tričká s logom školy a určite by ich nevymenili za svetové značky, ktoré práve letia. Jednoducho uvedomujú si, čo všetko škola pre nich robí, najmä že im umožňuje cestovať, praxovať v prestížnych hoteloch a pomáha im napredovať a rásť. Sme „kolónia“ tučniakov, kde solidarita je bežná vec. Žiakov vedieme k tomu, aby dokázali urobiť radosť druhým bez toho, žeby za to niečo chceli. Zapájame sa pravidelne do humanitárnych akcií Študentská kvapka krvi, Úsmev ako dar, Deň narcisov. Žiaci učebného odbor kaderník chodia pravidelne strihať a česať starých ľudí do domova dôchodcov, študenti robia zbierku na pomoc v projekte adopcie afrických detí na diaľku.

> „Mňa najviac teší, že sme prekonali slovenskú ‚malosť‘, keď občas propagujeme cudzie veci na úkor vlastných. Naši žiaci si vážia šiltovky a tričká s logom školy a určite by ich nevymenili za svetové značky, ktoré práve letia.“

Priblížte nám študijné a učebné odbory školy, uplatnenie žiakov na trhu práce i možnosti individuálneho presunutia študenta, po vzájomnej dohode žiaka a rodičov, na menej náročné odbory v rámci školy.

Medzi študijné odbory patrí hotelová akadémia, manažment regionálneho cestovného ruchu, služby v cestovnom ruchu, odevný dizajn, odbory čašník, servírka, kozmetička a vizážistka. Hostinský a kaderník sú učebné odbory a k nadstavbovému štúdiu patrí spoločné stravovanie a vlasová kozmetika. V oblasti napĺňania jednotlivých odborov je dôležitá stratégia udržiavania úrovne školy pri súčasnom normatívnom financovaní na žiaka. Tak ako ostatné školy, aj my sa usilujeme prijať čo najväčší počet žiakov. Ak však žiak nezvláda náročné štúdium napríklad v študijnom odbore hotelová akadémia, môžeme ho po vzájomnej dohode s ním a jeho rodičmi už po prvom polroku prvého ročníka presunúť na menej náročné štúdium, napríklad čašník, servírka, respektíve učebný odbor hostinský bez toho, aby sme znižovali úroveň hotelovej akadémie. Najväčší záujem zo strany žiakov, rodičov aj trhu práce je o oblasť gastronómie a cestovného ruchu. Uplatnenie absolventov je dobré v regióne Zemplína aj mimo neho a Slovenska vďaka výbornej spolupráci s podnikmi Tatry mountain resorts, Sorea, Regata Čechy a gastronomickými zariadeniami pri Baltickom mori, ale aj s miestnymi podnikateľmi.

Aké je materiálno-technické zabezpečenie školy a ako účasť na projektoch napomáha jej zveľaďovanie?

Kvalita školy závisí nielen od nadšenia a práce učiteľov, ale aj od materiálno-technického vybavenia. Všetko však záleží na finančných prostriedkoch. Viackrát sme sa pokúšali získať ich v rámci opatrenia Premena tradičnej školy na modernú operačného programu Vzdelávanie, žiaľ, neboli sme úspešní. Rozhodli sme sa preto ísť vlastnou cestou. Vďaka normatívnemu financovaniu na žiaka a vlastným príjmom v rámci hlavnej činnosti školy sme dokázali zveľadiť vnútorný areál školy a vybudovať moderné odborné učebne. Žiaci majú k dispozícii sedem odborných učební v oblasti gastronómie, kozmetický, kadernícky salón a odborné učebne na odevný dizajn. V súčasnosti škola spĺňa všetky štandardy modernej školy. Zostáva nám už len získať interaktívne tabule a náš cieľ aj v tejto oblasti bude splnený.

V októbri 2009 ste v škole slávnostne otvorili Centrum odborného vzdelávania a prípravy v gastronómii. Čo je jeho cieľom?

Tvorcom tejto myšlienky bol vedúci odboru školstva Košického samosprávneho kraja Ing. Štefan Kandráč. Cieľom bolo vybudovanie centier v školách v zriaďovateľskej pôsobnosti kraja, aby sa v nich mohla sústrediť najnovšia technika a technológie, ktoré by potom mali slúžiť všetkým školám s podobným zameraním. Využili sme túto možnosť a naše centrum pozostáva zo štyroch špičkových kuchýň a reštaurácie Dúha. Jeho hlavné úlohy orientujeme na skvalitňovanie odbornej prípravy učiteľov a majstrov, získavanie nových poznatkov a zručností, zabezpečovanie rekvalifikačných kurzov, nové trendy v oblasti gastronómie, propagáciu zdravej a racionálnej výživy a prípravu jedál a špecialít zahraničných kuchýň. Na realizáciu uvedených úloh využívame všetky získané kontakty s domácou a so zahraničnou podnikateľskou sférou. Počas obdobia štyroch rokov sa uskutočnilo množstvo aktivít pre našich žiakov aj pre žiakov podobných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja – Strednej odbornej školy Pribeník, Strednej odbornej školy na Bocatiovej a Kukučínovej ulici v Košiciach, Strednej odbornej školy Trebišov, Hotelovej akadémie Spišská Nová Ves a ďalších. Pripravovali sme špeciality z viacerých surovín, prezentované ako nové trendy vo varení: Špargľa – výnimočná zelenina, Brokolica – zelený zázrak, Jeseň s tekvicou či akcie Plody jesene a Jedlá starých materí. Najväčší úspech mali prezentácie zahraničných kuchýň: grécka kuchyňa s Giannisom Kirtsiosom z gréckej Leptokarie, kuchyňa hotela Horizont z Pece pod Sněžkou s Jiřím Švestkom či kuchyňa zo španielskeho Leonu s Alvarom. Pri talianskej kuchyni od pravých Talianov nás navštívili hneď dvaja kuchári – Antonio Nastasi a Andrea Zupa. V spolupráci s našimi žiakmi pripravili dva hlavné chody: bravčové medailóniky v citrónovej omáčke a lososa na stredomorský spôsob. Počas

Lukáš Šalacha, žiak hotelovej akadémie, pri príprave sushi v centre odborného vzdelávania a prípravy, ktoré funguje pri michalovskej škole.

Žiaci hotelovej akadémie na odbornej praxi v nemeckom hoteli Sorento Haffkrug. Uprostred majiteľ Habib Rahmann Mohebzada.

VIZITKA

Ing. Miroslav Sivý vyštudoval Elektrotechnickú fakultu Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. Po jej absolvovaní učil v rokoch 1977 až 1999 na Strednej priemyselnej škole elektrotechnickej v Michalovciach, v rokoch 1990 až 1999 bol jej riaditeľom. Napriek tomu, že je exaktný typ, ako riaditeľ dnešnej Strednej odbornej školy obchodu a služieb v Michalovciach sa zamýšľal nad tým, čo urobiť, aby škola napredovala. Za prioritnú považoval orientáciu školy na gastronómiu a neskôr na cestovný ruch. Ďalšia vízia riaditeľa vyplýva z jeho filozofie sociálneho cítenia. Uvedomoval si, že v škole pribúdalo žiakov z nekompletných rodín. Škola sa tak pre nich stala domovom, kde sa radi vracali. V septembri minulého roku mal možnosť stretnúť sa v Hamburgu s bývalými absolventmi školy, ktorí sú vynikajúcimi kuchármi a manažérmi a robia škole dobré meno. „Až pri takýchto stretnutiach, keď vám žiaci od srdca ďakujú, že ste im pomohli byť v živote úspešnými a šťastnými, pocítite vzácnosť učiteľského povolania,“ uvádza riaditeľ.

týždňa nemeckej kuchyne kuchár hotela Seelust z mesta Hochwachtu Tobias Pohlt pripravoval typické nemecké jedlá. V rámci tureckej kuchyne Giovanni Picasso z Istanbulu s Anthonym Quinom z Izmiru chystali burek, firindu či známe tzatziky.

Každoročne sa tiež uskutočňujú kurzy barmanstva, someliérstva, carvingu, baristiky a najnovšie aj špeciálnej techniky otvárania šumivého vína šabľou – takzvanej sabrage. Poslednou významnou akciou bol v novembri 2013 prvý ročník celoslovenskej súťaže kuchárov seniorov a juniorov v hoteli Mousson pod názvom Kuchár Zemplína, ktorú organizujeme v spolupráci s Tatranským klubom Slovenského zväzu kuchárov a cukrárov. Centrum odborného vzdelávania a prípravy využívame aj na prípravu žiakov na odborné zahraničné stáže a rozvíjanie schopností a nadania talentovaných

Slávnostné otvorenie súťaže Kuchár Zemplína. Zľava Michal Šentko, tajomník Košického klubu kuchárov a cukrárov Slovenského zväzu kuchárov a cukrárov (SZKC), Bc. Juraj Balombini, majster odborného výcviku, František Turek, viceprezident SZKC a predseda Tatranského klubu SZKC, maskot školy a žiaci.

žiakov, najmä kuchárov, o ktorých je stále veľký záujem doma aj v zahraničí.

Ako hodnotíte spoluprácu s miestnymi firmami, ktoré pomáhajú prepojeniu školy s praxou?

Usilujeme sa predovšetkým o spoluprácu s miestnou podnikateľskou sférou z Michaloviec a zo Zemplínskej šíravy. Ako

Žiaci hotelovej akadémie s majiteľom gréckej reštaurácie Giannisom Kirtsiosom.

príkladnú môžeme uviesť spoluprácu s michalovským hotelom Mousson a s hotelom Glamour na Zemplínskej šírave. Naši žiaci v nich nielen praxujú, ale vo väčšine už tvoria aj stabilný personál. Spoločne riešime novinky a trendy v oblasti gastronómie, nové technológie a formy praktickej maturitnej skúšky.

Pýchou školy je však spomínaná možnosť odbornej praxe žiakov v zahraničí. Ako a kde ste nachádzali vhodných partnerov na spoluprácu?

Nebolo to vôbec jednoduché. Významne nám pomohol projekt v rámci programu Leonardo da Vinci, koordinovaného Slovenskou akademickou agentúrou pre medzinárodnú spoluprácu. Od roku 2007 vďaka týmto projektom pravidelne realizujeme úspešné praxe. Boli to projekty *Európska reštaurácia*, *Kvalita stravovacích služieb v zjednotenej Európe*, *Regionálna kuchyňa a zdravá a racionálna výživa v krajinách Európskej únie* a posledný projekt so zameraním na univerzálne kompetencie – *Trendy modernej gastronómie*. Vybudovali sme strediská v Leptokarii v Grécku, v hoteli Horizont v Peci pod Sněžkou a v hoteli Nowy Dvor v Rešove. Najsilnejšie stredisko je v Nemecku. Do tamojších hotelových zariadení pri Baltickom mori posielame našich žiakov vykonávať odbornú prax nielen počas prázdnin, ale aj cez školský rok. Úspešnú spoluprácu máme aj s hotelmi v Škótsku, Írsku a Španielsku. Praktických stáží v nich sa zúčastnili už mnohí absolventi školy, ktorí vďaka nim mohli rozvinúť svoj talent a mnohí sa úspešne uplatnili v gastronómii doma i v zahraničí.

Aké výrazné úspechy zaznamenali študenti školy v posledných rokoch na prestížnych súťažiach?

Život sa obyčajne nepýta, čo vieš, čo si sa učil v škole, ale rozdáva úlohy, ktoré treba riešiť. Preto našou hlavnou prioritou je vytvárať čo najviac modelových situácií reálneho života a posielať žiakov na odborné súťaže, aby už počas štúdia dokázali utvárať svoj životný štýl. V školskom roku 2012/2013 v rámci predmetu cvičná firma piataci Kristína Miškovičová, Martina Palčovičová, Viktor Hlavatý, Patrik Slobodník, Viera Bačová a Lukáš Šalacha získali s firmou Pralines, s. r. o., na 10. Medzinárodnom veľtrhu cvičných firiem v Košiciach druhé miesto v kategórii Najlepšia cvičná firma. Na 15. Medzinárodnom veľtrhu cvičných firiem v Bratislave získali druhé miesto Ing. Anna Kostrejová a Ing. Iveta Buršáková. V tomto školskom roku sme boli opäť úspešní na 11. ročníku už spomínaného košického veľtrhu, získali sme prvé miesto v kategórii Najlepšia elektronická prezentácia s firmou Cheers, s. r. o. Úspechy sú o to cennejšie, že prvýkrát sme sa súťaže zúčastnili v minulom školskom roku.

Na celoslovenskej súťaži Vitajte v našom regióne 2012 v Košiciach tretiačky Lenka Vaňová, Petra Vaľovská, Mária Sijartová, Adriana Kendiová a Veronika Čorejová získali so svojou CK Magic prvé miesto za prezentačné vystúpenie súťažného tímu a druhé miesto za najlepší regionálny produkt cestovného ruchu. Koordinátorka súťaže Ing. Ľudmila Hinďošová získala ocenenie za tvorivý prístup v programe Podnikanie v cestovnom ruchu a ocenenie prezidenta SR.

V apríli 2012 sa žiaci študijného odboru odevný dizajn zúčastnili súťaže módnych tvorcov Módna línia mladých v Prešove. Na tejto celoslovenskej súťaži s medzinárodnou účasťou bolo prezentovaných 507 modelov v siedmich kategóriách. V kategórii Voľná tvorba získali druhé miesto tretiačky Darina Ondová a Katarína Balogová s kolekciou *Psychedelic* a v kategórii Spoločenské šaty získali druhé miesto druháčky Lucia Benčejová a Štefánia Okáľová s kolekciou *Butterfly*. Úspešní sme aj v športe, kde náš žiak Atila Varga, ktorý má individuálny plán štúdia, je hráčom futbalového mužstva Juventus Turín.

Dajú sa v jasnej profilácii školy popísať jej silné a slabé stránky?

Sme školou, ktorá ma jasnú predstavu o svojej budúcnosti – pripravovať kvalitných odborníkov nielen z odbornej, ale aj ľudskej stránky. Zároveň chceme naďalej vyhľadávať talentovaných a nadaných žiakov a pomáhať im v rozvoji ich schopností. Máme vytvorené dobré kontakty s podnikateľskou sférou doma i v zahraničí, dobré materiálno-technické vybavenie, ale najmä chuť a nadšenie ísť dopredu. Zárukou toho je pevný, stabilný, mladý a tvorivý pedagogický kolektív, ktorý už mnohé dokázal. Medzi slabé stránky patrí malá kapacita tried v areáli školy, chýbajú nám spoločenské priestory aj voľné plochy, kde by sme mohli budovať ďalšie odborné učebne a rozvíjať mimoškolské aktivity.

Aké sú teda perspektívy a vízie školy?

Spájame ich s perspektívou rozvoja cestovného ruchu a gastronómie na Slovensku. Veríme, že aj náš región, najmä oblasť Zemplínskej šíravy, opäť ožije, ako tomu bolo kedysi, a aj Slovensko sa začne uberať správnou cestou a bude atraktívnejšie pre zahraničných a domácich turistov. To je naša vízia smerujúca k budúcemu uplatneniu absolventov na domácom trhu. Na zahraničnom trhu je totiž o našich žiakov veľký záujem. Veríme, že sa postupne mnohí vrátia domov s vlastnými poznatkami a budú tu podnikať. Škola sa bude usilovať držať krok s novými perspektívnymi svetovými trendmi a pripravovať žiakov pre budúcnosť. Dobrá škola, to sú dobrí učitelia. Naším cieľom je získať do svojho tímu tvorivých, nadšených učiteľov, ktorí majú radi svoju prácu a dokážu nadchnúť svojich žiakov.

Marián ŠIMKULIČ
Foto autor a archív školy

Na podujatí JUVYR 2013 sa predstavila aj SOŠ elektrotechnická z Hálovej ulice v Petržalke. Jej žiaci priťahovali pozornosť návštevníkov „vlastnoručne zhotovenými“ robotmi.

Stredoškolské...

(dokončenie zo strany 17)

Žiaci SOŠ hotelových služieb a obchodu, Na Pántoch 9, zhotovovali cukrárenské sladkosti a lákali na ich zdobenie, ukazovali, ako sa pripravuje a mieša nealkoholický nápoj, z bratislavskej SOŠ obchodu a služieb S. Jurkoviča zase balenie vianočného darčeka. SOŠ z Farského ulice vyrábala cukrárenské ozdoby z modelovacej hmoty, zdobila medovníky bielkovou glazúrou, miešala *soft drink*, Súkromná SOŠ Gastroškola lákala na chuťovky svojich žiakov. Stredná priemyselná škola dopravná z Kvačalovej ulice dávala vstupné inštruktáže o pravidlách cestnej premávky a dopravnej geografii, SOŠ automobilová učila pomenovávať automobilové súčiastky, SOŠ dopravná zo Sklenárovej ulice si priniesla farebný návrh automobilu, dávala inštruktáž o skrutkovaní, o zložení dvojdobého motora. SOŠ pre žiakov s telesným postihnutím na Mokrohájskej ceste učila výrobe drôteného šperku a ozdobnému poťahovaniu škatúľ, SOŠ z Vranovskej ulice výrobe šperku a ručnému spracovaniu kovu. Žiaci Súkromnej SOŠ na Exnárovej ulici predvádzali skladanie elektrického obvodu, montáž spojov aj montáž vtáčej búdky. SOŠ polygrafická ukazovala, ako sa vyhotovujú vizitky, upravujú fotografie. SOŠ na Svätoplukovej ulici mala nosnú tému *Rozprávková víla Witch* v praktických vyhotoveniach budúcich kaderníčok a kozmetičiek. Žiaci a pedagógovia z SOŠ elektrotechnickej na Hálovej ulici priťahovali pozornosť pretekmi robotov, SOŠ chemická tradične laboratórnymi pokusmi.

Žiaci Súkromnej SOŠ Gastroškola na Bieloruskej ulici v Bratislave boli z tých, ktorí zručne pôsobili na viaceré zmysly – na zrak, čuch i chuť.

Dušan MIKOLAJ, foto Ján SÚKUP

Túžba po kráse a paráde – to už bývajú neodmysliteľné predstavenia zručností budúcich kaderníčok, či modernejšie vizážistiek.

Od úžitkovosti k využívaniu voľného času

SOŠ ŠAĽA

Stredná odborná škola (SOŠ) v Šali ponúka žiakom základných škôl – podobne ako mnohé iné na Slovensku – široké spektrum odborov. Viaceré súvisia s poľnohospodárstvom, ich výučba školu radí medzi najstaršie vzdelávacie inštitúcie u nás. Roľnícku školu v meste založili už pred 110 rokmi, roku 1904, a stala sa praktickou pokračovateľkou obrodeneckých buditeľov a spisovateľov publikujúcich o účelnom hospodárení na poliach a nabádajúcich na čo najvšestrannejšie využívanie pôdy ako zeme živiteľky.

Šaľa so svojím okolím mala vtedy, ako v podstate všetky oblasti na rovinách a pahorkatinách Slovenska, poľnohospodársky charakter. Väčšinu obyvateľstva tvorili roľníci, tí však výhodné klimatické a pôdne podmienky nevyužívali dostatočne efektívne, spoliehali sa na dedičné odovzdávanie laických skúseností mladším generáciám. Ak nazrieme do historických záznamov tamojšieho poľnohospodárskeho vzdelávania, nachádzame v nich plno praktických krokov, na ktoré akoby sme v súčasnosti priam koncepčne (ale nezdá sa, že by zároveň múdro) zanevierali. Aby sa roľníci mohli vzdelávať odborne a zároveň s praktickou prípravou, založili vzorové hospodárstvo, záhradníctvo, ovocný sad. Pre potreby školy vyčlenili 60 jutár zeme (čo je okolo 35 hektárov). Budovu školy, ktorá slúži dodnes, postavili so služobným bytom pre správcu, v jej bezprostrednom susedstve maštale, chlievy, kováčsku vyhňu. Vyučovalo sa mimo sezóny. Roľníci sa hlásili dobrovoľne, od novembra do februára sa učili novým metódam poľnohospodárskej výroby, obrábania pôdy, chovu domácich zvierat. Spoznávali mechanizmy, ktoré im mohli uľahčiť robotu na roli, venovali sa remeselným činnostiam, aby si vedeli zhotoviť jednoduché náradie na poľné práce a do domácnosti. Kto mal ovocný sad, učil sa očkovať stromy, iní štepiť vinič.

Roku 1945 sa začala v Šali formovať nižšia roľnícka škola so všeobecným zameraním. Začiatkom 50. rokov minulého storočia rozšírili praktickú prípravu, pri škole postavili skleníky, sýpky, ustajňovacie priestory. Roku 1953 zriadili poľnohospodársku majstrovskú školu pre dospelých. Roku 1960 otvorili v Šali prvé štvorročné štúdium, školu premenovali na Strednú poľnohospodársko-technickú školu a školský majetok sa stal jej pedagogickým pracoviskom. Rozkladal sa na 227 hektároch pôdy, k nej patrila potrebná mechanizácia. Pred takmer polstoročím, roku 1965, založili v Šali chov dostihových koní, po piatich rokoch priemyslovku zrušili a škola dostala štatút poľnohospodárskeho učilišťa. V ňom v polovici 70. rokov zriadili nový učebný odbor chovateľ koní a jazdec z povolania. V tom čase sa tento odbor na Slovensku vyučoval iba v šalianskej škole. Svojpomocne si vybudovala priestory na teoretické vyučovanie, administratívnu budovu, krytú jazdiareň, nové učebne, laboratórium. Už roku 1980 sa však začal uplatňovať súčasný trend: bol zrušený školský majetok. Po roku 1989 sa mnohé verejné školy tohto typu dostali pri snahe udržať si školskú pôdu do nerovného postavenia. V začiatkoch transformácií sa to mohlo riešiť legislatívnym opatrením, že poľnohospodársku pôdu môže získať iba ten, kto má na jej obhospodarovanie kvalifikované vzdelanie. Lenže skôr ako sa o tom začalo intenzívne diskutovať, poľnohospodárske školy rýchlo zanikali.

Riaditeľka SOŠ v Šali Ing. Magdaléna Birnšteinová.

Namiesto jedinej škola s viacerými zameraniami

V tomto školskom roku sa do 12 tried v SOŠ Šaľa zapísalo 271 žiakov. Jedna učebňa je vybavená špeciálne na výučbu chémie, ďalšia na informatiku, jedna dielňa slúži na údržbu a opravy súvisiace s praktickou prípravou. „Kedysi sme boli jediná škola na Slovensku, študovali u nás aj žiaci z Moravy," povedala nám na úvod riaditeľka školy Ing. Magdaléna Birnšteinová. Koncom 90. rokov minulého storočia začali pribúdať ďalšie školy s týmto odborným zameraním, kone majú ako hmatateľné lákadlá pre žiakov vo viacerých stredných školách na Slovensku. Viaceré sú súkromné.

Šalianska škola si popri základnom vybavení a internáte pre žiakov zo vzdialenejších miest udržala vlastný chov koní, má krytú aj otvorenú jazdiareň. Internát nie je plne obsadený. Študovať do Šale by mali záujem prísť aj žiaci povedzme z východného Slovenska, no sociálne zázemie ich rodičov nedovoľuje, aby hradili deťom náklady na cestovné, stravu, ubytovanie. Ak je rodina žiaka v hmotnej núdzi, škola sa mu v rámci možností snaží poskytnúť sociálne štipendium. Ale ostáva už iba spomínať na minulé obdobia, keď družstvá chovali kone na poľnohospodársku prácu a samy posielali študovať učňov na vlastné náklady. V súčasnosti je všeobecný úpadok nášho poľnohospodárstva, zmluvy medzi žiakmi a organizáciou sa už neuzatvárajú, čo následne znižuje kvalitatívny a koncepčný rozvoj celého odvetvia.

„V poľnohospodárskych školách je spleť problémov, nové trendy sme chceli riešiť aktuálnymi odbormi farmár, mechanizátor. Máme ich zaradené v sieti, žiaľ, pre nezáujem žiakov ich niet pre koho otvárať," hovorí riaditeľka školy. V poslednom desaťročí prípravu žiakov v SOŠ v Šali na poľnohospodárske činnosti rozšírili o väzbu na rozvoj vidieka. Od školského roku 2004/2005 pribudli v ponuke pre absolventov základných škôl učebné odbory kuchár, čašník, servírka, kaderník a študijný odbor spoločné stravovanie. Výučba prebieha v troch školských budovách, ktoré si s ohľadom na vek žiadajú náročnú údržbu (to však je dosť charakteristická črta viacerých objektov stredných poľnohospodárskych škôl – ak výučba v nich ešte vôbec má toto zameranie ako nosné).

Hubertove lovecké jazdy

Konkurencia v odbornom vzdelávaní je dosť veľká, školy sa snažia uplatňovať metódy a činnosti, ktoré by pritiahli záujem žiakov. Ani v tejto škole však nie je výnimkou, že pre viacerých pôsobí príjemnejšie predstava sedieť pri počítači. „Musíme sa viac orientovať na prax a robiť pre našich žiakov aj atraktívne aktivity," hovorí zástupkyňa riaditeľky školy Ing. Lívia Szabóová. V každom ročníku majú jednu triedu v odbore agropodnikanie so zreteľom na chov a výcvik koní. Živý materiál je lákadlom pre viacerých žiakov, ochotne si ráno privstanú, aby sami mali dobrú kondíciu. Kone sú priamo v areáli zariadenia, niektorí naplno využívajú, aby si s nimi zabehali, jazdili na nich. „Odbiehajú k svojim koňom aj cez prestávky, musíme ich naháňať, aby šli do tried na ďalšiu vyučovaciu hodinu," dodáva.

Šalianska SOŠ organizuje počas školského roka viaceré podujatia. Aj pre širšiu verejnosť sú osobitne príťažlivé Hubertove lovecké jazdy. Poľovné jazdy alebo krátke hony sú športovo-spoločenskou udalosťou. Konajú sa na ukončenie jazdeckej sezóny a zúčastňujú sa ich žiaci 3. ročníka študijného odboru agropodnikanie – chov koní a jazdectvo, a učebného odboru chovateľ. Na Hubertove jazdy sa tešia osobitne, pretože na nich môžu v plnej paráde verejne predviesť získané zručnosti. Vyznačujú sa skôr rekreačnou vychádzkou do terénu, priateľským posedením a spoločenskou zábavou – čítame na internetovej stránke školy. Trasu honu väčšinou vyhľadáva, prekážky stavia a miesto určuje *master* (majster zorientovaný v priestore a dohliadajúci na dodržiavanie pravidiel pri jazde „za líškou"). Účastníci prechádzajú na určené miesto buď na koni, alebo na vozoch. Keď zaznejú fanfáry, jazdec predstavujúci líšku (tá je označená šerpou a líščím chvostom) vojde na trať ako prvý. Krátko po ňom vyštartuje *master* a za ním ostatní jazdci a kočiare. Trať je vždy zvolená tak, aby najzaujímavejšie pasáže jazdcov sledovali i účastníci v kočiaroch. Jazdci prekonávajú prírodné prekážky, *master* a jeho pomocník sledujú a zapisujú priestupky jazdcov voči *regulám* – tie následne súdi *tribunál* zložený z radov účastníkov jazdy a vtipným spôsobom previnilcov odsudzuje na rôzne pokuty. Po čase nasleduje *check* (prestávka, ktorá sa v minulosti vyhlasovala, keď psy stratili stopu lovnej zveri). Jazdci na koni ju využívajú na odpočinok a výdatné občerstvenie vo voľnej prírode. Druhá časť jazdy býva menej náročná a končí sa ulovením líšky a tzv. *halali*. Víťazným lovcom sa stáva ten, kto ukoristí symbolický líščí chvost. Po záverečnom nástupe, vyhodnotení jazdy a vyhlásení víťaza dostanú všetci účastníci na pamiatku upomienkovú stužku.

Pozvanie na predvádzanie

V redakcii sme prijali pozvanie na predvádzanie, hodnotenie a triedenie koní v školskom chove. Bilancujú na ňom výsledky chovateľskej práce za uplynulý rok. Je to pracovná záležitosť, má svoje pravidlá a zvyklosti, pre žiakov je však istým spôsobom sviatočná. Kone predvádzajú v slávnostnom oblečení, vedúci predstavuje jednotlivé kone, ich charakterové vlastnosti, perspektívu, hodnotitelia sa pýtajú na podrobnosti.

Zástupkyňa riaditeľky Ing. Lívia Szabóová.

ODBORY

4210 M 17 agropodnikanie – chov koní a jazdectvo

Absolvent 4-ročného študijného odboru si osvojí základné princípy a metódy chovu koní, plemenitby, reprodukcie a odchovu koní, ich výživy a kŕmenia, výcviku koní a jazdcov, ekonomiku, princípy a metódy manažovania a prevádzkovania chovateľského, resp. jazdeckého zariadenia. Pozná zásady zoohygieny a prevencie chorôb a zranení koní, zoznámi sa s technickými pomôckami, mechanizmami a stavbami používanými pri chove a výcviku koní, získa základy podkúvačskej starostlivosti, sedlárstva a remenárstva.

4580 H 02 chovateľ so zameraním na chov koní a jazdectvo

Absolvent 3-ročného učebného odboru je kvalifikovaný pracovník so širokým odborným profilom a primeraným všeobecným vzdelaním. Orientuje sa v oblasti chovu koní a jazdectve a je schopný vykonávať základné a špecializované činnosti v chove koní. Pozná príznaky ochorenia koní, je schopný posúdiť ich zdravotný stav a príčiny ochorenia a poskytnúť im prvú pomoc. Predvádza kone a pomáha pri ich podkúvaní. Vie riadiť a vykonávať bežnú údržbu traktora. Má pozitívny vzťah k životnému prostrediu, chápe jeho význam pre zdravý, harmonický a všestranný rozvoj osobnosti a aktívne sa zúčastňuje na jeho ochrane a tvorbe.

„Bonitácia ročnej činnosti chovateľov je interná akcia, iná ako športové, ktoré lákajú záujem širšej verejnosti. Žiaci a hlavný majster, vedúci chovu predvádzajú kone, kobyly, žriebätá odborníkom, ktorí sledujú a hodnotia štruktúru stáda koní, plemená, reprodukciu, športové výsledky," povedala nám na úvod riaditeľka školy Ing. Magdaléna Birnšteinová. „Máme tu uzavretý obrat stáda našich koní a v rámci podnikateľskej činnosti ustajňujeme aj kone cudzích majiteľov. Každý rok niektoré kone zo stáda vyraďujeme. Sme rozpočtová organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Nitrianskeho samosprávneho kraja a v zmysle zásad o hospodárení s jeho majetkom ich ponúkame na predaj. Určujú sa najnižšie ceny a tie po odsúhlasení ponúkneme najprv zadarmo rozpočtovým organizáciám, ak nie je záujem, predaj je formou verejnej súťaže."

Vojdete do areálu a zavanie na vás čas zo začiatku minulého storočia. Význam koní sa však posúva od ich poľnohospodárskej úžitkovosti k športovému uplatneniu, využívaniu na rekreačné alebo podnikateľské účely podporujúce snahy o rozvoj vidieka. Ak sa hovorí o prefeminizovaní nášho školstva, platí to aj o študujúcich v šalianskej škole. Tradičné predstavy, že ku koňom treba poriadnych chlapov, vyvracia skutočnosť, že v triede sú jeden, dvaja chlapci, ostatné dievčatá. Venujú sa im traja majstri odbornej výchovy, pri koňoch sú nevyhnutní ošetrovatelia, ktorí sa starajú o ne najmä vtedy, keď sú žiaci mimo školy, cez voľné dni, prázdniny.

Poznávanie v zahraničí

Odbory venované starostlivosti o kone a testovanie ich kvalít v športových súťažiach priam nabádajú, aby sa škola zapájala do európskych programov. „Darí sa nám získavať granty v rámci Programu celoživotného vzdelávania, podprogram Leonardo da Vinci, financovaného z fondov Európskej únie," hovorí Magdaléna Birnšteinová. „Cieľom projektov v hipológii bolo porovnanie znalostí a skúseností v oblastiach moderného tréningu športových koní a jazdcov doma a v zahraničí, prehĺbenie pracovných návykov a zručností pri každodennej starostlivosti o rôznorodé plemená koní. Účastníci projektu ich môžu po absolvovaní školy kvalifikovane uplatniť aj na európskom trhu práce."

Niektorí žiaci si na zahraničnej odbornej praxi už vytvorili zázemie na hľadanie pracovnej príležitosti po skončení školy. Dvaja absolventi sa napríklad vrátili do Írska na miesta, kde praxovali, ďalší sa

Majsterka odborného výcviku v oblasti chovu koní a jazdectva Jana Majdlenová.

uchytil v Nemecku, stabilizoval sa tam ako tréner. Na začiatku mala šalianska škola spoluprácu s Fínskom, Nórskom, žiaci stážovali v mekke dostihového športu v Írsku v jazdeckej akadémii spojenej s centrom vzdelávania v Kildare, v Anglicku, Nemecku. V stredoeurópskom priestore súčasnými partnermi školy sú v Českej republike Stredná škola dostihového športu a jazdectva v Prahe-Veľkej Chuchli a Stredná škola chovu koní a jazdectva Kladruby nad Labem, v Maďarsku škola v známej Bábolne, v Budapešti. V Nórsku bola partnerskou Jordbruksskule Voss zameraná na poľnohospodárske odbory a chov koní. Pobyty sa uskutočňujú počas školského roka, trvajú najmenej štyri týždne.

Piatačka Ruth Stopková, majsterka Slovenska senioriek, víťazka medzinárodných pretekov CVI v Budapešti.

V Šali myslia, samozrejme, aj na kvalitnú prípravu v ostatných odboroch. V oblasti hotelových služieb a gastronómie majú žiaci príležitosť získavať praktické skúsenosti a spoznávať turistické oblasti v španielskej Palme de Mallorca, kontakty a spoluprácu chce škola rozšíriť s Talianskom, Francúzskom, poprípade niektorými severskými štátmi.

Domáce skúsenosti a prax

Hipológia je pekné štúdium, pre viacerých žiakov znamená trvalý vzťah, vyvoláva vášeň v športovom súťažení, otvára im ich celoživotnú kariéru. Skúsenosti s koňmi získali doma, sedieť v jazdeckých sedlách sa naučili už v mladom veku a výnimkou nebývajú ani ich prvé pretekárske skúsenosti. Dobre teda vedia, že o kone, ich kŕmenie, čistenie stajní sa treba starať od skorého rána a práca pri nich sa končí neskoro večer. Ak sa stane, že zvieratá ochorejú, sú ochotní byť poruke veterinárovi aj v nočných hodinách. „U nás sa naučia základné praktické činnosti. Bolo by však krátkodobé nazeranie, ak by sme sa zamerali iba na túto stránku," hovorí zástupkyňa riaditeľky školy Lívia Szabóová. „Významná je citová zložka výchovy. Žiaci získajú a prehlbujú si emotívny vzťah ku koňom aj k iným hospodárskym zvieratám. Pri štúdiu predmetov poľnohospodárskeho zamerania získajú v odbore širšie poznatky zo živočíšnej oblasti, z poľnohospodárskej výroby, niečo z pestovania plodín, mechanizácie. K tomu patrí ekonomika, účtovníctvo, základy podnikania."

Aj tu platí, že absolventom prospeje čo najširší rozhľad a praktické skúsenosti. Žiaci ich získavajú napríklad v Národnom žrebčíne Topoľčianky. Škola má s ním už stabilnú spoluprácu, týždňové stáže umožňujú spoznávať organizáciu práce v štátnom zariadení, plemená koní, ktoré v školských stajniach nechovajú. Základný jazdecký výcvik dostanú priamo v škole. Po vyučovaní môžu byť s koňmi v rámci jazdeckých krúžkov. Príležitosti na zdokonaľovanie sa v jazdectve majú vo všetkých základných športových disciplínach: v parkúrovej jazde, drezúre, vo voltížnom výcviku, v military. Zúčastňujú sa priamo školských pretekov, niektorí majú vyššie ambície, z vlastného záujmu chodia zbierať skúsenosti na regionálne, národné alebo priamo medzinárodné preteky so svetovým cvengom. Napokon, vzormi sa im stali viacerí absolventi šalianskej školy. Spomeňme Jaroslava Brečku, víťaza celoeurópsky známej Veľkej pardubickej. Absolvent školy Miroslav Matuška vlani na letných Majstrovstvách sveta v dvojzáprahoch v Topoľčiankach skončil na dvadsiatom mieste.

„Nechceme byť uzavretí, to by neprospelo ani škole, ani žiakom," dodáva riaditeľka SOŠ v Šali. „Spolupracujeme so Slovenskou jazdeckou federáciou, so Zväzom chovateľov koní na Slovensku, s profesionálnymi trénermi, kde žiaci vidia každodennú drinu aj odbornú prácu. Ak žiak chce mať tréning podľa vlastného výberu a rodič s tým súhlasí, umožňujeme mu to. Musíme však vychádzať z poznania momentálnej situácie a po dôkladnom zvážení, komu žiaka zveríme. Spolupracujeme s trénermi na báze zmluvného vzťahu, kde sa určia pravidlá zodpovednosti za ešte neplnoletého žiaka zvereného rodičmi do školskej výchovy." U Jaroslava Brečku externe trénujú traja žiaci, v neďalekých Šuranoch trénuje skúsený Ing. Ján Cagáň.

Majsterka odborného výcviku Ing. Zuzana Magdinová (vpravo).

Dve telá – jedna duša

O každodennej odbornej príprave žiakov SOŠ v Šali som sa rozprával s majsterkou odborného výcviku Ing. Zuzanou Magdinovou, o ich športových záujmoch s majsterkou odborného výcviku v oblasti chovu koní a jazdectva Janou Majdlenovou, ktorá vedie voltížny oddiel.

Niekedy sa v školských maštaliach starali o viac ako stovkou koní, stádo bolo v správe šalianskeho štátneho majetku, ten aktívne pomáhal pri praktickej príprave, pre kone zabezpečoval krmivo. Teraz ich tam majú okolo štyridsať; škola síce ešte vlastní kus poľa, časť sena si pokosia a nasušia, množstvo však nestačí na celý rok. Slamu im gazdovia dávali aj zadarmo, neskôr sa plodina začala používať ako biologické palivo a stala sa úzkoprofilovým tovarom. Nedostanú sa už ani k pilinám, ktoré sú na ustielanie v zime výhodnejšie ako piesok, lisujú ich na brikety. Prirodzené zdroje plodov zeme sa stávajú základinou na podnikateľské zisky. Slamu, ovos a ďalšie krmivo škola kupuje od osvedčených

Štvrtáčka Klaudia Hanuliaková má vlastného koňa: „Zatiaľ sa nám darí. Sme dve telá a jedna duša."

dodávateľov. Istý zdroj príjmov má škola z poplatkov za ustajnené kone súkromníkov. I tu sa však situácia mení, teraz tvoria iba tretinu, vstupné náklady na chov sa zvyšujú.

Perspektívy žiakov vášnivo zaujatých pre jazdectvo či súťaže v ďalších športových kategóriách záležia v nezanedbateľnej miere na tom, s akými skúsenosťami prichádzajú. V tomto školskom roku prijali dvoch žiakov, ktorí majú už jazdeckú prípravku. Tým sa venujú individuálne v jazdeckých krúžkoch, majú individuálny tréningový plán. Ak chcú pretekať, musia absolvovať jazdecký výcvik vypísaný Slovenskou jazdeckou federáciou.

Škola má niekoľkých žiakov, ktorí ju reprezentujú na pretekoch. Klaudia Hanuliaková je už vo štvrtom ročníku, po maturite chce pokračovať v štúdiu na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre, kam sa absolventi šalianskej školy zvyčajne hlásia. Má vlastného koňa, v škole sa cíti už ako doma. Svoje štúdium si bez neho a tohto prostredia ani nevie predstaviť. Vzájomnú väzbu násobia úspešné výsledky v pretekoch. Prichádzajú súbežne: učí sa s koňom, prostredníctvom súťaží sa dostáva aj do zahraničia. „Zatiaľ sa nám darí. Sme dve telá a jedna duša," hovorí.

Ruth Stopková po trojročnom štúdiu pokračuje v nadstavbe, je už v poslednom, piatom ročníku. Venuje sa voltíži. Vytrvalo športuje, preteká, chce byť v nej úspešná. Začala v troch rokoch, pokračovala v Nitre, odtiaľ došla pomôcť do šalianskeho družstva a tu spravila kariéru. „Trénovali sme s pani majsterkou Majdanovou a vyplatilo sa," hovorí. Na koni Here sa stala majsterkou Slovenska senioriek, jej najväčším úspechom je víťazstvo na medzinárodných pretekoch CVI v Budapešti a šieste miesto na majstrovstvách Európy. Vie, že sa musí športu venovať naplno, bez toho nedosiahne to, čo si predsavzala. V škole jazdí na tunajších koníkoch, v neďalekej dedine má dvoch svojich.

Tretiačka Zoja Galbáčová začína s dostihovým športom. Tento rok reprezentovala školu na troch dostihoch, na medzinárodnom stretnutí v Bratislave aj v Budapešti. „Je útle žieňa, ale má energiu. Možno aj ona, ak sa odhodlá na drezúru, sa zaradí medzi úspešné pretekárky," hovorí zástupkyňa školy.

Tretiačka Zoja Galbáčová už reprezentovala školu na troch dostihoch, na medzinárodnom stretnutí v Bratislave aj v Budapešti.

Dušan MIKOLAJ
Foto Ján SÚKUP

Predškolská výučba sa začína na univerzitách

ČITATEĽSKÁ GRAMOTNOSŤ

Chvíľkovo mediálny záujem o výsledky posledného testovania PISA ešte v starom kalendárnom roku ustal, trvalo však zostáva povinnosť školstva na všetkých riadiacich a výkonných úrovniach viesť žiakov k tomu, aby sa naučili čítať to, čo je v textoch obsiahnuté, o napísanom uvažovať a s informáciami pracovať na osobný úžitok. Aj o tomto je publikácia doc. PhDr. Oľgy Zápotočnej, CSc., *Čitateľská gramotnosť a jej rozvoj v primárnom vzdelávaní*. Recenzenti publikácie (prof. Pupala, doc. Belásová, doc. Kolláriková) konštatujú, že autorka uvádza na slovenskej vysokoškolskej pôde poznatky z výskumu čitateľskej gramotnosti, ktorým prednášatelia ešte nevenujú potrebnú pozornosť. Opiera sa pritom o „slušný teoretický fundament, a najmä o akademický rozhľad. Ten sa stal základom na to, aby sa v príslušných študijných programoch prebudovala dovtedajšia neakademická až triviálna didaktika čítania a písania na seriózny, akademicky plnohodnotný kurz univerzitného vzdelávania."

Autorka venuje pozornosť všetkým nosným oblastiam teórie gramotnosti v základnom vzdelávaní. Všíma si konceptuálne ohraničenie gramotnosti, modely čítania, metódy a prístupy k osvojovaniu si písanej reči, problematiku vyšších rovín čítania – metaporozumenie, evalváciu výučby čítania. Prináša nové pohľady na problematiku gramotnosti a navrhuje možné riešenia otvorených otázok rozvíjania jazykovej gramotnosti žiakov prvého stupňa základnej školy. Zdôrazňuje pritom „vývinovú kontinuitu v rozvíjaní gramotnosti na prelome predškolského a mladšieho školského veku a poukazuje na súčasný nevyhovujúci prístup základných škôl, ktorý ignoruje predškolákov vstupujúcich do základnej školy s čoraz

vyššou mierou pregramotných kompetencií najmä tým, že nevyužíva vstupnú diagnostiku či individualizáciu programu vzdelávania žiakov".

V predslove k publikácii *Čitateľská gramotnosť a jej rozvoj v primárnom vzdelávaní* sa popri inom píše: „Ak sa za cestu k čitateľskej gramotnosti ešte nedávno pokladala dobrá technika čítania, ktorú stačilo jednoducho nacvičiť, dnes sa začínajú podobným spôsobom fetišizovať štyri úrovne čitateľského porozumenia (prípadne 6), operacionalizované v projektoch PISA a PIRLS v rámci použitých nástrojov jeho merania. Učiteľ sa tak konečne dozvedá, že dobrá technika čítania sama osebe nestačí, že je potrebné ‚dbať' na porozumenie, a to nielen v zmysle pasívnej reprodukcie, ale aj v ďalších rovinách a úrovniach porozumenia textu, čo je rozhodne obrovský a pozitívny posun. Bez podrobnejšieho spresnenia a rozpracovania postupov, ako to dosiahnuť, to však nepomôže. Nie je totiž isté, či a ako si s tým učiteľ poradí. Jednoduché riešenia tu v zásade nefungujú. Problematika rozvíjania čitateľskej gramotnosti nie je totiž žiadnou jednoduchou záležitosťou, presne tak ako gramotnosť samotná nie je žiadnou simplexnou zručnosťou, ktorá by sa dala rozvinúť či už mechanickým nácvikom alebo jednoducho príkazom zhora."

Pritom: Od úrovne matematiky a matematickej vzdelanosti bude závisieť vedecko-technická úroveň každej krajiny, lebo kto je dobrý v matematike, je vynikajúci vo všetkom.

MATEMATICI

Kráľovná vied aj pokorná slúžka

Prof. RNDr. Anatolij Dvurečenskij, DrSc.

Ak sme v predchádzajúcom čísle venovali pozornosť viacerým matematikom, žiada sa pridať profil riaditeľa Matematického ústavu SAV. Anatolij Dvurečenskij sa narodil pred 65 rokmi, 16. apríla 1949 v Kysuckom Novom Meste, absolvoval Prírodovedeckú fakultu UK v Bratislave. O jednej z najstarších vied na svete s intelektuálnym šarmom zdôrazňuje, že matematika je stará, ale veľmi aktívna dáma, že sa bez nej nepohneme ani v každodennom živote a kto je dobrý v matematike, je vynikajúci vo všetkom. Jej výnimočnosť vidí v tom, že naučila človeka myslieť i snívať. A ďalšou jej výnimočnosťou je, že človek si vďaka nej dokáže odmyslieť konkrétne veci a začína uvažovať v matematických kategóriách.

V jednom rozhovore na otázku, v čom je výnimočnosť matematiky, odpovedal, že sa objavila spolu s druhom *Homo sapiens*. V Dolných Věstoniciach na južnej Morave našli roku 1937 kosť mladého vlka spred približne 30-tisíc rokov. Je na nej 57 hlbokých zárezov. Prvých 25 zárezov je jasne usporiadaných do skupín po piatich oddelených dlhším, potom nasledujú dva dlhšie zárezy a na záver ešte 30 zárezov. To jasne hovorí o systematickej snahe označovať veci a zvýrazňuje aj úlohu čísla päť, koľko je napríklad prstov na ruke. A ako dodáva: Matematiku nájdeme nielen v technike alebo vo fyzike, ale aj tam, kde by sme to neočakávali. Dnešní lekári používajú sofistikované štatistické modely, diferenciálne rovnice, ktoré popisujú rast nádorov. Bez matematiky si ťažko predstaviť aj jazykovedu, kryptografiu alebo internet banking. Posledné dve storočia sa matematický výskum inšpiroval poznaním vo fyzike – v astronómii, mechanike, kvantovej mechanike. Matematiku 21. storočia budú však značne ovplyvňovať potreby biológie. Už dnes sa aktívne rozvíja biomatematika. Vedeckosť danej disciplíny závisí od úrovne jej matematizácie, od toho, ako človek dokáže používať a rozvíjať matematické metódy. „Preto je matematika nielen kráľovnou všetkých vied, ale aj ich pokornou slúžkou. Úchvatné matematické výsledky na nás stále čakajú, a bude tomu tak dovtedy, kým budú ľudia ľuďmi.

S osobnosťami spomínanými v minulom čísle UN Dvurečenskij spája modernú matematiku na Slovensku. Začala sa pred druhou svetovou vojnou, keď na matematickú scénu prišiel Jur Hronec a Štefan Schwarz. Prudký rozvoj nastal vtedy, keď na Univerzite Komenského krátko po vojne absolvovala svoje štúdiá prvá generácia slovenských matematikov. Za relatívne krátky čas sa Slovensko úspešne zaradilo medzi moderné matematické krajiny. Z významných matematikov spomína Anatolij Dvurčenskij prof. Pavla Brunovského, ktorý dosiahol významné výsledky v oblasti dynamických systémov a bol zatiaľ jediným slovenským matematikom, ktorého pozvali prednášať na svetový matematický kongres. Profesor Lev Bukovský zasa zaujal svet originálnymi výsledkami z oblasti teórie množín. Dodajme, že Anatolij Dvurečenskij prispel v tejto oblasti vyriešením problému združených rozdelení pozorovateľných v kvantových logikách, zovšeobecnením a aplikáciou Gleasonovej vety v kvantových logikách Hilbertovho priestoru, témami tenzorového súčinu diferenčných počtov, reprezentáciou pseudo MV-algebier a pseudoefektových algebier pomocou unikátnych čiastočne usporiadaných grúp.

Pred časom sa Dvurečenskij o vzťahu matematiky a mládeže vyjadril, že elementárna matematická schopnosť je človeku prirodzene daná. Treba ju však rozvíjať. Rodičia jednoduchými príkladmi, škola už osobnostne. „Je na nezaplatenie mať kvalitného učiteľa," hovorí a dodáva, že pri rozvíjaní matematických schopností mladého človeka je významné obdobie 12. až 15. roku ich života. Takisto je potrebné vyhľadávať a podporovať talenty matematickými súťažami pre žiakov a študentov, korešpondenčnými seminármi či na tradičnej Matematickej olympiáde. Aká je situácia dnes? „Nie je to tak dávno, keď Slovensko patrilo v žiackych matematických súťažiach medzi desať najlepších krajín sveta. Dokonca sme predbehli Američanov. Bohužiaľ, úroveň nášho školstva v poslednom období veľmi upadla. Preto dnes žneme úspechy už len striedavo."

Kotzigova veta

Prof. RNDr. Anton Kotzig, DrSc.

(✻ 22. október 1919 Kočovce – † 20. apríl 1991 Montreal, Kanada) – matematik. Absolvoval Prírodovedeckú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave. Od roku 1951 prednášal na Vysokej škole ekonomickej, roku 1959 sa stal prvým riaditeľom Matematického ústavu SAV, v rokoch 1965 – 1969 bol vedúcim Katedry aplikovanej matematiky Prírodovedeckej fakulty UK. Vedecké tituly získal za práce z matematickej štatistiky a z teórie grafov (súvislosť a regulárna súvislosť konečných grafov). Založil známu slovenskú školu teórie grafov (jedným z jeho prvých žiakov bol RNDr. Juraj Bosák, DrSc.). Viaceré jeho výsledky sa čoskoro stali známe aj vo svete a zostávajú podnetné dodnes (týkajú sa súvislostí grafov, jednofaktorov a kubických grafov). Jedno z jeho tvrdení sa všeobecne nazýva Kotzigova veta. Od roku 1969 pôsobil v Kanade, rok v Calgary a potom trvalo v Montreale. Okruh jeho vedeckých záujmov bol široký: od konvexných mnohostenov, Hamiltonových grafov cez latinské štvorce a rozklady úplných grafov až po kombinatorické hry. Publikoval viacero podnetných problémov na otvorené riešenia (napr. Ringelova-Kotzigova hypotéza).

Vychovávateľ mladých vedcov

Akademik Štefan Schwarz

(* 18. máj 1914 Nové Mesto nad Váhom – † 6. december 1996 Bratislava) – matematik. Vyštudoval matematiku a fyziku na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. V rokoch 1939 – 1982 pôsobil na Slovenskej vysokej škole technickej (SVŠT) v Bratislave, od roku 1946 ako prednosta I. Ústavu matematiky na SVŠT, roku 1951 sa stal vedúcim celoškolskej katedry matematiky. Prednášal mnohé matematické disciplíny: základné kurzy pre technikov, diferenciálne rovnice, teóriu funkcií komplexnej premennej, matematickú fyziku, špeciálne prednášky z algebry. V prvom desaťročí existencie Prírodovedeckej fakulty UK navštevovali jeho prednášky aj poslucháči tejto fakulty. Bol uznávaným a obľúbeným prednášateľom, „ktorý ovládal zriedkavé umenie podať aj najzložitejšie výsledky zrozumiteľným a prístupným spôsobom". Jeho vedecké semináre boli miestom výchovy nových vedeckých kádrov. Zvlášť obľúbené boli voľné prednášky pre absolventov a učiteľov SVŠT, ktorými približoval nové výsledky moderných matematických disciplín a otváral rozsiahle perspektívy aplikácií matematiky. Pod jeho vedením vyrástlo 20 kandidátov vied, medzi nimi J. Bosák, J. Eliáš, J. Ivan, V. Kolibiarová a ďalší významní slovenskí matematici.

Od vzniku Slovenskej akadémie vied (SAV) roku 1953 bol v nej akademikom, v rokoch 1965 – 1970 jej predsedom, v Matematickom ústave SAV od roku 1964 externým, neskôr interným riaditeľom. Bol spoluzakladateľom Matematicko-fyzikálneho časopisu, ktorý sa transformáciou cez Matematický časopis na Mathematica Slovaca stal najvýznamnejším slovenským vedeckým matematickým časopisom. Medzi jeho vedecké skúmania patrila teória konečných polí, pologrúp, boolovské a stochastické matice, harmonická analýza a teória čísel. V teórii pologrúp mu patrí svetovo zakladateľská pozícia. Jeho vedecké výsledky našli uplatnenie v teórii automatov, teórii kódovania a kryptológie. Aplikovateľnosť jeho diela napomohol široký rozhľad v matematike a hlboké vzdelanie vo fyzikálnych a v technických disciplínach, čo často dokumentoval aj na svojich prednáškach, keď použitie matematickej teórie demonštroval na príkladoch a problémoch z týchto oblastí.

KALENDÁRIUM

Sergej Usačev
(✻ 15. december 1926 Brno – † 8. december 1996 Bratislava) – fyzik. Maturoval na Gymnáziu v Martine, absolvoval Prírodovedeckú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave, kde od roku 1953 pôsobil pedagogicky. Roku 1961 bol pri vzniku katedry jadrovej fyziky, ktorú viedol 20 rokov a prispel v nej významne k výchove prvých jadrových fyzikov na Slovensku. Roku 1980 stál pri zakladaní Matematicko-fyzikálnej fakulty UK, dlhodobo pôsobil na pozícii riaditeľa Ústavu fyziky a biofyziky UK. Najvýznamnejší je jeho prínos k rozvoju fyziky nízkych aktivít. Viedol mnoho výskumných úloh orientovaných predovšetkým na výskum znečistenia životného prostredia rádionuklidmi. Výsledky jeho vedeckovýskumnej činnosti nachádzame vo vysokoškolských učebniciach, skriptách, vedeckých publikačných výstupoch.

Ivan Náter
(✻ 10. december 1925 Moštenica – † 18. november 1991 Bratislava) – fyzik. Už počas štúdia na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity pracoval ako demonštrátor a pomocná vedecká sila s povinnosťami asistenta. Po jej absolvovaní tam prednášal úvod do štúdia fyziky a mechaniku kontinua, neskôr, až do roku 1988, na Katedre fyziky Elektrotechnickej fakulty SVŠT, ktorá vznikla z pôvodného Ilkovičovho Ústavu technickej fyziky. Hlavnými oblasťami Náterovho vedeckého záujmu bolo vedenie tepla a prúdenie viskóznych kvapalín. Značné úsilie venoval pozdvihnutiu úrovne slovenskej fyziky prostredníctvom prednášok a cvičení, jej popularizáciou, prípravou stredoškolských učebníc a príručiek. Podieľal sa na zostavení skrípt a učebných pomôcok, napísal tri učebnice stredoškolskej fyziky, jeho príručka na opakovanie stredoškolskej fyziky *Prehľad fyziky* vyšla v štyroch vydaniach. Autorsky spolupracoval na troch technických slovníkoch a bol spoluautorom priekopníckej *Malej encyklopédie fyziky*. Aktívne pôsobil vo Fyzikálnej olympiáde, napísal pre ňu mnoho metodických textov.

Adolf Jurášek
(✻ 20. december 1931 Poiana Micului, Rumunsko – † 20. júl 1989 Bratislava) – chemik. Ľudovú školu navštevoval v Rumunsku, vyštudoval Chemickú fakultu na SVŠT v Bratislave. Prednášal organickú chémiu a mechanizmy organických reakcií. Bol uznávaný odborník v oblasti organickej syntézy, heterocyklickej chémie a nových zlúčenín furánu (popísal syntézu vyše 200 nových zlúčenín), bol autorom viacerých patentov a osvedčení, spoluautorom *Malej encyklopédie chémie*.

Alexander Huba
(✻ 26. december 1920 Spišská Nová Ves – † 14. apríl 2008 Bratislava) – entomológ. Vyštudoval poľnohospodárske inžinierstvo na Vysokej škole technickej v Bratislave, začal pracovať na fytopatologickom oddelení Štátnych výskumných ústavov poľnohospodárskych v Bratislave. Patril medzi zakladateľské osobnosti SAV, viedol jej Ústav experimentálnej fytopatógie a entomológie a pôsobil v ňom ako čestný člen Slovenskej entomologickej spoločnosti. Prednášal na viacerých univerzitách a vysokých školách, koncom 60. rokov pôsobil ako expert na Biologickom ústave Kubánskej akadémie vied v Havane. Predmetom jeho výskumnej činnosti v entomológii bola ekológia červcov a biologický boj s nimi, intenzívne sa venoval integrovanej ochrane rastlín. Posledné roky zasvätil teoretickému skúmaniu v oblasti biológie stresu v prírode.

Ondrej Strečko
(✻ 25. marec 1928 Lupoč – † 2. január 1991 Prešov) – matematik. Študoval matematiku a filozofiu na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Dlhodobo prednášal na Katedre matematiky Pedagogickej fakulty UPJŠ v Prešove. Zameriaval sa na teóriu a základný výskum aplikácie nomografických metód. Zohral významnú úlohu pri výchove a vzdelávaní učiteľov matematiky, založil školiace pracovisko na výchovu vedeckých ašpirantov v odbore teória vyučovania.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ
Foto archív

Ako hodnotiť kvalitu vzdelávania

Hodnotenie kvality vzdelávania – súčasný stav a perspektívy, pod týmto názvom sa 16. septembra 2013 začala v hoteli Bratislava trojdňová odborná konferencia s medzinárodnou účasťou. Príspevky z nej sme uverejnili už v dvoch predošlých číslach Učiteľských novín, v tomto pokračujeme ďalšími šiestimi. Konferencia bola jedným z výstupov trojročného národného projektu _Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania_, ktorý bol spolufinancovaný z prostriedkov Európskej únie v rámci operačného programu Vzdelávanie a realizoval sa od marca 2010 do novembra 2013. Hlavným organizátorom konferencie i garantom projektu bol Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania. Konferenciou chcel vytvoriť priestor na vzájomnú výmenu informácií a skúseností v oblasti hodnotenia výsledkov vzdelávania a kvality vzdelávania na Slovensku a v zahraničí a otvoriť možnosti vzájomnej spolupráce medzi domácimi a zahraničnými odborníkmi.

Socioekonomický a kultúrny status žiaka strednej školy

Zuzana Kusá,
Sociologický ústav SAV

Zuzana Juščáková,
NÚCEM

Výskumy vzťahu školskej úspešnosti a socioekonomického a kultúrneho statusu žiaka a ich najdôležitejšie zistenia a hypotézy

Demokratické spoločnosti po II. svetovej vojne charakterizovalo úsilie budovať otvorenejšiu spoločnosť, ktorá poskytuje šance spoločenského vzostupu všetkým mladým ľuďom bez ohľadu na ich spoločenský pôvod. Výskum vzťahu školskej úspešnosti a socioekonomického statusu rodiny žiaka, ktorý zaznamenal rozmach od 50. rokov 20. storočia, však ukázal, že generačná reprodukcia dosiahnutého vzdelania a následne aj sociálneho postavenia pôvodnej rodiny v značnej miere pretrváva. Študenti z rodín s vyšším príjmom a vzdelaním majú aj podľa súčasných prieskumov lepšie výsledky a častejšie smerujú na vysokú školu. Status pôvodnej rodiny zostáva najsilnejším prediktorom školských výsledkov. Sila jeho vplyvu sa však líši v rôznych spoločnostiach.

K dispozícii je niekoľko explanačných modelov, ktoré osvetľujú, akým spôsobom príjem žiakovej rodiny, vzdelanie a povolanie jeho rodičov, ktoré tvoria hlavné zložky socioekonomického statusu (ďalej „ESCS“), ovplyvňujú školskú úspešnosť žiakov. Vývoj týchto modelov podrobne približujú Matějů (2006) a Gregen (2006). Na tomto mieste len stručne priblížime najvýznamnejšie vysvetlenia vplyvu ESCS na školské výsledky.

Výskumy potvrdzujú, že ESCS rodiny ovplyvňuje školský výkon sprostredkovane.[1] Podľa tzv. socializačnej teórie sú jeho hlavným mediátorom *ašpirácie a životné plány žiaka*, ktoré významne ovplyvňuje želanie rodičov udržať úroveň dosiahnutého vzdelania aj v ďalšej generácii. Deti s vyšším ESCS sú rodičmi *povzbudzované a oceňované* za školské výsledky významne častejšie ako deti s nízkym ESCS. S rastúcim vekom majú na ambície väčší vplyv *vrstovníci*. Ich okruh však rodičia ovplyvňujú, napr. výberom školy. Nadané deti s nízkym ESCS sa častejšie vzdávajú plánov pokračovať v štúdiu, ak sa stýkajú výhradne s vrstovníkmi s podobne nízkym statusom. A naopak, ak chodia do školy s lepšie situovanými spolužiakmi a sú vystavené rovnakým sociálnym normám a podnetom, ich výsledky sú lepšie a plány smelšie.

Teória kultúrneho kapitálu (Bourdieu, Passeron, 1977) vychádza z predpokladu kultúrnej homogenity ESCS, teda z predpokladu, že rodiny s vyšším vzdelaním a príjmami budú mať viac kultúrnych zdrojov, najmä rečových kompetencií a symbolických zručností, ktoré sú dôležité pre školský úspech. Význam kultúrneho kapitálu súvisí s tým, že systém vzdelávania vyžaduje symbolické zručnosti spojené s kultúrou vyššej triedy, ktoré nie sú v jeho rámci poskytované (napr. predpokladá sa ovládanie jazyka vyučovania). Výskum však ukazuje značnú heterogenitu domácností s vyššími príjmami v disponovaní kultúrnym kapitálom.

Ďalšou vplyvnou explanačnou teóriou je teória racionálnej voľby a alokácie zdrojov Raymonda Boudona (1974), ktorá tvrdí, že ľudia vedia posúdiť reálne možnosti, ktoré majú v určitej situácii. Podľa tejto teórie nevstupuje ESCS do rozhodovania žiaka o ďalšom štúdiu prostredníctvom vštepených ašpirácií, ale cez *racionálne hodnotenie* očakávaných rizík, nákladov a strát. Možné náklady a riziká, ktoré sú zjavné deťom z nižších vrstiev, sú často skryté vonkajšiemu pozorovateľovi. Preto sa zdôrazňuje potreba zamerať výskum na analýzu reálnych zdrojov a bariér, ktorým študenti s nízkym ESCS čelia. Významné rozdiely v pokračovaní v ďalšom štúdiu a takmer výhradne ekonomické dôvody nepokračovania v štúdiu zdokumentoval aj projekt *Etnické rozdiely vo vzdelávaní a odlišujúce sa vyhliadky mestskej mládeže v rozšírenej Európe* (EDUMIGROM). Študenti z rodín s príjmom nižším ako životné minimum, so zlými bytovými podmienkami, študenti, ktorí nepoznali vzdelanie svojich rodičov, a rómski študenti zamýšľali odísť zo školy dvakrát až trikrát častejšie ako priemer vzorky.

Dizajn výskumu a výber vzorky

V projekte NÚCEM *Hodnotenie kvality vzdelávania* spolupracovalo 2 600 prvákov z 36 stredných škôl roku 2010, ktorí sa počas trvania projektu stali roku 2013 tretiakmi. Výber žiakov je reprezentatívny podľa pohlavia, no nereprezentuje rozdelenie na gymnazistov a žiakov stredných odborných škôl (SOŠ) pre väčšie zastúpenie gymnazistov. Nie je reprezentatívny ani vzhľadom na kraj, keďže sa v ňom nachádzajú vo zvýšenej miere žiaci Košického kraja na úkor Bratislavského, Banskobystrického a Žilinského kraja. Čo je podstatnejšie, *vo vzorke chýba zastúpenie žiakov zo znevýhodneného prostredia*.

Dotazník ESCS bol administrovaný v rámci projektu *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania* v období máj – jún 2011 anonymne, elektronickou formou, s možnosťou vyplniť ho v rámci vyučovania alebo v domácom prostredí. Výrazná väčšina žiakov využila možnosť vyplnenia v škole.

Po prepojení dát sme na analýzy vzťahu školskej úspešnosti a socioekonomického a kultúrneho statusu žiaka získali údaje od 1 560 žiakov, kde každý žiak mal údaje z Testovania deviatakov (T9) 2010, o prospechu na vysvedčeniach navštevovanej strednej školy od roku 2010 do roku 2013 a z výstupného merania – tzv. malej maturity (MM) v 3. ročníku strednej školy (SŠ) ako simulácie externej časti maturitnej skúšky zo slovenského jazyka a literatúry (SJL) a z matematiky (MAT), ďalej index ESCS a subindexy ESCS.

Dotazník bol v našom zbere dát doplnený otázkami o ďalšom pokračovaní v štúdiu na vysokej škole, o spôsobe trávenia voľného času, zdravotnom stave, domácej príprave na vyučovanie a ďalšími.

V štatistickom spracovaní dát sme použili základné štatistické testy na porovnanie stredných hodnôt, korelačnú analýzu a lineárnu regresiu. Vstupno-výstupný progres žiaka v SJL a MAT sme vyjadrili pomocou ITR a regresnej analýzy experimentálne dvoma metodológiami. Všetky výsledky sme overovali ďalšími pomocnými štatistickými metódami.

Analýza výsledkov

Vplyvy ESCS na školskú úspešnosť žiaka sme overovali z viacerých pohľadov. Jediné meranie školskej úspešnosti by bolo zaťažené skresleniami, preto interpretácie môžeme považovať za adekvátnejšie, ak budeme vyjadrovať školskú úspešnosť viacerými premennými. Máme pritom na zreteli nepresnosť, ktorú v sebe má hodnotenie známkami, keďže má často formatívny charakter a podpisuje sa na ňom subjektívny pohľad učiteľa, ďalej prostredie triedy, školy, resp. typu školy.

V porovnaní s priemernou hodnotou indexu ESCS výberu dosiahli žiaci vyšší priemerný index ESCS v Bratislavskom kraji (74,04), nižší v Banskobystrickom (69,45) a Prešovskom kraji (68,95). Žiaci súkromných SŠ majú výrazne vyšší priemerný index ESCS (80,46) ako žiaci štátnych SŠ (70,78). Štatistická významnosť rozdielov sa preukázala aj v priemernom indexe ESCS žiakov cirkevných škôl (76,70).

Rozloženie škôl podľa priemerných indexov (obr. 1) naznačuje štatisticky významný rozdiel podľa typu školy. Priemerný index gymnázií (GYM) bol 76,21, SOŠ 67,48. Deti rodičov s vysokoškolským vzdelaním štatisticky významne viac volia štúdium na GYM (66 %) ako na SOŠ (34 %). Štatisticky významné rozdiely podľa typu GYM a SOŠ sa ukázali vo

Obr. 1: Priemerný index ESCS školy

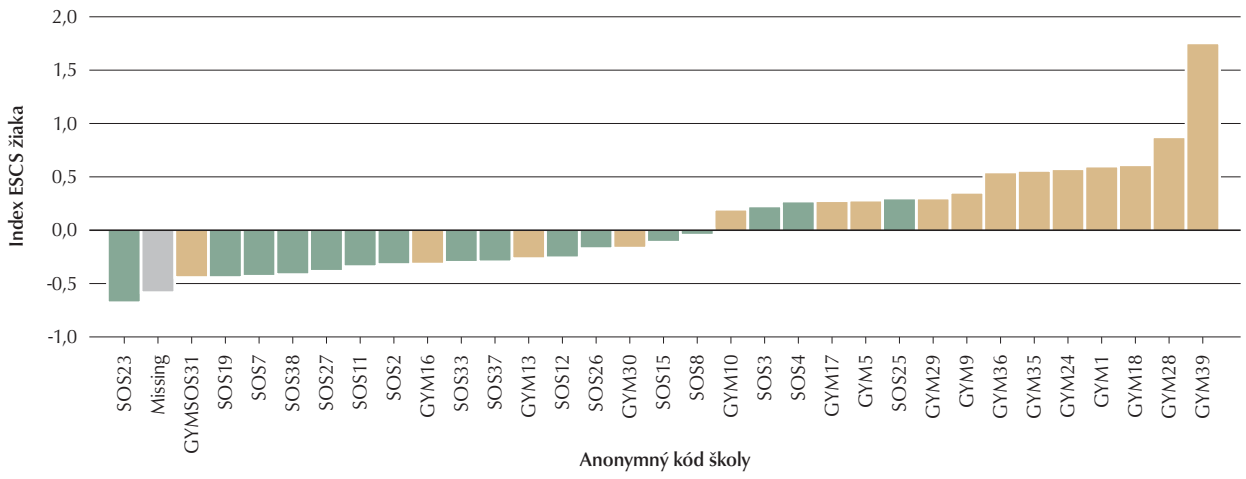

Legenda: gymnáziá, SOŠ.

všetkých subindikátoroch ESCS okrem bohatstva domácnosti, kde rozdiely môžeme zamietnuť.

Na diferenciáciu priemerných indexov ESCS môže ďalej vplývať:

- úplná rodina (71,76), neúplná rodina (69,42), žiaci z detského domova (63,96),
- počet súrodencov tri a viac (69,10).

Rozdiely v školskej úspešnosti podľa uvedených kritérií paralelne korešpondujú s rozdielmi v priemerných indexoch ESCS, avšak nie vždy štatisticky významne. Rozdiely v dosiahnutých priemeroch školskej úspešnosti podľa kraja sa nepreukázali. Dlhodobo však pozorujeme umiestnenie Prešovského kraja medzi prvými v priemernej úspešnosti zo všetkých testov externej časti maturitnej skúšky, Banskobystrického medzi poslednými a Bratislavského kraja premenlivo medzi ôsmimi krajmi SR. Podobne rozdiely podľa zriaďovateľa sa nepreukázali štatisticky významné a ani v externej časti maturitnej skúšky nepozorujeme z dlhodobého hľadiska lepšie výsledky žiakov súkromných škôl. Štatisticky významné sa však ukázali rozdiely školskej úspešnosti podľa typu školy v prospech žiakov gymnázií. Úplnosť rodiny sa ukázala ako štatisticky významný faktor školskej úspešnosti len v matematike, vplyv počtu súrodencov na školskú úspešnosť sa nepreukázal.

Korelačná, resp. regresná analýza odhalila vzájomný vzťah, resp. závislosť socioekonomického a kultúrneho statusu žiaka a jeho školskej úspešnosti detailnejšie. Známy vzťah sa v nosných predmetoch SJL a MAT potvrdil, nie je však taký silný, ako sme očakávali ($r < 0,300$). Multivariačná regresná analýza spomedzi desiatich subindikátorov ESCS vybrala štyri najvýznamnejšie regresory školskej úspešnosti v SJL vyjadrenej odhadom schopnosti žiaka vo výstupnom meraní (MM SJL) pomocou IRT metódy. Usporiadané sú v poradí dôležitosti:

- KNIHY – vybavenosť domácnosti knihami,
- PARED – najvyššie vzdelanie rodičov prepočítané na roky štúdia,
- WELTH – bohatstvo domácnosti v zápornom význame,
- HISEI – najvyššie zamestnanie rodičov.

Tento regresný model s najvyššou mierou determinácie 10,2 % vysvetľuje školskú úspešnosť v MM zo SJL.

Obdobne závislosť školskej úspešnosti skúmaná modelovaním v matematike (MM MAT) bola v našom výbere potvrdená pre dva regresory:

- HISCED – najvyššie vzdelanie rodičov,
- KNIHY – vybavenosť domácnosti knihami.

Variovaním regresorov vstupovali do modelu aj ďalšie subindikátory ESCS. Vybavenie domácnosti knihami, kultúrne vybavenie domácnosti, domáce vzdelávacie prostriedky, vzdelanie rodičov a ich postavenie v práci sú totiž v istom zmysle zástupné. Skladba regresorov v prípade gymnazistov a žiakov SOŠ sa mierne líšila, ale vybavenosť domácnosti knihami zohrávala v oboch skupinách rovnako dôležitú rolu.

Ašpirácie žiaka sa preukázali v súlade s predpokladom, že čím nižší index ESCS, tým nižšia vôľa študovať na vysokej škole (obr. 2). Postoje žiakov v odpovediach na položky týkajúce sa budúceho štúdia boli významne ovplyvnené ich školským prospechom v minulosti. Pozorovali sme silné korelácie postojov žiakov s ich známkami na vysvedčeniach v prvom až treťom ročníku strednej školy.

Obr. 2: Vyhodnotenie otázky č. 15 „Chcel/-a by si po skončení strednej školy pokračovať v štúdiu na vysokej škole?“ z hľadiska priemerného indexu ESCS danej kategórie odpovedí

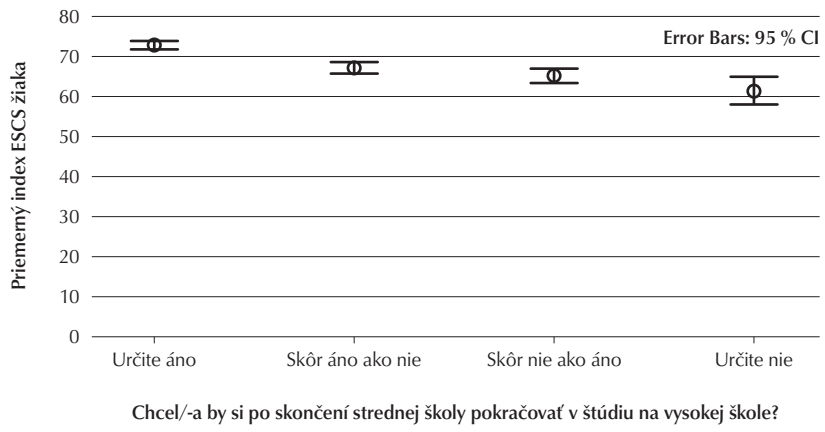

Tab. 1: Priemerné hodnoty indexu ESCS

	Často	Zriedkakedy	Nikdy
Čítanie kníh a časopisov	73,25	69,37	66,61
Návšteva krúžkov, kurzov	75,73	70,99	69,21
Návšteva kultúrnych podujatí	73,14	72,95	67,36

Vyhodnotením odpovedí na otázky smerujúce k tráveniu voľného času (tab. 1) sme zistili závislosť medzi intenzitou „často“ a „nikdy“ od veľkosti indexu ESCS.

Interpretácia a závery

Výskum, ktorý sme tu predstavili, priniesol ďalšiu podporu hypotézy o vplyve ESCS žiaka na vzdelávacie výsledky a aj na kvalitné trávenie voľného času. Potvrdil sa štatisticky významne silný vplyv ESCS na diferenciáciu vzdelávacích dráh študentov, a to jednak priamo (významnými rozdielmi v ESCS študentov SOŠ a GYM), jednak nepriamo (zriedkavým zastúpením študentov s nízkym ESCS na GYM a v maturitných odboroch SOŠ). Potvrdil sa aj vplyv ESCS na vzdelávacie výsledky študentov, no v slabšej miere, než ho potvrdzujú výskumy na populácii žiakov ZŠ.

Ako vysvetliť slabšie potvrdenie vplyvu ESCS na študijné výsledky? Čiastočne ho vysvetľuje hypotéza, že s dĺžkou vzdelávania dochádza ku kumulácii kultúrneho kapitálu a slabne vplyv ESCS študentovej rodiny na jeho vzdelávacie výsledky. Keďže školské systémy sa líšia schopnosťou znižovať vplyv sociálno-ekonomického statusu kultúrneho kapitálu rodiny žiaka a stimulovať vzdelávacie ambície detí, ktoré pochádzajú z prostredia, kde tieto ambície nie sú vysoké, vzniká priestor aj na hypotézu, že pedagogický prístup na stredných školách tlmí vplyv sociálnych, ekonomických a kultúrnych nerovností úspešnejšie ako v základnom školstve. Podľa prieskumov PISA, ktoré sa týkajú populácie 15-ročných, totiž Slovensko patrí ku krajinám, kde je vplyv ESCS silný.

Okrem veľkých sociálnych a kultúrnych rozdielov medzi žiakmi (vrátane jazykových bariér vzdelávania) to spôsobuje skoré rozdeľovanie žiakov do vzdelávacích prúdov, tzv. *tracking*, ktoré podľa zisťovaní PISA zhoršujú postavenie a školské výsledky žiakov s nízkym ESCS. *Tracking* posilňuje vplyv kultúrneho kapitálu pôvodnej rodiny na školskú úspešnosť navyše „bez pozitívneho účinku na celkové výsledky národnej populácie žiakov“ (OECD, 2010). Slovenské školy sú už na úrovni základného školstva značne stratifikované, a preto sa dá predpokladať, že populácia, ktorá prechádza testom T9, už nereprezentuje vekovú kohortu 15-ročných podľa ESCS. Z testovania vypadávajú žiaci, ktorí v piatom ročníku odišli na osemročné gymnáziá, žiaci špeciálnych škôl, kde je významný podiel žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, a tiež žiaci, ktorí viackrát opakovali ročník, resp. začínali povinnú školskú dochádzku nultým ročníkom. Preto je možné predpokladať, že hlavná príčina slabšieho vplyvu ESCS na školskú úspešnosť tkvie v povahe nášho výberu. Žiaci nášho výberu ani žiadna podmnožina tohto výberu nepatria k silne znevýhodneným žiakom z pohľadu ESCS. Z výskumov zameraných na študentov vyšších ročníkov maturitných odborov stredných škôl tak vypadáva populácia s významným zastúpením mladých s nízkym ESCS. Prehliadanie absencie tejto populácie vo vzorke by tak mohlo viesť k nenáležitým záverom o otvorenosti a demokratickosti slovenského vzdelávania a k spoločenskému sebaklamu, že naše školstvo nepotrebuje vyrovnávacie opatrenia a inkluzívne programy.

Vplyv ESCS žiaka na jeho školskú úspešnosť a dosiahnuté vzdelanie možno považovať za ukazovateľ *otvorenosti vzdelávacieho systému* a jeho schopnosti *znižovať determináciu životných šancí sociálno-kultúrnym kapitálom, ktorým disponuje rodina žiaka*. Výskumy vzťahu ESCS žiaka a školskej úspešnosti možno preto využiť aj na reflexiu stavu vzdelávacieho systému a na posúdenie účinkov vyrovnávacích opatrení. Ich zistenia môžu poslúžiť aj ako základ na diskusiu o potrebe znížiť mieru diferenciácie základného vzdelávania. Na to, aby výskumy ESCS žiaka mohli byť takto využité, odporúča sa zvážiť:

- presunutie/rozšírenie výskumov ESCS na populáciu žiakov základnej školy – pred vetvenie vzdelávacích prúdov,
- sústavné sledovanie školských výsledkov žiakov podľa vzdelania rodičov, osobitne v prípade detí zo sociálne znevýhodneného prostredia (rodičia so vzdelaním ISCED 1 a 2), aj na základe administratívnych dát.

Poznámka:

[1] ESCS má priamy vplyv na školské výsledky. Značné bohatstvo umožňuje zlepšiť výsledky menej nadaného potomka výberom školy, zaplatením doučovania špičkovými pedagógmi, a pod. Extrémna chudoba vplýva negatívne cez zlé bytové podmienky, nedostatok priestoru na prípravu do školy či spánok. Potvrdené sú negatívne dôsledky podvýživy na rozvoj mozgu a jeho kognitívnych funkcií v raných obdobiach života a v prenatálnom štádiu. Neprospievanie chudobných detí môže byť aj dôsledkom nedostatku podnetov v ranom detstve a zakrpatenia schopnosti zaujímať sa o svet okolo a mať radosť z poznávania. Tieto poznatky viedli k uznaniu dôležitosti čo najskoršej intervencie do rozvojových šancí dieťaťa a ovplyvnili politiky predškolskej výchovy.

Kľúčové kompetencie štatistická a finančná gramotnosť

Katarína Lučeničová,
NÚCEM

Rastúca úloha vedy, matematiky a technológií a tiež rôznych médií v modernom živote v stále väčšej miere vyžaduje, aby všetci dospelí, teda nielen tí, ktorí sa usilujú o vedeckú kariéru, boli matematicky, teda aj štatisticky, prírodovedne a technologicky gramotní a tiež sa dokázali orientovať vo svete financií, teda aby boli gramotní finančne.

Oblasť štatistickej gramotnosti

Štúdie Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) PISA v pravidelných intervaloch zisťujú, ako vzdelávacie systémy účastníckych krajín pripravujú svojich 15-ročných žiakov na konštruktívnu úlohu občana v spoločnosti.

Z analýz výsledkov medzinárodnej štúdie OECD PISA 2003, v ktorej bola hlavnou testovanou oblasťou matematika, vyplynulo, že v prípade Slovenskej republiky sa ukázal štatisticky významný rozdiel medzi jednotlivými oblasťami matematiky. V oblasti *Priestor a tvar* sme sa umiestnili nad priemerom OECD, kým v oblasti *Náhodnosť* sme skončili pod priemerom. Slovenskí žiaci dosiahli horšie výsledky v úlohách, ktoré súviseli s čítaním a interpretáciou informácií v podobe grafu, vyžadovali argumentáciu alebo znalosť použitých metód, a v úlohách, ktoré súviseli s interpretáciou pravdepodobnostných pojmov.

Zisteniami štúdie OECD PISA 2003 v oblasti matematiky sa hlbšie zaoberala okrem pracovníkov Štátneho pedagogického ústavu (ŠPÚ) aj pracovná skupina Inštitútu pre ekonomické a sociálne reformy (INEKO). Z ich analýz stavu úrovne matematickej gramotnosti slovenských žiakov vyplynuli odporúčania na jeho zlepšenie, okrem iných opatrení aj potreba intervencie na zvýšenie štatistickej gramotnosti na stupni ISCED 2.

Oblasť finančnej gramotnosti

V posledných rokoch môžeme vo všeobecnosti pozorovať vzrastajúci záujem o úroveň finančnej gramotnosti obyvateľstva zo strany súkromných aj štátnych inštitúcií. Dôvodov je viacero, ale medzi najdôležitejšie patrí zmenšujúci sa podiel štátnych a súkromných podporných systémov, zmeny v demografickom profile obyvateľstva a tiež vývoj na finančných trhoch. Otázky finančnej gramotnosti nadobúdajú globálny charakter. Finančná gramotnosť je považovaná za jednu zo základných životných zručností.

OECD od roku 2002 podniká kroky smerujúce jednak k zmapovaniu stavu finančnej gramotnosti, ako aj k intervencii na jeho zlepšenie. V apríli 2012 sa uskutočnilo hlavné testovanie medzinárodnej štúdie OECD PISA 2012. Hlavnou doménou tohto cyklu štúdie bola matematická gramotnosť. Po prvýkrát bola v rámci matematickej gramotnosti testovaná aj finančná gramotnosť 15-ročných žiakov. Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 447 z 2. júla 2008 schválila materiál *Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií*. Ministrom školstva vymenovaná medzirezortná expertná skupina vypracovala *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0*, ktorý definuje finančnú gramotnosť:

„Finančná gramotnosť je schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti. Finančná gramotnosť nie je absolútnym stavom, je to kontinuum schopností, ktoré sú podmienené premennými, ako vek, rodina, kultúra či miesto bydliska. Finančná gramotnosť je označením pre stav neustáleho vývoja, ktorý umožňuje každému jednotlivcovi efektívne reagovať na nové osobné udalosti a neustále sa meniace ekonomické prostredie.“

Materiál *Národný štandard finančnej gramotnosti* vymedzuje šírku poznatkov, zručností a skúseností v oblasti finančného vzdelávania a manažmentu osobných financií, ako aj spôsob implementácie a organizáciu kompetencií.

Vymedzenie a definovanie oblasti kľúčovej kompetencie štatistická gramotnosť

Pri definovaní štatistickej gramotnosti sme vychádzali z výsledkov merania matematickej gramotnosti v rámci OECD PISA 2003 a jej definície matematickej gramotnosti, tiež zo zahraničnej literatúry zaoberajúcej sa výskumom a konceptualizáciou štatistickej gramotnosti a aj z definície matematickej kompetencie, ako je uvedená v štátnom vzdelávacom programe pre oblasť matematiky na úrovni ISCED 2.

Štatistickú gramotnosť, na základe uvedeného, definujeme takto:

„Štatistická gramotnosť je spôsobilosť čítať a interpretovať štatistické údaje, používať základné štatistické pojmy a rozumieť ich

významu, ale aj kriticky uvažovať pri narábaní s rôznymi zobrazeniami štatistických informácií umiestnených v rozličných kontextoch. Je to schopnosť jedinca rozpoznať a pochopiť úlohu štatistiky vo svete, používať štatistiku a zaoberať sa ňou spôsobmi, ktoré zodpovedajú potrebám života konštruktívneho a rozmýšľajúceho občana v informačnej spoločnosti."

Vývoj a overovanie testovacieho nástroja na meranie štatistickej gramotnosti

Na základe definície štatistickej gramotnosti sme pristúpili k tvorbe testovacieho nástroja. Postupovali sme v súlade s poznatkami získanými pri realizácii medzinárodných meraní. V spolupráci s odborníkmi z Katedry matematiky Fakulty prírodných vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a školami, resp. učiteľmi spolupracujúcimi s touto inštitúciou boli vytvorené testové úlohy, zostavená špecifikačná tabuľka testu a následne vytvorený testovací nástroj (tab. 1).

V súčasnosti sa v čoraz širšej miere vo svete popri klasickej testovej teórii (CTT) využíva na spracovanie a vyhodnotenie didaktických testov metóda teórie odpovede na položku (IRT).

V rámci vývoja a overovania testovacieho nástroja štatistickej gramotnosti sme sa rozhodli vyhodnotiť jednotlivé položky testu touto metódou. Na vyhodnotenie pilotnej aj hlavnej štúdie sme použili popri bežne používanom softvéri SPSS aj softvér ConQuest pre jednoparametrický model (určenie úrovne náročnosti položiek) spolu s OPLM na doplnenie rozlišovacej schopnosti ako druhého parametra.

Naším cieľom v tejto aktivite totiž nebolo, ako je to v prípade medzinárodných alebo národných meraní Maturita a Testovanie 9, zisťovanie úrovne vedomostí žiakov v danej vzdelávacej oblasti, ale vývoj a overenie vhodného testovacieho nástroja. I keď jedným z výstupov u testovaných žiakov bola aj popisná štatistika, ktorá obsahuje hodnotiacu zložku.

Testovací nástroj tvorilo spolu 20 novovytvorených zadaní úloh s 27 položkami a 8 zadaní úloh s 9 položkami, ktoré boli uvoľnené z testovania PISA 2003 pre oblasť matematiky.

Z úloh boli vytvorené 4 z obsahovej stránky odlišné testovacie zošity.

Obr. 1: Víťazný štatistický plagát národnej súťaže

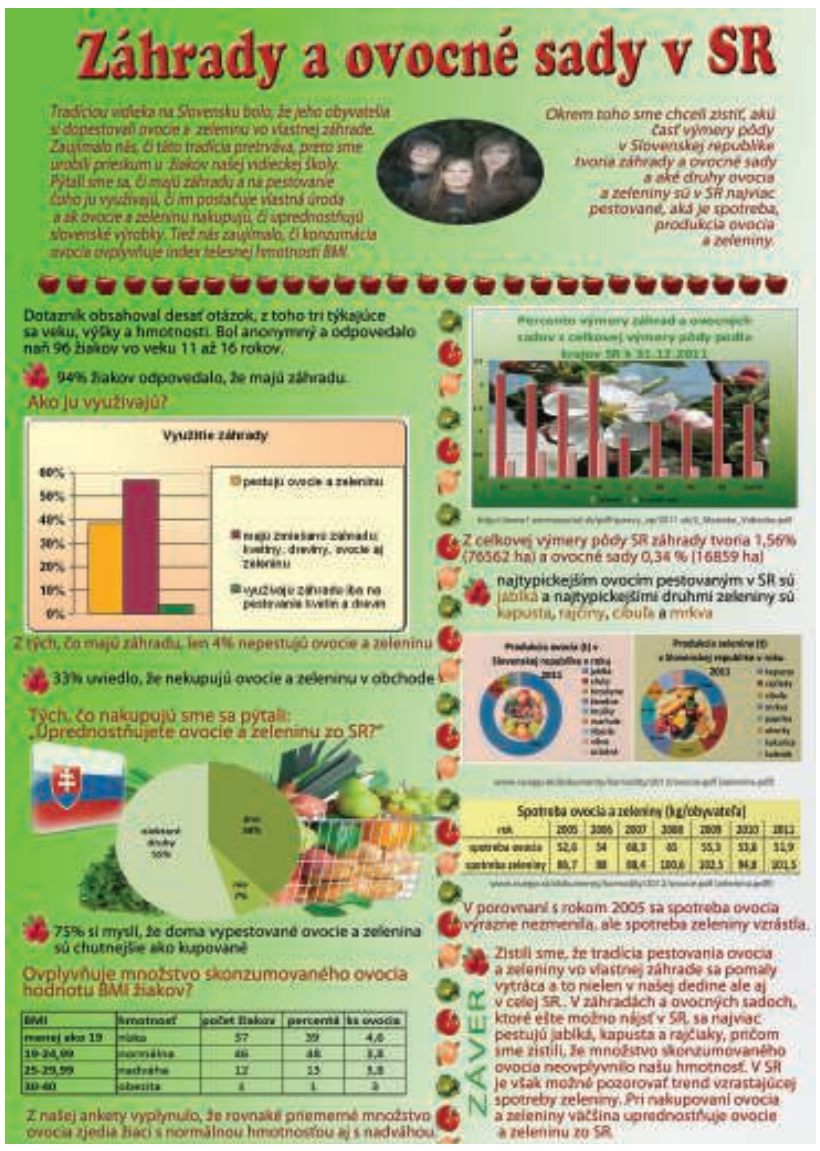

Pilotné testovanie sa uskutočnilo v 12 školách v Nitrianskom kraji. Testovaných bolo 482 žiakov.

V novembri 2012 sa uskutočnilo hlavné meranie štatistickej gramotnosti realizované v spolupráci s učiteľmi, ktorí sa zúčastnili školení organizovaných NÚCEM. Do hlavného testovania štatistickej gramotnosti sa zapojilo 37 škôl, z ktorých sme získali 885 vyplnených testových zošitov. Ich štatistické vyhodnotenie je predmetom samostatného príspevku.

Medzinárodná štatistická súťaž

Medzinárodný projekt štatistickej gramotnosti (ISLP) je organizovaný Medzinárodnou asociáciou pre štatistické vzdelávanie (IASE). Poslaním projektu je podporovať, vytvárať a spolupodieľať sa na aktivitách podporujúcich štatistickú gramotnosť po celom svete. Súťaž je určená pre žiakov a študentov základných a stredných škôl. Za úlohu majú vytvoriť čo najlepší štatistický plagát. Cieľom súťaže je snaha pomôcť žiakom zlepšiť ich schopnosti popísať svoje prostredie pomocou štatistiky a použiť štatistiku ako nástroj na hľadanie zmyslu v každodennom živote.

V školskom roku 2012/2013 sa uskutočnil už tretí ročník súťaže, žiaci slovenských škôl sa doň zapojili po prvýkrát v jej histórii. Aktuálnou témou súťaže bolo *Poľnohospodárstvo*.

Súťaž bola vyhlásená pre dve vekové kategórie (kategória do 15 rokov a do 19 rokov), pričom súťažiaci žiaci museli vytvoriť dvoj- až trojčlenné tímy (Slovensko sa zapojilo iba v kategórii mladších žiakov).

Porota na základe medzinárodne stanovených kritérií vyhodnotila všetky súťažné plagáty a na základe pridelených bodov vybrala víťazný tím. Víťazný plagát autorského tímu zo Základnej školy Tesárske Mlyňany, ktorý pracoval pod vedením Mgr. Mariany Bertovej (obr. 1), bol odoslaný do medzinárodného centra súťaže.

Všetky zaslané národné súťažné plagáty boli zverejnené a víťazi medzinárodnej súťaže boli vyhlásení na 59. Svetovom štatistickom kongrese (ISI) v Hongkongu v auguste 2013.

Spolu sa do súťaže zapojilo 7 191 súťažiacich z 31 krajín celého sveta. Zo Slovenska sa zapojilo 9 škôl a 21 súťažiacich.

Kvantitatívny výskum finančnej gramotnosti v rámci testovania PISA 2012

V úvode realizácie pilotného testovania (september 2010 – august 2011) sa činnosti zamerali na prípravu nástrojov kvantitatívneho výskumu – preklad, adaptáciu a verifikáciu testových úloh a pokynov na hodnotenie. V októbri 2010 boli oslovení riaditelia vybraných škôl so žiadosťou o spoluprácu. Do pilotného testovania sa na Slovensku v apríli 2011 zapojilo 78 základných škôl. Následne odborne vyškolené tímy hodnotiteľov kódovali žiacke odpovede na otvorené otázky finančnej gramotnosti. Dáta z testov boli vyčistené a spracované.

V čase od augusta 2011 do apríla 2012 prebiehala príprava nástrojov kvantitatívneho výskumu (hlavné meranie) – adaptácia a verifikácia testov a pokynov na hodnotenie. Testovacie materiály boli pripravené v slovenskom aj maďarskom jazyku.

V októbri 2011 boli oslovení riaditelia vybraných škôl so žiadosťou o spoluprácu v hlavnom meraní. Do testovania finančnej gramotnosti sa na Slovensku zapojilo 231 základných škôl. Testovaných bolo 1 059 žiakov z celkového počtu 5 737 žiakov testovaných v rámci štúdie PISA 2012.

Školenia zo štatistickej a z finančnej gramotnosti pre učiteľov vyučujúcich na stupni ISCED 2

Simultánne s vývojom testovacieho nástroja pre štatistickú gramotnosť boli v rámci aktivity organizované **školenia zo štatistickej a z finančnej gramotnosti pre učiteľov vyučujúcich na stupni ISCED 2**. Oslovili sme školy z Trnavského, Nitrianskeho, Trenčianskeho, Banskobystrického a Košického kraja. Spolu sme vyškolili 74 učiteľov pre oblasť štatistickej gramotnosti a 33 učiteľov pre oblasť finančnej gramotnosti (Košický kraj).

Publikácie

Osem úloh vytvorených učiteľmi zo štatistickej gramotnosti a 20 úloh vytvorených učiteľmi z finančnej gramotnosti, ktoré spĺňajú prísne výberové kritériá, boli zaradené do publikácií *Zbierka úloh zo štatistickej gramotnosti* a *Zbierka úloh z finančnej gramotnosti*. Do *Zbierky úloh zo štatistickej gramotnosti* sme zaradili aj 10 úloh z úloh overovaných počas vývoja testovacieho nástroja na meranie štatistickej gramotnosti. V *Zbierke úloh z finančnej gramotnosti* tvorí samostatnú časť 9 uvoľnených úloh po pilotnom meraní v rámci medzinárodnej štúdie PISA 2012, oblasť finančnej gramotnosti, ktoré neboli použité v hlavnej štúdii. Zbierky poskytujú učiteľom nielen istý počet úloh spolu s riešeniami, ale aj ucelený súbor teoretických východísk súvisiacich či už s oblasťou štatistickej, alebo finančnej gramotnosti.

Závery a zhrnutia

V priebehu realizácie bola zadefinovaná štatistická gramotnosť. Z jej definície sme vychádzali pri tvorbe a overovaní testovacieho nástroja a aj pri príprave obsahovej náplne školení pre učiteľov na úrovni ISCED 2 pre oblasť štatistickej gramotnosti.

Vytvorili a overili sme testovací nástroj na hodnotenie štatistickej gramotnosti.

Organizovanie medzinárodnej štatistickej súťaže môžeme hodnotiť ako krok správnym smerom v oblasti popularizácie štatistickej gramotnosti. Vo všeobecnosti cieľom školení pre učiteľov nebolo len aktualizovanie ich vedomostí z príslušných oblastí vzdelávania, ale najmä sústredenie ich pozornosti na teóriu tvorby testov, testovania a tvorbu testových úloh na princípoch vychádzajúcich z poznatkov a zo skúseností NÚCEM s medzinárodnými štúdiami.

Učiteľom boli poskytnuté teoretické aj praktické podklady využiteľné pri vlastnej tvorbe testových úloh.

Testové úlohy vytvorené učiteľmi, ktoré spĺňajú nastavené kritériá, spolu s úlohami, ktoré boli vytvorené s cieľom tvorby testovacieho nástroja, boli zaradené do *Zbierky úloh zo štatistickej gramotnosti*.

Veríme, že *Zbierka úloh z finančnej gramotnosti*, v ktorej sú publikované uvoľnené úlohy z pilotného testovania PISA 2012 spolu s úlohami vytvorenými učiteľmi, aspoň čiastočne pomôže učiteľom v lepšej orientácii v oblasti finančnej gramotnosti a tiež v ich vyučovacej praxi.

Tab. 1: Špecifikácia úloh v testovacom nástroji štatistickej gramotnosti

Kategórie	Kontext				Obsah			Kompetencie			Zobrazenia		
Oblasti	Spoločnosť	Osobný život	Škola	Veda	%	Kombinatorika	P a Š	Reflexia	Prepojenie	Reprodukcia	Grafické	Text	Tabuľky
Počet položiek	13	7	9	7	8	6	22	3	25	8	17	13	6

Detekcia podvádzania s využitím l_z *person-fit* štatistiky

Martin Marko, Michal Hajdúk, Janka Kurajová Stopková,
NÚCEM

Napriek spoločenskej a odbornej zakotvenosti prístupu klasickej teórie testovania (CTT) ponúka systém merania teórie odpovede na položku (IRT) niekoľko analytických výhod, vďaka ktorým sa tieto modely stále viac favorizujú a rozširujú v povedomí odbornej komunity. Jednou z výhod, ktoré IRT ponúka, sú aj tzv. *person-fit* (PF) metódy, ktorých miera ponúka pridanú hodnotu z hľadiska bežných analýz v sfére testovania či edukácie vôbec.

Person-fit metódy sú kvantitatívne analytické nástroje na zhodnotenie vhodnosti odpoveďového vektora subjektu pre daný model testu. Testujú nultú hypotézu kongruentnosti empirických odpovedí s modelom stanovenými pravdepodobnostnými očakávaniami a identifikujú neobvyklé vektory, resp. vzorce v prípade, že kvantifikované vyjadrenie miery deviácie od očakávania presiahne úroveň α (zvyčajne) jednostranného testu. V súčasnosti existuje veľké množstvo inštancií PF metód ako psychometrických indexov na detekciu nezvyčajných vzorcov odpovedí, ktoré vo svojej analýze porovnáva napríklad Karabatsos.

L_z index patrí medzi najpopulárnejšie vyjadrenia miery neobvyklosti vektora odpovedí, ktorému bolo venované veľké množstvo pozornosti. Jednotlivé štúdie priniesli evidenciu, že l_z v testoch obstojí lepšie v porovnaní s mnohými inými indexmi, vyjadrujúc tak dobrú situačnú rezistentnosť. Okrem toho je v rámci rodiny PF metód indexu l_z prisudzovaná silná citlivosť na detekciu a je implementovaný do softvérov. Výpočet indexu pracuje s latentným rysom θ, ktorý sa využíva na odhadnutie pravdepodobnosti správnej odpovede na jednotlivé položky (X_1, X_2 až X_i), ktorá sa porovnáva s pozorovaniami. Diskrepancia medzi pozorovaním a odhadom sa kumuluje a prevádza na štandardnú kvantitatívnu mieru. L_z je teda štandardizovaná logaritmická funkcia vierohodnosti, pri ktorej sa pozorované odpovede subjektu posudzujú s očakávaniami IRT modelu pre danú populáciu alebo referenčnú skupinu.

Napriek uvedenej popularite a kvalitám indexu l_z sú však súvislosti kvality detekcie a iných faktorov popísané len čiastočne. Z tohto dôvodu sme navrhli simulácie a testy, prostredníctvom ktorých by bol index bližšie špecifikovaný.

Simulácie

V prvom kroku boli zhotovené dva analyzované súbory žiakov, ktorí administrovali 30-položkové testy. Analýzy boli uskutočnené na reálnych dátach, do ktorých boli pre prvý dátový súbor simulovaní 30 riešitelia testu. Ak by sme zoradili položky od najľahších po najťažšie, odpoveďové vektory boli určené postupnosťou ID_i = *i* nesprávnych najľahších položiek, ktoré boli v skalárnom vektore simulovaného riešiteľa *i*. Napr. prvý záznam mal jednu (najľahšiu) položku nesprávnu a všetky ostatné v rade, ktoré boli ťažšie, správne {0,1,1,1,1,1...1}, piaty simulovaný záznam mal päť najľahších položiek nesprávne a zvyšných 25 náročnejších správne {0,0,0,0,0,1...1}, atď. (simulované záznamy s plným počtom správnych odpovedí a s plným počtom nesprávnych odpovedí boli vylúčené, pretože pri nich nebolo možné l_z spoľahlivo odhadnúť). Nanesením l_z na horizontálnu mieru počtu najľahších nesprávnych položiek (1 – 29) sme získali charakteristiku uvedenú na obr. 1.

Deskriptívny popis naznačuje, že zvyšujúcou sa mierou nezvyčajnosti vektorov z oboch chvostov smerom do stredu (takmer) symetrickej inverznej krivky narastá citlivosť detekcie. Laterály grafu v kongruentnom pásme môžu naznačovať problém pri detekcii, ak by podvádzanie bolo nepatrné alebo príliš rozsiahle. Možno zvážiť interpretáciu, že extrémne formy podvádzania problematizujú detekciu, ak by bolo podvádzanie skutočne prítomné.

Pre reálnejší a podrobnejší popis sme vytvorili druhú simuláciu, kde sme v súbore približne 3 650 žiakov pretvorili 152 prípadov tak, aby bolo možné simulovať detekciu pomocou l_z pod vplyvom rôznej miery podvádzania [faktor A: 4, 8, 12 alebo 16 položiek upravených na správne odpovede, ak boli nesprávne] a faktora úrovne latentného rysu θ [faktor B: 0-25 percentil θ, 26-50 percentil θ]. Vzniklo tak 4 x 2 skupín po 19 upravených odpoveďových vektorov. Nemanipulované odpovede z dôvodu faktoru A boli ponechané podľa pôvodných pozorovaní. Zapracovaním zmien došlo k odchýleniu výpočtu parametrov položiek, avšak upravených bolo < 5 % prípadov z celkového súboru, a to len fragmentárne, preto sa konečné parametre položiek a odhady významne nelíšili.

ANOVA model vysvetľoval 74 % variability l_z [$F_{(7,142)} = 56{,}545$; sig < 0,001]. Veľkosť efektu pre faktor miery klamania $F_A = 0{,}618$, pre faktor úrovne θ $F_B = 0{,}421$ (obr. 2). Vzá-

Obr. 1: Znázornenie vzťahu l_z k počtu nesprávnych najľahších položiek

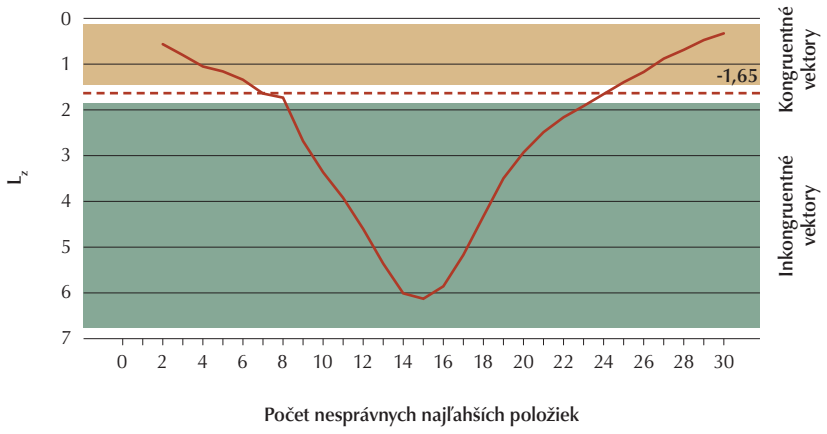

Obr. 2: 4 x 2 ANOVA model na posúdenie vplyvu na l_z index

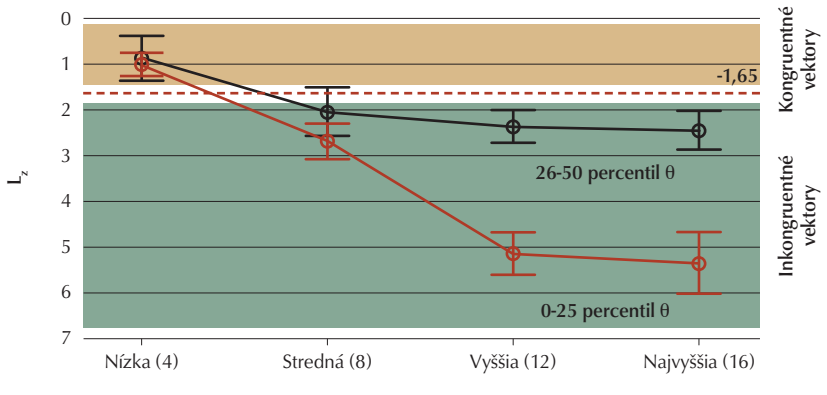

jomná interakcia faktorov bola taktiež významná s vecnou silou I_{AB} = 0,300. Výsledky naznačujú, že oba faktory aj ich interakcia významne ovplyvňujú citlivosť detekcie prostredníctvom l_z. Výsledok je možné interpretovať tak, že v prípade rovnakého podvádzania (rovnaké položky) z dvoch žiakov nástroj ľahšie identifikuje toho, ktorý má nižšiu celkovú úroveň schopností. Narastajúcou mierou podvádzania sa detekcia nasýteným spôsobom zlepšuje, pričom vplyv interakcie je nápadný v tom, že tento efekt je výraznejší u žiakov s menšou úrovňou schopnosti (väčší prepad červenej krivky na obr. 2). Druhá simulácia podporuje a obohacuje úvahy vyplývajúce z prvej. Je taktiež zrejmé, že podvádzanie žiakov s vysokým latentným rysom θ je veľmi problematické detekovať (nižší prepad).

Tvar distribúcie l_z a konzistencia testu

IRT inherentne predpokladá unidimenzionalitu, t. j. jednoliatosť (alebo štrukturálnu invariantnosť) posudzovaného konštruktu. Je zrejmé, že dimenzionalita testu vplýva na vnútornú konzistenciu nástroja a taktiež na odhady IRT parametrov a iných psychometrických mier. Vzhľadom na túto skutočnosť sme v súbore 12 testov, ktoré boli analyzované prostredníctvom IRT, zisťovali súvislosti medzi vnútornou konzistenciou testu a popisnými charakteristikami rozloženia l_z u participantov, ktorí ich riešili.

Tvar distribúcie l_z bol definovaný šikmosťou a špicatosťou rozloženia, vnútorná konzistencia pomocou indexu KR-20. Pretože počet položiek môže vplývať na zisťovaný vzťah, rozhodli sme sa pre korekciu pôvodných hodnôt KR-20 prostredníctvom Spearmanovej-Brownovej formuly. Z dôvodu, že v korelačnej analýze figurovalo len 12 testov, sme využili Spearmanovu poradovú koreláciu – rho (*rank order correlation*). Paralelne sme využili aj parciálnu koreláciu, kde bola kontrolovaná variabilita počtu položiek, avšak tieto výsledky môžu byť skreslené. Obe miery konzistentne identifikovali zvyšujúce sa negatívne zošikmenie (predlžujúci sa ľavý chvost rozloženia) so zvyšujúcou sa konzistenciou testu [rho = -0,592; sig = 0,043; r_p = -0,456; sig = 0,159]. Parciálna korelácia nebola štatisticky signifikantná, čo môže byť spôsobené malým počtom testov v analýze. Rastúca konzistentnosť taktiež zvyšovala špicatosť rozloženia [rho = 0,595; sig = 0,041; rp = -0,560; sig = 0,073]. Parciálna korelácia bola marginálne významná. Klesajúca šikmosť zdôrazňuje ľavý chvost distribúcie l_z, pričom stúpajúcou šikmosťou narastá hrúbka chvostov a odľahlosť hodnôt. Tieto podmienky sú vhodné na detekciu, pretože práve odľahlé hodnoty na ľavom chveste sú z hľadiska posudzovania dôležité.

Za zmienku stojí, že pri rozdelení subjektov do dvoch skupín s približne rovnakým počtom podľa kritéria l_z na „konzistentné vektory" a „nekonzistentné vektory" a následnom výpočte odhadu KR-20 je reliabilita „konzistentných" prípadov zvýšená, pričom tých „nekonzistentných" prudko klesá na nulovú (niekedy až zápornú) hodnotu. Tento výsledok len demonštruje skutočnosť, že nekonzistentné vektory nemôžu formovať konzistentnú škálu.

Diskusia

Napriek pomerne vysokej úspešnosti detekcie v rámci našich simulácií je nutné posudzovať výsledky indexu l_z s opatrnosťou. Kvalita detekcie okrem uvedených faktorov, ako je napríklad úroveň schopnosti, miera podvádzania, reliabilita testu, unidimenzionalita, závisí aj od iných psychometrických indikátorov. Ide napríklad o variabilitu parametra náročnosti (b) a veľkosť parametra uhádnuteľnosti (c), resp. kvalitu distraktorov. Na správny odhad l_z je nutná dobrá aproximácia modelu a splnené všetky potrebné predpoklady na jeho výpočet. Aj za týchto podmienok však samotný index neodhaľuje príčinnosť (sémantiku), ktorá je za samotnou kvantifikáciou. PF index l_z detekuje skalárne vektory, ktoré sú neobvyklé, avšak v žiadnom prípade na jeho základe nie je možné pripísať (resp. zjednotiť) neobvyklosť podvádzaniu. Je zrejmé, že existujú mnohé iné príčiny, ktoré môžu spôsobovať nápadné zmeny v indexe (nevoľnosť/únava počas administrácie testu, nenaučenie sa určitej špecifickej látky, adaptácia na stres a i.). Obzvlášť opatrne je nutné posudzovať žiakov s kultúrnymi a jazykovými odlišnosťami, ktorých pre špecifickosť môže miera l_z zachytávať vo zvýšenej miere. Z tohto dôvodu je uplatnenie metód na zachytávanie podvádzania do veľkej miery problematické.

Ako sme spomenuli vyššie, samotná identifikácia odpovedí ako nepravdepodobných neznamená automaticky, že žiak v teste podvádzal. Problémom by bola situácia, ak by sme zistili, že viacero žiakov s aberantnými vzormi odpovedí pochádza práve z jednej triedy, resp. školy. Prípadne by sme zistili, že v niektorých školách sa tieto aberantné vzory opakujú už niekoľko rokov. NÚCEM má k dispozícii aj údaje o známkach žiakov na vysvedčení. Ak predpokladáme, že učitelia hodnotia všetkých žiakov objektívne vzhľadom na ich schopnosti, nemalo by dochádzať k situácii, že by prepadajúci žiaci excelovali pri Testovaní 9. Preto je potrebné výsledky týchto analýz dávať do súvislosti aj s inými premennými. Zistenia prinášajú nepriame indície o školách, na ktorých je potenciálne vyššia možnosť výskytu podvádzania. Na základe výsledkov týchto analýz vieme odporučiť Štátnej školskej inšpekcii, na ktoré školy by sa v rámci svojich kontrol mala zamerať. Pretože výsledky Testovania 9 aj maturitných skúšok sú pre žiakov veľmi dôležité a môžu im výrazne pomôcť pri postupe na strednú, resp. vysokú školu, je potrebné zabezpečiť pre nich objektívne a férové testovanie.

Monitorovanie procesu vzdelávania a podmienok práce slovenských učiteľov v medzinárodnom kontexte

Barbora Miháliková, Jana Stovíčková, Martina Džuganová,
NÚCEM

Teoretické východiská a všeobecná charakteristika vzorky

Aktivita monitorovania procesu vzdelávania a podmienok práce slovenských učiteľov v medzinárodnom kontexte je špecifickým prepojením medzi dvoma medzinárodnými štúdiami OECD: TALIS a PISA. Predpokladali sme, že na výsledky žiakov zaradených do testovania PISA majú výrazný vplyv ich učitelia. Následne na prácu učiteľov vplývajú viaceré faktory, ktoré sme sledovali. So zámerom získať určitý prehľad o situácii a nadobudnúť pohľad zo strany učiteľov boli navrhnuté učiteľské dotazníky, ktoré sa administrovali v dvoch fázach – v pilotnej (apríl 2011) a hlavnej (apríl 2012) – na základných školách, osemročných gymnáziách a stredných odborných školách v Slovenskej republike (podľa medzinárodnej klasifikácie ISCED, úroveň 2 a 3). Dotazníky vznikli na základe dotazníkov administrovaných v rámci štúdie OECD TALIS 2008 a vypĺňali ich učitelia v školách, ktoré sa v danom období zapojili do testovania PISA. Medzinárodná štúdia TALIS je v rámci svojho zamerania jedinečnou pri získavaní informácií o vyučovaní a vzdelávaní z pohľadu učiteľov a škôl. Je zameraná na pracovné podmienky učiteľov a podmienky ovplyvňujúce vyučovanie v reálnej školskej praxi a uskutočnila sa na vzorke učiteľov na nižšom sekundárnom stupni (ISCED 2). Našou snahou je porovnávať zistené skutočnosti aj v kontexte štúdie OECD TALIS 2008, avšak s určitou opatrnosťou pri interpretácii zistených skutočností v rámci týchto dvoch odlišných dotazníkov, vzhľadom na vzorku respondentov. Štúdia TALIS sa zameriava plošne na všetkých učiteľov úrovne ISCED 2, zatiaľ čo nami vytvorené dotazníky, ktoré boli administrované spolu s PISA, sa sústreďovali na učiteľov 15-ročných žiakov. Keďže vzorka vybraných učiteľov vznikala na základe výberu vzorky PISA, je nevyhnutné zozbierané dáta posudzovať aj s výsledkami žiakov. Vzhľadom na to, že hlavnou oblasťou skúmania v štúdii PISA 2012 bola matematika, o vyplnenie dotazníka boli požiadaní najmä učitelia matematiky. V základných školách boli do administrácie zapojení aj učitelia ostatných predmetov s cieľom sledovania trendov dôležitých indikátorov nameraných v medzinárodnej štúdii TALIS 2008. Výsledky interpretujeme v súvislosti 15-ročných žiakov, ktorí majú na bežnej vyučovacej hodine učiteľa. V tejto fáze spracovania údajov sa zameriavame primárne na základné školy. V nasledujúcich častiach tak predostierame a porovnávame zistené skutočnosti z dostupných zdrojových databáz. Veríme, že po zverejnení výsledkov medzinárodnej štúdie PISA pomôžu získané informácie a zadefinované indikátory objasniť rozdiely v dosiahnutých výsledkoch našich žiakov v štúdii PISA 2012.

Hlavný zber dát z učiteľských dotazníkov sa uskutočnil v apríli 2012. Zapojených bolo 1 423 učiteľov z celkového počtu 1 688, čo predstavuje 84-% účasť. Z celkového počtu 224 škôl splnilo podmienku minimálnej účasti (nad 50 %) až 198 škôl, čo predstavuje 88-% účasť. Najlepšia účasť bola na základných školách (91 %) a najmenej sa do vypĺňania dotazníkov zapojili učitelia stredných odborných škôl (83 %). Najnižšia účasť na vyplnení dotazníkov spomedzi všetkých zúčastnených škôl bola v Bratislavskom kraji (80 %) a najvyššia v Žilinskom (97 %). Pri základných školách platí, že najvyššia účasť na vyplnení dotazníkov bola v Banskobystrickom kraji (98 %) a najnižšia v Prešovskom (81 %).

Všeobecná charakteristika

Pri spracovaní údajov podľa pohlavia nie je prekvapujúcim zistením, že učiteľskej profesii sa venujú vo všeobecnosti viac ženy ako muži. Toto tvrdenie sa nám potvrdilo aj v rámci našej vzorky, kde 86 % tvoria ženy a 14 % muži. V priemere majú 15-roční žiaci v 9. ročníku základných škôl na bežnej vyučovacej hodine učiteľa vo veku 45 rokov, pričom minimálny uvedený vek bol 23 a maximálny 70 rokov. Potreba vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov na trhu práce a zvyšujúce sa percentuálne zastúpenie práve zamestnancov s ukončeným druhým stupňom vysokoškolského vzdelania sa odzrkadlila aj v školstve. Je však veľmi pravdepodobné, že k týmto číslam prispela aj povinnosť vyplývajúca zo zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch. Z údajov dostupných z dotazníkov, ktoré vypĺňali učitelia na základných školách, ktorí vyučujú na bežnej vyučovacej hodine 15-ročných žiakov, vyplýva, že vyše 90 % má ukončené vysokoškolské vzdelanie druhého a vyššieho stupňa. Takmer všetci z nich pracujú na plný pracovný úväzok (93 %) a zmluvu majú uzatvorenú na neurčitý čas (85 %). Len 4 % z opýtaných učiteľov, ktorí vyučujú na bežnej vyučovacej hodine 15-ročných žiakov v 9. ročníku základných škôl, učí aj na inej škole, ako je daná, testovaná škola. Mohli by sme teda konštatovať, že povolanie učiteľa je z pohľadu udržania si pracovného miesta relatívne bezpečné.

Kultúra školy

Spolupráca medzi učiteľmi

Učitelia nepôsobia len v triedach, kde vyučujú žiakov viac-menej izolovane od ostatných tried alebo učiteľov. Moderný pohľad na vyučovanie zahŕňa aj profesionálne aktivity na úrovni školy, ako je spolupráca v tímoch, vytváranie profesionálnych záujmových krúžkov, účasť na rozvoji školy a hodnotenie a výmena pracovných, vyučovacích materiálov. Tieto aktivity formujú vyučovacie prostredie na úrovni školy, t. j. školskú klímu, charakter a kultúru, a preto priamo a nepriamo (prostredníctvom procesov na úrovni triedy) ovplyvňujú učenie sa žiakov. Aby sme mohli zistiť, aká spolupráca prevláda medzi učiteľmi, požiadali sme ich, aby na 6-bodovej škále označili frekvenciu, ako často sa venujú určitým aktivitám – od „nikdy" po „týždenne". Priemerný 15-ročný žiak na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základnej školy má učiteľa, ktorý približne dvakrát do mesiaca (17-krát ročne) využíva výmenu vyučovacích materiálov so svojimi kolegami. Pri podrobnejšej analýze však musíme konštatovať celkovo nižší výskyt ostatných skúmaných aktivít. Druhou najčastejšie využívanou spoluprácou, ktorá sa uskutočňuje v priemere viac ako raz do mesiaca (13-krát ročne), je medzipredmetová komunikácia a koordinácia domácich úloh (napríklad pri plánovaní písomných prác alebo zadávaní domácich úloh).

Vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi

Je známe, že kvalita vzťahov medzi ľuďmi významne vplýva na ich prežívanie, správanie. Vplyv najmä na psychiku žiaka je dokonca často silnejší práve vo vzťahu učiteľ – žiaci. Kvalita vzťahu medzi učiteľom a žiakom hrá významnú úlohu vo výchovno-vzdelávacom procese. Odraz kvality vzťahu medzi učiteľom a žiakom možno sledovať vo výchove a v sebavýchove, vo vyučovaní a v učení sa žiakov, v ich vzájomnom správaní, v duševnom zdraví žiakov, ako aj učiteľa. Na zistenie vzťahu medzi 15-ročnými žiakmi na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základných škôl a ich učiteľmi bol vytvorený index prostredníctvom štyroch premenných. Učitelia sa mali vyjadriť na štvorstupňovej škále. Medzi tvrdeniami sa nachádzali tieto: „v tejto škole majú učitelia a žiaci zvyčajne dobré vzájomné vzťahy, väčšina učiteľov v tejto škole verí, že je dôležité, aby sa žiaci v škole dobre cítili", „väčšina učiteľov v tejto škole sa zaujíma o to, čo hovoria žiaci", „ak žiak z tejto školy potrebuje odbornú pomoc (školský psychológ, východný poradca), škola mu ju poskytne". Z pohľadu učiteľa má žiak všetko, čo potrebuje. To znamená, že v priemere až 93 % 15-ročných žiakov na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základnej školy má učiteľa, ktorý vníma vzťahy medzi učiteľmi danej školy a ich žiakmi veľmi pozitívne. Situácia je porovnateľná so zisteniami, ktoré vyplynuli zo štúdie OECD TALIS 2008.

Spokojnosť s prácou

V rámci psychológie práce má spokojnosť s prácou kľúčovú úlohu, vyjadruje stránku psychického vyrovnávania sa s prácou v závislosti od vplyvu určitých faktorov. Predpokladá sa, že ovplyvňuje nielen celkovú situáciu na pracovisku, ale aj vzťahy a správanie sa vrátane výkonnosti, absencií a fluktuácie. Bolo dokázané, že vo všeobecnosti majú učitelia skôr pozitívne postoje k svojej práci – aj napriek špecifikám učiteľského povolania – a zvyčajne sa spokojnosť s prácou zvyšuje s odpracovanými rokmi. Spokojnosť s prácou závisí a je ovplyvnená osobnosťou, osobnými skúsenosťami, schopnosťami a postojmi. Z dostupných údajov nám vychádza, že viac ako 90 %

15-ročných žiakov má na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základnej školy učiteľa, ktorý je so svojou prácou celkovo spokojný. Na zistenie miery spokojnosti s učiteľským povolaním sme zadefinovali dva indikátory: 1. index spokojnosti s prácou učiteľa (na základe tvrdenia *„Celkovo som so svojou prácou spokojný/-á.“*), 2. index zotrvania v učiteľskej profesii (na základe tvrdenia *„Ak by som sa mohol/-la dnes rozhodnúť, vybral/-a by som si opäť povolanie učiteľa/-ky.“*). Výsledné údaje sú menej pozitívne ako v prípade celkovej spokojnosti s prácou (obr. 1).

Obr. 1: Spokojnosť vs. zotrvačnosť učiteľov 15-ročných žiakov na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základnej školy v percentách (tvrdenie *„Ak by som sa mohol/-la dnes rozhodnúť, vybral/-a by som si opäť povolanie učiteľa/-ky.“*)

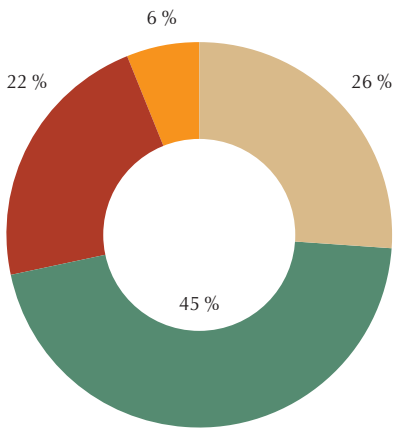

Legenda: rozhodne súhlasím, súhlasím, nesúhlasím, rozhodne nesúhlasím.

Ako je uvedené v národnej správe TALIS 2008, vo všeobecnosti možno konštatovať, že spokojnosť s prácou zvyčajne s pribúdajúcimi rokmi praxe narastá, čo môže spôsobovať fakt, že nespokojní učitelia, ktorí majú možnosť zamestnať sa inde, túto profesiu opúšťajú. Odchod efektívnych, kvalifikovaných učiteľov je ďalší faktor, ktorý oslabuje vzdelávací systém. Prostredníctvom tvrdení vyskytujúcich sa v danej otázke môžeme bližšie identifikovať dôvody (ne)spokojnosti, a teda aj rizikové faktory, ktoré by mohli viesť k nižšiemu záujmu ľudí o učiteľskú profesiu. V grafe sú zobrazené jednotlivé možnosti a ich percentuálny výskyt v odpovediach učiteľov, s ktorými sa stretávajú priemerní 15-roční žiaci na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základnej školy. Väčšina faktorov má skôr pozitívny vplyv na prácu učiteľov. Avšak finančné ohodnotenie presahuje vo svojich negatívnych odpovediach ostatné sledované kategórie. Finančné ohodnotenie patrí medzi významné zdroje pracovnej spokojnosti, pôsobí ako silný faktor nespokojnosti, najmä ak je vnímané ako nepriaznivé. Pre niektorých môže byť finančné ohodnotenie dominantnou veličinou a môže byť súčasťou ich osobnej prestíže a vysokopostavenou hodnotou (obr. 2).

Obr. 2: Vplyv faktorov na prácu učiteľov 15-ročných žiakov na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základnej školy

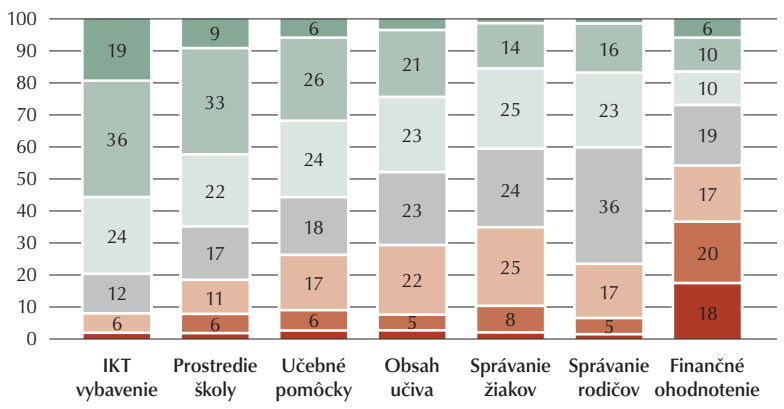

Legenda: veľmi negatívne, negatívne, skôr negatívne, neutrálne, skôr pozitívne, pozitívne, veľmi pozitívne.

Ďalšie vzdelávanie

V neustále sa meniacom svete a podmienkach sa aj od učiteľov vyžaduje, aby sa neustále vzdelávali tak, aby sa spĺňali podmienky súčasnosti. Od učiteľov sa žiada, aby vyučovali v multikultúrnych triedach, aby kládli väčší dôraz na integrovanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, aby efektívne využívali pri výučbe informačno-komunikačné technológie (IKT), aby viac zapájali do školského prostredia rodičov detí a iné.

Nech by bolo vzdelávanie budúcich učiteľov akokoľvek dokonalé, nemôžeme očakávať, že ich pripraví na všetky špecifiká, ktoré pred nich postaví ich povolanie. Školské systémy sa z tohto dôvodu usilujú poskytnúť učiteľom ďalšie vzdelávanie (celoživotné vzdelávanie učiteľov) na udržanie kvalifikovanosti učiteľov a kvality vyučovania (OECD. Creating Effective Teaching and Learning Environments: First Results from TALIS 2009).

Z našich zdrojových dát, zozbieraných z učiteľských dotazníkov administrovaných spolu s PISA 2012, má až 92 % 15-ročných žiakov na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základnej školy učiteľa, ktorý sa zúčastnil nejakej formy ďalšieho vzdelávania. Účasť na ďalšom vzdelávaní je dôležitá z hľadiska aktualizovania vedomostí o predmete vo svetle súčasných pokrokov v danom predmete, na obnovovanie individuálnych schopností, postojov a prístupov k meniacim a rozvíjajúcim sa technológiám, ktoré je možné využívať počas vyučovania, na výmenu informácií a znalostí medzi učiteľmi a odbornou verejnosťou a v neposlednom rade aj na to, aby sa pomohlo slabším učiteľom stať sa efektívnejšími. Existujú rôzne formy ďalšieho vzdelávania, uskutočňované rôznymi spôsobmi, od formálnych po neformálne. Môžu byť dostupné prostredníctvom vzdelávacích aktivít, na ktorých iní odborníci prezentujú poznatky, počas odborných prednášok, seminárov alebo konferencií, prostredníctvom spolupráce medzi školami alebo učiteľmi v škole (konzultácie, hospitácie a poradenstvo, návštevy iných škôl). Najväčší záujem z ponúkaných možností ďalšieho vzdelávania je o rozširovanie si vedomostí a znalostí vyučovacích postupov (55 %) a o vyučovanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v oblasti prístupu k žiakom (55 %). Veľký záujem bol prejavovaný aj o oblasť obsahových a výkonových štandardov (60 %) a najväčší o rozširovanie si vedomostí z oblasti informácií o možnostiach využitia IKT vo vyučovaní (čo možno na hodinách využívať, aktuálne novinky a pod.) – 65 %. Keďže rozsah potrieb v oblasti informácií o možnostiach využitia IKT vo vyučovaní bol vo veľkej miere označovaný ako značná až vysoká potreba, pozreli sme sa na rozloženie odpovedí podľa veku. V každej vekovej kategórii je potreba rozširovať si vedomosti o informácie o možnostiach využitia IKT vo vyučovaní žiaduca, pozitívnym zistením je fakt, že aj učitelia, ktorí majú viac ako 60 rokov (51 %), pociťujú potrebu rozširovania si vedomostí v tejto oblasti.

Zamerané na matematiku

Keďže hlavnou oblasťou skúmania v štúdii PISA 2012 bola matematika, pozreli sme sa bližšie na odpovede tých učiteľov, ktorí vyučujú matematiku 15-ročných žiakov na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základnej školy. Z pohľadu učiteľa necelá desatina 15-ročných žiakov tvorí vynikajúce a nadpriemerné triedy, štvrtina podpriemerné a zostávajúce dve tretiny predstavujú priemer. To, do akej miery je učiteľ na hodine schopný využívať rôzne druhy aktivít, závisí v značnej miere od úrovne danej triedy. Z našich zozbieraných dát sa však nepreukázali štatisticky významné rozdiely vo využívaných aktivitách podľa úrovne danej triedy. Najčastejšie sa 15-roční žiaci na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základnej školy stretávajú s učiteľmi, ktorí im kladú otázky na kontrolu pochopenia učiva a v rovnako častej miere špecifikujú cieľ vyučovacej hodiny. Až 82 % 15-ročných žiakov má na bežnej vyučovacej hodine v 9. ročníku základnej školy učiteľa, ktorý je presvedčený, že keď vynaloží dostatočné úsilie, môže zaznamenať pokrok aj u najproblémovejších žiakov v danej triede. Pri zisťovaní závislosti toho, akí žiaci sa v triede nachádzajú, a odpoveďami učiteľov sa ukázalo, že pri dosahovaní pokroku v triedach s nadpriemernými žiakmi sú učitelia oveľa optimistickejší (obr. 3).

Obr. 3: Zaznamenám pri zvýšenom úsilí pokrok aj u najproblémovejších žiakov?

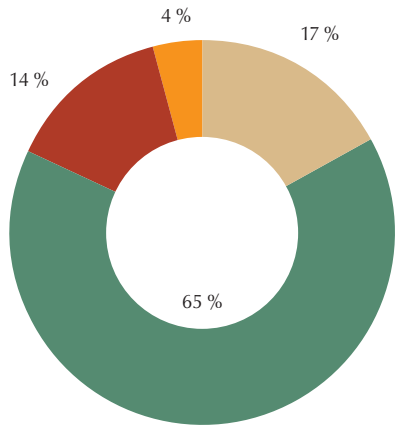

Legenda: rozhodne súhlasím, súhlasím, nesúhlasím, rozhodne nesúhlasím.

Závery a zhrnutia

- Celková spokojnosť učiteľov s ich vlastnou prácou je vysoká, avšak opätovná voľba povolania až taká jednoznačná nie je.
- Výrazným limitujúcim faktorom zostáva finančné ohodnotenie učiteľov, ktoré je vnímané prevažne v negatívnom svetle.
- Učitelia prispôsobujú formy vyučovania úrovni triedy. Relatívne viac priestoru na aktivity nad bežný rámec majú v nadpriemerných triedach. Aj v podpriemerných triedach však prevažuje pozitívny prístup (pri maximálnom úsilí je možné dosiahnuť pokrok aj u najproblémovejších žiakov).
- Informácie o možnostiach využitia IKT vo vyučovaní sú najčastejšie spomínanou potrebou prípadného ďalšieho vzdelávania učiteľov (z navrhovaných možností).

Testovanie z cudzích jazykov na základných a stredných školách – pilotné testovania

Miroslava Mišová,
Jarmila Pažma Danková,
Janka Mikulášová,
NÚCEM

Úlohy, cieľová skupina, výstupy a obdobia pilotných testovaní z cudzích jazykov na základných a stredných školách

Cieľom aktivity 2.2. v projekte *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania* bolo vytvorenie testovacích nástrojov z anglického jazyka pre stupeň vzdelávania ISCED 2, vytvorenie inovovaných testovacích nástrojov z cudzích jazykov pre stupeň vzdelávania ISCED 3 v súlade so záväzným dokumentom Rady Európy – Spoločným európskym referenčným rámcom pre jazyky (ďalej SERR), a vytvorenie zbierky vzorových úloh z cudzích jazykov pre jednotlivé stupne ISCED. Nástroje na testovanie úrovne zvládnutia cudzieho jazyka boli vytvorené v súlade s cieľmi obsahovej reformy školského vzdelávacieho systému a so štátnymi vzdelávacími programami pre cudzie jazyky. Aktivita bola zameraná na tvorbu testovacích nástrojov z anglického jazyka pre stupeň ISCED 2, čo umožnilo zistiť úroveň ovládania najfrekventovanejšieho cudzieho jazyka na základných školách (ZŠ) v Slovenskej republike a overovať kvalitu vzdelávania zabezpečovanú štátnymi vzdelávacími programami. Aktivita bola súčasne zameraná na inováciu testovacích nástrojov z anglického, nemeckého, francúzskeho, zo španielskeho, z talianskeho a ruského jazyka pre výstup zo stupňa vzdelávania ISCED 3. Cieľom tejto aktivity bolo tiež prepojenie testov z cudzích jazykov na vzdelávacom stupni ISCED 3 (anglický a nemecký jazyk) so SERR. Okrem toho bol v rámci aktivity zrealizovaný menší výskum k problematike úpravy testov z cudzích jazykov pre žiakov so sluchovým postihnutím. Súčasťou aktivity bolo tiež zostavenie zbierky vzorových úloh z cudzích jazykov pre jednotlivé stupne ISCED.

Cieľovou skupinou pre ISCED 3 boli žiaci 3. ročníka štvorročných gymnázií, žiaci 7. ročníka osemročných gymnázií, žiaci 4. ročníka bilingválnych gymnázií, žiaci 3. ročníka študijných odborov stredných odborných škôl (SOŠ). Cieľovou skupinou pre ISCED 2 boli žiaci 9. ročníka ZŠ a žiaci 5. ročníka osemročných gymnázií.

Výstupy tvoria testy z každej skupiny predmetov cudzí jazyk a zbierka ukážok testov z každého cudzieho jazyka zaradeného podľa ISCED.

Realizácia činností v aktivite sa niesla v duchu spolupráce s ostatnými projektovými aktivitami. Medzi základné činnosti podieľajúce sa na finálnych výstupoch patrili napríklad: tvorba úloh testov, pilotné testovania, štatistické spracovanie a analyzovanie, prípadne vyhodnotenie výsledkov (výsledky poskytnuté škole). Samotný proces prípravy testov koordinovali predmetoví koordinátori, ktorí zadávali úlohy autorom, usmerňovali práce na recenziách, komunikovali o prípadných problémoch s garantmi, grafikmi, zabezpečovali kontrolu tlačených testov. Spolupráca s inými aktivitami bola kľúčová aj z dôvodu vyškolenia administrátorov pilotných testov, vyhodnocovania odpovedí žiakov hodnotiteľmi v hodnotiacom centre, ako aj vyhodnotenia výsledkov štatistikmi a poskytnutia výsledkov školám. Obdobie testovania bolo rozčlenené na niekoľko etáp, testovalo sa napríklad v obdobiach: máj – jún 2011, máj – jún 2012 a máj – jún 2013. Skutočný stav otestovaných žiakov za celé testovacie obdobie dosiahol počet 8 218 žiakov z približne 400 škôl. Plánovaný počet otestovaných žiakov za celé testovacie obdobie na stupni ISCED 2 bol 2 600 žiakov, ktorý sa v pilotovaní aj naplnil. Počet vyškolených administrátorov bol napríklad pre ISCED 3 vyše 200.

Nové typy úloh pre testy úrovní B1, B2 podľa SERR z anglického a nemeckého jazyka

Testy úrovne B1 a B2 SERR boli rozčlenené na 3 časti. Testy úrovne B1 obsahovali 60 položiek s prideleným časom na riešenie 100 minút a testy úrovne B2 obsahovali 80 položiek s prideleným časom na riešenie 120 minút.

1. časť: ***Počúvanie s porozumením.*** V tejto časti majú žiaci preukázať, ako porozumeli základným informáciám, a riešiť úlohy, ako je určenie správnosti či nesprávnosti výpovede, výber z viacerých možností, priraďovanie a doplňovanie.

2. časť: ***Gramatika a lexika.*** Testujú sa tu znalosti gramatických štruktúr a slovnej zásoby a ich správne použitie v kontexte. Žiaci majú dopĺňať adekvátne gramatické tvary na základe výberu z viacerých možností a dopĺňať slová do kontextu, resp. upravovať gramatické tvary a tvoriť lexikálne jednotky.

3. časť: ***Čítanie s porozumením.*** Cieľom tejto časti je zistiť, ako žiaci porozumeli obsahu textu, či pochopili jeho hlavné myšlienky, základné súvislosti a vyriešili úlohy doplňovacieho typu, výberu z viacerých možností, resp. určenia správnosti alebo nesprávnosti výpovede.

Inovatívne typy úloh z anglického jazyka a nemeckého jazyka ISCED 3

Inovatívne typy úloh boli zasadené do častí *Počúvanie s porozumením* a *Gramatika a lexika*.

V rámci počúvania s porozumením šlo o úlohy zamerané na: priraďovanie (3 monológy, 6 tvrdení, A/B/C), určovanie pravda/nepravda/nebolo v texte (v nemeckom jazyku) a doplňovanie či zhrnutie obsahu textu (v anglickom jazyku). V časti *Gramatika a lexika* sa testoval typ úlohy zameranej na doplňovanie (výber z banky slov; 14 slov pre B1 a 20 slov pre B2). V *Čítaní s porozumením* bola zaradená úloha na priraďovanie vhodného nadpisu alebo názvu krátkeho textu.

Počúvanie s porozumením:

a) úloha na priraďovanie (3 monológy, 6 tvrdení, A/B/C); žiak si vypočuje 3 monológy alebo vyjadrenia, ku ktorým má správne priradiť 6 ponúkaných tvrdení,
b) úloha typu P/N/X, v ktorej má žiak na základe vypočutého rozhodnúť, či je tvrdenie v teste pravdivé, nepravdivé, alebo sa v nahrávke nenachádzalo,
c) doplňovanie – zhrnutie obsahu textu (v anglickom jazyku); žiak si vypočuje jednu dlhšiu nahrávku (monológ), na základe ktorej dopĺňa informácie do zhrnutia textu.

Gramatika a lexika:

a) úloha na doplňovanie – výber z banky slov; žiak dopĺňa do súvislého textu chýbajúce slová z banky slov uvedenej pred textom (pre úroveň B1 je k dispozícii 14 slov, z ktorých je 7 správnych, v testoch úrovne B2 je k dispozícii 20 slov, z ktorých je 10 správnych).

Čítanie s porozumením:

a) úloha na priraďovanie; žiak priraďuje správne otázky k rozkúskovanému textu zameranému na 1 tému alebo pomenovania ku krátkym textom (obyčajne ide o 7 textov a 10 nadpisov alebo otázok).

Testovanie na úrovni ISCED 2, použité typy úloh pre testy úrovne A2 podľa SERR z anglického jazyka

Korene externého testovania, hodnotenia úrovne vedomostí a zručností žiakov z cudzích jazykov siahajú na Slovensku k začiatkom zavádzania externého testovania ako súčasti maturitnej skúšky. Problematika testovania cudzích jazykov na vzdelávacom stupni ISCED 2 je v súčasnosti len na začiatku, kde bola pedagogickou dokumentáciou z roku 2008 stanovená určitá úroveň ovládania jazyka, napr. v prvom cudzom jazyku na konci 9. ročníka ZŠ, úroveň A2 podľa SERR. V rámci projektu *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania* sa nám podarilo vytvoriť testovacie nástroje na externé testovanie – meranie úrovne jazykových kompetencií na úrovni A2 podľa SERR. Testy postavené na základe vytvorených špecifikácií a dizajnu vychádzajú zo štátnych vzdelávacích programov a SERR. Údaje získané pri pilotných testovaniach nám budú slúžiť najmä na zhodnotenie možnosti implementácie externého testovania na Slovensku na úrovni ZŠ, zlepšenie nastavenia testovacích nástrojov, ako aj na poskytnutie spätnej väzby o aktuálnej úrovni jazykovej kompetencie žiakov na ZŠ učiteľom, rodičom a žiakom. Momentálne na ZŠ neexistuje výstupné testovanie z anglického jazyka, ktoré by stredoškolským učiteľom poskytovalo informácie o jazykových kompetenciách žiakov. Považujeme za dôležité postupne aj na ZŠ zavádzať externý prvok preverovania jazykových vedomostí a zručností, ako aj porovnateľnosť jednotlivých výstupov žiakov.

Špecifikácia testov A2 SERR

Test z anglického jazyka pre úroveň A2, ktorá zodpovedá úrovni A2 SERR, je určený žiakom 9. ročníka ZŠ alebo žiakom 5. ročníka osemročných gymnázií. Ide o komunikatívny test, ktorý meria schopnosti žiakov rozumieť jazyku a používať ho v rôznych sociolingválnych situáciách, v ktorých využívajú lingvistickú a pragmatickú kompetenciu, a zdôrazňuje tiež význam strategickej kompetencie, t. j. schopnosti využívať rôzne komunikačné stratégie, ktoré žiakovi pomáhajú kompenzovať prípadný nedostatok vedomostí z jazyka.

Test pozostáva z dvoch častí, obsahuje 60 položiek a trvá 100 minút. Pokyny k úlohám sú v slovenskom jazyku. Na počúvanie s porozumením je vyčlenených približne 30 minút a obsahuje 4 texty po 5 položiek. Čítanie s porozumením a gramaticko-lexikálna kompetencia sa preveruje v čase približne 70 minút a obsahuje 8 textov po 5 položiek.

Tab. 1: Prehľad výstupov aktivity 2.2 – cudzie jazyky

25 testov (A2, B1) – 60-položkové testy

	Spolu		Zbierka		Spolu	
	Test	CD	ZB	CD	Test	CD
AJ A2	3	3	1	1	4	4
AJ B1	3	3	1	1	4	4
NJ B1	3	3	1	1	4	4
RJ B1	3	3	1	0	4	3
FJ B1	2	0	1	0	3	0
ŠJ B1	2	0	1	0	3	0
TJ B1	2	0	1	0	3	0
Spolu					25	15

21 testov (B2) – 80-položkové testy

	3. kolo		Zbierka		Spolu	
	Test	CD	ZB	CD	Test	CD
AJ B2	3	3	1	1	4	4
NJ B2	3	3	1	1	4	4
RJ B2	3	3	1	0	4	3
FJ B2	2	0	1	0	3	0
ŠJ B2	2	0	1	0	3	0
TJ B2	2	0	1	0	3	0
Spolu					21	11
					46	26

Súčasťou prvej časti testu sú úlohy merajúce schopnosti žiakov zo zručnosti počúvanie s porozumením. Všetky úlohy v tejto časti testu testujú makrozručnosti, čiže jednotlivé položky sa zameriavajú na pochopenie významov vyjadrených v textoch: celkové porozumenie textu, porozumenie špecifickým informáciám a podrobnostiam v texte, ďalej schopnosť porozumieť frázam a výrazom vzťahujúcim sa na najbežnejšie oblasti života. K ďalším cieľom testovania v rámci počúvania s porozumením patrí meranie schopnosti žiakov identifikovať tému diskusie, zachytiť hlavné body v krátkych zreteľných odkazoch a hláseniach, pochopiť jednoduché pokyny, porozumieť základným informáciám v krátkych textoch o predvídateľných každodenných činnostiach a porozumieť interakcii medzi rodenými hovoriacimi. V prvej úlohe žiaci vyberajú správnu odpoveď z troch možností, v druhej ide o viacnásobné priraďovanie a ďalšie dve úlohy sú produktívne, čo znamená, že žiaci musia doplniť do viet alebo poznámok chýbajúce informácie na základe vypočutého textu. Každá úloha obsahuje 5 položiek.

Druhá časť testu preveruje schopnosti žiaka porozumieť krátkym jednoduchým textom určeným na čítanie, ktoré sa zaoberajú témami z bežných oblastí života. V tejto časti sú zaradené aj úlohy testujúce schopnosti žiakov pochopiť významy vyjadrené v textoch, napr.: celkové porozumenie textu, porozumenie špecifických informácií a podrobností v texte, uvedomenie si, akú komunikačnú funkciu majú jednotlivé frázy, a podobne. Ostatné úlohy v tejto časti testu sa zameriavajú na testovanie jazykových (lingvistických) kompetencií žiakov, t. j. rozsah všeobecných znalostí jazyka, ktoré zahŕňajú lexikálnu kompetenciu (rozsah a ovládanie slovnej zásoby), gramatickú kompetenciu (morfologickú a syntaktickú správnosť) a ortografickú kompetenciu. Žiaci riešia úlohy typu: výber z viacerých možností, rozhodovanie o pravdivosti či nepravdivosti výpovede, priraďovanie a doplňovanie. Celkovo je v tejto časti testu 8 úloh, každá z nich má päť položiek. V štyroch úlohách žiaci vyberajú správnu odpoveď z možností, ktoré majú k dispozícii, resp. určujú, či je výpoveď správna, alebo nesprávna. Ďalšie štyri úlohy sú produktívne, žiak musí na základe pochopenia textu doplniť chýbajúcu informáciu vo vete (čítanie s porozumením), musí do vety doplniť chýbajúce slovo (lexika), dať do správneho tvaru sloveso v zátvorke (gramatika) alebo slovo v zátvorke (lexika).

Základné informácie o pilotných testoch

V rámci pilotných testovaní sa realizovalo overovanie v dvoch kolách. V prvom kole sa pilotovali dva testy, v druhom kole jeden. Prehľadné údaje o počte škôl, žiakov a základných zistených parametroch poskytuje tab. 2. Tiež uvedieme zistenia, ku ktorým sme prišli na základe vyhodnotenia prvých dvoch testov. Parametrom testu z roku 2012 sa budeme v ďalších častiach venovať detailnejšie – vzhľadom na to, že ho ponúkame učiteľom ako vzor na prácu na hodinách.

Tab. 2: Prehľad pilotného testovania – anglický jazyk, úroveň A2

25 testov (A2, B1) – 60-položkové testy

AJ, úroveň A2	1. kolo 2011	1. kolo 2011	2. kolo 2012
	1. test	2. test	3. test
Počet testov	1	1	1
Počet žiakov	733	722	1 281
Počet škôl	47	47	49
Priemerná úspešnosť	35,2 %	36,7 %	41,4 %
Reliabilita	0,79	0,8	0,94

Pri položkovej analýze **1. testu** (rok 2011) sme zistili, že mnohé položky boli pre žiakov extrémne ťažké, iné mali vysokú neriešenosť. Celková reliabilita testu bola 0,79. Žiaci Bratislavského kraja dosiahli priemernú úspešnosť riešenia 38,1 %, Košického kraja 38,2 %, žiaci Prešovského kraja 33,2 %, žiaci Žilinského kraja 33,0 % a žiaci Trenčianskeho kraja 32,6 %. Pri položkovej analýze **2. testu** (rok 2011) sme zistili, že mnohé položky boli pre žiakov extrémne ťažké, iné mali vysokú neriešenosť. Celková reliabilita testu bola 0,8. Žiaci Košického kraja dosiahli priemernú úspešnosť riešenia 39 %, žiaci Bratislavského kraja 39,4 %, žiaci Žilinského kraja 31,6 % a žiaci Prešovského kraja 34 %. Pilotného testovania **3. testu** (rok 2012) sa zúčastnilo 1 281 žiakov zo 49 škôl vo všetkých krajoch Slovenska. Z celkového množstva škôl boli štyri školy cirkevné, ostatné boli štátne. Porovnaním žiakov podľa rôznych charakteristík sme zistili, že najúspešnejší boli v riešení testu žiaci Trnavského (48,9 %) a Bratislavského kraja (47,5 %) a najmenej úspešní žiaci Banskobystrického (32,0 %) a Žilinského kraja (35,6 %).

Počúvanie s porozumením

a) Úloha s výberom odpovede (výber z 3 možností). Žiak si vypočuje 5 krátkych textov (monologického alebo dialogického charakteru) a vyberá správnu odpoveď spomedzi 3 ponúkaných možností (obrázkov) v každej položke.
b) Úloha s výberom odpovede, priraďovanie (výber z 8 možností). Žiak si vypočuje 5 krátkych textov (monologického alebo dialogického charakteru), ku ktorým treba priradiť 1 z 8 možností. Napr. počuje opis rôznych povolaní a priraďuje ich k 8 možnostiam.
c) Úloha na doplňovanie. Úloha je primárne zameraná na porozumenie počutého, musí byť však gramaticky správna. Žiak si vypočuje jeden súvislý text (monologického charakteru). Cieľom je doplniť krátke odpovede: číslo, názov, meno alebo fakt na základe vypočutého textu.
d) Úloha na doplňovanie. Úloha je primárne zameraná na porozumenie počutého, musí byť však gramaticky správna. Žiak si vypočuje jeden súvislý text (monologického charakteru). Cieľom je doplniť slová do vety: doplnenie gramaticky aj lexikálne vhodného slova do vety na základe vypočutého textu.

Čítanie s porozumením a gramaticko-lexikálna kompetencia

a) Priraďovanie: pravda/nepravda – na základe prečítaného textu treba rozhodnúť, či je informácia správna, alebo nesprávna. Úloha sa skladá z východiskového textu, za ktorým nasleduje 5 tvrdení. Žiak má rozhodnúť, ktoré je pravdivé a ktoré nepravdivé. Nemusí označiť odsek, v ktorom sa o danom tvrdení hovorilo (ako je to na úrovniach B1, B2).
b) Doplňovanie. Žiak na základe kontextu dopĺňa chýbajúce slová v texte (členy, predložky, spojky...) – väčšinou neplnovýznamové slovné druhy a tzv. gramatické slová. K dispozícii nemá žiadne slová na výber. Vždy dopĺňa iba jedno slovo.
c) Úloha s výberom odpovede (výber z 3 možností). Žiak vyberie z 3 možností správnu, ktorá sa hodí do textu. Tento typ úlohy sa popri čítaní s porozumením orientuje prevažne na gramatiku.
d) Priraďovanie. Výber z banky slov – žiak dopĺňa do súvislého textu chýbajúce slová. Žiak vyberie z 8 možností takú, ktorá sa hodí do textu z gramatickej i lexikálnej stránky. Orientácia na slovnú zásobu.
e) Viacnásobné priraďovanie. Za textom obsahujúcim prázdne miesta sa nachádzajú vety, ktoré logicky (ale aj štylisticky a gramaticky) patria na miesta v texte. Žiak priradí do rozhovoru 5 chýbajúcich viet z ponúkaných 8.
f) Doplňovanie – slovotvorba. Žiak na základe kontextu správne zmení slovo stanovené v položke a dá ho do správneho tvaru. Orientácia na tvorbu slovnej zásoby.
g) Doplňovanie. Žiak na základe kontextu dopĺňa do vety chýbajúce slovo v správnom tvare/čase (slovesá v zátvorke). Tento typ úlohy sa zameriava prevažne na gramatiku.
h) Doplňovanie – zhrnutie obsahu textu. Vety tvoriace zhrnutie textu nie sú v presnom znení, ako ich žiak čítal – sú modifikované (zmena slovného druhu, atď.). Žiak na základe textu doplní do vety chýbajúcu informáciu.

Úprava testov pre žiakov so sluchovým postihnutím

Vyučovanie cudzieho jazyka u žiakov so sluchovým postihnutím má svoje špecifiká. Žiak inak prijíma a spracúva informácie. Základným problémom pri vyučovaní AJ je odlišná výslovnosť a odlišný zápis slov, čo je vzhľadom na sluchové postihnutie zásadný problém.

Vyučovanie cudzieho jazyka u intaktných žiakov je viazané na sluchové vnímanie, čiže na oblasť, v ktorej majú sluchovo postihnutí najväčšie obmedzenia. Tento spôsob je možné aplikovať pri vyučovaní nedoslýchavých žiakov. Vyučovanie cudzieho jazyka u ťažko postihnutých žiakov so sluchovým postihnutím je založené na vizuálnom vnímaní. Žiaci so sluchovým postihnutím majú narušené všetky roviny jazyka. Ich problémom je napr. menšia slovná zásoba, pochopenie významu slov vo vzťahu k určitému kontextu, znalosť gramatických pravidiel, správna tvorba viet, jednoduchý písomný aj verbálny prejav. Majú problémy s čítaním s porozumením. Väčšina myšlienkových procesov sa vyvíja v rámci konkrétneho myslenia. Abstraktné pojmy nie sú pre sluchovo postihnutých dostatočne jasné, chýba im ich vizuálna predstava.

V rámci aktivity 2.2 *Testovacie nástroje zo skupiny predmetov cudzie jazyky podľa SERR pre cudzie jazyky na stupňoch vzdelávania ISCED 2 a ISCED 3* sa konal výskum k problematike úpravy testov z AJ B1 pre žiakov so sluchovým postihnutím. Testovanie AJ B1 (kód testu 1947) sme realizovali na troch špeciálnych školách pre žiakov so sluchovým postihnutím. Cieľovou skupinou boli žiaci 4. ročníka v päťročnej príprave v závere vzdelávacieho stupňa ISCED 3. Pripomienky a návrhy z pilotného testovania budeme v budúcnosti aplikovať v testoch pre sluchovo postihnutých v rámci národných meraní.

Tvorba testov z vyučovacích jazykov na vzdelávacích stupňoch ISCED 1 – 3

Eva Péteryová, Eva Polgáryová,
NÚCEM

Ciele aktivity 2.1, cieľová skupina

Špecifické ciele projektu *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v Slovenskej republike v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania* sú definované v štyroch bodoch. Druhým špecifickým cieľom je inovovať testovacie nástroje a metódy vyhodnocovania výsledkov meraní, ktoré umožnia porovnávať úroveň vedomostí, zručností a ovládania kľúčových kompetencií v nadväznosti na reformu vzdelávania, implementovať postupy komparatívneho kvantitatívneho pedagogického výskumu do vzdelávacej praxe slovenských škôl.

Jednou z aktivít k špecifickému cieľu 2 projektu je aktivita 2.1 pod názvom *Testovacie nástroje zo skupiny predmetov vyučovacie jazyky pre hodnotenie úrovne vzdelávania na stupňoch ISCED 1 až ISCED 3*, ktorej cieľom bolo vytvorenie inovovaných testovacích nástrojov zo slovenského jazyka a literatúry, z maďarského jazyka a literatúry a zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry a vytvorenie zbierky vzorových úloh z týchto predmetov pre jednotlivé vzdelávacie stupne. Ďalším cieľom aktivity bolo zosúladiť testovanie na všetkých troch vzdelávacích stupňoch obsahovo aj formálne. Testy zamerané na zisťovanie úrovne ovládania vyučovacích jazykov boli vytvorené v súlade s obsahovým štandardom štátnych vzdelávacích programov a v súlade s cieľovými požiadavkami na vedomosti a zručnosti maturantov pre vyučovacie jazyky a slovenský jazyk a slovenskú literatúru. Formálne boli upravené do častí, ktoré obsahovali ukážku textu, ku ktorému boli vytvorené úlohy s výberom odpovede a s krátkou odpoveďou vo vopred stanovenom pomere danom špecifikáciou konkrétneho testu. Úlohy boli zamerané na čítanie s porozumením, jazyk a komunikáciu a literatúru.

Cieľovou skupinou nášho testovania boli žiaci 4. ročníka základných škôl (ZŠ) Slovenskej republiky (SR) vo veku 9 – 11 rokov v závere vzdelávacieho stupňa ISCED 1, žiaci 8. a 9. ročníka ZŠ a 3. a 4. ročníka osemročných gymnázií SR vo veku 14 – 15 rokov v závere vzdelávacieho stupňa ISCED 2 a žiaci 3. a 4. ročníka stredných škôl a 7. a 8. ročníka osemročných gymnázií SR v závere vzdelávacieho stupňa ISCED 3.

Na tvorbe testových úloh a pilotných testov sa podieľali autorské tímy, ktoré tvorili učitelia prvého a druhého stupňa ZŠ a učitelia gymnázií a stredných odborných škôl z praxe. Prácu autorov a prípravu testov koordinovali predmetoví koordinátori, ktorí autorom poskytli špecifikáciu testu, požiadavky na testové úlohy, ktoré následne hodnotili a upravovali spolu s autormi. Úzko spolupracovali s recenzentmi, prerokovali s nimi recenzné pripomienky a zapracovali ich do pripravovaného pilotného testu. Recenzentmi boli učitelia na príslušných vzdelávacích stupňoch. Koordinátori úzko spolupracovali s garantmi a s manažérkou aktivity. Garantmi boli poväčšine vysokoškolskí učitelia, ale aj učitelia ZŠ a stredných škôl, ktorí už mali skúsenosti s celonárodným testovaním, podieľali sa na tvorbe štátnych a školských vzdelávacích programov, sú autormi učebníc a metodík. Zúčastňovali sa stretnutí autorských tímov, dohliadali na jednotlivé činnosti a plnenie harmonogramu prác, ručili za správnosť testu pred odovzdaním na grafickú úpravu. Následne kontrolovali posledný grafický výstup pred zadaním do tlače.

ISCED 1 – prvé pilotné testovanie

Novinkou aktivity bola tvorba testov pre vzdelávací stupeň ISCED 1. Na tomto vzdelávacom stupni sa národné meranie ešte nerealizovalo, preto ambíciou projektovej aktivity bolo vytvoriť testy, ktoré by boli použité na premiérové testovanie žiakov končiacich tento vzdelávací proces, a pripraviť tak pôdu na budúce celonárodné testovanie realizované Národným ústavom certifikovaných meraní vzdelávania. Autorské tímy tvorili testové položky z predmetov slovenský jazyk a literatúra a maďarský jazyk a literatúra, z ktorých do pilotáže išli 20-položkové testy. Testové úlohy, ktoré vychádzali z krátkych textov primeraných žiakom 4. ročníka, boli zložené v pomere 10 úloh s výberom odpovede a 10 úloh s krátkou odpoveďou. Čas na riešenie testu bol stanovený na 60 minút.

Zo slovenského jazyka a literatúry a z maďarského jazyka a literatúry sme overovali kvalitu testovacích nástrojov a vedomosti a zručnosti žiakov z troch oblastí: Jazyk a komunikácia, Komunikácia a sloh, Čítanie a literatúra. Súčasťou testov boli aj testové úlohy zamerané na čítanie s porozumením. Žiaci pracovali s textami umeleckými, odbornými, súvislými a nesúvislými.

Po štatistickom vyhodnotení testov a položkovej analýze koordinátori a garanti vypracovali odporúčania, čomu musia učitelia vo výučbe venovať viac pozornosti. V oblasti Jazyk a komunikácia by sa mali zamerať na tieto problémy:

- ohybné slovné druhy, gramatické kategórie, pád podstatných mien uvádzať slovne, nie číslom (nominatív, genitív, atď.),
- pýtať sa pádovými otázkami priamo vo vete (kto, čo *Slon* karhal koho, čo *slimáka*.),
- mäkké spoluhlásky ď, ť, ň, ľ uvádzať ako mäkké **aj** v slabikách de, te, ne, le, di, ti, ni, li (d-e-ť-i, čajník, krádež...),
- priama reč,
- uvádzacia veta (zapísať a rozlíšiť),
- objasňovať význam slov a slovných spojení (zdrevenel mu jazyk).

V oblasti Komunikácia a sloh sa zamerať na osnovu k textu ukážky, kľúčové slová. V oblasti Čítanie a literatúra analyzovať povesť/rozprávku, príslovie/porekadlo, strofu/verš.

ISCED 2 – nové typy testov

Jedným z cieľov projektovej aktivity bolo, ako sme spomínali vyššie, nastavenie rovnakých testov obsahovo formálne. Rovnaké testovacie nástroje a rovnaký spôsob ich hodnotenia budú vhodným podkladom na skúmanie pridanej hodnoty či už na úrovni žiaka, triedy, alebo školy. Testy sme pripravovali z vyučovacích jazykov, t. j. zo slovenského jazyka a literatúry, z maďarského jazyka a literatúry a zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry pre školy s vyučovacím jazykom maďarským. Tridsaťpoložkové testy boli zložené z úloh v pomere 20 úloh s výberom odpovede a 10 úloh s krátkou odpoveďou. Testy sa skladali z piatich ukážok, ku ktorým bolo vytvorených 6 úloh, z toho 4 úlohy s výberom odpovede a 2

Obr. 1: Prevalencia detskej nadváhy a obezity v krajinách sledovaných v rámci IDEFICS

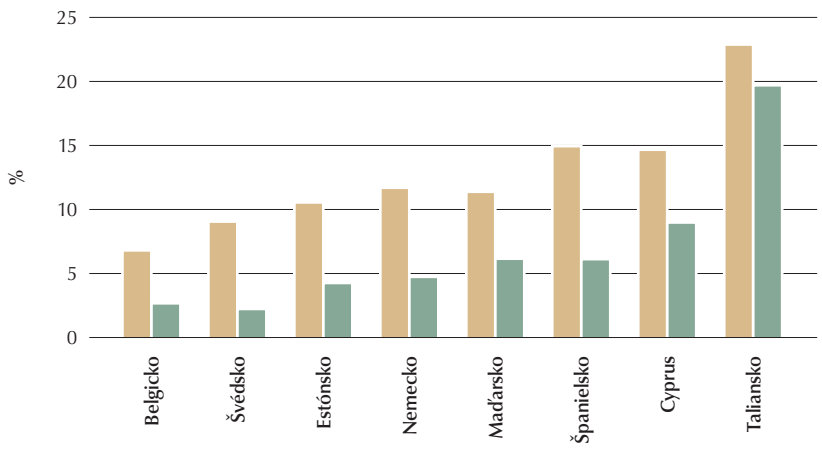

Legenda: nadváha, obezita.

úlohy s krátkou odpoveďou. Čas na riešenie testu bol stanovený na 60 minút.
Testovacie nástroje pre vzdelávací stupeň ISCED 2, takisto ako pre nižší vzdelávací stupeň, sa tvorili z troch oblastí: Jazyk a komunikácia, Komunikácia a sloh, Čítanie a literatúra. Úlohy boli zamerané aj na prácu s textom a čítanie s porozumením. Žiaci pracovali s textami umeleckými, odbornými, súvislými a nesúvislými.
Pilotného testovania sa zúčastnili žiaci 8. a 9. ročníka ZŠ a 3. a 4. ročníka osemročných gymnázií. Po štatistickom vyhodnotení testov a položkovej analýze koordinátori a garanti dospeli k záverom, na základe ktorých odporúčajú v **jazykovej zložke** viac sa zamerať na vyhľadanie a určenie čísloviek, vzory podstatných mien ženského rodu (dlaň a ulica), pád podstatných mien, neohybné slovné druhy (predložky, spojky), neplnovýznamové slovesá, spojovník a pomlčku, tvorenie slov (odvodzovanie a skladanie), slabikotvorné spoluhlásky, pravidlo o rytmickom krátení, v **slohovej zložke** rozlíšiť slohový postup a žáner a v **literárnej zložke** sa zamerať na kľúčové slová v texte, prácu s literárnym textom, formy rozprávania, štruktúru básne.

ISCED 3 – nové typy úloh

Celonárodné testovanie externá časť maturitnej skúšky z vyučovacích jazykov a zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry sa realizuje od roku 2008. Maturitné testy pozostávajú z ôsmich blokov, ktoré tvoria ukážky a k nim vytvorené úlohy v pomere 5 úloh s výberom odpovede a 3 úlohy s krátkou odpoveďou. Obsahovo vychádzajú z prieniku starých cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov z vyučovacích jazykov z roku 2008 a nových cieľových požiadaviek vychádzajúcich zo štátneho vzdelávacieho programu z roku 2010. Inovácia testovacích nástrojov na vzdelávacom stupni ISCED 3 v rámci prebiehajúceho projektu spočívala najmä v odskúšaní nových foriem textov, ktoré boli kombináciou súvislého textu s grafom, obrazovým materiálom, prípadne dvoch textov v jednej ukážke, ktoré sa porovnávali. Z takýchto textov sa tvorili textové úlohy na čítanie s porozumením a jazykové, prípadne literárne otázky vyplývajúce z práce s textom. Roku 2011 sa pilotovali 64-položkové testy formálne postavené ako testy maturitné s tým rozdielom, že pomer úloh s výberom odpovede a s krátkou odpoveďou bol 4 : 4. Na vypracovanie testu zo slovenského jazyka a literatúry, z maďarského jazyka a literatúry a zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry bol vyčlenený čas 90 minút.
Vzor ukážky, ktorá je kombináciou textu s grafom a úlohy na čítanie s porozumením, z testu zo slovenského jazyka a literatúry:

Ako zabrániť detskej obezite – novinky zo štúdie IDEFICS

Jednoduchou cestou boja proti detskej obezite môže byť vytvorenie prostredia s dostatkom zelene, športových areálov a ihrísk, ktoré budú deti motivovať na cvičenie. Zároveň rodičia musia zabezpečiť deťom dostatočne dlhý spánok v noci. Toto sú nedávne výsledky projektu IDEFICS, ktorý skúma vplyv výživy, životného štýlu a spoločenského prostredia na zdravie európskych detí vo veku 2 – 10 rokov.
Žiadne švédske dieťa – v súlade s kultúrnymi návykmi – neuviedlo, že konzumuje viac ako 3 cukríky za týždeň. Takmer 40 % švédskych detí uviedlo, že aspoň raz denne konzumuje čerstvé ovocie. Toto správanie úzko súvisí s vyváženou stravou obsahujúcou množstvo ovocia a zeleniny.
Jedným z kľúčových výsledkov štúdie IDEFICS je poznatok, že existuje výrazná súvislosť medzi trvaním spánku a rizikom vzniku nadváhy a obezity. U predškolských detí, ktoré spávali v noci menej ako 9 hodín, bolo významne vyššie riziko, že budú mať nadváhu. Potenciálny čas spania trávili deti zvyčajne pozeraním TV alebo videohrami. Toto sa vzťahuje najmä na chlapcov.
Štúdia IDEFICS ukázala, že deti, ktoré sa viac pohybovali (športovali alebo chodili do školy pešo/na bicykli), a deti, ktoré trávili pred obrazovkou (TV, DVD, počítač) menej ako 14 hodín týždenne, boli menej náchylné na nadváhu či obezitu.

Z ukážky vyplýva, že najviac obéznych detí sa nachádza:
A) v strednej Európe,
B) v južnej Európe,
C) v severnej Európe,
D) v západnej Európe.
Žiaci po prečítaní ukážky mali z textu vydedukovať správnu odpoveď (B). Text je náročný na porozumenie, z grafu sa v tomto prípade dá vyčítať potrebná informácia rukolapnejšie. Kognitívna úroveň úlohy je na treťom stupni náročnosti, lebo si vyžaduje nešpecifický transfer, žiaci pri riešení, čítaní grafu musia uplatniť svoj všeobecný prehľad a vedomosti zo spoločenskovednej oblasti.

V rokoch 2012 a 2013 sme pripravili 56-položkové testy, skladajúce sa zo 7 ukážok, pričom ôsma ukážka bola nahradená novou formou písomnej formy internej časti maturitnej skúšky. Všetky testy z vyučovacích jazykov mali túto úlohu obsahovo rovnakú, rovnaké bolo aj hodnotenie. Ide o testovú úlohu s dlhšou štruktúrovanou odpoveďou. Na širšie formulované zadanie úlohy žiak odpovedá dlhším písomným vyjadrením, v tomto prípade musí zoštylizovať inzerát.
Ukážka úlohy s dlhšou štruktúrovanou odpoveďou z testu zo slovenského jazyka a literatúry:

Predstavte si nasledujúcu situáciu. Ste vlastníkom bytu, ktorý chcete dať do prenájmu. Zoštylizujte inzerát, v ktorom poskytnete potenciálnym záujemcom 7 informácií, ktoré by mohli podporiť ich záujem o prenájom vášho bytu. Nezabudnite váš inzerát zaujímavo označiť.
(Poznámka: rozsah 8 – 10 viet; čas na vypracovanie 10 – 12 minút; maximálny možný zisk bodov 8.)

Táto úloha testuje, či žiak ovláda formálne členenie písomného prejavu, dodržanie témy, používanie primeraných gramatických štruktúr, ďalej jeho vedomosti z kompozície, zo štylizácie a z pravopisu, v neposlednom rade rozsah jeho slovnej zásoby a kreativitu.

Predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra v školách s vyučovacím jazykom maďarským sa riadi princípmi vyučovania cudzích jazykov, v učebnom procese sa používajú ich metódy a učebné techniky. Poňatie učebného predmetu, učebný obsah sú založené na princípoch komunikatívnosti, preto autori testu zvolili k úlohe s dlhšou štruktúrovanou odpoveďou prístup podobný úlohám z testov z cudzích jazykov.
Ukážka úlohy s dlhšou štruktúrovanou odpoveďou z testu zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry:

*Na **(A)** inzerátu, uverejneného v denníku Avízo 11. 1. 2010, uchádzam sa o prijatie do zamestnania. Zaujímam sa o **(B)** asistentka riaditeľa.*
*Z predchádzajúceho pracovného života mám skúsenosti s prácou s ľuďmi, organizáciou práce, zabezpečením chodu kancelárie, zakladaním dokumentov, vybavovaním **(C)**, evidenciou peňažných dokladov, vedením jednoduchých štatistík, obchodnou korešpondenciou, prípravou podkladov na prezentáciu a ich spracovaním, komunikáciou s klientmi a **(D)** partnermi, evidenciou **(E)**.*
Ovládam strojopis a prácu s PC – Word, Excel, Internet Outlook, PowerPoint. Plynule hovorím po anglicky a nemecky.
*Mám dobré organizačné a komunikačné schopnosti, **(F)** vystupovanie, som samostatná, spoľahlivá, flexibilná, zodpovedná, lojálna, ochotná pracovať v tíme. Verím, že pre Vašu spoločnosť by som bola **(G)**.*
*Ak Vás môj záujem o zamestnanie vo Vašej spoločnosti oslovil, rada doplním ďalšie informácie o sebe **(H)**.*
***Ponuka slov:** obchodný, základ, prínos, postavenie, korešpondencia, osobný, profesionálny, faktúra, pozícia, charakteristický, priateľský, príčina, ochota.*
***Úloha:** Prázdne miesta v bodoch A – H doplňte slovami v požadovanom slovnom druhu a správnom tvare. Slová, z ktorých si budete vyberať alebo z ktorých vytvoríte správne tvary alebo iné slovné druhy, sú uvedené pod textom v **Ponuke slov**. Je ich viac, ako je potrebné. Každé zo slov môžete použiť iba raz.*
(Poznámka: čas na vypracovanie 10 – 12 minút; maximálny možný zisk bodov 8.)

Nový typ úlohy, ktorý sme v pilote odskúšali, nesplnil očakávania autorov. Žiaci úlohu riešili s veľmi malou úspešnosťou, mnohí úlohu ani neriešili. Odporúčame učiteľom aj žiakom v školách s vyučovacím jazykom maďarským venovať sa podobným typom úloh. V budúcnosti sa s nimi stretnú aj v testoch pre externú časť maturitnej skúšky zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry.
Ďalšou novinkou, ktorá sa v projektovej aktivite na vzdelávacom stupni ISCED 3 odskúšala, je nová štruktúra testov zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry, ktorá obsahovala počúvanie s porozumením. Zo štyroch základných komunikačných zručností, t. j. počúvania, hovorenia, čítania a písania, je počúvanie dominantnou, najfrekventovanejšou komunikačnou zručnosťou. Počúvanie je proces, ktorý je závislý od znalosti používaného jazyka, od uvedomenia si podmienok danej komunikačnej situácie a od využívania predchádzajúcich vedomostí a skúseností.
Zo štyroch základných typov počúvania – t. j. sociálne počúvanie, informačné počúvanie, kritické (hodnotiace) počúvanie a počúvanie pre radosť – sme sa pri testovaní sústredili na informačné a kritické počúvanie. Pri informačnom počúvaní/počúvaní s porozumením žiak zachytáva fakty, zapamätáva si myšlienky a objavuje vzťahy. Ide o počúvanie, prostredníctvom ktorého poslucháč získava nové informácie. Kritické (hodnotiace) počúvanie si vyžaduje analýzu, interpretáciu a posúdenie informácie.
Test sa skladal z troch častí. Prvá časť – počúvanie, druhá časť – jazyk a literatúra (v tejto časti boli aj úlohy na čítanie s porozumením), tretia časť – úloha s dlhšou štruktúrovanou odpoveďou (doplnenie textu ponúkanými slovami).
Prvá časť testu obsahovala pokyny pre žiakov: *Táto časť testu sa skladá z troch nahrávok. Každú nahrávku si vypočujete dvakrát. Počas počúvania si budete zaznamenávať odpovede do formulárov označených piktogramom krížik alebo pero. Prvé štyri úlohy budete zaznamenávať do formulára označeného piktogramom krížik, riešenia ďalších štyroch úloh budete zapisovať do formulára označeného piktogramom pero.*
Po pokynoch nasledovali nahrávky troch textov. Každý odznel dvakrát. V dvojminútových intervaloch medzi nahrávkami mali žiaci čas na riešenie ôsmich úloh ku každému textu. Úlohy boli v pomere 4 úlohy s výberom a 4 úlohy s krátkou odpoveďou.
Po analýze testov sme dospeli k záveru, že úlohy na počúvanie s porozumením žiaci zvládli dobre, ich úspešnosť je porovnateľná s úspešnosťou čítania s porozumením.
Činnosti projektovej aktivity 2.1 boli úzko prepojené s ostatnými projektovými aktivitami, najmä pri realizácii konečnej grafickej úpravy testov, tlači, distribúcii, administrácii testov, hodnotení odpoveďových hárkov v hodnotiacom centre, štatistickom spracovaní výsledkov a pri položkovej analýze.

Ilustračné foto Ján SÚKUP